

A MAGYAR FÖLDRAJZI TARSASAG KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI: DR. LÖCZY LAJOS: EGYET. TANAR

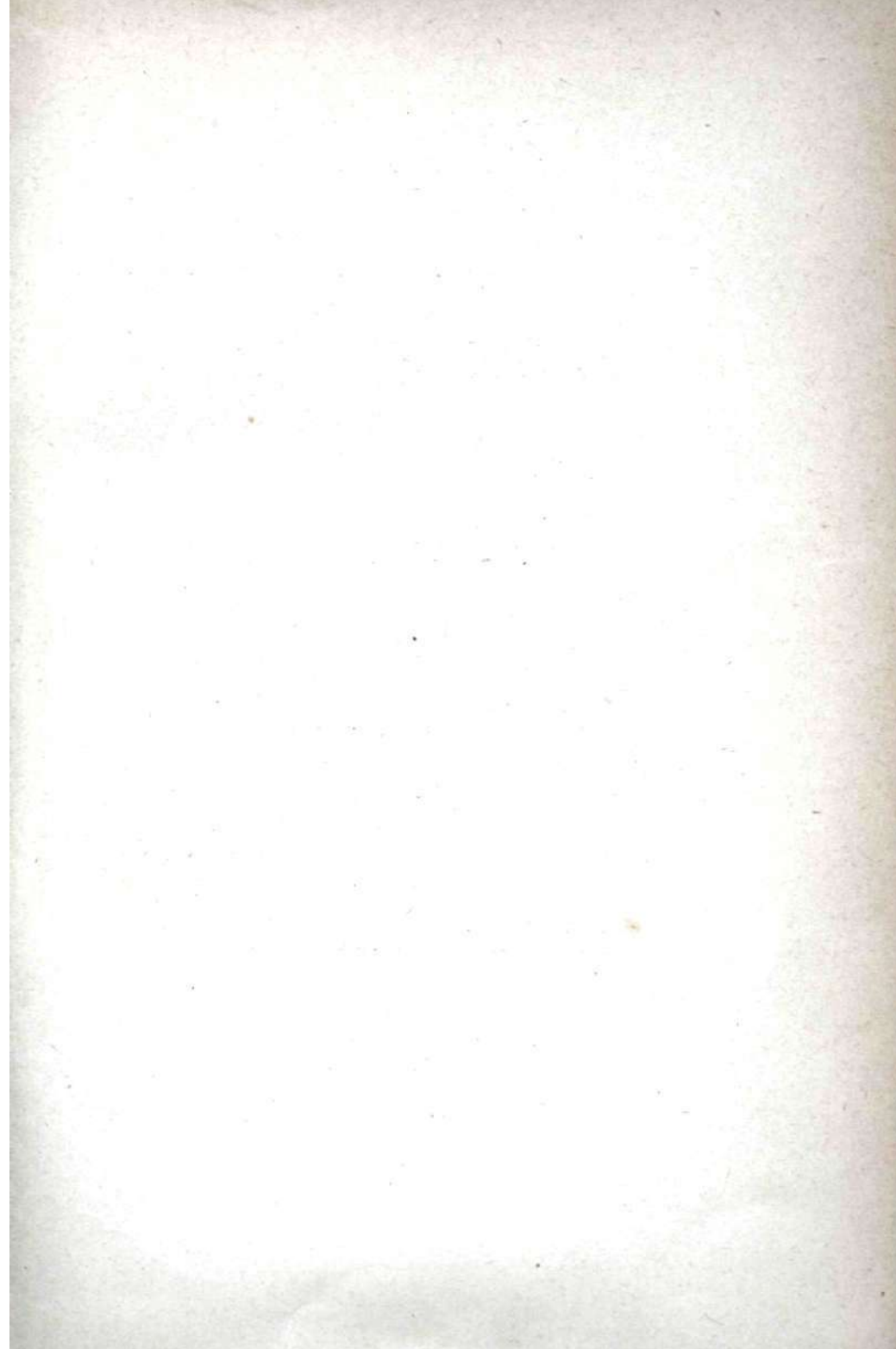
SZAVÓJAI-LAJOS-AMÁDÉ

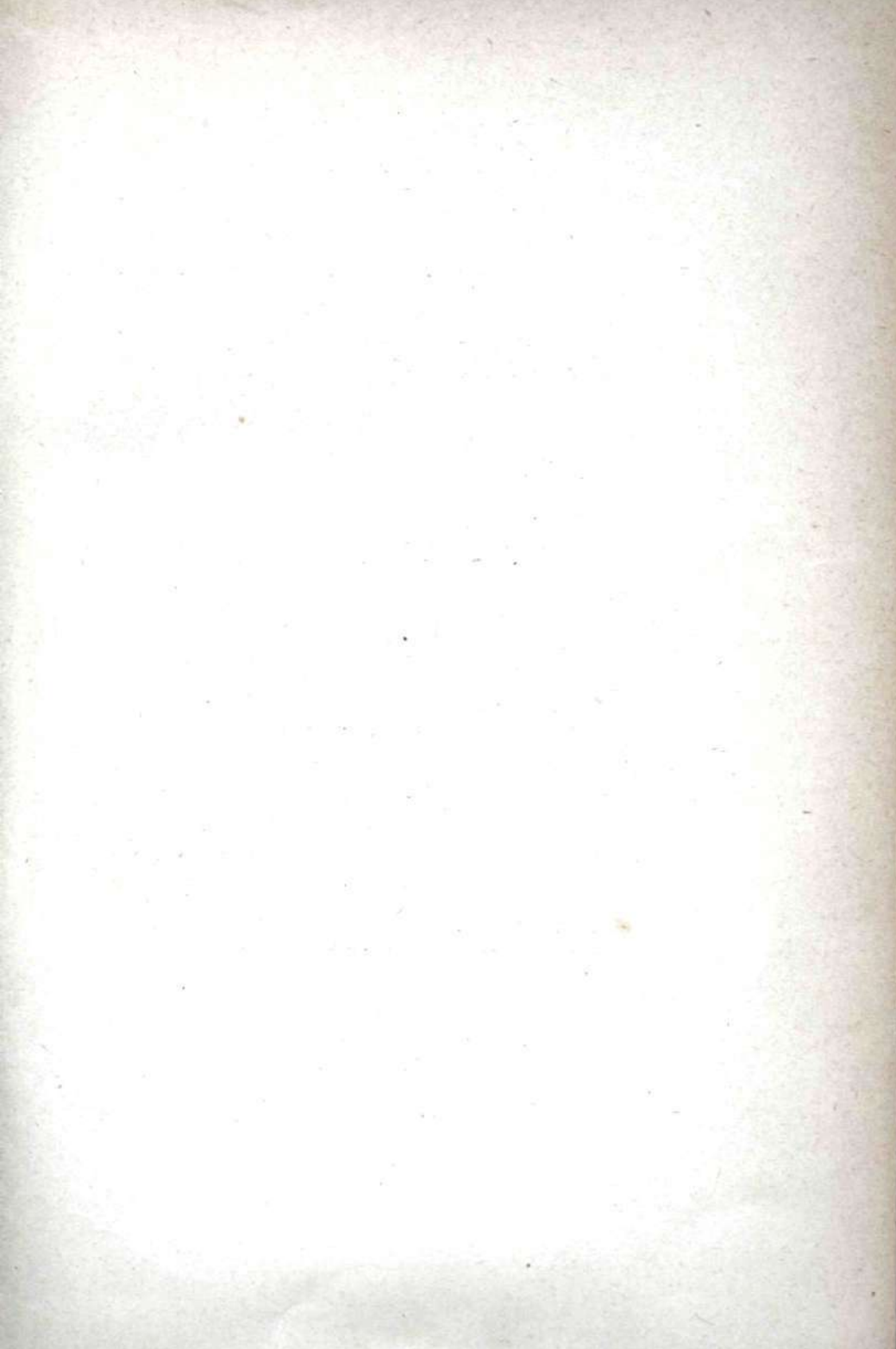
AZ
"ÉSZAK
CSILLAGA"

LAMPEL R. KÖNYVKERESKEDÉSE
(WODIANER F. ÉS FIAI) RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

A MAGYAR
FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI

LÓCZY LAJOS

SZAVÓJAI LAJOS AMADÉ

ABRUZZÓI KIR. HERCEG

AZ «ÉSZAK CSILLAGA»

(«STELLA POLARE»)

AZ ÉSZAKI SARKTENGEREN

1899—1900

OLASZBÓL FORDITOTTA

DE DARVAI MÓRIC

I.

SZAVÓJAI LAJOS AMÁDÉ ABRUZZÓI HERCEG.

SZAVÓJAI LAJOS AMÁDÉ

ABRUZZÓI KIR. HERCEG

AZ «ÉSZAK CSILLAGA»

(«STELLA POLARE»)

AZ ÉSZAKI SARKTENGHEREN

1899—1900

OLASZBÓL FORDITOTTA

DE DARVAI MÓRIC

I. KÖTET

207 KÉPPEL, 24 MELLÉRLETTEL, 2 PANORÁMÁVAL ÉS 3 TÉRKÉPPEL

BUDAPEST

LAMPEL R. KK. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

Minden jog fentartva.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

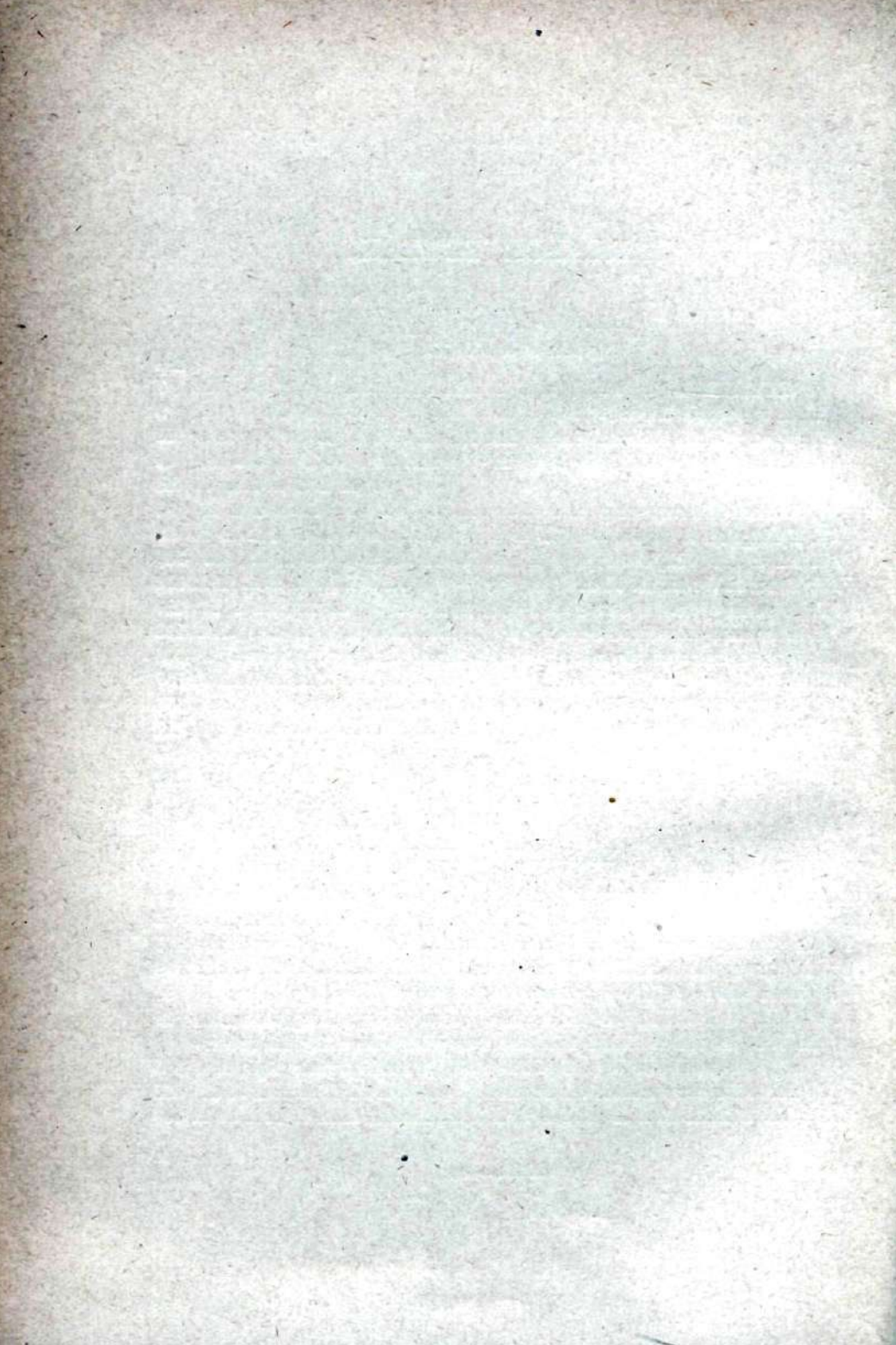
TARTALOMJEGYZÉK.

ELSŐ KÖTET.

	Lap
BEVEZETÉS.....	7
I. Az expedició terve.....	9
II. Az expedició előkészítése és indulása.....	22
III. A Barents- és Viktória királynő-Tengerben.....	44
IV. „ „ „ „ „ „ „ „.....	59
V. Rudolf-főherceg-szigete.....	75
VI. Elhagyjuk a hajót.....	93
VII. Az utolsó világos napok.....	105
VIII. A sarki éjtszaka. Karácsony és Újév.....	114
IX. A sarki éjtszaka és az úti előkészületek.....	123
X. A száнка-expedició útrakelése.....	133
XI. Aggodalmas várakozás az első csoport visszaérkezésére.....	146
XII. Cavalli és Cagni visszatérése.....	157
XIII. Cagni sarki rekordja. Nem lehet a sarkhoz eljutni?.....	171
XIV. Az északsarki nyár.....	181
XV. A hajó kiszabadítása.....	188
XVI. Visszatérés a Flóra-fokhoz. Norvégiába érkezésünk.....	202

MÁSODIK KÖTET.

I. Előkészületek a száнкаexpedícióra. Indulás észak felé. Visszatérünk a kunyhóba.....	5
II. Az expedició végleges útrakelése. Querini és Cavalli visszatérése.....	25
III. A legnagyobb északi szélességben.....	58
IV. Vissza dél felé. Kétségbeesett küzdelem az úszó jég ellen.....	92
V. Éhezünk. A szárazföld közelében. Visszatérés a kunyhóba.....	119
Achille Cavalli Molinelli főlőrzsorvos jelentése a 83° 16' szélességi parallel-körtől a Teplitz-öbölíig terjedő száнкаútjáról.....	165
A második csoportnak visszatérése.....	167
JEGYZET.....	200

BEVEZETÉS.

Az *«Észak Csillaga»* hajón elindult expedíció célja volt valamely szárazföld partjának hosszában lehetőleg messze északra hatolni, ott telelni és szánkákkal a Sark felé törekedni. A célpontot elérni nem sikerült, de a CAGNI parancsnoktól vezetett szánka-expedíció oly szélességig nyomult, melyet eddig senki sem ért el; és ezzel bebizonyult, hogy elszánt, akadályokkal megküzdni képes emberek, nagyszámú és válogatott kutyák segítségével, az Északi Jegesten-geren a legmagasabb szélességi körig eljuthatnak.

Gyakran vitatták már a sarkexpedíciók hasznát. Az erkölcsi előny, melyet ily expedíciók nyújtanak, már magában elegendő szerintem, hogy a hozott áldozatokért kárpótlásul szolgáljon. Valamint az egyének a mindennapi küzdelmekben a nehézségek legyőzése által új erőt nyernek még nagyobbakkal való szembeszállásra, úgy a nemzetek is oly sikerekből, melyeket fiaik arattak, bátorságot és kitartást merítenek, hogy nagyságuk és jólétök érdekében fokozott mértékben folytassák a küzdelmet.

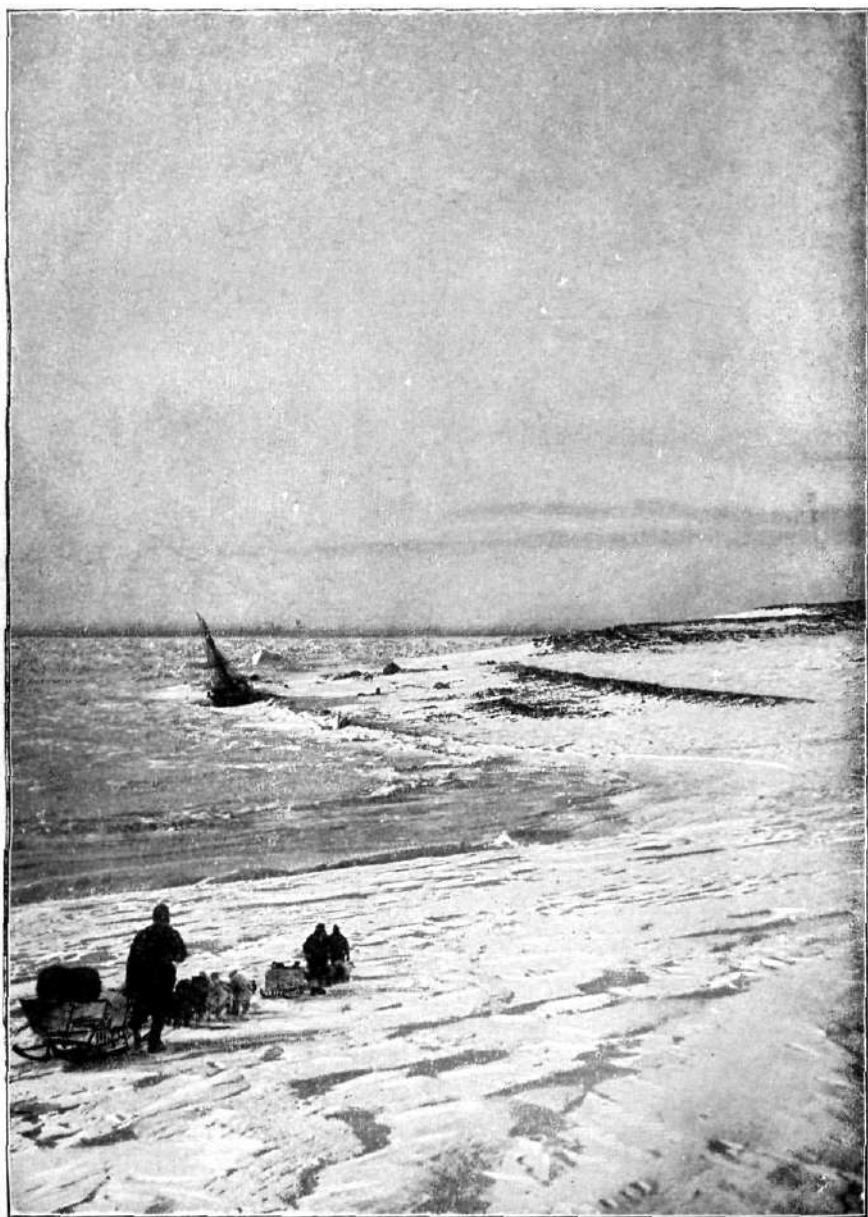
Olaszok és norvégek vettek részt az expedícióban. A jég között való hajózásban jártas norvégek és EVENSEN kapitányuk önérdek nélküli és készséges segítségének köszönhető, hogy az *«Észak Csillaga»* oly magas szélességig hatolt, amíg más hajó északi

Európa hosszágában még nem jutott el. A CAGNI parancsnoktól vezérelt szánkaexpedíció olasz tagjainak minden megpróbáltatásban helytálló bátorsága, makacs kítartása, mindennemű nélkülözések és kényelmetlenségekkel szemben tanúsított fizikai és erkölcsi ellenálló ereje Olaszországnak az első helyet biztosította ama nemzetek között, melyek a Sarkhoz legközelebb jutottak.

Olaszok és norvégek ez utazás alkalmával úgy viselkedtek, mintha ugyanazon nemzet fiai volnának. Nemcsak alárendeltjeim, hanem társaim voltak utamban. Mindnyájuknak hálával tartozom tehát, mert egyetértő működésük biztosította ezen expedícióm sikerét. Hálás kegyelettel emlékszem meg ama derék bajtársaimról, kik — számszerint hárman — a szánkaexpedíció áldozataivá lettek. Tisztelet illeti őket, kik egy nemes eszméért feláldozták ifjú életüket; a magam, az *«Észak Csillaga»*-béli társak és a művelt világ bámulata szolgáljon vigaszul gyászbaborult családjaiknak.

Mielőtt e bevezetést befejezem, kötelességemnek tartom köszönetet mondani MORIN altengernagy és tengerészeti miniszter ő excellenciájának, ki megengedte, hogy a munka nagy részét a kir. hidrogáfiai intézetben végeztessem, valamint mindazoknak, akik az elbeszélő vagy tudományos rész megszerkesztésében segítségemre voltak.

November, 1902.

A TEPLITZ-ŐBÖL KELETRŐL TEKINTVE.

ELSŐ FEJEZET.

Az expedició terve.

Póluskereső expedició, — vagyis olyan, melynek egyedüli célja elérni az északi sarkot, a vállalat nehézségénél fogva és mert korlátolt a haszon, melyet nyújthat, eddigelé még kevés létesült.

Az angolok már a XVIII. századtól kezdve oly módon igyekeztek a Kelet szélső tájára eljutni, hogy a Sarki-Tengerben észak felé hatoltak előre. HUDSON HENRIK utazásai után másokéi következtek, melyeket nem érdemes említeni, míg nem 1773-ban a britt kormány C. J. PHIPPS kapitányt a *Racehorse* és *Carcass* hajókkal kizárólag avégett küldte ki, hogy a Sarkot igyekezzék elérni. A Spitzbergen-szigetektől északnak tartva, a jég miatt kénytelen volt PHIPPS $80^{\circ} 42'$ -nyi szélességnél megállani; és ha egyik-másik cethalászkapitány vitorláshajón el is tudta érní a szélesség $81\frac{1}{2}$ fokát, NORDENSKIÖLD báró pedig a *Sofia* gőzhajóval ugyanazon a tájékon $84^{\circ} 42'$ -nyire haladt, kísérletekből mindazáltal kitűnt, hogy a szárazföldről nagy távolságban járó hajó nem képes a Sark-Tengeren előrehaladni.

De ha a *jég* akadályozta a hajók haladását, miért ne tettek volna kísérletet szánkákkal épen a jég hátán? PARRY angol haditengerészeti parancsnok útnak indult

a *Heklá-n*, melyet 1827 júniusában a *Treurenberg-öbölben*, a Spitzbergen-szigetek északi partján hagyott hátra. Két csónakon, mely úgy volt készítve, hogy szánkául is szolgálhatott, három tiszttel és 24 emberrel, 71 napra való élelemmel ellátva, észak felé

G. J. Phipps, hajóparancsnok.

evezett, hogy azután a jégen tovább vonszoltassa járműveit. De a jég nem volt síma, akadály nélküli síkság, mint hallomás szerint hitték, hanem gátak (turalások) szel-delték, melyeken át kellett hurcolni a csónakot, valamint nagy-számú csatornák, ahol kénytelenek voltak hol vízre bocsátani, hol pedig a tulsó parton ismét kiemelni a csónakokat és ezek terhét

folytonosan ki- és berakni. Aztán a magas hőmérséklettől lágy hóban övig merültek a tengerészek.

Habár ily módon csak sokkal rövidebb ideig tartó menetek voltak lehetségesek, mint előre tervezték, PARRY mégis mindjobban észak felé nyomult, folyvást remélve, hogy a nehézségek, amint előbbre jut, csökkenni fognak. De a jég állapota nem változott, sőt az egész tömeg dél felé, naponta négy mérföldnyire is elmozdult; ennél fogva PARRY elindulása után 36 nappal $82^{\circ} 45'$ pernyi sebesség alatt visszatérést parancsolt. Sok éven át az említett szélességnél magasabbra senki sem tudott eljutni és PARRY kísérletéből kitet-

szett, mily nehéz — különösen nyáron — a Sark-Tengeren szánkákkal előrehaladni.

Az angol haditengerészeti hivatal 1875-ben a harmadik direkt sarkexpedíciót is útnak eresztette. Az előző utazások tanulsága az volt, hogy hajókkal és szánkákkal egyaránt nehéz előre jutni. Most azt remélték, hogy a Grönland és Amerika által határolt medencében, a part mentén lehetséges lesz a 83-ik vagy 84-ik fokú párhuzamkörig felhatolni, azután pedig a telet követő tavaszkor a Sarkig nyomulni.

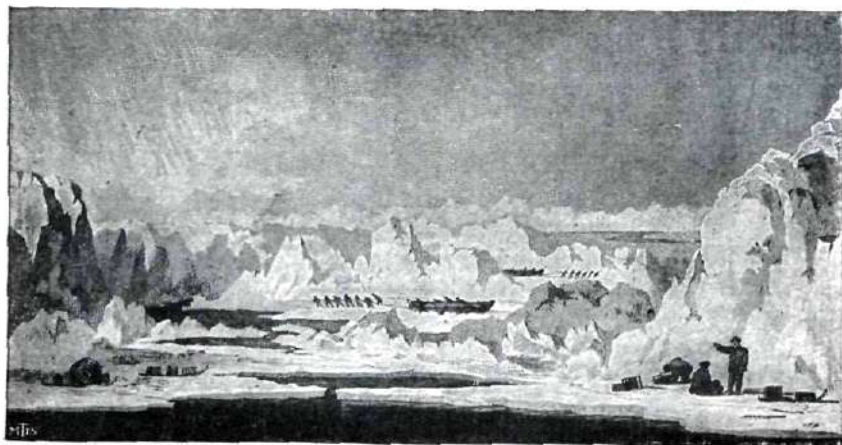
A NARES hajóparancsnok alatti expedíció két hajóból állt, az *Alert*- és a *Discovery*-ből. Ezek közül az egyik a mondott

W. E. Parry, hajóparancsnok.

medencében, amennyire lehetett, északra hatolt volna, míg a másiknak biztos kikötőben meg kellett állnia, hogy az előbbinek valamely szerencsétlensége esetében a legénységet hazaszállíthassa. A Smith-szoroson át a Kennedy-csatornába jutottak a hajók, innen pedig a Lady Franklin-öbölbe. Itt hátra maradt a *Discovery* 81° 44' szélesség alatt, míg az *Alert*, mely a Robeson-csatornát hajózta be a Grant-féle szárazföld mentében, 82° 27' percnnyi szélességig jutott. Ősszel, a part irányának meghatározása végett tett kirándulásokból kitűnt, hogy ez az irány nyugati; így tehát meghiúsult a remény, hogy a part egyes pontjain a sarkexpedíció céljaira felhasználható készleteket lehet elhelyezni.

A következő tavasz kezdetén NARES azonban mégis útnak indította A. H. MARKHAM hajóparancsnokot egy tisztt és 13 ember kíséretében, három szánkával és hetvennapi élelemmel. Vesződéses és lassú volt a haladás, mert a nagyon súlyos teher szállítására ugyanazt az utat többször kellett megtenni. Óriási erőlködéssel $83^{\circ} 20'$ szélességig jutottak; ott meg kellett állani, mert ki volt merülve a legénység, sőt egy részen skorbut jelei is mutatkoztak. A hajóhoz vissza

W. E. Parry kísérlete a Sarkhoz eljutni.

mindegyre súlyosabb körülmények között térhettek. A szállítmányok terhéhez hozzájárultak a szánkákon vitt betegek; és nehezen érhetett volna az *Alerthez* az expedíció, ha ennek egyik tagja fel nem keresi a hajót, hogy segítséget hozzon magával. Ilyformán egy kevéssel meghaladták azt a szélességet, melyet már PARRY is elért, de nem ugyanazon az úton, habár időpontul a legkedvezőbb hónapokat választották.

Néhány évvel utóbb, 1882-ben, az Egyesült-Államoknak sikerült a sarki rekordot, melyet Anglia annyi éven át oly féltékenyen őrzött, magához ragadni.

Mialatt A. W. GREELY tudományos célú expedíciója a Lady Franklin-öbölben tartózkodott, J. B. LOCKWOOD, Grönland partja mellett haladva szánkákkal $83^{\circ} 24'$ szélességig jutott. Csak négy mérfölddel haladta túl MARKHAM útját, holott 43 mérfölddel kisebb szélességű pontról indult ki. Ez, míg egyrészt úgy látszott, arra vall, hogy északra haladás céljából előnyös a szárazföldet követni, másrészt újabb bizonyosság volt arra, mily nehéz a Sarkot eléni.

A. H. Markham, hajóparancsnok.

NANSEN tanár volt hivatva rá, hogy új bátorságot

J. B. Lockwood, kapitány.

öntsön azok lelkébe, kik a Sark titkának fátyolát föllebbenteni óhajtották, de az utolsó expedíciók csekély eredménye miatt elesüggedtek. Eddig azt a rendszert követték a sarkkutatók, hogy hajón valamely szárazföld partja mellett a lehető legészakibb szélességig haladtak, ahol télen mintegy megvetették a lábukat, hogy a következő tavasz-

szal szánk-expedíciót indíthassanak; ehelyett NANSEN-nek az a gondolata támadt, hogy felhasználja azt az

áramlatot, mely a Jeges-Tenger medencéjében keletről nyugat felé sodorja a jégtömeget és ez utóbbival viteti tova magát hajóstól. 84-ik fokú szélességi körnél, abban a meggyőződésben, hogy a *Fram* a jégáramlat (drift) segítségével nem fog a Sarkhoz érni, elhagyta hajóját, hogy egyetlen egy kísérővel a Sarkig hatoljon és onnan a Ferencz József-szigetecsoport felé

Fridtjof Nansen.

vegye útját. Kutyaikkal huzatta szánkáit; az időről-időre feláldozott állatokat táplálékul odadobta a megmaradtaknak; eleve lemondott, mikép már előzőleg Grönlandban, a visszatérhetés minden reményéről és ekkép a bátor kutatonak sikerült egy óriási lépéssel túlhaladni azt a parallelkört, amelyhez előzői is eljutottak és annyira kiterjesztette az Északi Jeges-Tenger ismert övét, hogy már csak 420 kilométer volt hátra magáig a Sarkig.

Az a feltevés, hogy a már ismert földektől északra más nagyobb kiterjedésűek nincsenek, szükségképen azt a hitet vonta maga után, hogy a Sark elérése céljából hosszabb utat kell tenni a Jeges-Tenger mozgó jégfelületén. De arra gondolni sem lehetett, hogy a jég hátán élelmiszerek készleteit helyezhessék el és az utazás könnyítésére az expedició kiinduló pontját, amennyire csak lehetett, északon kellett kijelölni. Mit kellett evégből tenni? Ismét a jégáramlattal vitetni a hajót, vagy a lehetőség hatá-

ráig, a már ismert utakon, valamely szárazföld partját követni.

A *Fram* kísérletét megismételni és engedni, hogy jobban kelet felé a jég körülzárja a hajót: annyit jelentett volna, mint három, talán négy évet is a Sark-Tengeren tölteni, az expediciót két vagy három év múlva csupán a szánkákkal fejezni be, egyszersmind élelmiszerekről gondoskodni, még pedig biztos módon, a Ferencz József-szigetcsoport táján, ahol a szánka-expedició visszatértekor ismét partra szállt volna. Tisztelet-becsület NANSEN-nek, ki tudva, hogy így sokáig kell a Sark-Tengeren tartózkodnia, mégis erre szánta el magát. De én, bármennyire óhajtottam a Sarkig eljutni, még sem szerettem volna éveket tölteni e puszta és jéggel borított vidéken. Az a veszély, hogy valamely nyavalyában elhullhatnak a kutya, a kockázat, melynek alá van vetve a vállalat, ha a hajót körülzáró jég áramlatára bizzuk magunkat (oly utazási mód, mely a jó siker ugyanoly valószínűségével ismételhető ugyan, de bizonyos tekintetben mégis kiszámíthatatlan, még a *Fram* mintájára készített hajón is), mindez visszatartott NANSEN példájának követésétől, mely különben legjobb volt, mert ez úton legközelebb jutott az expedició célpontjához és egyúttal lehetségessé vált a szánkázáshoz a szárazföldtől távoleső helyen, tehát kevésbé összetorlódott jégen hozzákezdeni.

Az *Alert*, mely a Grant-féle szárazföldön $80^{\circ} 27''$ szélesség alatt telelt, volt az a hajó, mely partot követve, a legészakibb pontra ért. Tekintettel arra, hogy gőzhajókkal, ha nem is mindig, de gyakran lehetett a Grönland és Amerika között lévő medencében előre haladni, ez az út volt a legtermészetesebben kínálkozó. De ebben az irányban már két felfedező utazás tör-

tént, egy norvég a *Fram* és egy amerikai a *Windward* hajóval. Ez expedíciókra és a MARKHAM elé tornyosult nehézségekre gondolva, elhatároztam, hogy az említett utat mellőzöm és a Ferencz József-szigetség felé indulok, melyről bizonyosan tudható, hogy körülbelül a 82-ik fokig terjed. PAYER, NANSEN és JACKSON megfigyelései alapján fel lehetett tenni, hogy hajón el lehet jutni a szigetségekben legészakibb fekvésű Rudolf főherceg-szigetre. Majdnem biztosra vehető, hogy a Barents-Tengeren át lehet kelni a Flóra-fokig; és ha a hajó nem hatolhatott el a csoport legszélső északi végeig, az észak felé fekvő szigetek mindenestre könnyíthették a szánkautazást.

Minthogy nem volt bizonyos, hogy a Rudolf főherceg szigetét elérhetjük-e, arra az eshetőségre is kellett gondolni, hogy a szánkaexpedíció a Flóra-foknál körülbelül 80° -nyi szélességben kezdi útját. E ponttól azonban az északi sarkig 1110 kilométert kellett volna megtenni és ugyanannyit aztán visszafelé, összesen tehát 2220 kilométert. Ekkora távolságot volt-e mód megjárni a rendelkezésre álló eszközökkel ama pár hónap alatt, midőn az utazás egyáltalában lehetséges volt?

WRANGELL báró Szibíria keleti részében, kutyáktól vontatott szánkákon, melyeket vissza-visszaküldött, mihelyt az élelmiszerek elfogytával valamelyikök teher nélkül maradt, a tengerpart mellett 1821—1823-iki években végrehajtott négy expedíció alkalmával 1200 km utat 22 nap alatt, 1295 km-t 36, 1450 km-t 57 és végre 2440 km-t 78 nap alatt járt be.

PEARY a grönlandi *Inlandis* (jéggel borított belföld) Mac Cormik-öblétől a Függetlenség-öbölig 1892-ben és 1895-ben 823 km utat 140 nap alatt tett meg. Az volt tehát a kérdés, hogy ami megtörtént Szibíria tenger-

partja mentében és a grönlandi *Inlandis*-ban, sikerrel megkísérelhető-e az északi Sark-Tenger jegén is.

NANSEN az utazásra legkedvezőbb időben, március 14-től május 15-ig, naponta átlag csak 10 km-re vitte. Ha WRANGELL és PEARY menetsebességével 100 nap elegendő lett volna a Sarkig és vissza, 2200 km bejárására, NANSEN gyorsaságával ugyane célra 200 nap kellett. Ámde a Sarkvidéken, amíg a tél tart, a sötétség miatt nem mozdulhatni, nyáron pedig a hó meglágyul, tavak és csatornák képződnek és ezért nehéz előrehaladni; következésképp február, március és május hónapokban az utazásra legfeljebb 90—100 nap fordítható. Íme, ez az oka annak, hogy NANSEN napi útjait véve alapul, miért nem lehetett az expedíciót még csak meg is kísérleni.

A Sark-Tengernek jegén való gyors utazás a tavasz folyamában főleg azért oly nehéz, mert még erős hidegben is csatornák, másrészt pedig az egymásra torlóódó jégmezők nyomása folytán turalások támadnak. Annak a késedelemnek elhárítására, melyet a csatornák okoztak, mit sem lehetett tenni. A turalásokon keresztül azonban sok, nem nagyon megterhelt és egyenkint egy ember által hajtott szánkával rendelkezve, sokkal gyorsabban lehetett számos férfikar egyesített erejével utat vágni. Az aránylag sík helyeken már úgyis könnyű volt boldogulni. Remélhettem, hogy szaporítva az emberek számát, míg annyian lesznek, mint az expedíció szánkái, felülmúlom NANSEN átlagos gyorsaságát és akkorát érek el, mint PEARY és WRANGELL.

Feltéve, hogy sikerül naponta átlag 22 km-t megtenni, hogy egy-egy szánka, melyet nem egészen sík téren nyolc kutya húzna, legfeljebb 280 kilogramm súlyú, hogy egy-egy ember napi élelme, mint más

fölfedezési utak alkalmával is, 1250 gramm, minden kutyáé pedig 500 gramm, elhatározva továbbá azt, hogy a kutyák rendre feláldoztatnak és a megmaradóknak eledelül szolgálnak, a megoldandó feladat az volt: mikép lehet a Sarkhoz eljutni és onnét a hajóhoz visszakerülni. A 2200 km-nyi óriási távolságot direkte nem járhatta be egyetlen egy csoport ember. Vagy nagyon meg kellett rakni a szánkákat, vagy miként NANSEN is tette, ilyenét többet beszerezni, mint ahány ember volt. Elkerülhetetlennek mutatkozott a

Nansen és Johansen a Sark-tengeren, 1895.

legészakibb szárazföldi helyeken élelmiszereket felhalmozni, onnan pedig e célra való segédcsoportokkal tova szállítani a néhány egyén előre-küldéséhez szükséges élelmet. Ezért az expedíciót három csoportra kel-

lett osztani. Az első csoport feladata volt a Fligely-foktól a 85-ik szélességig hatolni, egyszersmind annyi élelmet vinni magával, hogy az elég legyen ez első időszak alatt az egész expedíciónak és önmagának fenntartására a hajóhoz való visszatérteig. A második csoportnak a 88-ik szélességig kellett haladnia, az expedíció többi része és a maga számára való élelmiszerekkel. Végre a harmadik csoport a 88-ik parallel körtől a Sarkig hatolt volna. Nem vettük tervbe, hogy a csoportok visszatértükben a Fligely-fok készleteit használhassák, mert különféle okok kényszeríthették őket, hogy útvijokról

letérjenek és egyenesen a Flóra-foknál levő hajó felé tarthassanak.

Az ekkép kieszelt tervnek kétségtelenül voltak hibái. Ezek között legnagyobb a személyzet nagy száma és a szükséges hozzávalók temérdeksége. Bár az indulás előtt meg lehetett válogatni az expedíció tagjait, nem volt remélhető, hogy valamennyi az új életmódra alkalmasnak fog bizonyulni; így tehát annál számosabb késedelmet okozó véletlenség merülhetett fel, minél népesebb karaván verődött össze. De több jó oldala is volt a tervnek: hogy az expedíció tagjai közül ki lehetett választani azokat, kik az utat folytathatják és visszaküldeni a gyöngéket; az anyagkészlet nagy mennyisége, úgyhogy azt, ami használhatatlanná vált, újjal pótolhatták, nem vesztegetve az időt a helyrehozásra, végre a kutyák tetemes száma, minthogy azok nemcsak a szánkákat húzták, hanem oly élelmentartalékul is szolgáltak, mely nem szorult külön szállításra.

Első szándékom az volt, hogy a Ferencz József-szigetségre vitetem magam s egy szigeten házat építtek, de a hajót nem teleltetem ott. Ép így tettek volt WELLMAN és JACKSON. Minthogy azonban nem volt bizonyos, hogy a hajó sértetlenül visszatérhet és azt is feltételezhettem, hogy a hajó nagyobb kényelmet fog nyújtani az expedíció tagjainak, elhatároztam, hogy a tél tartama alatt a hajót magát fogom lakóhelyül használni.

Az új sarkexpedíció terve tehát a következő volt: Archangelből, semmiesetre sem július 10 után, indulni a Flóra-fok és Northbrook-sziget felé, ahol nyolc hónapra való élelem és négy csónak visszamarad. Behatolni a Viktória királynő tengerébe és ott a Ferencz József-szigetcsoport nyugati részén, a lehető legésza-

kibb ponton biztos horgonyozási helyet keresni. Ősszel és tavaszkor szánkaexpedíciókra menni, részint élelmiszereknek — ameddig csak lehet — északra szállítása, részint pedig magasabb szélességek elérése végett. Ez expedíciókból nyár elején visszatérve, a telelés helyét elhagyni és, ha már nagyon késő, ott másodszor telelni; a következő évben hajóval, vagy anélkül, visszatérni a Flóra-fokhoz. Ősszel netalán bekövetkező hajótörés esetében a hajón és a Flóra-fokon hagyott élelmiszerekből megélni a segélyhajó megérkeztéig, amely az indulás után két évvel el fog e helyre indulni. Ha másképp nem lehet, a Flóra-foknál visszamaradt csónakokkal visszavonulni a körülményekhez képest Novaja Zemla vagy Spitzbergen felé.

A szánkaexpedíció következőkép volt tervezve: Tizenkét ember, 96 kutya és 12 szánka tavasszal, mihelyt lehetséges, útra kel a telelés helyéről az őszkor lerakott készletek helyére, innen pedig, elhagyva a szárazföldet, a jégen a Sark felé. Az élelmiszer mennyisége akkora legyen, hogy három csoport, mindegyik négy-négy emberből álló, 40, illetőleg 70 és 90 napig beérje vele. Az első, 40 napi élelemmel ellátott csoport, a Fligely-foktól 82° szélesség alatt indulva, 15 napi menet után fordul vissza. A második csoport 70 napi élelmével 30 napi menetelés után fordul vissza; a harmadik csoport 40 napon át törekszik a Fligely-foktól, amennyire lehet, a Sark felé haladni. Az egyes csoportok, amint különváltak, egymástól függetlenek. Remélhetőleg a Fligely-foknál felhalmozott élelmikészlet elegendő a három csoport számára és sikerül a harmadiknak a Sarkhoz eljutni, azután pedig a szélesség 80-ik fokánál feltételezhető hajóhoz visszatérni. A terv nem változik, bármilyen a naponta befutható távolság.

Az expedíció nemcsak arra törekszik, hogy a lehető legmagasabb szélességig eljusson, hanem szélességi és földmágnassági észleléseket is tesz, hogy ahova ellátogat, az illető helyekre vonatkozó meteorológiai és hydrográfiai ismereteket szaporítsa és minden lehető adatot összegyűjtsön a Ferencz József-szigetcsoport állat- és növényvilágáról.

MÁSODIK FEJEZET.

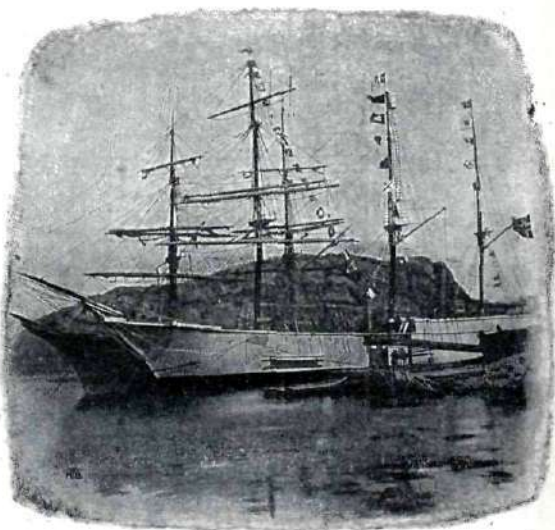
Az expedició előkészítése és indulása.

Derekabb szolgálatot mint a kutya, bizonyára egy állat sem tehet azok közül, melyek a sark-tengerek jegén való szánka-expedíciók alkalmával az embernek hasznára válhatnak. Előnye, hogy szükség esetében a maga fajtáját is megeszi, mit sem a ló nem tesz, sem a rén-szarvas. Nem nagy a súlya és könnyen szállítható akár jégdarabokon is. Ha elpusztul, az erőveszteség, mely ebből származik, kicsiny ahhoz képest, melyet valamely rén-szarvas vagy ló veszte okozna.

A szánka elé való legjobb kutyák Grönlandban és keleti Szibiriában találhatók; de Grönlandban a dán kormány eltiltotta azok kivitelét és nehéz volt őket keleti Szibiriából megkapni. Elég jó kutyákat ennél fogva nyugati Szibiriából szereztünk be; 120-ra megrendelést kapott 1898 júliusában TRONTHEIM SÁNDOR (ugyanaz, aki NANSEN-nek szállított kutyákat). Mély hálára kötelezett HENRY ARTHUR COOKE úr, az archangeli angol konzul, aki szives volt az expedíció érdekében TRONTHEIM-mal az összeköttetést közvetíteni.

Az 1899-iki januárban árúba bocsátott hajók között erős szerkezet és a gép jósága tekintetében legjobb volt *Jason*, fókavadászatra berendezett cethalász-

hajó. Ez Sande Fjordban készült 1881-ben, 570 tonna terhet hordhatott. Íme méretei: földézet hossza 40 m, szélessége 9·25, halászatra szolgáló része 5—5·20 m. A 60 lóerejű gőzgép óránként 6—7 tengeri mérföldnyi* sebességet tudott kifejteni. Új gőzkazánja volt a hajónak, csavara és kicserélhető kormányja. A *Jason* éppen fókavadászatra készült EVENSEN, egyik legtapasztaltabb és legmerészebb cethalászhajóskapitány vezénylete alatt. A hajó rendeltetése megváltozván, a tehernek szolgáló térben csak négy vastartályt hagytunk meg az édes víz elhelyezésére, a kőszén kirakódott s magát a hajót Laurvikba küldtük COLIN ARCHER gyárába,

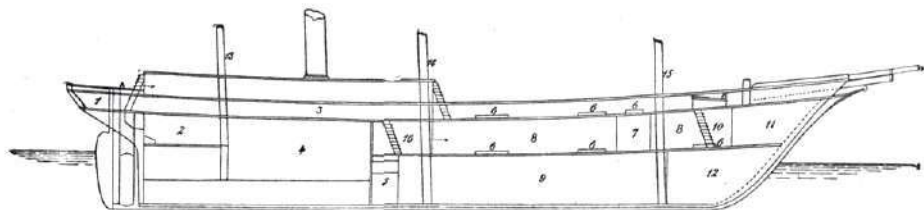
Az Észak Csillaga Laurvikban.

hol rajta az új hajóúthoz szükséges mindennemű igazításokat eszközölték.

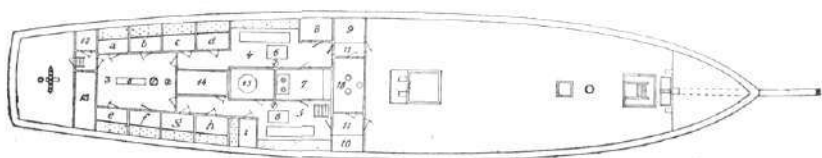
Háromféle munkát kívánt ez: a hajó testén, vitorlázatán és lakosztályain. Az egyenes oldalú hajónak nem volt az az alakja, mely a nyomás kibírására képesítette volna, de mivel csak oly tengerben kellett járnia, melyet cethalvadászok látogatnak, télen pedig horgonyt vethetett, nem volt szüksége oly speciális szerkezetre, mint a *Fram*-nak, mely egyenesen arra

* Egy tengeri mérföld = 1·852 km-rel.

volt szánva, hogy a jég közé legyen bezárva. A már régi hajónak, mely úgy az északi, mint a déli sark-tengeren tett utakat és híressé lett arról, hogy NANSEN használta, midőn Grönlandot készült bejárni, más nevet adtunk. Elérni azt a pontot, melynek zenitje közelében a mindenki, paraszt vagy tudós előtt egyaránt ismeretes fényes csillag ragyog, volt az expedició célja. Lehetett-e a hajónak megfelelőbb nevet találni, mint *Észak Csillaga* (*Stella Polare*)?

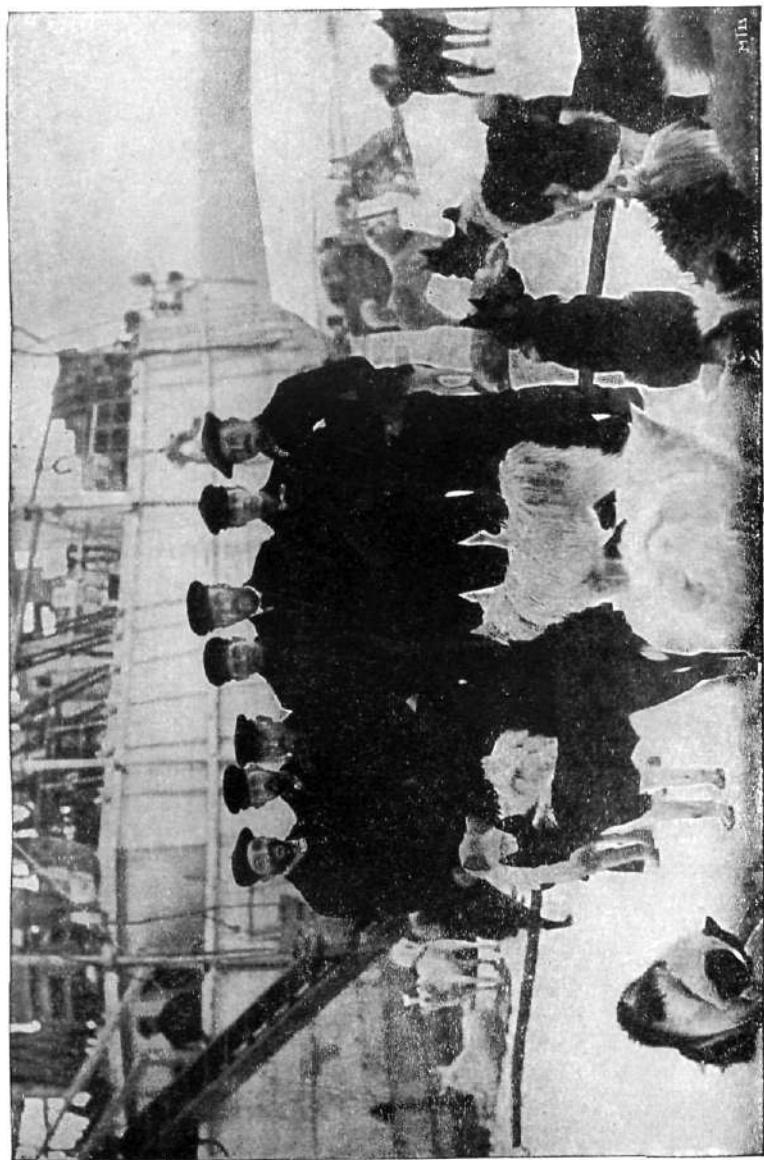

Az Észak Csillaga hosszmetsete.

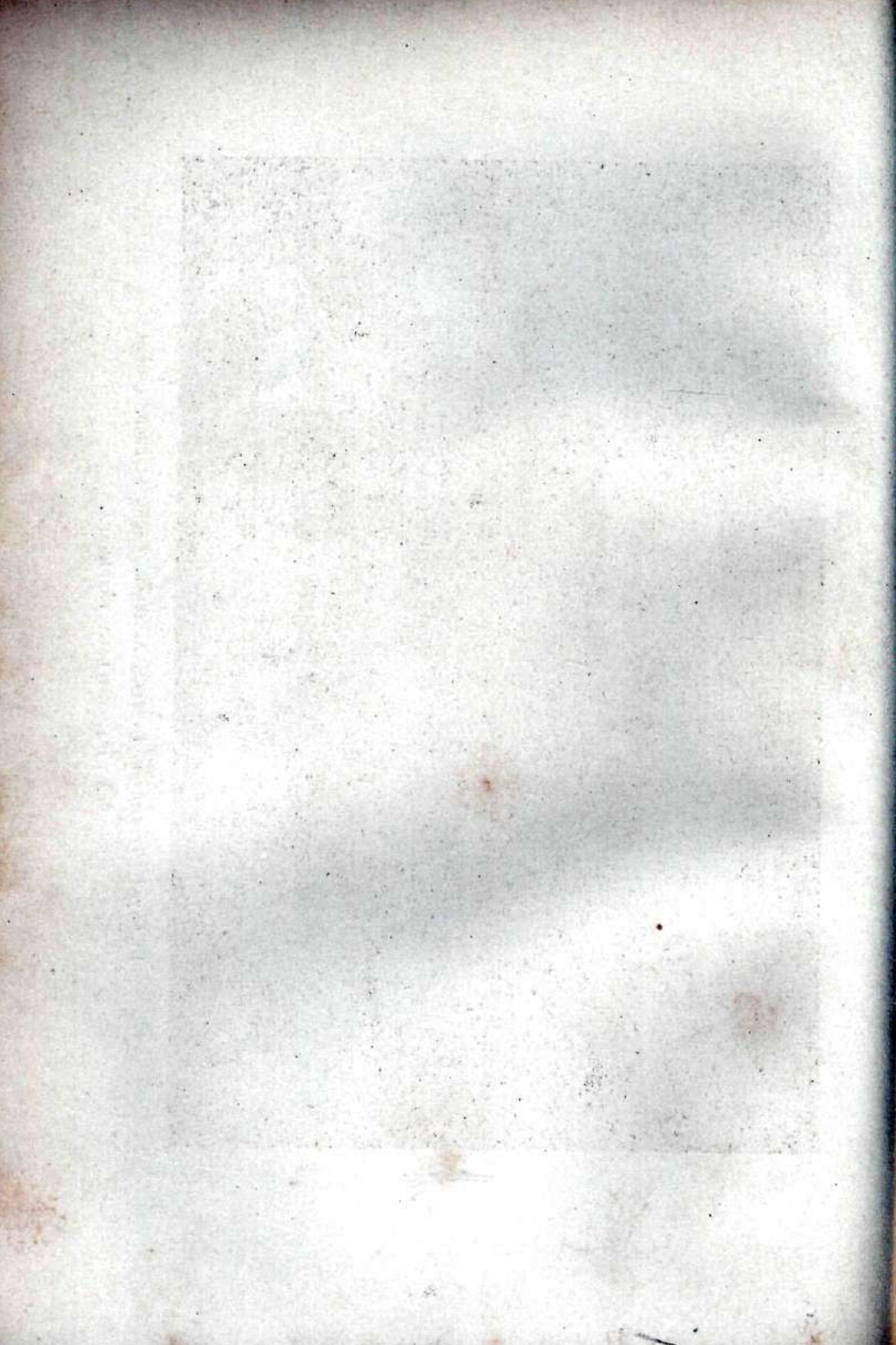
A fődélnet tervrajza.

SCHLEY hajóparancsnok (most már tengernagy), kire az amerikai kormány a szerencsétlenül járt Greely-féle expedició felkutatását bízta és akinek sikerült azt is részben megmenteni, miáltal túltett valamennyi ugyanily feladattal kiküldött cethalászhajón, útja leírásában azt mondja, hogy az a tiszt, ki valamely sark-tengerjáró hajónak élére kerül, vagy mindjárt kezdetben áldozatává lesz tapasztalatlanságának, vagy rövid idő alatt megszerzi azokat az ismereteket, melyekkel a cethalászok gyakorlat útján bírnak. Elejétől fogva sejtettem és később meggyőződtem róla, hogy

Dr. Cavalli. Torgriinsen. Evensen. Andresen. Cagni. Stökken. Quirini.

AZ ÉSZAK CSILLAGA VEZÉRKARA.

az ily ismeretek megszerzésére szükséges rövid idő alatt is oly események állhatnak be, melyek következtében, ha valaki a hajózás e nemét először próbálja, meghiusul a kívánt expedició vagy legalább is elmulasztatnak a legkedvezőbb alkalmak. Aki csak a könyvekből ismeri a sarktengerek jegét és hajójának vezényletére oly legénységgel vállalkozik, mely kizárólag a jeget nem ismerő egyénekből állana, oktalan hiúságával a kezdet kezdetén tenné kockára expedíciója sorsát. Ép azért nem ragaszkodtam ahhoz, hogy legénységem csupa olasz legyen; rászántam magamat arra, hogy parancsnoknak egy jóra való megbízható norvég embert választok, akire a jég közepette bátran ruházhatom a hajó vezényletét; a legénységet pedig szintén honfitársai közül szemeltem ki; melléjük azonban olasz tengerészeket és kalauzokat is rendeltem, kiknek különösen az volt a feladatuk, hogy a szánka-expedíciókban vegyenek részt. Az a körülmény, hogy a hajó felszerelése Norvégiában történt, megkönnyítette sok olyannak a beszerzését, ami a jég közepette szükséges, valamint a kapitánynak és a legénységnek így inkább módjában volt a sarkexpedíció valamely szerencsétlen fordulata esetében Európába visszatérni. Némileg meggondolni való dolognak tetszett ugyan két nemzet fiaiból állítani össze egy és ugyanazon hajó legénységét, de elejétől fogva teljesen meg voltam győződve, hogy a jó egyetértés zavartalan fennmaradása lehetségessé lesz, ha a főnök mindenkit egyforma bánásmódban részesít.

Az expedíció tagjainak száma nem volt nagyobb, mint amilyennek okvetlenül lennie kellett, hogy a hajó Norvégiából a Ferencz József-szigetszoportig eljuthasson és a szánkautazás is megtörténhessék. Az expedíció, úgy amint tervezve volt, első sorban a Sark-

Tenger jegén való utazást kívánta meg; főgondot tehát az erre szánt egyének kiválasztása adott. Ügyelni kellett, hogy ezek közt legyenek, akik a hajózási csillagászathoz értenek, a műszerek használatában jártasok és ki tudják számítani a szárazföldhöz visszavezető utat, azonkívül pedig nehéz körülmények között azzal a tekintéllyel képesek fellépni, melyet csak

Az Észak Csillaga személyzete.

a parancsolás szokása ad meg. E két tulajdonság sehol sincs jobban egyesítve, mint a királyi haditengerészet tisztjeiben és a királyi kormány kegyes engedelmével hozzájuk folyamodtam. Az expedíció második főnöke már 1898 nyara óta ki volt választva UMBERTO CAGNI korvettkapitány személyében. Ő késznek nyilatkozott a tudományos észleléseket is elvállalni. Arra, hogy neki ezeknél segítsége legyen, a száнка-expedíció egyik csoportjának vezetőjéül is szánt

FRANCESCO QUERINI hajóhadnagyot, az expedició egészségi ügyeinek intézésére pedig ACHILLE CAVALLO MOLINELLI első osztályú orvost szemeltem ki. Ez utóbbit eleinte nem szándokoztam a szánkaexpedicióval kiküldeni, de később oly ügyesnek és elhatározottnak bizonyult, hogy legcélszerűbbnek látszott őt a Sark elérésére irányuló kísérlet alkalmával az egyik csoport élére helyezni.

Nemcsak a csoportfőnökben, hanem az expedició minden egyes kiszemelt tagjában nem közönséges fizikai és erkölcsi ellenállási képesség kívántatott meg. Ilyen emberek, mint már alaszkaí utamban meggyőződtem, könnyebben találhatók a mi Alpeseink kalauzai és tengerpartunk lakói között, mint egyebütt. Vittem tehát magammal négy hegyi kalauzt és két olasz tengerészt, kiknek főleg a szánkaexpediciónál akartam hasznát venni. Archangelben a Norvégiában fogadott szakácsot olasszal cseréltem fel. A norvég személyzetet TORRES BORNNEVIE úr állította össze. Ami a kapitányt illeti, a választás azonnal EVENSEN-re esett, ki a *Jason* eladása folytán alkalmazás nélkül maradván, nagyon hajlandó volt az expedicióban résztvenni. Felvételtem még egy másodkapitány, két gépész, egy kormányos, egy ács és három fűtő.

Mindannyian szívesen vállalkoztak, bár ismerték a rájuk várt veszélyeket. Legfőbb óhajításuk az volt, bátorsággal és munkaszeretettel elősegítsék a Sarkot még környékező titok fölfedezését és új észleletekkel gazdagítsák a tudományt.

Az expedició tagjait ime felsoroljuk:

SAVOJAI LAJOS, ő kir. fensége, kir. tengerészeti hajóhadnagy; 26 éves, Turin, az expedició parancsnoka.

UMBERTO CAGNI, kir. tengerészeti korvettkapitány,

36 éves, Asti, az expedíció alparancsnoka, a tudományos észleletekkel megbízva.

FRANCESCO QUERINI, kir. tengerészeti hajóhadnagy, 31 éves, Velence (Venezia), a mineralógiai gyűjtemények őre, egyszersmind CAGNI segédje a tudományos észleléseknél.

ACHILLE CAVALLI MOLINELLI, kir. tengerészeti első osztályú orvos, 33 éves, Sale (alessandriai provincia), az expedíció orvosa, az állattani és növénytani gyűjtemények őre.

CARL JULIUS EVENSEN, 47 éves, Sande-Fjord, az *Észak Csillaga* kapitánya.

ANDREAS ANDERSEN, 28 éves, Sande Fjord, hadnagy.

HENRIK ALFRED STRÖKKEN, 24 éves, Sande Fjord, első gépész.

ANTON TORGRINSEN, 30 éves, Laurvik, második gépész.

GIUSEPPE PETIGAX, 38 éves, Courmayeur, Valle d'Aosta, kalauz.

ALESSIO FENOILLET, 37 éves, mint fent.

CIPRIANO SAVOIE, 30 éves, Pré Saint Didier, kalauz.

FELICE OLLIER, 30 éves, Courmayeur, kalauz.

GIACOMO CARDENTI, kormányos hadnagy, 32 éves, Porto Ferraio.

SIMONE CANEPA, másodosztályú tengerész, 21 éves, Varazze.

GINO GINI, 35 éves, Acquapendente, szakács.

CARL CHRISTIAN HANSEN, 37 éves, Laurvik, kormányos.

DITMAR OLAVESSEN, 25 éves, Tönsberg, ács.

HANS MAGNUS DAHL, 21 éves, Christiania,

JOHAN JOHANSEN, 42 éves, Sande Fjord,

OLE JOHANSEN, 25 éves, Laurvik, fűtők.

Az expedíciót négy évre való élelemmel látták el

Olaszországban CAGNI parancsnok és CHIOTTI elsőosztályú biztos; Norvégiában HEIM úr végezte el a lényeges feladatot. A legtöbb élelmiszert Dániában és Norvégiában szereztük be; elsőbbséget a jól eltartható élelmiszereknek adva, minőket NANSSEN is a *Fram* első, SVERDRUP pedig ennek második expedíciójakor használt, az izletes bár, de ki nem próbált cikkekkal szemben. A kétszersült, vaj, tészta, rizs nagy része Olaszországból került ki. Oly vidékeken, hol a lisztes eledel szükséges, a tészta jól pótolhatja a kenyeret, melyet nehéz frissen kapni a hajóra és kényelmetlen sütni a táborhelyeken. Minden élelmicikk légmentesen zárt szelencébe került, ami az eltarthatás mulhatatlan feltétele és közvetve arra is jó, hogy a skorbut veszélye elháríttassék. Lehető változatossággal elejét vettük az ételek megunásának. Bort és egyéb szeszes italokat is, bár kis mennyiségben, beszereztünk, mert az alkohol túlságos élvezete ártalmas ugyan a sarkvidéken, de mérsékelt használata nemcsak egészséges, hanem a legénység kedélyének felvidítésére szolgálván, kiváló erkölcsi hatású is. Az Olaszországban beszerezett élelmiszer 25 darab egyköbméteres ládákban volt elhelyezve, minden ládában csak egyféle. E rendszert követtük a többi élelmiszerekkel is. Így könnyebb volt a ládák kezelése és bármely pillanatban annak a megítélése, hogy mindegyikből még mennyi maradt meg.

Nagy mennyiségben vittünk magunkkal prémes és gyapjuöltözeteket, melyek közül a legalkalmasabakat a helyszínén akartuk kiválasztani. Sapkák, keztyűk és karmantyuk is minden lehető temperaturára készletben voltak. Nyári használatra az expedíció a szokott tengerészcsizmákkal és cipőkkel rendelkezett, melyek szárazon tartják a lábat és nagyon könnyen

felhúzhatók; télire valók voltak a lapp cipők (*kömager*) fókabőrből és a rénbőrből készült finországiak (*finsko*). Mindenféle vastagságú harisnyákon kívül vittünk igen sok fűvet a kömager és finszkocipők kibélelésére. Bőven voltak gyapjutakaróink, ágyneműink, ágyaink és két tábori sátorral is rendelkezünk arra az esetre, ha az expedíció kénytelen lesz a hajót elhagyni. A szánkaexpedícióhoz való készletre nézve NANSEN útmutatásai voltak irányadók. A *Jason* meglévő és újabbakkal szaporított fegyverein kívül 200 kilogramm lőgyapotot vittünk jégrepesztésre.

A szokott meteorológiai észleleteken kívül, melyeket a telelés alkalmával kellett megtenni, igen fontosak voltak még a csillagászatiak, gravitációs és földmágnességi megfigyelések. A gravitáció tanulmányozására volt egy STERNECK-féle ingánk, földmágnességi észleletekre SCHNEIDER-féle magnetometerünk, továbbá mindenféle eszközünk a víz különböző mélységekben való hőmérsékének és sűrűségének meghatározására. Hat LONGINES-féle zsebchronometer, több aluminiumból való sextans és tükörhorizon egészítette ki a műszerek gyűjteményét. Ezek jó részét a királyi haditengerészet hydrográfiai intézete szolgáltatta és itt köszönetet mondok átengedésükért a kormánynak, illetőleg PALUMBO tengernagy, akkori tengerészeti miniszternek. Az expedíció tudományos felszerelésénél nyújtott segélyökért hálával tartozom még ERNESTO FILIPPONE korvettkapitánynak, AIMONETTI, JADANZA LOMBARD, NACCARI, PALAZZO, PORRO, RIZZO professzoroknak. A műszerekhez sarkutazásokról szóló és egyéb tudományos könyvek gyűjteménye is járult.

Tervem volt a Sark felé induló expedíció útra kelte alkalmával léggolyókat is használni. Minthogy a szánkák átlagos súlya 280 kilogrammot tett ki, egy

köbméter gáz pedig több mint egy kilogrammnyi súlyt emelhet, úgy számítottam, hogy 440 köbméternyi és 160 kilogrammnyi saját súlyú léggolyó fölemelhet egy szánkát és ha ez utóbbi egy másiknak tetejéhez van erősítve, 16 az alsóba fogott kutyanak mindkettő húzásánál csak annyi erőt kell kifejteni, amennyi különben egy-egyhez kívántatnék meg. A léggolyókat a szél el is hordhatta, de ez nem akadályozta volna a továbbhaladást. Csak pár napi használat mellett is a léggolyók lényegesen előmozdították volna a nagyobb akadályok leküzdését a szárazföld közelében. Négy ily léggolyót rendeltem meg és a hidrogén előállításához szükséges anyagot. Párisban kísérleteket tettek annak eldöntésére, hogy a gömbalaknál jobb-e a szivaralak, Turinban pedig a különböző szöveteken tett kísérletekkel azt a kérdést tanulmányozták, hogy —30 és —40 foknyi hőmérséklet mellett megtölthetők-e a léggolyók. CAGNI parancsnok párisi kísérleteiből kitűnt, hogy a szivaralak mitsem ér, csak a gömbalak ajánlható. LOMBARD professzor a turini iparmúzeumban kísérleteivel kimutatta, hogy a sokáig igen alacsony hőmérséknek kitett szövetek elvesztik rugalmasságukat, tehát a léggolyók a sarkvidéken nem terjedhetnek ki eléggé, hogy megtölthetők legyenek. Úgy LOMBARD, mint a léggömböket szállító GODARD és SURCOUF cég szükségesnek mondotta, hogy a léggolyó megtöltése közben a légkör hőmérséke mesterségesen is közel 0 fokon tartassék. Minthogy e feltételnek nehéz lett volna eleget tenni és a hidrogén előállításához igen sok kénsav és vasreszelék kellett, azonkívül pedig igen bizonytalan volt, hogy a gömböknek hasznát lehet-e venni, tanácsosnak találtam csupán két léggömbre szorítkozni.

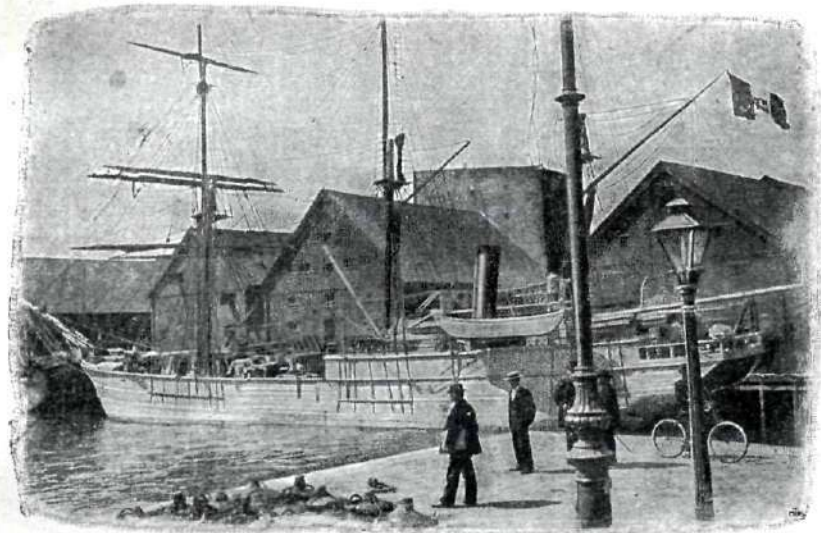
Az expedíció összes költségei ezek voltak:

a) A Jason beszerzése és javítása	300,000
b) Személyzet fizetése	160,000
c) Kutyak	17,000
d) Élelmiszerek	172,000
e) Ruházat	72,000
f) A száнкаexpedíció anyagkész- lete	20,000
g) Tudományos eszközök, köny- vek, fegyverzet	79,000
h) Léggömb	52,000
i) Orvosszerek, fényképkészülékek	14,000
k) Különféle kiadások, vitelbér, szén	36,000
	922,000
	lira.

Az összes előkészületek január végétől május elejéig tartottak. Május 7-én az expedíció tagjai Rómából útrakeltek Norvégia felé. A pályaudvarnál I. UMBERTO király és a királyi haditengerészet tisztjei búcsúztak tőlük. Mialatt CAGNI, QUERINI és CAVALLI a Christianiába érkező anyagkészletet rendezni kezdték, én Laurvikben siettettem, amennyire lehetett, a hajó elindulását. Május 28-án a leglényegesebb munkálatok be voltak fejezve és az *Észak Csillaga* ARCHER uram hajógyárából Norvégia fővárosa felé indult.

Christianiából június 12-én reggel kellett útunkat folytatnunk. Az utolsó napok alatt udvarias meghívások, magas személyiségek látogatásai, alkalmatlan incidensek miatt nagyon el voltunk foglalva. Június 8-án Lijsakerben, NANSEN és neje házában töltöttük az estét. Midőn a vidám táncmulatság után jó későn búcsúztunk a szíves vendéglátóktól, a csillogó éj közepette nem gondolhattunk elszomorodás nélkül arra a helyre, ahova készültünk s ahol egészen más várt reánk, mint tánc és zene. Június 9-én megjött a ná-

polyi herceg, ő királyi fensége nejével. Nagyon ör-
vendtünk látogatásuknak s jól estek szives szerencse-
kívánataik. Vita tárgyává tétetvén a hajószemélyzet
életének biztosítása, a norvégeket halál esetére bizto-
sítottam, miként ezt már előbb tettem a kalauzokkal
és tengerészekkel. Az olasz tiszteket hazai társulatnál
és saját kívánságukra oly baleset ellen biztosítottam,
mely szolgálatképtelenséget vonná maga után.

A christianiai kikötőben.

Tizenegyedikén este istenhozzádot mondtunk azok-
nak, kik különös támogatásban részesítettek bennün-
ket. Első helyen említendő ezek között NANSEN pro-
fesszor, ki a tél óta egészen rendelkezésemre bocsá-
totta magát, mindenben fölvilágosítást adott, tanácsal
szolgált és számos dolgot egyenesen elintézett maga, ami-
vel lehetővé tette, hogy az expedició gyorsan útra készen
állt. Felejtethetlen órákat töltöttem Lijsakerben, fel-
világosítást kérve NANSEN-től, ki nemcsak készségesen
felelt, hanem meg is előzte kérdéseimet, s annyira

szívén hordta az új expedíció sorsát, mintha az ő dolga lett volna annak vezetése. Nemcsak a sarktájakra vonatkozó felvilágosításokkal, hanem nagy előzékenységével is a legmélyebb hálára kötelezett. Köszönetemet nyilvánítom még MOHN, COLLETT, BROGGER, GEELMUYDEN professzoroknak és HALLAGER konzulnak az adott segítségért. Továbbá egész Norvégiának, kormányának, tudományos társulatainak, számos

Tromsøben.

polgárának elismerésemet kell kifejeznem, mert mindenkép előmozdították az expedíció ügyét, engem kitüntető figyelem tárgyává tettek és búcsúzáskor szíves szerencsekívánatokkal halmóztak el.

Tizenkettedikén reggel készen voltunk az indulásra. Svéd- és

Norvégország királya táviratilag kívánt szerencsét. A hajók fel voltak lobogózva. Sok ismerős jött a födélzetre. A hölgyek virágbokrétaikat hoztak magukkal; szép figyelem velünk szemben, kik oda készültünk, hol virág nem terem. NANSSEN a *Fram* hajón született két kutyával kedveskedett. Tizenegykor elhagytuk Christianiát, a hadihajók és az erőd ágyuszavától kísérve.

Éjjel érkeztünk Laurvikba. A norvég hajósok családjaikat keresték fel. Mi olaszok, kalauzok és ten-

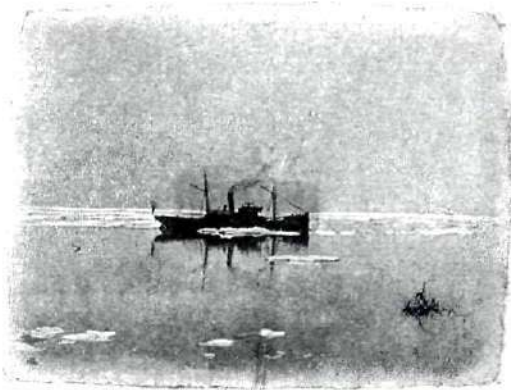

AZ ÉSZAK CSILLAGA.

gerészek, az utolsó beszerzéseket is hajóra szállítottuk. Megkönnyebbülve lélekzettem föl, elgondolva, hogy Archangelig már semmit sem hoznak a hajóra, csak rendeznünk kell azt, ami már ott van. Másnap folytattuk utunkat a Fehér-Tenger felé. Huszonnyolcadikán reggel a távolban felbukkant a Szviatossz-nossz fok és ugyanakkor a jég első jelei mutatkoztak. amire az ég fehéres színe is utalt. A szemhatár szélén a sugártörés folytán furcsa alakok tűntek fel, melyekben közeledéskor kis jégtömegekre ismertünk.

A Fehér-Tenger jége volt az, mely csak most kezdett az óriási medence belsejéből kinyomulni, mert előbb az északi szél visszahajtotta. Ez a jég csekély szilárdságú és sűrűségű volt és

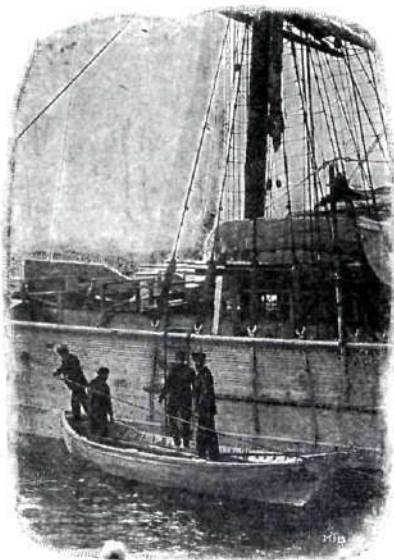

Gőzhajó a Fehér-Tengeren.

kis mezőkre töredezett. Egy gőzös, mely utolért és el is hagyott bennünket, útjának folytathatása végett a szárazföldhöz közeledett. Mi ugyanily irányt követünk. Az *Észak Csillaga* orra könnyűséggel hasította a kis jégmezőket, feltartás nélkül haladt előre és újból elértük a gőzöst. Csavarunk mély fekvése, a csavartengely erőssége, mely ártalmatlanná tette a jég keménységét és lökését, arra képesített bennünket, hogy utunkat a szokott gyorsasággal folytassuk, míg a gőzösnek lassabban kellett haladnia. Egy évvel előbb ugyanazon évszakban egészen jégmentesnek találtam volt a Fehér-Tengert; most a jég megerősí-

tette azt a már előbb vett hírt, hogy a tavasz nagyon hideg volt és a nyár későn áll be, az expedíció további folyamatának hátrányára. A Dvinába érkezve, harmincadikán reggel Archangelig jutottunk és Solombol mellett vetettünk horgonyt.

Mihelyt visszaadtuk a kormányzó, ENGELHARDT tábornok ő excellenciája és GORCSAKOFF herceg, alkormányzónak látogatását, kik

Solombolban.

az *Észak Csillag* fedélzetén fölkerestek bennünket, COOK angol vicekonzullal elmentem a kutyákat megnézni. Ezek dühös vonítással fogadtak bennünket, amint bekerített helyiségükbe léptünk. Első tekintetre veszélyes állatoknak tetszettek, de amint egy-néhányat megsimogattam, azonnal észrevettem, hogy nem oly vadak, mint aminőnek látszanak. Félték az embertől, talán emlékeztek a kőlyökkoruktól fogva kapott sok verésre; és ha oda

voltak kötözve, ez csak azért történt, hogy egymást össze ne marcangolják. Kis vártatva a legcsökönyösebbek megkorbácsolása az ugató hangversenynek is véget vetett. Lehasaltak a kutyák és megvizsgálhattam őket figyelmesen. Eggyel több volt, mint rendeltem, tudniillik 121, köztük fehér és fekete, fekete, barna, vasszürke színű; sugár és zömök alakú, rövid, sűrű és bodros hosszú szőrű; hegyes és tompa orrú. Mindannyi széles mellű és erőslábú volt, egyenes hegyezett fülű, hosszú farkát felfelé kunkorítva tartotta.

Részint nagy rókához, részint farkashoz hasonlítottak, az előbbiek ugattak, az utóbbiak ordítottak. A legnagyobbak magassága 60 centiméter volt. A nagy melegtől mind elvesztette a szőrét és vagy az ételhiány, vagy a bogarak szúrásai, vagy talán az út fáradalmai folytán sovány és horpadt oldalú volt.

Ily állapotban látva azokat az állatokat, melyekre oly nagyon számítottam, élénk aggodalom lepett meg; féltem, hogy nem lesznek képesek a reájuk váró nagy utat megtenni. Hiába magyarázta nekem TRONTHEIM,

Az archangeli kutyák.

hogy ezeket a kutyákat nem lehet a pillanatnyi külső látszat szerint megítélni, okoskodása nem tudott engem meggyőzni; PEARY és WRANGELL eredményei úgy tün-tek fel nekem, mint egy álmkép, melyet más állatokkal talán meg lehetne valósítani, de sohasem az előttem levőkkel.

A farkát TRONTHEIM IVANOV SÁNDOR norvég eredetű orosz ember hozta el, ki két kísézővel Tobolszkból május vége felé indult, a Tobol és Tura folyókon Tyumenig hajózott, innen vasúton Koltaszig ment és a Dvinán jött le Archangelbe, ahova 2070 km-nyi úton június 10-ike felé érkezett.

A Sark-Tenger partvidékén Szibíria bennszülöttei, az osztjákok, jakutok, csukcsok, a szánkába nem-

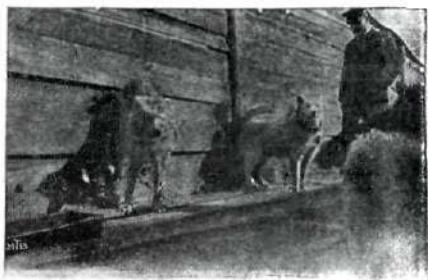

Trontheim Ivanov Sándor.

csak rénszarvasokat, hanem igen sokszor kutyákat is fognak. Íme mit ír erről WRANGELL báró, ki három évet töltött keleti Szibíriában és e vidékbeli kutyákat használt expedíciói alkalmával:

«A sarkvidéken élő állatok egyike sem oly figyelemre-méltó, mint a kutya. Ez állat, mely az embernek hű társa minden éghajlat alatt, a déli szigetektől, hol banánnal táplálkozik, a Sark-Tengerig, hol hal az eledele, az utóbbi helyen oly munkát végez, melyet a természettől jobban kegyelt

vidéken nem szokott meg. A szükség rávezette az északi vidék lakóit, hogy szánkahúzásra használják az aránylag gyenge állatokat. A Sark-Tenger minden partján, az Obi folyótól a Behring-szorosig, Kamcsatkában és a Kuril-szigeteken kutyák húzzák a személyszállító és teherrel megrakott szánkákat tetemes távolságokra.

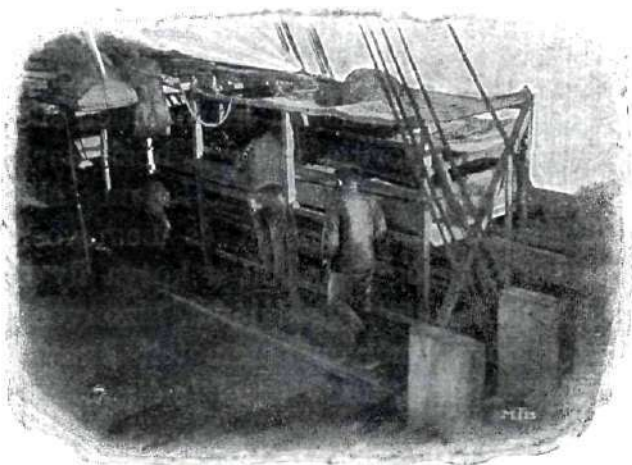

Szibériai kutyák.

«E kutyák nagyon hasonlítanak a farkashoz, orruk hosszú, hegyes, kiálló, fülök hegyezett, egyenes; hosszú lompos farkuak, szőrük hol sima, hol fodros, színök

fekete, barna, vöröses-barna, fehér és foltos. Magasságuk különböző, de a jó szánkakutyáké 78 és 94 centiméter közt változik.

«Ugátásuk a farkasordításhoz hasonlít. A szabadban töltik életüket, nyáron gödröket vájnak a földbe, hogy azokban hűseljenek, vagy a vízbe merülnek, hogy a bogarak ellen védekezzenek; télen a hóba ássák magokat és összegubbaszkodva hevernek, fejüket a farkkal betakarva. A nőstény kutyakölyköket

Kutyaótlak a fedélzeten.

azonnal le szokták ölni, csak néhány marad meg a faj szaporítására; szánkahúzásra csak a hím kutyák használatnak. Ha télen születtek, már a következő ősszel fogják őket ily munkára, de hosszú utakat csak hároméves korukban tesznek. Különös mesteriséget kíván etetésük és betanításuk; sok ügyesség kell befogásuk- és hajtásukhoz. A legjobb kutya elül van elhelyezve ostorhegyesnek; minthogy pedig a szánkautazás biztonsága és gyorsasága a rendesen használt 12 kutyás fogatnál az ily ostorhegyesnek értelmességétől és tanulékonyságától függ, nevelésére a

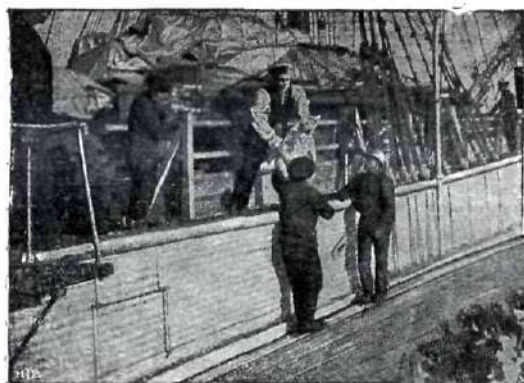
legnagyobb gondot fordítják, hogy mindig gazdája szavára hallgasson és le ne térjen útvonalról, mikor más állatok nyomára akad. Ezt az utóbbi tulajdonságot nehéz kifejleszteni. Némelykor az egész falka a talált nyomot követi és a kocsis minden erőlködése képtelen a kutyákat megállítani. Ilyen esetekben nyílik alkalmunk bámulni az ügyességet, mellyel az ostorhegyes kutyát arra nevelték, hogy a többieket a nyom után való indulásban megakadályozza. Ha minden más mód cserben hagyja, hirtelen megfordul és úgy ugat, mintha új nyomot talált volna, ekkép igyekszik társait maga után vonni. A sivatag *tundrákat* bejáró utas sötét éjjeleken, midőn a mérhetetlen síkságot áthatolhatatlan köd borítja vagy a hózivatar dühöng, csak a vezető kutyának köszöni, ha megtalálja azt a helyet, hol meghúzhatja magát és nem veszti életét a hóban. Ha csak egyszer volt a kutya ily helyen és ott egy kis időt töltött gazdájával, bizonyosan elviszi a szánkát a hóval mélyen betemetett kunyhóhoz, és amint ideért, megáll, hogy ezzel jelölje a pontot, hol gazdájának a hóban ásnia kell.

«De nemcsak télen használhatók a kutyák; nyáron hajókat vontatnak és érdekes látni, hogyan úsznak a gazda szavára egyik partról a másikra. A szó hallatára a vízbe ugornak, átúsznak a túlsó partra, sorba helyezkednek és várnak az indulást parancsoló szóra. Ló hiányában némelykor vadászati kirándulások alkalmával arra is használják a kutyákat, hogy könnyű sajkákat egyik tótól, egyik folyótól a másikhoz húzzanak. Szóval: a kutya oly házi állat, mely e vidékek lakóinak ép oly hasznos, sőt nélkülözhetetlen, mint a rénszarvas a nomád törzseknek» (*Wrangell's Siberia and Polar Sea* edited by Major E. Sabine 72—74. l.).

Nem épen tetemes része a mi kutyáinknak olyan

volt, mint a WRANGELL által leírt keletszibíriaiak, bár alacsonyabb termetű. A többiek a szamojéd földről kerültek és különféle fajok keresztezéséből származtak. Habár mindazon kutyák, melyeket TRONTHEIM hozott, szánkahúzásra be voltak tanítva, később nyilvánvaló lett, hogy a WRANGELL leírásában említett typushoz hasonló kutya ellenálló képesség és erő

dolgában minden másfélét összehasonlíthatatlanul felülmúl.

A kutyákat a hajóra szállítják.

Annyi állatot a máris zsufolt fedélzeten elhelyezni nem volt könnyű. Két sor egymás fölé helyezett, fa-válaszfallakkal elkülönített ketrechen négy-négy kutya helyzetetett el, mindegyik láncsal az egyik szögletben úgy volt megkötve, hogy ételéhez, italához juthatott, de egyik a másikat nem haraphatta. Ez a berendezés igen jó volt, a kutyák egy hónapot tölthettek a fedélzeten, anélkül, hogy túlsokat szenvedtek volna. Csendesen is maradtak, tisztán voltak tartva s így nagy megelégedésünkre nem sok alkalmatlanságot szereztek.

Július 3-án reggel kellemes hírre ébredtünk. OLD-FREDI gróf, RIGNON gróf, SILVESTRI lovag és NASALLI

ezredes eljöttek Moszkvából. Az első ő Felségeik üdvözlétével a királynő, valamint LAETITIA és HELENA aostai hercegnők számos ajándékát hozta külön dobozokban, tiszték és legények számára egyaránt. E kellemes látogatás után egy nappal később MORRA DI LAVRIANO gróf és nagykövete következett, aki graffon hengerén a szentpétervári követségi személyzet üdvözlétét is magával hozta. MORRA tábornok még az nap este el is utazott, de mindannyian — s a többiek között első sorban én — még sokáig a legkellemesebben emlékeztünk vissza látogatására.

Július 9-én a hajó lobogódiszt öltött a Katalin-kikötőből hazatérő VLADIMIR nagyherceg tiszteletére. Személyesen is el akart jönni a nagyherceg az *Észak Csillaga* fedélzetére, hogy szerencsés sikert kívánjon az expedíciónak, de hajónk, habár készen állt a sark felé indulásra, nem volt oly állapotban, hogy rajta fejedelmi látogatásokat fogadhattunk volna.

Az útrakelés ideje július 12-ére tűzetett ki. Megelőző este mi katolikusok szent misét hallgattunk. Nem egy fohászt küldtünk ez alkalommal az ég felé, hogy diadalra vezesse vállalatunkat s oltalmazza kedveseinket. Délután a kutyákat egyenkint bevitték az ólakba. Este felé az *Észak Csillaga* a nemzeti és a norvég zászlóval főárboca tetején elhagyta horgonyzóhelyét és két kis gőzöstől vontatva, a Dvina sodrában haladt előre. Én CAVALLI doktorral még a szárazföldön maradtam, hogy egy utolsó estét tölthessünk Olaszországból jött barátainkkal.

Másnap reggel véglegesen búcsúztunk Archangeltól. A lobogókat lebocsátották az út mentén üdvözlésünkre, amint a fával rakott tutajok között gyorsan a berezovai sorompó felé haladtunk. Mikor az egész szénkészlet a hajóra volt szállítva, öt órákor elvál-

tunk látogatóinktól. Mily kedves gondolat volt, hogy ily messzire eljöttek köszönteni bennünket, hogy az utolsó civilizált kikötőbe elhozták a távoli szülőföld búcsúszavát! Barátaink a kis gőzösre szálltak; a fedélzetről küldtük feléjük utolsó *hurrah*-kiáltásunkat. A csavarnak engedve, megindult az *Észak Csillaga* a tengerparti csendes vízben és távoztában egy orosz cirkálójajó üdvözölte e jeladással: «Sok szerencsét a tengeri úthoz!»

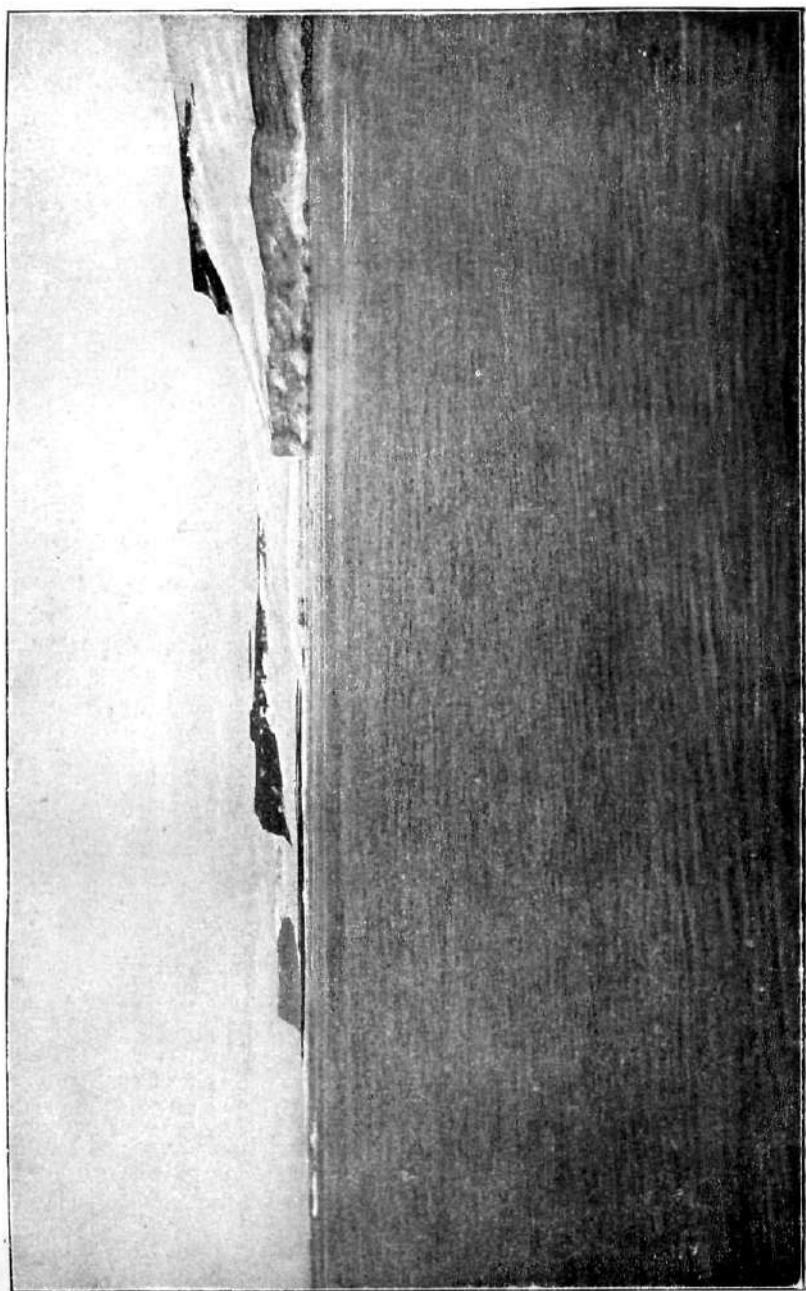
Az utolsó üdvözet.

HARMADIK FEJEZET.

A Barents- és Viktória-királynő- Tengerben.

Legvéletlenebb módon fedezte föl a Ferenc-József-szigetcsoportot 1873-ban a WEYPRECHT és PAYER vezérlete alatt a *Tegethoff* hajón lévő osztrák-magyar expedíció. A kutatók által éjjel észrevett új földeket következő tavaszkor PAYER vizsgálta meg, ki szánkán a Fligely-fokig nyomult. Azt gondolta, hogy a csoport jelentékeny szigetekből áll, melyek néhányát, mint az Oszkár-király és Petermann-szigetet meg is pillantotta a Rudolf-főherceg szigettől északra és nyugatra. A *Tegethoff* nem szabadulhatott ki a jégből, elhagyták tehát a második év végén s a kutatók a kis csónakokon mentek Novaja Zemlya szigetére.

LEIGH-SMITH 1880-ban és 1881-ben az *Eira* yachton könnyű szerrel el tudta érni a Ferenc-József-föld déli partját. Minthogy e szigetcsoporttól délre meg lehetős nagyságú jégmentes tengert talált, elkészíthette a part hydrográfiai rajzát a Lofley-fokig. Ilyenkép öregbítette a szóban levő szigetcsoporthoz vonatkozó ismereteket és bebizonyította, hogy a szigetek hajóval megközelíthetők. Midőn az *Eira* éppen másodszor készült elhagyni e földet, a Flóra-fok mellett a jég körülfogta és a hajó gyorsan süllyedni kezdett. Szűken ellátva élelemmel, kövekből és a hajóról meg-

FORBES-, STEPHENS- ÉS GRANT-FOKOK (ALEXANDRA-FÖLD).

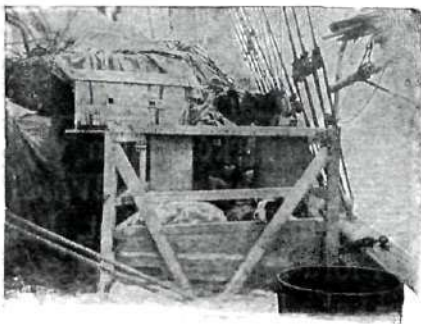
mentett anyagból épített kisedet kunyhóban töltötték a hajótörés áldozatai a telet, a nyár kezdetén pedig csónakjaikon ők is Novaja Zemlya felé tartottak, ahol a segítségökre küldött hajó fölvette őket.

LEIGH-SMITH fölfedezései nem vetettek semmiféle világosságot a Ferenc-József-föld északi és nyugati részére; ennél fogva még mindig tartotta magát az a hiedelem, hogy a Sark-Tengerben nagy kiterjedésű észak felé nyuló földek vannak. JACKSON angol kutatónak tehát az volt a terve, hogy e földeken élelmiszerkészletet halmoz fel s így módon lehetővé teszi a Sarknak szánkákkal való megközelítését. Midőn *Windward* nevű hajójával a Grant-fok közelében levő jégmentes vízhez ért, még pedig kissé előrehaladt időben, szeptember közepén (1894), téli állomásul kénytelen volt a Flóra-foknál Northbrook szigetét választani. A *Windward* a következő nyáron Európába visszament, két évvel utóbb újra érintette a Flóra-fokot, hogy összeköttetést létesítsen a kutatókkal, 1897-ben pedig ez utóbbiakat hazaszállította. JACKSON társaival három szánkautazást tett; a két első alkalommal észak felé és a Brit-csatornán át $81^{\circ} 21'$ szélességig jutott; harmadik ízben nyugat felé az Alexandra-földet körüljárta és meghatározta a csoport legnyugatibb pontját, melyet Maria-Harmsworth-foknak nevezett el. A két első utazás alkalmával nem haladhatott messze északra, mert hamar jégmentes tengerre akadt. Mindamellett sikerült a csoport északnyugati részének hydografiai rajzát elkészítenie, minek alapján tagadta, hogy e tájon nagy szárazföldek vannak, sőt bizonyosságra emelte, hogy ott ellenkezően jelentékeny tenger terjed el, melyet uralkodónője tiszteletére Viktória-királynő-Tengerének nevezett el.

Végre NANSEN, ki délen a Fehér-földről (Hviden-

land) jött, a JACKSON bejárta föld ismeretét gyarapította a szigetségek ama részével, mely az általa fölfedezett szigetekig terjed, helyreigazította PAYER adatait és kétséssé tette a Petermann- és Oszkár királyföld létezését.

Az *Eira*, *Windward* és néhány cethalászhajó (*Balæna*, *Diana*) tengeri útjaiból kitűnt, hogy a Barents-Tenger a Ferenc-József-szigetcsoporthoz mindig könnyen bejárható hajóval, vagy Novaja Zemlyától kiindulva a 45-ik és 55-ik délkör közötti övön belül

A kutyák az Észak Csillagán.

vagy pedig a Spitzbergen keleti partjai mentében s innen egyenesen az Alexandraföld felé. Semmiféle hajó nem járt még a Viktória-Tengeren; azt sem tudta senki, hogy juthatna el oda. PAYER, JACKSON és NANSSEN különböző évek tavaszán tett észleletei,

míg egyrészt arra engedtek következtetni, hogy ama tenger a Fligely-fokig hajózható, arra a reményre is jogosítottak, hogy oda két út valamelyikén fognak eljuthatni: vagy a Brit-csatorna mentében haladva, vagy úgy, hogy nyugaton a Ferenc-József-szigetcsoporthoz partjait követik.

Gyönyörű est volt, midőn a Dvina eltűnt szemünk elől. A hajó, bár nagyon meg volt terhelve, szélesebben haladt a jégtől már szabad Fehér-Tengeren. Másnap délben határozatlan körvonalakkal látszott a ködös távolban a Kanin-fok, Európának ez utolsó nyúlványa.

Föltett szándékom volt: előzőim példájára oly

pontig hatolni, mely az északi szélesség 72-ik és a keleti hosszúság 48-ik foka alatt van, onnan pedig egyenesen a Flóra-fokhoz venni útamat. Amint a Kanin-fokot túlhaladtuk, könnyű északnyugati szellő kerekedett, mely csakhamar mind hidegebben fujdogált és kissé hullámvásba hozta a tengert. A hajó hánykódni kezdett, kalauzaink és a kutyák nem nagy öröme. Az előbbieket fekvőhelyeiket keresték fel, az ebek vonítással árulták el, hogy nem nagyon ízlik nekik a hideg zuhany, melyben időről-időre részők volt. Szerencsére csakhamar elcsendesült a szél; a tenger, emberek és állatok megnyugodtak.

Az első jégre július 17-én délután akadtunk, keskeny foszlányokra, melyek csak mint a nagy tömegek előfutárjai érdemeltek figyelmet. Éjszakára már mutatkoztak ily töme-

Az Észak Csillaga az első jégre talál
(a hajó orráról nézve).

gek és másnap reggel nyolc óra felé a sűrű ködben megállította hajónkat a *pack*, a jégzajlás, körülbelül $75^{\circ} 14'$ -nyi szélesség alatt.*

Idegesen kezdtem járni a fedélzeten, a jégtömegekre szegezve szemeimet, mely függönyként konokul elzárta a kilátást. Köröskörül ünnepélyes csend honolt, melyet olykor csak egy-egy sirály röpte zavart meg, vagy a jégdarabok robaja, melyek az egyes mezők közt képződő csatornába hullottak. Az időveszteség

* A *pack* külön uszó darabokból álló jég, melynek vége beláthatatlan. Nyitott, ha a jégdarabok nem érintkeznek; zárt, ha azok egymáshoz szorúlnak.

nyugtalanított, mert nehéznek látszott a Ferenc-József-szigetcsoporthoz elérni, ha már 550 kilométernyire tőle kezdődnek az akadályok. Ugyan rosszul indult volna meg az expedíció, ha oda el sem érünk és a telet a Barents-Tengerben kényszerülünk tölteni.

Délután 3 óra felé enyhe szél kerekedett, mely a ködöt hirtelen eloszlatta. A födélzetről egyetlen összefüggő jégmező látszott az első és negyedik quadransban, míg délen, ahonnan jöttünk, a tengervíz

Az Észak Csillaga az első jégre akad
(a tatról nézve).

beláthatatlan messzeségre terült el. A napfény csillogott a sok *hummock* (a jégmezők nyomása által létrehozott halom) hegyes csúcsán és tükröződött az édesvíz-lócsákon, melyek az olvadó jégmezőkön képződtek. A fedélzeten állva, azt hitte az ember, hogy lehetetlenség előre haladni; de aki a hajóköteleken felkúszott az árbockosárig vagy

az árbock tetejére helyezett hordóba, észrevehette, még pedig annál inkább, minél magasabbra jutott, hogy a látszólag végtelen és megszakítás nélküli jégsíkság egyes 300—500 méter szélességű mezőkre oszlik, ezek között pedig csatornák húzódnak, melyek a hajó továbbhaladását megengedik. A kapitány is felment a hordóba és hatalmas messzelátóval kezdte kémlelni, hogy merre volna legjobb előre haladni. Meghatároztuk a helyet, amit két napon át a ködhomály miatt nem tehattunk s észrevettük, hogy kelet felé három fokkal eltértünk, s az 51-ik délkör alatt vagyunk.

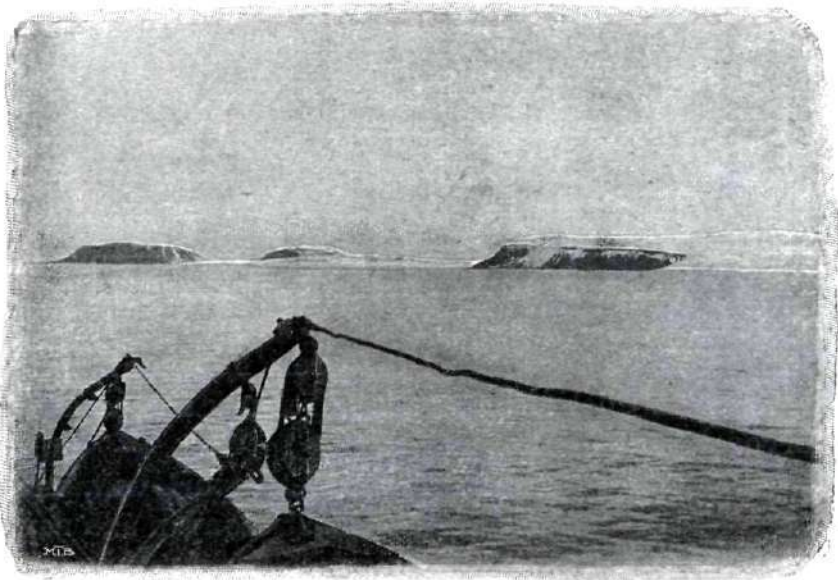
A hajó gerince kezdett a jégtömegekhez ütdődni és azokon surlódni. De minthogy a jég nem volt igen vastag és ellenálló, az ütdődéskor a hajó orra könnyen útát vágott. A hordóról a kapitány folyton parancsokat osztott a gépnek: «állj» vagy «előre teljes erővel!» és a kormányosnak utasítást adott, hogy jobbra vagy balra nyomja a kormányt. Egyik víztükörből a másikba jutva, elég gyorsan haladt a hajó északra oly zónák felé, melyek az ég sötét színéből * ítélve, mind járhatóbbaknak ígérkeztek.

Éjfél tájban, mikor a kapitányt az örökösben felváltotta az alkapitány, szétszórt jégdarabok közt úszott a hajó; reggel hat órakor $76^{\circ} 20'$ szélesség alatt jégtől szabad tenger terült el előttünk. Valószínűleg a tavaszi északkeleti szelek elmozdították a jeget a Ferenc-József-földről; és valóban nem is láttunk többé jeget, szabad tengeren haladtunk, míg végre 20-án éjjel Northbrook szigetének határozatlan körvonalait megpillanthattuk.

Előttünk a Ferenc-József-szigetecsoport volt, melyet elég könnyen értünk el. Az alacsonyan álló naptól megvilágított Northbrook-sziget fehérlett ki a tengerből; a szigetet borító jégsüvegből csak néhány sötét hegyfok nyúlt ki. Lassankint feltűnedeztek a szemhatáron a Flóra- és a Gertrud-fok hatalmas sziklatömegei, míg nyugaton a Bell- és Mabel-szigetek kezdtek előtűnni, melyek a Northbrook-szigethez hasonlítanak. Jobban közeledve, terjedelmes síkon a JACKSON-féle expedíció kunyhóit láttuk és hallottuk a sziklákon repdeső madarak zaját. Egynéhány nagy foka szik-

* Ha nem is látható a víz, könnyű megítélni, vajjon pack van-e messze előttünk, a fölött boltosodó ég minemőségéről, mert híg víz fölött sötét az ég, míg a pack fölött a jégről visszaverődő fény következtében világos.

lákön pihent; közeledtünkre a víz alá buktak és csapatosan követték hajónkat. Mikor a parthoz közel értünk, a magas, meredek hegység elfedte a szigetnek jéggel borított részét. A zöldelő síkság, a JACKSON házai, a nyílt tenger, mely beláthatatlan távolságra terjedt dél felé, a sziklákön ezrével röpködő madársereg, a gyönyörű langyos idő kevésbé sarkiasnak

A Flóra- és Gertrud-fok délről.

tüntette fel a tájat; a Flóra-fok mindnyájunkra kedvező benyomást tett.

Siettünk partraszállni, részint azért, hogy lássuk a kunyhókat, melyekben más kutatók, a művelt világtól elvágva, teljes három évet töltöttek abból az egy célból, hogy a földrajzi és tudományos ismereteket öregbítsék, részint, hogy valamit megtudhassunk WELLMANN expediciójáról, mely egy évvel előbb a Tegethoffpartnál kiszállt és arra várt, hogy a *Capella* cetihalászhajó, mely Norvégiából kevéssel az *Észak Csil-*

laga után indult útnak, a nyár folyamában hazaszállítsa. Egy úszó jéghegy, mely a partig vetődött, innen vagy száz méternyire nyúlt a tengerbe. Közelében horgonyoztunk, a hajó tatjától vagy száz méternyire a parttól.

A tengerfenék homokos és sziklás volt. A part hosszában jégpárkány húzódott, melyet a szél el nem szakíthatott, a meleg meg nem olvasztott; 7—8 méter magasságú szegélyként határolta a tengerhez igen

A Jackson-főle expedíció hazái.

közel azt a síkságot, ahol JACKSON házai épültek. Öt ilyen kunyhót találtunk, három norvég és északi szibíriai módon fatörzsekből készült, a másik kettő sokszögű volt, dupla falakkal, vékony deszkából. Azt a házikót, mely az expedíció tulajdonképeni lakásául szolgált és hatalmas, az északnyugati szelek ellen oltalmat nyújtó sziklához támaszkodott, mintha csak nemrég hagyták volna el a kutatók. A raktárul használt kunyhóban nagyobb-részt romlott élelmiszereket találtunk.

Félkilométerrel odább és a tengerhez közel annak a lakóháznak maradványai látszottak, melyben az *Eira* legénysége talált menedéket. Itt csak kevesen töltöt-

ték a telet, bizonytalan jövőnek nézve elébe, de csüggedés nélkül, és a vezéremberek erélye és ügyessége folytán vissza is térhettek hazájokba. Mennyi tanúság rejlett egy nyomorult lakóhelynek e kevés maradványában!

Azt hittük, hogy ez évben mi érkeztünk ide leg hamarabb. Mily nagy volt tehát meglepetésünk, midőn egy levelet találtunk, melyet a *Capella* parancsnoka írt! Ez a hajó július 15-én érkezett ide és a *WELLMANN*-féle expedíciónak nyomára nem akadván, ennek fölkeresésére a Tegethoff-fok felé indult. A *Capella*, mivel útja a mienknél keletibb irányú volt, mindig jégmentes tengerben hajózott.

Gyönyörű csendes idő kedvezett munkálatainknak. A tudományos megfigyeléseken kívül a hajóból nyolc hónapra való élelmiszert és öt tonna kösznet szállítottunk partra, hogy e készletből visszavonulás esetében, ha t. i. valami baleset érné a hajót, megélhessünk a következő nyárig. Éjjel, jobban mondva a véget nem érő szürkület tartama alatt, gyönyörködve szemléltük a fedélzetről az égboltozaton egymást felváltó pompás fénytűneményeket, és miután eddig oly jól boldogultunk, bízni kezdtünk abban, hogy az *Észak Csillaga* még sokkal magasabb szélesség alatt fog telelhetni.

Július 22-én *EVENSEN* kapitánnyal a hegyfok legmagasabb pontjára mentem a Miers-szund* felé s itt azt vizsgáltuk, vajjon megpillantható-e e pontról a Brit-csatorna. Mikor a hegytetőn álltunk, köd vett körül bennünket. Valahányszor időközönként kitisztult, észrevehető volt a Miers-szund egészen befagyva a *Windward-sziget* közelében. Ellenben a *Bates-csa-*

* Szund = öblös, egyenetlen partvonalu tengeri csatorna vagy tengerszoros.

torna teljesen jégmentesnek mutatkozott és az ég színéből arra lehetett következtetni, hogy a Nightingale szund majdnem a Bruce-sziget északi végéig ugyanily állapotban van. Az Eira kikötője a magasból nézve jó horgonyzóhelynek látszott, bár a Nightingale-szundból érkező jég előtt nyitva állt. Délre szabad volt a tenger. Midőn NANSEN május vége felé a Flóra-fokhoz ért, a Fridtjof cethalászhajó pedig az előző évben WELLMANN expedícióját a Tegethoff-fokhoz vitte, a Brit-csatornát a De Bruyne-szund felé

A Nightingale-szund. Bell-, Mabel- és Bruce-szigetek.

jéggel elzártnak találták. Az árbo c hordójáról akkor is, midőn mi a Flóra-fokhoz közeledtünk, sok jég látszott abban az irányban. Valószínűnek vettem tehát, hogy a De Bruyne-szund el van zárva, s minthogy úgy láttam, hogy a Nightingale-szund szabad a Bruce-sziget északi részéig, elhatároztam, hogy ezen az úton haladok előre a Brit-csatornában. Később elég okom volt ez elhatározást keserűn megbánni. A sarkvidéken, inkább mint bárhol egyebűtt, arra van utalva az ember, hogy fáradhatatlanul saját szemével lásson és csak aszerint, amit valóban lát, jelölje ki az expedíció haladásának irányát.

A hajóhoz visszaérve, CAGNI-t gravitációs megfigyelésekkel találtuk elfoglalva. JACKSON egyik kunyhójába zárkózott és a földön elterülve követte az inga mozgását, oly helyzetben tehát, mely az akkori hőmérsék mellett és a talajt beborító jégrétegen legkevésbé sem lehetett kellemes. A jég kezdett a part felé mozdulni, mi a hajó helyzetének biztosságát annyira veszélyeztette, hogy reggel kénytelenek voltunk a vasmacskákat felszedni és a Miers-szundban menedéket keresni. Sokáig kellemetlen szomszédunk volt egy úszó jéghegy, mely nem volt ugyan nagy kiterjedésű, de mégis elég nagy ahhoz, hogy mozgása csónakainkat elsüllyesztéssel fenyegetse. A hó 23-ika folyamában a rossz idő miatt nem lehetett munkát végezni. Éjjel lecsendesedett a szél, de reggel felé nagyobb erővel kezdett fújni délnyugat és északnyugat felől. Elővigyázathból fűtöttük a gépet és indulásra készen álltunk. CAGNI, ki reggel a műszerek után ment, alig tudott a fedélzetre visszakerülni. Délután úgy látszott, enged a szél, négy csónakot a szárazföldre húztunk s elhagyhattuk a Flóra-fokot; de a sűrű ködben a hajó nem mehetett előre.

Július 26-án még mindig nem oszolt el a köd s így elhatároztam, hogy fölszedetem a horgonyokat és behatolunk a Nightingale-szundba. Megindultunk ez irányban, minden félórában a tenger mélységét mérve. Mellettünk néhány táblaalakú *iceberg** haladt el.

Könnyű szél föllebbentette a felhőfátyolt; a nap megvilágíthatta a Nightingale-szundot, melyen végig kellett haladnunk. Nyugat felől az Alexandra-föld tárult elénk, mely egészen jéggel volt borítva és a

* Olvasd: eiszberg = úszó jéghegy.

tenger felé is függélyes jégfalban végződött; kelet felé a Bell- és Mabel-szigeteknek a déli oldalon meredek partjai sötétlettek. A szorosban nem látszott jég és teljes gőzerővel haladtunk, csak félóránként álltunk meg a mélységet mérni. A Bell-sziget alacsony csúcsán látható volt LEIGH-SMITH megmaradt faháza. A Bruce-sziget mellett töredezett hosszú jégretekék késleltették a hajót. Számos foka a közeledő hajó elől lyukába bujt, míg a rozmárcsoportok mozdulatlanul vártak bennünket. Sikerült az egyik csoporthoz közeljutni. Néhány puskalövésre felriadtak az alvó állatok, egy pillanat alatt a tengerbe surrantak és a terhüktől megszabadított jégtömeg minden irányban himbálózni kezdett. Horgokkal ellátva a jégre rohantunk, hogy az egyik halálosan megsebesült állatot visszartartsuk, mielőtt lesülyed. Nem kevés fáradsággal a fedélzetre hurcoltuk a nagy testet és a lenyúzott bőrt később Olaszországba vittük. Ez volt az egyedüli rozmár, melyet elejtenünk sikerült.

Folytattuk útunkat a Nightingale-szundban, mindig lassabban hajózva a jégmezők között, melyek észak felé mind sűrűbben sorakoztak egymás mellé. Este felé a Bruce-sziget északi végénél minden oldalról körül volt zárva az *Észak Csillaga* és nem tudott többé megmozdulni, de ez csak néhány óráig tartott így, mert később, éjjel, újra kiterjedt víztükör köze-

A rozmárt a hajóra emelik.

pén úszott a hajó. Bár sűrű köd volt, előre törtetünk. Így ment ez félórán át akadály nélkül; azt hittem, már kiértünk a Brit-csatornából, anélkül, hogy partjait láttuk volna, midőn egy erős lökés véget vetett illuzióimnak. A kapitány leszállt a fedélzetre s nyugodtan így szólt: «Végére értünk a hajózható résznek.» De ez csak kezdete volt a megpróbáltatásoknak. A türelem és kitartás erényében mindvégig gyakorolhattam magam ez utazás folyamában.

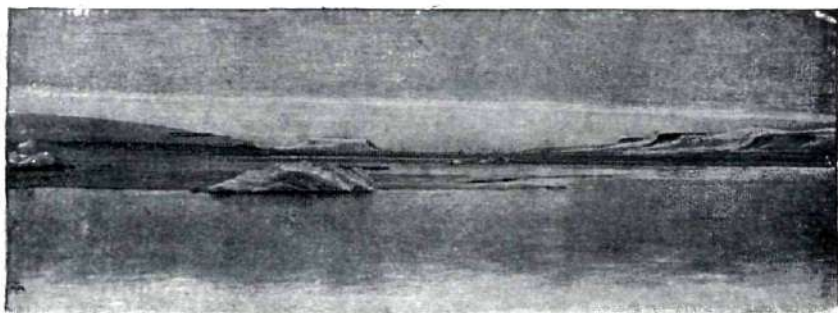
Másnap csendes és igen tiszta idő volt. Nyugaton láthattuk a nagy jégmezőt, mely az Alexandra-földet és a Markham-öblöt fedi, délre a Bruce-, távolabb a Northbrook-, keletre a Hooker-szigetet. A Brit-csatorna nyugat felől egyetlen befagyott síkságot alkotott, mely nyomásnak nem lehetett kitéve, mivel nem volt rajta egy *hummock* sem. Előrehatolni nem volt lehetséges; arra kellett törekednünk, hogy a Harmsworth-fokot megkerülve, a Viktória-hercegnő-Tengerébe térjünk vissza azon az úton, amely, mint már elindulásunkkor gondoltam, a siker legnagyobb reményével kecsegtet.

A Barents-Tengerben az a kedvező körülmény, hogy az úszó jég 445 km-nyire volt a Ferenc-József-földtől, bizonyára nagyon megkönnyítette a hajózást azon a tájon, hol a *Windward* 1897-ben a Maria Harmsworth-fokon túl nyomult előre.

Újra végig hajóztunk tehát a *Nightingale*-szundon. Elhaladtunk a Forbes-fok mellett és innen, a partot követve, a Grant-fok felé vettük útunkat. Az ég fehér reflexe látszott Alexandra-földtől délre. Vajjon jégzónától eredt-e? Sajnálatainkra meggyőződünk, amint a Grant-fokhoz értünk, hogy a reflexet a *pack* okozta, a zajló jég, mely beláthatatlan messzeségre terjedt dél és nyugat felé. Még egy darabig előre

haladtunk ; de ekkor a köd miatt meg kellett állanunk. Régi jégből álló nagykiterjedésű, kilométernyi szélességű és két vagy több méter vastagságú mezők közé kerültünk, melyek nagy óvatosságot parancsoltak, hogy a hajó veszedelmes lökésektől megkímélve folytathassa útját. Július 28-án még egynéhány mérföldet haladtunk, míg nem a Crowther-fok szomszédságába értünk, de semmi reményünk sem volt, hogy még előbbre juthatunk.

Oly körülmények között, ahogy JACKSON találta a jeget, okos dolog lett volna a Harmsworth-foknál ked-

Bates-esatorna. A távolban a Flóra-fok.

vező alkalmat várnunk arra, hogy a Viktória-királynő-Tengeréig folytassuk útunkat ; de amikor a Cambridge-öböl mellett már megakadtunk és az évszak, mint az eddig is felmerült nehézségek is mutatták, nem kedvezett a hajózásnak ; nem volt tanácsos vesztegelnünk és makacsul azon lennünk, hogy ez úton haladjunk előre. Meg kellett továbbá gondolnunk, hogy ama partot követve, a Ferenc-József föld északi részétől mindinkább eltávoztunk volna és ha ily föltevés mellett el nem érjük a Viktória-királynő-Tengerét, a szánkaexpedíció nagyobb útát kénytelen megtenni, hogy a szigetek mentében elhelyezett készleteket felhasználhassa. Ellenben a Brit-csatornába visszatérve,

az északra fekvő földek délköre mellett maradhattunk és föltéve, hogy azokat el nem érjük, kevesebb aggodalommal hagyhattuk hátra a hajót a szánkaexpedíció tartama alatt. Bár eleinte az volt a szándékom, hogy minden más kísérlet megheiusulta után minden áron a Viktória-királynő-Tengerét igyekszem az Alexandra-föld nyugatra való megkerülésével elérni, most, midőn oly hamar megakadtam, kénytelen voltam másképp határozni és a Brit-csatorna felé tartani, hogy azon áthaladjak vagy telelés végett ott maradjak.

Mialatt ily gondolatokon tündöttem, az árbóc hordójáról a körülöttünk elterülő jégmezőket kémleltem, melyek között egyenesen a Grant-fok felé tartottunk. Magas álláspontomról minden részletet tisztán láthattam, a nyomásszülte turalásokat (gátakat) és a keresztül-kasul futó csatornákat. A kapitány azt tanácsolta, hogy a De Bruyne-szorost keressük fel. Én azonban, hogy ne veszítsünk még több időt, a Nightingale-szundba akartam visszatérni. Türelmetlenségemben másodszor is hibát követtem el, ugyanolyat, mint a Flóra-fok magaslatán. Július 28-án este a jég között megint a Bruce-szigettől északra horgonyoztunk, tovább kelet és dél felé attól a ponttól, amelyet az előbbi napon elértünk vala.

NEGYEDIK FEJEZET.

A Barents- és Viktória-királynő- Tengerben.

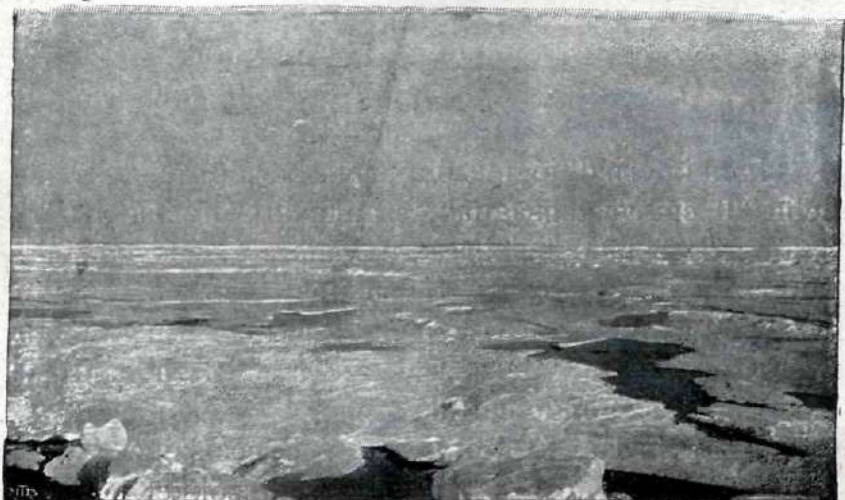
(Folytatás.)

Igen kiterjedt jégmezők voltak körülöttünk, körülbelül 80 cm vastagságúak, szánkával könnyen bejáráhatók; de a hajó haladását ugyancsak akadályozták. Mindazonáltal, mivel a két nappal előbb, messzebb északon, a Peterhead-fok mellett látott jégtől eltérően itt csatornák és gátak szeldelték a jeget, a hajózást lehetségesnek gondolhattuk.

Július három utolsó napját a Bruce-sziget északi vége mellett töltöttük egészen jégmezőkkel körített víztükrökben, mindig köd közepette, mely gyakran igen sűrű volt. A kényszerű nyugalmat arra használtuk, hogy a kutyákat kissé szabadjára eresszük. Attól tartottunk, hogy dühös tusakodás tanúi leszünk; de az állatokat annyira meglepte szabadonbocsáttatásuk, hogy nem törődtek egymással.

Napjaink következőkép teltek el: Hat óra után fölkeltünk, nyolckor reggeliztünk (főtt vagy sajtolt sonkát, zablisztet, vaját, felváltva tejes kávé és csokoládét). Reggel mindig az volt a foglalkozásunk, hogy a kutyáknak eledelt készítve, összevagdaltuk és vízben áztattuk a szárított halat, aztán tisztogattuk a kutyaketreceket (könnyű volt e munka, mert a ket-

recek padlóját viaszos vászon fedte). Délben együtt ebédeltünk (levest, két húsételt és szárított gyümölcsöt). Kettőtől hétig a fedélzeten szükséges munkákat végezte mindössze 7 ember (a tiszték, gépészek, fűtők és a szakács fel voltak mentve). Volt tehát mindig elég dolog, főleg a kutyaólak válaszfalainak javításával, melyeket a kutyák folyvást szétharapdáltak. Vacsoránk előtt minden kutya fél kilogramm halat kapott.

A jég a Bruce-szigettől északra.

A mi vacsoránk félhétkor levesből, egy húsételből és konzerv-gyümölcsből állt. Reggel teát ittunk, este fejenként egy pohár bort. Séta a fedélzeten vagy a jégen gramofon zenéje vagy zongoraszó mellett fejezte be a napot. Minthogy folyvást nappali világosság volt, némelykor csak igen késő éjjel vonultunk kabinjainkba. Vasárnaponként együtt imádkoztunk és CAGNI rövid szónoklatot tartott.

A hőmérsék nem volt sarki, a hőmérő mindig zéró fölött állott és többnyire szélcsend uralkodott. De ezért örökös köd vett körül bennünket s lehetetlenné

tette a hajózást. Ruházatunk elutazásunk óta nem változott meg, csupán nagy tengerészcsizmát viselünk, ami nagyon hasznunkra vált, mikor a jég között előforduló pocsolyákban gázoltunk.

Augusztus 4-én. Az idő végre kiderül, a reggeli órákban először a szél mindenfelől fú; majd a könnyű keleti szellő kerekedik fölül. — Mióta a csatornában vagyunk, a keleti vagy nyugati szél mindig derült időt hoz, az északi vagy déli pedig ködöt. A Flóra-fok mellett és a Viktória-hercegnő-Tengerében levő jégtől ment víznek tulajdonítandó-e ez? A köd ritkul s megpillantjuk annak a medencének a partjait, melynek jegébe be vagyunk zárva.

Az árboc hordójából északnyugat felé egy jégnyelven túl kis hígvízfoltokat láthatni, míg körülötünk a jégmezők keresztülhatolhatatlanoknak tetszenek. Csak északnyugat felé tarthatunk, midőn utat törünk a hajó orrával a vízmedencét északon elzáró jég között. Az e helyen találkozó két jégmező egymás fölé helyezkedett, körülbelül száz méternyi hosszúságban és ebben az irányban van a legnagyobb nyomás. Az *Észak Csillaga* három hajóhossznyt hátrál, majd teljes erővel előre törtet, minden lökéssel 10—15 méternyi darabot áttör, azután fogva marad az átzúzott jég között. A gép, midőn hátrafelé mozgatja a hajót, majdnem mindig ki tudja azt szabadítani, és amikor ez nem sikerül, a jégen készen álló emberek

A jég közé szorult hajó (bairól nézve).

hatalmas emelőrudakkal eltolják a hajót akadályozó szétzúzott darabokat, s így teszik lehetővé, hogy a gép a hajót hátra mozgassa. Addig foly ez a dolog, míg a hajó igazán megfeneklik a jégben s meg sem mozdul. Eleinte azt hisszük, hogy ennek oka a lökés által összetört jég nyomása, de utóbb némi csekély mozgás észlelhető a balra levő jégmezőn. A hajó akaratunk ellenére a legrosszabb helyzetben marad, a nyomás főirányában, holott akár elül, akár hátul, csak

Az Észak Csillaga jég közé szorulva (mildőn a tat látszik).

pár száz méterrel odább, teljes biztonságban volna. Lassankint balra levő jégmező végig sűrölja a hajó oldalát és előre tolulva hiábavalóvá teszi az egész végzett munkát, s újra elállja útunkat. Majd megáll a jég, mozdulatlan néhány órán

át, de öt óra felé ismét mozgásnak ered és hatalmas nyomást gyakorol. Meghajlik, függélyesen helyezkedik, végigfut a hajó oldalán, fölemelkedik a korlátperemig. Az egész lökést a tat felől a kormány állja ki és balfelé enged, minden izében csikorogva, recsegve.

Asztalnál ülünk, midőn társalgásunkat abba kell hagynunk a kormány ropogásának hallatára, bár egyikünk sem akarja, hogy észrevegyék elfoglaltságát, csupán a zajra tudunk figyelni. A jégtől nyomva, tovább is nyög a kormány, időnkint kis rázkódásokat

szenved a hajó. Vacsoránk után a jégmezők recsegni újra mozogni kezdenek. A nyomás még hatalmasabb és mint előbb és merőlegesen hat a hajó oldalára. Az oldalról jövő lökés a hajót vagy húsz méternyire taszítja, a jég széttöredezve hullámszik, lesülyed és a hajó alatt eltűnik. A kormány, mely előbb a mozgás folytán egészen balfelé állt, most egészen jobbfelé fordul és enged. Szerencsére ez utolsó erő kifejtés után megszűnik a nyomás.

Augusztus 2-án. Reggel horgonyunk egy másik jégmezőbe kapaszkodik 300 méternyire a tegnapi helyzettől. Az éj folyamában a jég kitárult előttünk és túl vagyunk azon az akadályon, mely tegnap annyi fáradságot és izgalmat okozott. Hasonló dolog is-

A kutyák a jégen.

méltódik itt is. Órákon át hasztalanul dolgozunk a jégmezők között, melyek nem mozdulnak vagy összecukódnak, mígnem valamely oknál fogva egy pillanat alatt anélkül, hogy mi lendítettünk volna valamit, szétválnak és ismét előrehaladnak. Mi okozza a jég összeszorulását, széjjelválását? Az árapály, a tengeráramok, a szelek? Igyekszünk a nyomás helyétől jó messzire jutni.

Este elsétálunk egy jéghegy felé néhány kilométernyire a hajótól. Nem juthatunk el egészen odáig. Köröskörül össze van törve a jég és hallatszik recsegeése. A jégkolosszus egészen másképp mozog, mint

a környező jégmezők és amerre tart, ott a jég egymásra torlódik, míg az ellenkező oldalon kis víztükrök alakul. A szomszéd jégen kör alakú lyukak láthatók, melyeket a fókák vájtak, hogy levegőhöz jussanak, de most ez állatok egyikét sem pillanthatjuk meg. A jégmezők simák, némelyik apró, mások több kilométernyiek. Ahol kettő érintkezik, egy vonal mentében egymásfelé halmozódnak a jégtáblák, ha összeszoríttatnak, vagy pedig nagyobb-kisebb csatorna képződik, ha nincsen nyomás.

Társaink visszatérnek a hajóra.

Augusztus 3-án. Az idő ködös, a jég szilárd, ezért a kutyákat szabadon eresztjük. Kevéssel rá az ég kiderül és szemmel látható, hogy elég gyorsan csatornák képződnek. Minthogy sokáig tartana a kutyákat a hajóra terelni, nem tudom elhatározni, menjünk-e odább vagy sem, de minthogy a csatornák mindinkább szélesednek, végre útnak indulunk. A kutyákat hátra-

hagyjuk, elvisszük őket később oda, ahol megállunk, mi nem lehet nagyon messze. Velök marad QUERINI, két kalauz és egy tengerész. De a kutyák utánunk szaladnak és gyorsabbak, mint a hajó, mely orrával az akadályokat kénytelen elhárítani. Ez a munka nem okoz nagy nehézségeket: mind több víztükrökre akadunk és abban a hiszemben, hogy a jég nemsokára véget vet előhaladásunknak, folyvást északkelet felé tartunk. Az újra leereszkedő köd eltakarja előlünk QUERINI-t és társait, kik egy csatorna szélén elmaradtak. Körülbelül félóra múlva, midőn látjuk, hogy az

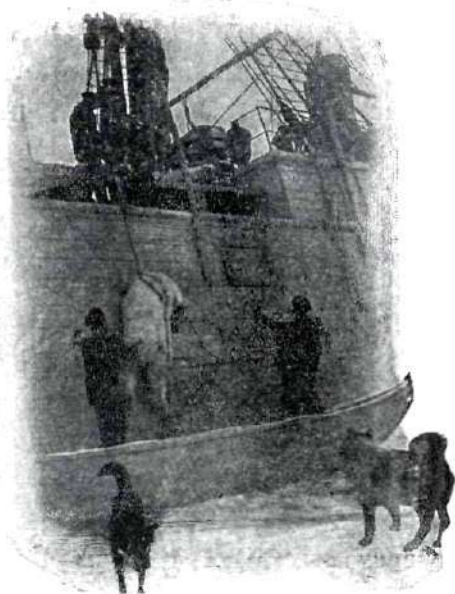

Az Észak Csillaga, midőn először jég közé szorúl
a Brit-csatornában.

akadályok miatt nem juthatunk előre, aggódni kezdek, hogy társainkat és a kutyákat talán nem is kaphatom vissza a hajóra. Látom, hogy jó úton vagyok, de az aggodalom miatt, sajnálattal bár, megállítom a hajót. CAGNI csónakon visszavevő a csatornába, ahonnan jöttünk, és pár perc múlva ő is eltűnik a ködben. Én és a kapitány a fedélzeten várjuk, hogy a csónak visszatérjen vagy a köd szétoszoljon és megpillanthassuk a hátramaradtakat. Eltelik egy óra és a jégmezők ismét összerázódnak. Időről-időre fűtjük, de nem hallatszik reá válasz. Végre oszlik a köd és látom CAGNI-t a többiekkel és a kutyákkal vagy két mérföldnyire. Még egy órába telik, míg a hajóra jöhetnek; a tovaindulás kedvező alkalmát már elmulasztottuk, meg kell állnunk ott, ahol vagyunk. A kutyákat nem fogom ezentúl a fedélzetről leengedni, amíg a telelőhely felé hajózunk.

Egy tavaeska közepén vagyunk; északra több mérföld hosszúságú, kiterjedt jégmező látszik, más kisebbek melléje sorakoznak. A nagy jégmező mentében kell folytatnunk útunkat; így egyik víztükröből a másikba jutunk, a hajó orrával utat törve, ahol a kisebb jégmezők a nagyobbakra nyomást gyakorolnak. Horgonyt vetünk oly helyen, hol biztos éjsza-

Az első jegesmedve.

kát fogunk tölthetni. Alig hogy lefeküdtem, lőtás-futás támad a fedélzeten, én talpra ugrom és kisetek a kabinból. Eljött az első medve köszönteni bennünket. Látni, amint már jó távolban menekül, majd az egész legénység üldözőbe veszi. Néhány puskalövést hallok; de fáradtan és a nap eredményeinek nem nagyon örülve, visszatérek fülkémbe.

Augusztus 4-én. Mikor fölkelek, arról értesülök, hogy QUERINI lelőtte a medvét. Az állat húsát odaadják a kutyáknak, mert sokkal több még a friss marhahusunk, hogysen medvehússal táplálkozzunk. Nyolc óra felé az idő eléggé kiderül, a jég, úgy látszik, utat fog engedni, és ismét megindulunk. Csak három-négy mérföldnyire láthatunk a hajóról: kelet felé a jég töredezett, észak és nyugat felé egészen síma. A kapitánynak nincs bizalma a Viktória-királynő-Tengeréhez; nem tetszik neki a hely, ahova jutotunk, és nem örül annak, hogy a Brit-csatornában kell telelni. Véleményében magam is osztozom. Ha e kevéssé ismert tájon telelve, szánkán oly helyeket kell bejárnunk, melyekről JACKSON úgy nyilatkozott, hogy inkább hajózásra valók, bezzeg rosszul kezdtük az expediciót. De mit tehetünk? Ezen a csatornán az idén, úgy látszik, nem jutunk át. Legalább egy szép napunk volna, hogy jól körülnézhetnénk!

Mozdulatlanul maradtunk féltizenegyedtől kettőig és lestük, vajjon mozdul-e a jég. Folytonosan figyel-nünk kell a jégre, hogy el ne mulasszuk az alkalmat, mikor a jégmezőket egymástól eltérni látjuk s előrehaladhatunk közöttük. Két órakor a hajó orrával újra neki megyünk a nyomás helyének, ahol reggel megakadtunk, s most sikerül előrehatolni. De annyi nehézségre bukkanunk és oly sűrű a köd, hogy nem nagy utat tehetünk és félőt felé megint horgonyt ve-

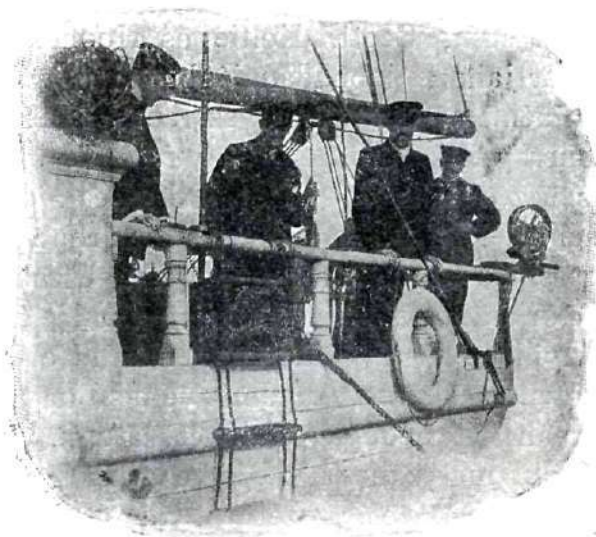
tettünk egy víztükörben, fél mérföldnyire reggeli állomásunktól. Köd és mindig csak köd! Mióta a Britcsatornában időzünk, még nem volt igazán tiszta napunk.

Augusztus 5-én. Éjjel és másnap reggel egyre tart a köd. QUERINI és az orvos leszáll a jégre és mindkettő rést keres, hol a hajó haladhatna. Mialatt eltűnnek szemünk előtt, felkel a nap, az idő kezd kiderülni. A nyugati szigeteket teljesen jég takarja, keleten az Eaton, Scott, Keltie és Hooker-szigetek meredek partjaikkal jobbadán jégburkolat nélkül látشانak, miként a Northbrook-sziget is délen. Észak felé a Murray-fok táján egy-egy *iceberg* tűnik fel, több más úszó jéghegy pedig a Peterhead-fok körül, de egy sem keleten. A kapitánnyal az árboc hordójából a messzeséget fürkészem, keresve északi irányban, a Viktória-királynő-Tengerében valami jelét annak, hogy út nyílik a jég között, melyen újult erővel törtesünk tova. Kutatásunk eredménye nem nagyon biztató. Csupán kiterjedt jégmezőket látunk, keskeny csatornákkal, melyekbe a hajó be nem hatolhatna. A csatornák kelet felé vezetnek, de északon a jég áttörhetetlen. Az út, amelyen jöttünk, el van zárva. Ha kevéssel ezelőtt úgy vélekedtem, hogy az első szép nap véget fog vetni bizonytalanságunknak, ma, midőn a szép nap itt van végre, a bizonytalanság valóban eloszlik ugyau; de csak arról győződöm meg, hogy ismét nem fogunk elmozdulni.

A reggeli alatt mindnyájan igen rossz kedvűek vagyunk. Este lögyapotrobbanást kíséreltünk meg. Tizenöt méternyi szélességű utat óhajtanánk nyitni, de a nyomás következtében a jég összetorlódott e helyen és vágy három méter vastagságú. Tompa dördülés hallatszik, de az eredmény semmi. Lemondunk

tehát a robbanásról és utunk folytathatása végett megvárjuk a jégmezők ellódulását.

A kapitány az árboc tetején foglalt helyet. Néhány óra óta látom a fedélzetről, hogy többször egy és ugyanazon irány felé szegzi tekintetét. Meglátta-e végtére a Viktória-királynő-Tengerének jégtől szabad vizeit? Készülök felmenni hozzá, de ime sebbel-lobbal leszáll és kezével északkelet felé mutat. A fedélzetre

Dramatis personae.

lejutva, tudatja velem, hogy hajó látható Scott Keltie szigete mellett. Első pillanatban hihetetlennek tartom ezt, de az árbocról magam is meggyőződöm, hogy van hajó a jelzett irányban, csak hogy vitorla alatt halad, ami azt bizonyítja, hogy jégtől szabad vizen jár, melyet mi még nem látunk. Csak cethaláshajóval lehet dolgunk, mely bizonyára könnyű szerrel jött arra a helyre, ahol látjuk. Annál megalázóbb ránk nézve, hogy a Brit-csatorna közepén kell vesztegel-nünk, holott más úton könnyen elérhattünk volna

Eaton szigetétől északra. Minden áron abba a jégtől szabad vízbe kell jutnunk, mely keletre van tőlünk, hogy a jégtől nem akadályozva és a cethaláshajó útján haladva, ugyanoly magasságig hatoljunk. A megpillantott hajó csak a *Capella* lehet, de a nagy távolság miatt árbocain kívül mitsem látunk és rá nem ismerhetünk.

Délután öt óra táján a jég kezd széjjeloszlani és mi késedelem nélkül neki esünk a hajó orrával a nyomáásszülte turalásnak, mely reggel feltartott bennünket. Körülbelül egy óra alatt sikerül a gáton átszállítani a hajót egy másik medencébe. Egyik oldalon hosszú csatorna vezet az Eaton-sziget felé; túlhan sűrűbb jég zónája terül el, melyen keresztül csak lépésről-lépésre, méterenként lehet előhaladni. Éjjel két óraker hat-hét mérföldnyire közeledtünk Eaton szigetéhez. A jég összeszorul, újból meg kell állnunk. Felhasználjuk az időt, hogy egy pár levelet írjunk. A szemünkbe ötlött hajóban a *Capella*-ra ismerünk.

Augusztus 6-án. Kilenckor, tiszta időben hajónk folytatja útját Eaton-sziget felé. A távolban Eaton és Hooker-szigetek között látjuk vitorlázni a *Capellát*. A jég kevésbé sűrű mint tegnap volt és kevesebb akadályt gördít útunkba; gyorsan haladunk. Tizenkettőkor Eaton szigetétől néhány száz méternyire jégtől szabad tengeren vagyunk, mely a Brit-csatornában a mondott szigettől északra és keletre terjed.

A *Capella* felé tartunk. Közelébe érve, sietünk kérdezni, vajjon a hajón van-e a Wellmann-expedíció. Csónakot látunk a *Capella*-tól felénk közeledni; a rokkant külsejű emberben, ki a csónakban fekszik, Wellmann-ra ismerek, bár nem hasonlít a lapokban reprodukált arcképekhez. Hajónkra segítjük, hol az orvosra támaszkodva lépeget; nemsokára három társa

követi: EDWARD HOFMANN doktor, az expedíció orvosa és természetvizsgálója, a meteorologus BALDIW és a fizikus HARLAN. Kíváncsi kérdéseinkre elmondják, hogy mily baleset érte WELLMANN-t kevéssel a Rudolf-főherceg-szigetre érte előtt; hogy az expedíció, jég közé szorulva, mikép vesztette el élelmiszereit, minek folytán kénytelen volt visszafordulni. Mély megilletődéssel beszélnek el, hogy a norvég BERNT BENTZEN a

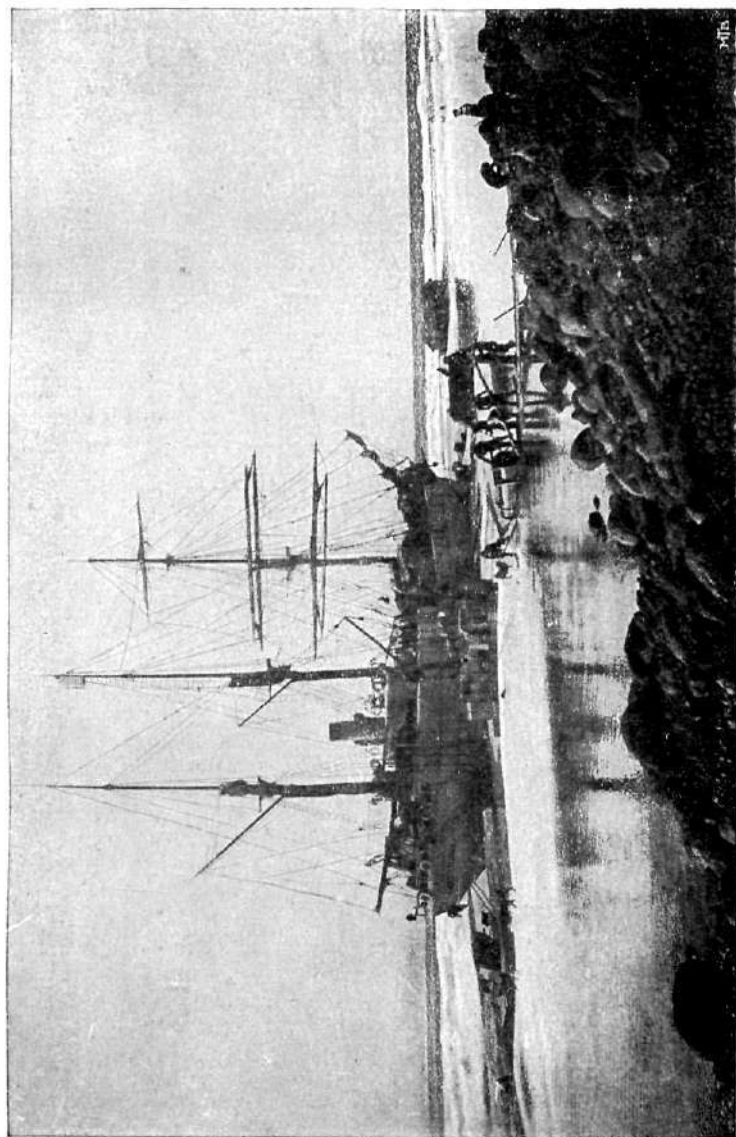
Utat törünk a jégben.

Vilcek-földön a tél folyama alatt elhunyt. QUERINI az orvos kíséretében megtekinti a hajót; kutyáinkat látva, WELLMANN felajánlja az övéit, de mi már több kutyát nem helyezhettünk el hajónkon.

Eközben STÖKKEN, a *Capella* kapitánya, a mi gépészünknek édesatyja, ki szintén eljött, vígan beszélget EVENSEN-nel és azt mondja, hogy az ég sötét színéből ítélve fel kell tenni, hogy a tenger körülbelül NANSSEN telelő helyéig jégtől szabad.

Ennélfogva sürgősnek tartom útrakeelésünket, hogy az időt ily szép napon, midőn tiszta a szemhatár, ne fecsérelem hiába. Kölcsönös szerencsekíváratok és üdvözlés után a két hajó útra kel. A *Capella* délnek tart, a művelt világ felé; mi tovább nyomulunk a ki nem kutatott sivatag vidéken.

A Mária-Erzsébet-sziget felé vesszük útunkat. A Brit-csatorna keleti partja nem oly sivár, mint a nyugati és sok helyen nincs is hóval borítva. Jég-táblákkal találkozunk, melyek a Hooker és Koettlitz szigetek közt levő Allen-Young-szorosból jönnek, úgy-

KIRAKODÁS A TEPLITZ-ÖBÖLBEN.

szintén néhány uszó jégheggyel; de ez utóbbiak szerényebb méretűek, mint aminőkre Northbrook-szigettől délre akadtunk, csak 10—15 méter magasak. A Britt-csatornát csupán keleti részén borítja a jég, az Eaton-szigetétől a Northbrook-sziget északi végéig és a Murray-fokig, ettől a vonaltól keletre pedig jégtől teljesen szabad. Északnyugaton sűrű köd borong, melybe egy óra múlva lépünk; az takarja el a György Herceg-földet és azokat a szigeteket, melyeket JACKSON látott e tájon.

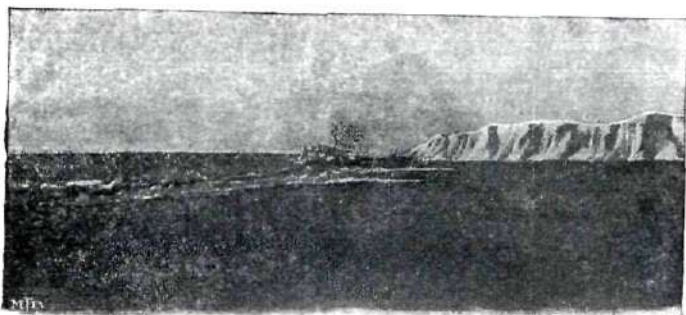
Folyvást a lehető legnagyobb sebességgel haladunk előre, de óvatos figyelemmel. Időről-időre a hajó erős zökkenése értésünkre adja, hogy a köd miatt kisméretűnek néztünk valamely hatalmas jégdarabot.

A tájolók nagyon rosszul működnek. A Magnaghi-féle után igazodunk, mely a mi tengerészetünkben elő van írva. Könnyebb uszót tettünk annak folyadékára, mely az ilyen esetben tiszta alkohol, hogy meg ne fagyjon. A hajó tatján, mely megvolt már azóta, hogy *Jason* volt a hajó neve, egy THOMPSON-féle kompasz van, mely eddig jobb adatokat szolgáltatott; ma azonban az sem nagyon megbízható.

A Köttlitz-sziget közelében erősen aggódom a sűrű köd miatt. Fehér vonalat látunk magunk előtt, melyet eleinte jégmezőnek tartunk, de mikor ez a hajótól jobbra és balra eltűnik, észrevevesszük, hogy parthoz értünk, melytől néhány méternyire megállítjuk hajónkat. Nyugati irányban indítjuk ezt ismét útnak, hogy a szigettől eltávozzunk, de megint csak úgy járunk, mint előbb. Mindamelfett folytatni kell útunkat a ködben a jég mellett; majd ha kitisztul, irányt választunk, melyben előbbre juthatunk.

Augusztus 7-én. Éjjel körülbelül éjfélutáni két óráig hajózunk; ekkor sűrű köd környezi a hajó elő-

részét és a ködben meg kell állnunk a Mária-Erzsébet-sziget közelében. Az összeszorult *pack*, úgy látszik, a szigetig terjed; néhány percig tiszta volt ugyan az idő, de nem találtunk utat, melyen előre jussunk. Mindamellett már jócskán haladtunk. Előbb azt hittük, hogy nehéz lesz a Brit-csatornát hátunk mögött hagyni, és most annál a szélességi körnél vagyunk, ahol NANSEN telelt. Még ezzel az eredménnyel sem érjük be és már reménykedünk, hogy nemcsak a Rudolf-főherceg-szigetet érjük el, hanem a Peter-

A Mária Erzsébet-sziget.

mann-szigetet is, ha az egyáltalában létezik és megközelíthető.

Reggel és délután oly sűrű a köd, hogy a jégmentes víz határán mozdulatlanul kell vesztegelnünk.

Este kilenckor könnyű keleti szellő, melyet mint derült idő hirdetőjét mindnyájan örömmel üdvözlünk, eloszlatja a ködöt és megpillantjuk a Mária-Erzsébet-szigetet és a Salisbury, Fischer és Mac Clintok-szigetek közeli hegyfokait. Úgy választjuk az irányt, hogy a Mária-Erzsébet-szigettől keletre haladhassunk tovább. A csatorna szabadnak látszik és teljes gőzerővel nyomulunk benne előre. A sziget északi részét hó borítja, míg a Salisbury-sziget legkinyulóbb hegyfokain nin-

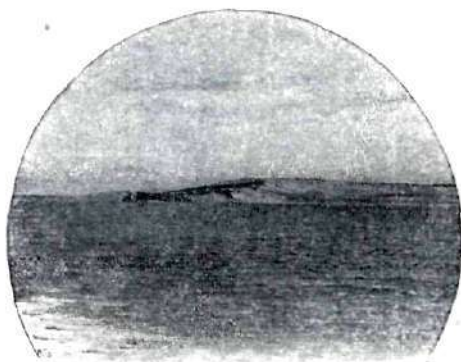
esen hó. A Norway-fok felé tartunk. Keleten két *fjord* látunk, háttérökben kiterjedt jégárral. A Salisbury-sziget hegyeinek lejtői egészen zöldek, ezért itt megállni szándékozunk, hogy Nansen kunyhójának maradványait keressük; de mert derült az idő s a vízen nincs jég, mégis csak folytatjuk útunkat, kívülről haladjuk meg a Mill-fok melletti szigetekcskéket s ezek meg a Neale Harley és Ommaney-szigetek között folyvást gyorsan északnak hajóznak. A jég keletre marad a Mária-Erzsébet- és Ommaney-szigettől, mely utóbbtól kezdve északnak fordulunk, míg északkelet felé kiterjedt hajózható tengerrész terül el, melyen csak egyes, a JACKSON, LEIGH-SMITH és KÁROLY SÁNDOR után nevezett szigetek közötti csatornákból való hosszú jégtáblák uszálnak. Ismét sűrű a köd. Het óra felé magas föld van előttünk, hihetőleg a Károly Sándor-sziget; kénytelenek vagyunk nyugaton a parthoz közelni. Kevéssel utóbb ismét megindulunk északkeleti irányban, terjedelmes töredezett jégrétegen hatolunk át és ismét akadálytalanul haladhatunk. Előttünk nem tiszta a kilátás. Azt várjuk, hogy kilenc óra után megpillantjuk a Rudolf-főherceg-szigetet; de éjfélig ködben bolyongunk és mitsem láthatunk, míg végtére nem a föld, hanem a jég megállít útunkban.

A legsűrűbb ködben töltjük az estét és az éjtszakát. Másnap derülni kezd. Időnként fehér föld látszik délkeleti irányban, de semmi sem északon vagy északkeleten, ahol a Rudolf főherceg földjét sejtjük. Tartunk tőle, hogy azon már túlhaladtunk. Délben egy jégmező hátán meghatározzuk a szélességet. Nagy örömeinkre a számításból az következik, hogy az *Észak Csillaga* a $82^{\circ} 4'$ szélességhez ért; a látható föld tehát a Rudolf főherceg szigete.

Ime, az *Észak Csillaga* a negyedik helyet fog-

lalja el ama hajók között, melyek legközelebb jutottak az északi sarkhoz; a *Fram*, *Alert* és *Polaris* után következik, melyek $85^{\circ} 47'$ -ig, illetőleg $82^{\circ} 27'$ és $82^{\circ} 16'$ -ig jutottak. Archangeltől a Rudolf-sziget északi végpontjáig 27 napig tartott az utazás, mely időből öt napot a Flóra-fok mellett pihenéssel töltöttünk. És itt érdemes megjegyezni, hogy a De Bruyne-szoroson át, és ha nem járjuk meg két ízben a Nightingale szorost, ugyanily szélességig akkép is eljuthattunk volna, hogy néhány órát kivéve, mindig jég nélküli tengerben hajózunk.

A Ferenc-József-szigetcsoporthoz, hol 1873-ban PAYER nehéznek ítélte a partraszállást, az *Észak Csillaga* a legnagyobb könnyűséggel érte el s bejárta a Fligely-fokig.

A Fligely-fok északnyugatról nézve.

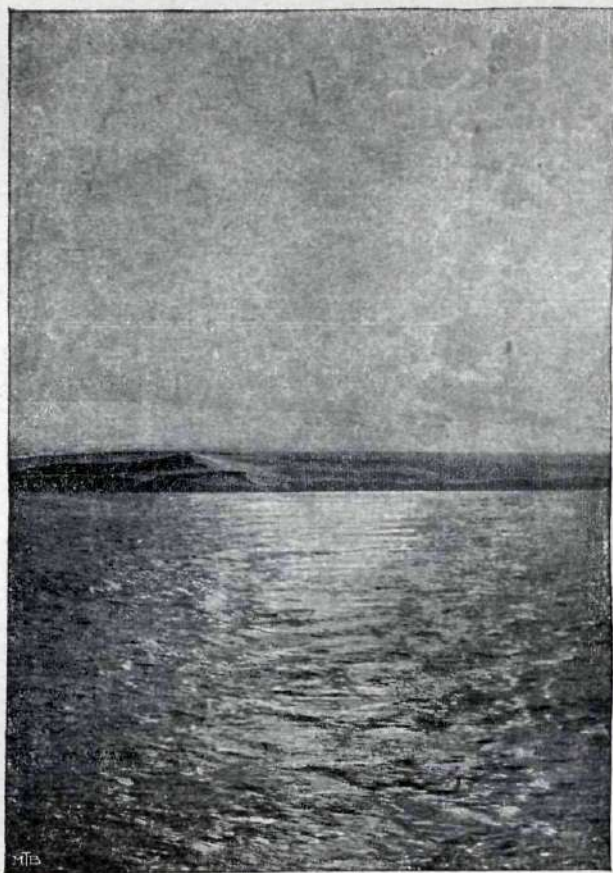
ÖTÖDIK FEJEZET.

Rudolf-főherceg-szigete.

Pontról-pontra fürkésztük a szemhatárt, melyet 35 kilométernyire tisztán láthattunk, mielőtt e helyet elhagytuk. Északra a tengert még jég borította, mely között néhány kilométernyit előre hatolhattunk volna; délkeletre a Rudolf-főherceg-földig és tovább délfele nagy jégnélküli vízmedence terült el. Rudolf-sziget földjén kívül más szigetet nem láttunk.

Azon a ponton, ahol most voltunk, t. i. jobban északra és keletre, mint ahova PAYER jutott, nálánál inkább voltunk oly helyzetben, hogy a Petermann- és Oszkár-királyföldet, melyeket ő a Fligely-fokról oly napon vélt láthatni, midőn az idő nem a legtisztább volt, megpillanthassuk. El voltam ugyan készülve arra is, hogy én azokra nem akadok, de nem szüntem meg reménykedni, hogy mégis léteznek s hajómmal közelükbe férhetek, sőt talán élelmiszereket is elhelyezhetek rajtuk. Most ez a remény teljesen szétfoszlott; horgonyozásra a Rudolf-szigeten kellett helyet keresnem. A fedélzeten csend uralkodott: de az arcokról leolvashattam, mennyire örvendeznek embereim, hogy oly magas szélességig hatolhatunk. Magam is, miután a Brit-csatornán átkelhettem s a Rudolf-szi-

getre könnyű szerrel jutottam el, azt reméltem, hogy erős akarattal és kitartással legyőzünk minden más akadályt; kezdtem bízni abban, hogy az expediciót, mely eddig szerencsés volt, amennyiben a szigetszo-

• A Flügely-fok északról tekintve.

port legészakibb pontjához értünk, további folyamában hasonló siker fogja kísérni.

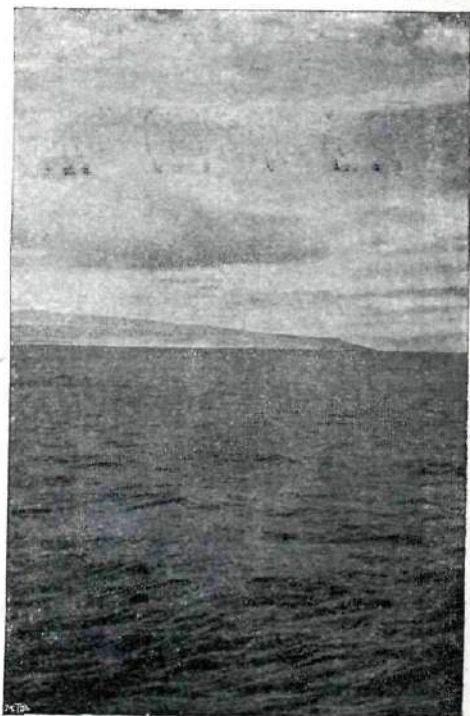
Könnyű keleti szellő lengedezett, midőn délután egy órakor a sziget felé megindultunk. Harmadfél órai hajózás után értük el a legészakibb fokot, melyet PAYER

fedezett föl 1874-ben és Fligely-foknak keresztelt. Kényelmesen ülve a hajó fedélzetén, mély meghatottsággal szemléltük azt a helyet, hol PAYER társaival 25 évvel előbb óriási fáradoalmak és nélkülözések után az osztrák és magyar zászlót kitűzhette. És bámultuk azokat a férfiakat, kik annyi nehézség leküzdésével, nem gondolva a hajóval, melyet a jég elhordhatott magával, sem azzal a körülménnyel, hogy csónakokon lesznek kénytelenek hazatérni, oly magas szélességig hatoltak.

A Fligely-fok, mely 70 — 80 méternyire emelkedik a tenger színe fölé és a sziget egyetlen pontja, melyet jég és hó nem borított, lapos tetejű. Északkelet felé kicsiny, sziklás, éles tarajú földnyelv vonul a tengerbe. Keletre és nyugatra tőle az egész szigetet

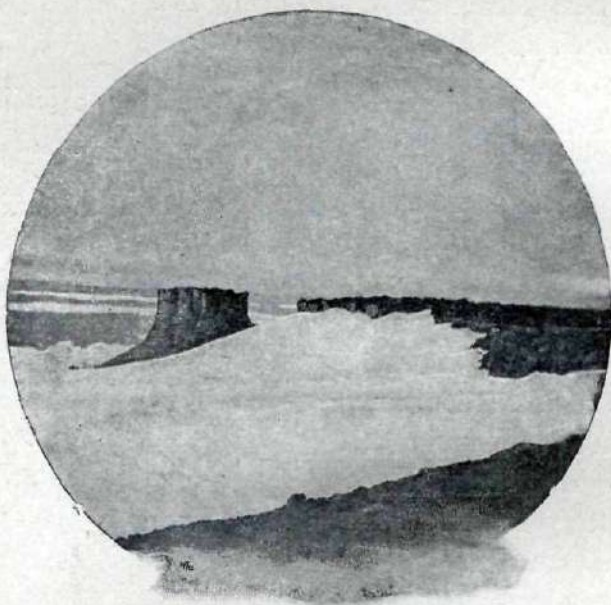
ellepő jégár szeliden lejtősödik a part felé és jégfalban végződik. Kelet felé semmi jel nem mutatott sem a Sherard-Osborn-, sem a Budapest-fok, sem a NANSEN által látott szigetek létezésére.

Addig folytattuk útunkat, míg a sziget előtt haladásunknak a *pack* gátat nem vetett. A part dél felé hajlott, bizonyosan a Rath-fok irányában, melyet már

A Germania-fok északkelet felől tekintve.

PAYER látott a távolból. A Rudolf-sziget méretei eszerint nagyon összezsugorodtak és a Fligely-fok nem lehetett, miként PAYER jelezte, $82^{\circ} 5'$ szélesség alatt, ha figyelembe vesszük, hogy arról a helyről, hol reggel voltunk, délkelet felé 28 kilométernyi utat kellett tennünk a szigetig. Helyzetét később $81^{\circ} 50' 43''$ -nek számítottuk ki. Most nyugati irányba fordultunk a Germania-fok felé.

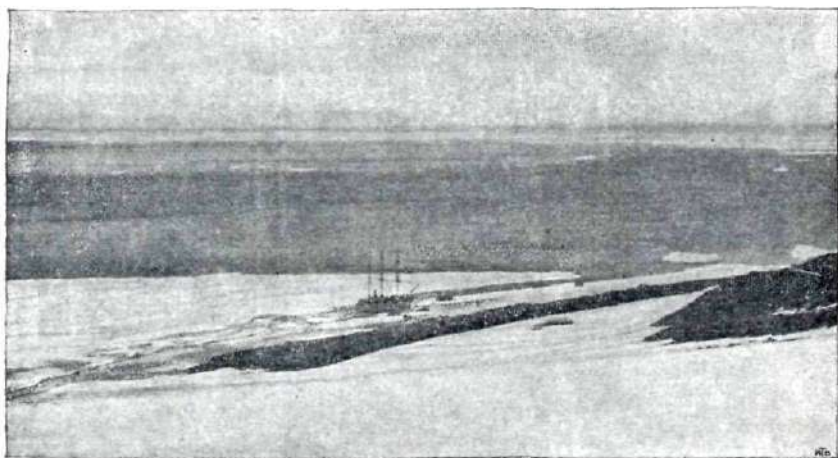

Az Oszlop-fok délkeletről nézve.

A part, melyet mindenütt függélyes, helyenkint 8—10 méter magasságú jégfal alkotott, nyugat-délnyugat felé fordult s csekély beöblösödése volt a tenger fölött 100 méternyire kimagasló Germania-fok előtt, melynek tetejét nem borította jég és melyet északkelet felől trapez alakúnak láttunk. Azután szemünkbe tűnt az Oszlop-fok (Säulenkap), melyet PAYER nevezett el így szirtes, jégtől szabad két oszlopáról:

különös látvány e vidéken, hol a jég minden földet elborít és egyformává tesz. E fokon túlmenve, az Alka-fokot láttuk meg és a kettő között a Teplitz-öböl tárult szemünk elé.

Első tekintetre kedvezőtlen benyomást tett ránk a Teplitz-öböl. A tengerpart az Oszlop-foktól, 10 méter magasságban, meredek jégfalat alkotva húzódott délkeletre, azután kelet felé, az öböl egész északi oldalát elfoglaló, szirtes része következett, majd ismét

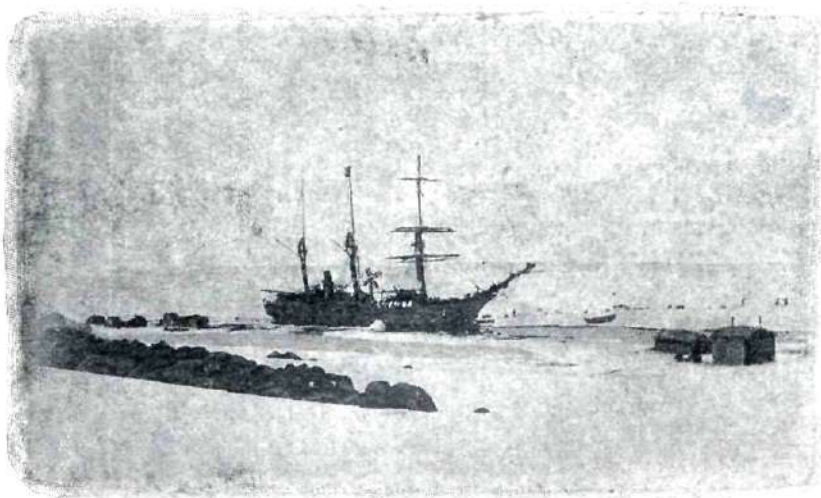
A jégmező és csatorna, melyet a hajó nyitott a teplitzi öbölben.

délnek fordult jégfal alakjában, mely majdnem megszakítás nélkül, csak változó magassággal, az Alka-fokig terjedt. Az öböl háromnegyed része ki volt téve a *pack* nyomásának; a sziget egész nyugati részét annak belsejéből a partig ereszkedő óriási jégár borította, úgyhogy a talaj csak néhány ponton látszott ki. A csekély állati élet mindössze az Oszlop-fok körül röpködő madarakra szorítkozott.

Szebb volt az öböl délről nézve. A déli napnak forduló északi része nagy területen jégtől szabad volt és szirtes térségek látszottak. Arrafelé nem jégfal-

ban végződött a part, hanem 500 méternyi szelíd lejtőben. A partot 10 méter szélességű jégpárkány kísérte, mely szilárdan a parthoz tapadva fenékgig ért; e parti jéghez több négyzetkilométernyi kiterjedésű jégmező csatlakozott, mely az öblöt kitöltötte és az árapállal együtt mozgott; ép ezért különvált a parthoz tapadó jégtől.

Az öböl konfigurációja nem igen volt alkalmas arra, hogy a hajó ott biztonságban telelhessen; de

A hajó a Tepiltz-öbölben.

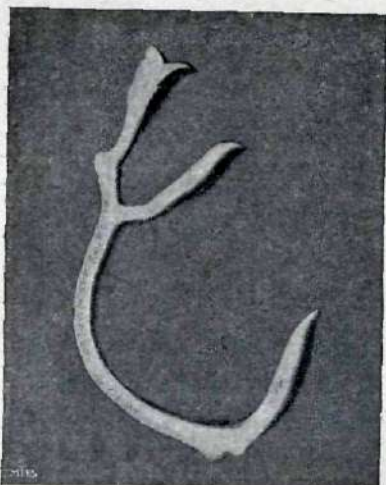
mert ez az öböl a legészakibb volt a Ferenc-József-szigetcsoportban, ezen a jövőendőbeli szánkaexpedícióra nézve fontos tekintetnél fogva szükséges volt ott maradni. Ha az öböl nem is volt a természettől védve, fel lehetett használni a jégmezőt a jégnyomás ellen-súlyozására. A parttal összefüggő jég mentében a jégmező össze-vissza volt repedezve, könnyűnek látszott tehát benne csatornát nyitni s ezen a hajót a part közelébe vinni, hol külső nyomás ellen a jégmező védi.

Augusztus 10-én, a hajóval nekimenve a jégnek, sikerült 180 m. hosszú, 20 m. széles csatornát nyitni. Az e helyen már töredezett jég a hajóorr lökésétől nagy darabokra szakadt, melyeket a szirtekről lezuhanó olvadási víz magával vitt a tengerbe, ily módon nagyon könnyítve munkánkat. Este felé a csatorna készen volt és a hajó, nyugatra fordítva orrát, az öböl jegében horgonyzott.

Azonnal hozzákezdtünk a szükséges munkálatokhoz, hogy e helyen teleljünk. Megérkezésünk után az első héten szép volt az idő, a hőmérséklet 0° fölé emelkedett. Bőségesen olvadt a jég. Patakok siettek mindenfelől az öbölbe. A part mentében a jégben csatornát vájt a végigfolyó víz és szemmeláthatólag szélesbítette, ami a hajóból való kirakodást nehezíté. A jégmezőn, ahol sok mélyedés volt, megannyi tó képződött és gummicsizmát kellett húznunk, hogy nedves ne legyen a lábunk.

A szép napok kedveztek a munkálkodásnak és esténként kellemes sétákat tettünk a hajó szomszédságában. A Germania-, Oszlop- és Alka-fokok, melyeket nem fődött jég és a madarak sűrűn elleptek, voltak sétáink célpontjai. Az egész szigetet beborító jégár a Germania-foktól északra és délre, a Teplitz-öböl mentén a tengerig ereszkedett le. A szigetnek az öböltől északra fekvő részét, ahol nem volt jég, több fokozatosan emelkedő lépcső alkotta, közben törmelék és egy-egy elszigetelt szikla fedte őket. Az egyes terraszok közti hegylejtőkön, valamint a legalsó és a tenger közti lejtőn, nemkülönben a völgy-mélyedésekben kis jégárak alakultak. A terraszokon megérkeztünkkor egyáltalában nem volt hó, de igen szegényes növényzet mutatkozott rajtok. Néhány gomba, köztük egy új *Ascochyta*-fajta, mohok, mo-

szatok, virágos növények, ennyi volt mindaz, ami növényt ezen és a következő nyáron a Teplitz-öbölben, a Fligely és Alka-foknál összeszedhettünk. A többnyire bazaltból álló sziklák azt bizonyítják, hogy a sziget, mint a többi már ismeretes Ferenc-József-földiek, vulkanikus. Az Oszlop-fok közelében talált erraticus granitdarab és néhány rénszarvmaradék ama föltevéssre adott okot, hogy a sziget egész északi részét az Oszlop-fokkal együtt

Az Oszlop-fok mellett talált rénszarvas-ágacs.

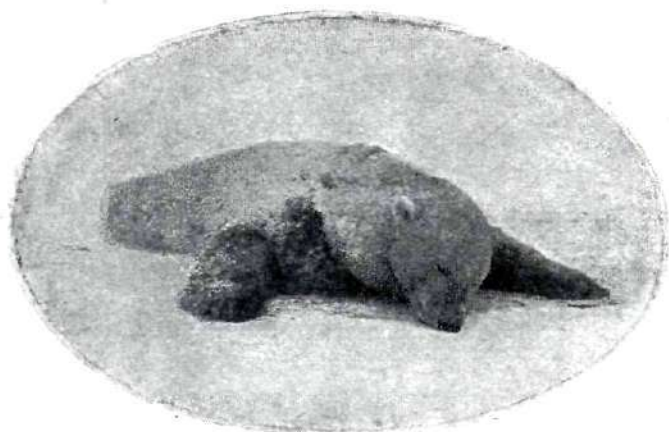
valamikor tenger borította. A mondott foktól az Alka-fokig a tengerpart majdnem mindenütt függélyes jégfalból állott, melyet csak az a sziklás sík rész szakított meg, amelynek közelében hajónk állott. A 180 méter magas Alka-fok, melyen nem látszott jég, meredek fallal déli vége volt az öbölnek. Az Oszlop-fokról a Károly-Sándor-szigetet láttuk legészakibb fokától kezdve a Brogger-fgkig és

a távolban a Clemens-Markham-fokot is észre lehetett venni.

Az állatvilágot, mint már mondtam, szegényesen találtuk képviselve. *Fulmarus glacialis*, *Laris glaucus*, *Pagophila eburnea*, *Uria mandti*, *Mergulus alle* voltak a leggyakoribb közönséges sarki madarak, a következő évben még láttuk a következőket: *Rissa tridactyla*, *Stercorarius crepitatus*, *Plectophenax nivalis*, *Stercorarius parasiticus* és *pomatorhinus*, az utóbbi két faj a Britt-csatornában, kevés volt a fóká, még

kevesebb a rozmár, de elég sűrűn járták e helyet a medvék. Mindjárt megérkezésünkkor lelőttünk egy nőtényt és két bocsot; csak a Teplitz-öbölben 34-et ejtettünk el, 37-et az egész utazás alatt. A legtöbbet QUERINI lőtte, ki mint szenvedélyes vadász és céllövő, éjjel-nappal hideggel és széllel dacolva, lesben állt a medvékre.

Ez a vadászat igen könnyű. A medve megszi-
matolja és sokkal hamarabb látja a táborhelyet, mint

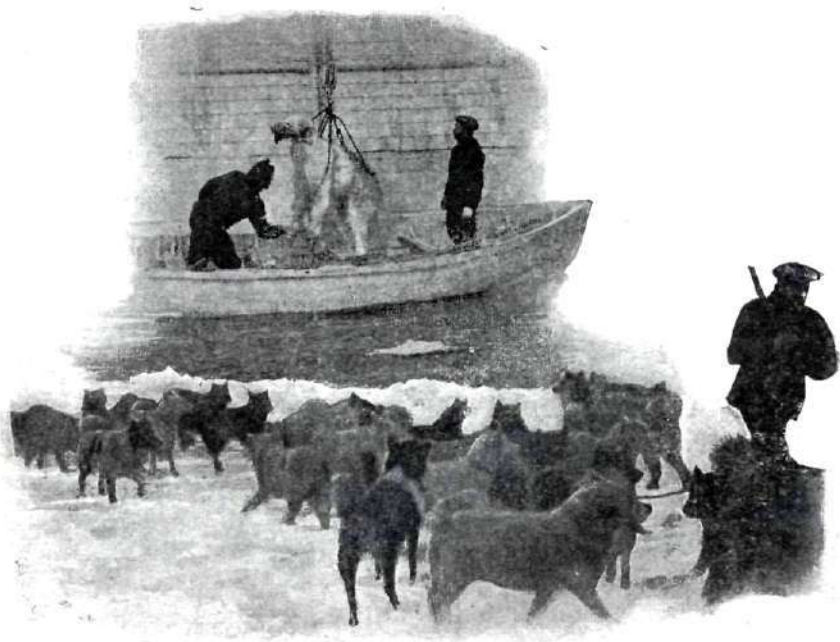

Jegesmedve.

az ember az ő jelenlétét sejtheti, és rendesen az éhségtől hajtva közeledik. Fölösleges tehát keresésére indulni. A mi kutyáink, melyek egész nap szabadon kószáltak, azonnal üldözőbe vették a medvét, mihelyt megpillantották. A nagy hímek, ha csak 8—10 kutya volt a sarkukban, elmenekültek, de 30—40 kutya falkája már arra kényszerítette őket, hogy valamely jégbérc (*hummock*) tetejére másszanak vagy védekezés céljából egy nagyobb jégdarabnak vessék hátokat. Ekkor elég időnk volt közeledni és néhány méternyi távolságból lelőni a vadat. Egy sem menekült meg. E vadászatban a kutyákat olykor megsebesítették a med-

vék, a sebek azonban sohasem voltak súlyosak, mert a kutyák ügyesen kikerülték a medvék karmait; csak három- vagy négyszer kellett a sebet az orvossal összevarratni, főleg később, mikor a kutyák merészebbek kezdtek lenni a támadásban.

Sok nőstény medvét lőttünk, gyakran olyat, mely-

A vadlászat vége.

nek két bocsja volt, az egyenlő fejlettség után ítélve ikerszülöttek. Nyáron többnyire nőstényeket ejtettünk el, később, télen és tavaszkor csak hímeket, melyek némelyikének hossza a 2·88 métert is megütötte. Medvehúst gyakran ettünk; a szív, a vese és a nyelv jó volt, a többi rész azonban nem mindenkinek ízlett.

A kutyákat mindjárt kezdetben a szárazföldre bocsátottuk; ez a szabadság nemcsak kedvökre való, hanem szükséges is volt, miután egy hónapot moz-

dulatlanul töltötték a fedélzet ketreceiben. Minthogy egy ember nem volt képes éjjel annyi állatra felügyelni, a jég hátán is építettünk a hajó közelében kutyaólakat, amelyekben az állatok éjjelenként elkülönítve tartózkodhattak és a viharban menedéket találhattak. Alul sarkos ajtókkal záródtak az ólak s válaszfalak gátolták az ebeket a marakodásban. Az első napokban nehéz munka volt őket beterelni és bezárni; később ez már könnyen ment, mivel minden este az ólakban etettük őket. Száraz hal volt az eledelök, mint a fedélzeten, tovább is; italukról nem gondoskodtunk többé: hóval oltották szomjúságukat. Az ólakban való etetés elejét vette a kutyák marakodásának, el nem kapkodhatták egymástól az ételt, egyformán lehetett őket táplálni és nem veszett kárba az élelmikészlet.

Kutyaólak a jég hátán.

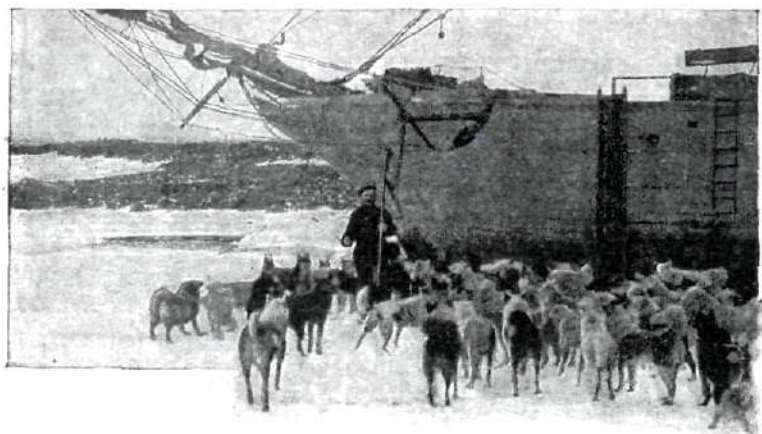
Eredeti állatok voltak ezek a kutyák. Rokon- és ellenszenv uralkodott köztük; de ha egyet közülök leöltünk, a többieknek ez valóságos örömnépe volt. Amelyik leeresztett füllel, farkkal menekült, bizonyára a társaknak kegyét vesztette. Az egész falka üzte, hajtotta, nagy ugatással megrohanta és széttépte volna a kegyvesztettet, ha megmentése végett mi közbe nem lépünk. Erőseket és gyöngéket egyaránt érhetett ily sors. Csak a nőstényeknek nem volt bántódásuk. Kéthárom kutyánk társaitól széttépve mult ki ekképen és igen sokat kellett hasonló sorstól megmentenünk.

Szereteket nem éreztek gazdájok iránt, még kevésbé engedelmeskedtek. Csak a korbáctól félték és a víztől. Ösztönszerűleg kerülték a vizet, mely fürdés után azonnal ráfagyott testükre, páncél gyanánt akadályozva mozgásukat. Medvét, madarat szimatolva, gyakran ok nélkül is erősen ugatni kezdtek. Éjjel egyik-másiknak vonítását kórusban ismételte a többi. Órákon át tartott e hangverseny, a vezérhangot az a kutya adta, aki kezdte a muzsikát, mely aztán egyszerre érthető ok nélkül, ahogy kezdődött, el is hallgatott. E zajos érzelemnyilvánításokra különösen akkor bátorodtak az ebek, ha magukban voltak; ember megjelenése azonnal véget vetett a zsivajnak.

A szélcsend és a változó szelek tartama alatt a zajlás hol eltávozott a szigettől, hol közelebb jött, de sohasem ért a parthoz. Augusztus 20-ika után a 3-ik és 4-ik quadrans szelei a Teplitz-öbölhöz közelhozták és augusztus 27-én a jég a partra nyomást kezdett gyakorolni. Oly robaj hallatszott, mint amikor a hullámok megtörnek a parton. Az egymásra torló jégmezők okozták. A jégzajlás lökésének engedve, az éj folyamában a jégmező benyomult az öbölbe és elzárta az *Észak Csillaga* által nyitott csatornát, a hajót pedig a parthoz tapadt jég felé taszította, úgyhogy az mintegy 13 foknyira oldalt dőlt jobb felé, mely helyzetben a nyomás szüntével is megmaradt. Másnap a jégzajlás újból távolodott a szigettől.

A jégmező mozgása szétoszlatta az illuziókat, melyekkel a Teplitz-öbölbe érve áltattam magamat. Az a jégtömeg, melyet ha nem is mozdulatlanak, legalább eléggé ellenállónak hittem, ellenkezőleg: a jég első lökésére elmozdult helyéről. Ha visszatér a pack, újra ki kell mozdulnia a jégnek. A hajó nem

volt biztos helyzetben; de a már szárazföldre vitt készleteket újból a hajóra kellett volna rakni, napokon át kellett volna dolgozni, hogy arról a helyről, ahol le voltunk zárva, kiszabaduljunk, és délnek tartva a Nansen-öbléig, nemcsak sokkal táradtságosabbá tettük volna az előttünk álló szánkaexpedíciót, hanem az igen nagy munkán kívül még a hajót is veszélyeztettük volna. Ezért elhatároztam, hogy a Teplitz-öbölből ki nem mozdulok.

A kutyákat az ólakba terelik.

Augusztus vége felé a hőmérséklet nappal 0° fölötti volt ugyan, de éjjel -9 fokra is leszállt. A hó 20.-ától kezdve már jég képződött a hajó hosszában és befagytak a víztükrök, úgyhogy pár nap múlva koresolyázással szórakozhattunk. A már Christianiában előkészített mágnes-házikót mágnességi észlelések céljából a parttal összefüggő jég hátán állítottuk fel, úgyszintén azt a sátrat, hol gravitációs megfigyeléseket kellett tenni, és CAGNI hozzálátott e fontos munkálatokhoz.

Az utolsó napok hidegétől annyira megkeménye-

dett a hó, hogy megkezdhattuk a szánkakirándulásokat, melyek célja az volt, hogy a Rudolf-sziget keleti partjával megismerkedjünk, egyszersmind a kutyákat próbára tegyük. Előbb, mikor a hó még lágy volt, ily kirándulások emberekre és kutyákra nézve is nagyon fárasztók lettek volna.

TRONTHEIM Archangelben egymás mellett fogta be a kutyákat, külön istrángokkal. E rendszer, melyet NANSEN is követett és mely az eszkimóknál és lapoknál is divatozik, szabadabb mozgást enged a ku-

A kutyák be vannak fogva a szánkba.

tyáknak, minélfogva egész erejük értékesíthető; de az a hátránya, hogy az istrángok összekuszálódnak s rendbehozataluk folytonos fáradságos munkát kíván. E hátrány elkerülésére már Cristianiában arra gondoltam, hogy az alsó-lenai jakutok példájára egyetlen hosszú istrángot használok, ehhez pedig minden oldalról kisebb, a középsőhöz forgó gyűrűkkel csatolt istrángokkal fogatom be a kutyákat. Bambusznád futott végig a főistráng alatt, hogy az ostorhegyes kutyák kellő távolban maradjanak a mögöttük levőktől.

Szeptember 2-án délután QUERINI és SAVOIE tár-

saságában elhagytam a hajót és 9 kutyától húzott szánkára ültünk. Csak pár száz méternyire követve a partot, első nap a Fligely-, másnap a Rath-foknál akartunk sátrat ütni. A Germánia-foktól az utóbb említettig a partot függélyes jégfal alkotja, melyet csak a Fligely-fok szakít meg. Ez egy kilométer hosszúságú fennsík, jég nem födi, hasonló az Oszlop-fokhoz. Az ott talált fosszilisfából azt következtették, hogy mindkét fok valamikor tenger alá volt merítve. Azon a helyen, ahonnan PAYER a Petermann- és Oszkár-király-földeket vélte látni, mi 90 méter magasságú állaspontról figyelmesen vizsgáltuk a szemhatárt. Észak és nyugat irányában mitsem láttunk, de kelet felé ezúttal csakugyan szemünkbe ötöltek a Nansen-szigetek, melyeket néhány nappal előbb a hajóról nem tudtunk megpillantani, az Eva- és Liv-szigetek északon egyirányban egymás mögött, a Freeden-sziget délre és az Adelaide-sziget közepén. Azt tartom, hogy PAYER a sűrű ködben tévedett, midőn látni vélte az Oszkár-király- és Petermann-földeket, melyek nem is léteznek, ellenben valóban látta a Sherard Osborn-fokot, mely szerintem nem egyéb, mint Eva-szigetének utolsó északi csúcsa. A tévedést az magyarázza, hogy a mágnes rosszul mutatta az északi irányt, mert a sziklák erős vastartalma eltérítette.

A Rudolf-szigeti kiránduláson.

A Habermann-foknál a part meredeken több mint 300 méterre emelkedett a tenger fölé. Könnyű nyu-

gati szél lengedezett e napok alatt, a *pack* a jeget a Rudolf-szigettől kelet felé, a Rath-foktól pedig a Nansen-sziget felé hajtotta s így déli irányban a Reiner-főherceg-szigetéig jégtől szabad tenger terült el. Szánkán nem folytathatva utunkat, kénytelenek voltunk a szigetre lépni és a harmadik napon a Middendorf-jégáron, a Habermann-fok tetején tanyázni. A távolban a Hohenlohe- és a Reiner-főherceg-szigetek látszottak. A sűrű ködben, mindig a szigeten maradva, negyedik napon a Brook-fokig jutottunk, ahol sátrat vertünk. A Hohenlohe- és Brook-fokok között fekvő rész, miként a jobban délre fekvő Northbrook, Bell- és Mabel-sziget is, magas, meredek és jéggel fedett. Az ötödik napon igen sűrű ködben a Teplitz-öbölben sátoroztunk és szeptember 6.-án, mindössze 70 kilométernyi út után, visszatértünk a hajóra.

Miként Grönland belsejét, úgy a Rudolf-főherceg-szigetét is egyetlen óriási jégár takarja, mely minden irányban a tengerig ereszkedik, kivéve néhány pontot; e pontok a Germania-, Oszlop-, Fligely-, Brook- és Habermann-fokok. Némely helyen, az Alka-, Brook- és Habermann-foknál a part majdnem függélyes alakulása miatt nem juthat a jég egészen a tengerig, máshol, a Fligely-, Germania- és Oszlop-foknál, a jég, völgyyszerű mélyedéstől feltartva, a jégmentes legmagasabb ponttól jobbra és balra ereszkedik alá. Mindamellett minden oly ponton, hol a hó megállhat, jégár képződik, mely, miként az egész szigetet borító jégár is, a tengernél jégfallal végződik; mondhatjuk tehát, hogy az egész partot, kivéve a Teplitz-öböl mellett levő csekély terjedelmű víz szélét, függélyes jégfal kíséri.

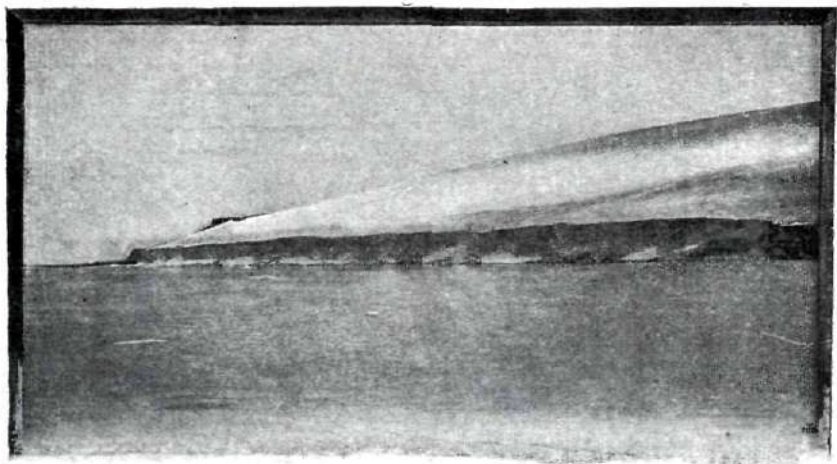
A Rudolf-sziget csekély magassága miatt a jég mozgása nem lehet jelentékeny. Tényleg kevés repe-

AZ ÉSZAK CSILLAGA A JÉGSZORONGATÁS UTÁN.

dést konstatáltunk és sohasem lehattunk jéghegyek (iceberg) alakulásának tanúi; márciustól júniusig a jég semmiféle mozgása nem mutatkozott. A part közelében és az erősen lejtős helyeken hasadékok vannak, melyek az alpesi glecserek hasadékaitól eltérően csaknem láthatatlanok, miért is nagy vigyázat kell, hogy baleset ne történjék, melytől a legtapasztaltabb kalauz éleslátása sem óvhat meg. Nyáron, mikor a hőmér-

Tipikus jégár a Rudolf-sziget partján.

séklet 0° fölött van, tetemes a hóolvadás, a jégárról patakok rohannak a tengerbe, több méternyi szélességű valóságos csatornákat vájva. A Fligely- és az Oszlop-fok melletti födeflen térségek, melyek 50—80 méter magasságban vannak a tenger színe fölött, arra a föltevésre indíthatnak, hogy a mondott magasságban van itt az állandó hóhatár. A jégáron azonban ilyen magasságban sohasem található hótól szabad jég, ami ellenkező következtetésre vezet.

Rétegvonalakat figyeltünk meg az Oszlop-foknál és a Fligely-foknál a jégárfalon, ezek arra utalnak, hogy a jégmozgás gyorsabb volt, mint az olvadás és

az elpárolgás. A Teplitz-öböl fényképei PAYER urat arra a meggyőződésre indították, hogy 1874 óta itt a glecseredés növekedett. Mindazonáltal a mi ott tartózkodásunk alatt az olvadás és elpárolgás kétségtelenül tetemesebb volt, mint a jégár előrenyomulása. Lehet, hogy most visszatérőben van az az állapot, melyben az osztrák-magyar kutatók lelték a Teplitz-öblöt.

HATODIK FEJEZET.

Elhagyjuk a hajót.

Derék kísérem távollétem alatt néhány lögyapotakna felrobbantásával a hajót ismét egyenes helyzetbe hozták. A jégzaj újból ott volt az öbölnél, a mezők a beálló hidegtől összefagytak s ezáltal megerősítették azt a reményünket, hogy csendes telet fogunk itt eltölthetni.

Minden, ami a léghajózáshoz kellett, a partra ki volt rakva s teljes rendben készen állt a jövő tavaszra. A fedélzet fölé az első- és főárboc között sátrat feszítettünk; szélességében fából való válaszfallal kerítettük el ezt a helyet a hajó elejétől. A kutyák élelmikészletét a szárazföldre szállítottuk.

Szeptember 7.-én este még számtalan tervet szőttünk, hogy mit végzünk ősszel, hogyan kelünk a száнкаútra s mikép térünk haza Olaszországba. Néhány órával később minden légvárunk összeomlott.

Könnyű nyugati szelek az utóbbi napokban a part felé hajtották a *pack* jegét, mely ott is maradt, de nyomást nem gyakorolt. Szeptember 7.-én éjjel könnyű déli szél kezdett fújni, mely élénkülve dél-nyugatiba csapott át. A *pack* a jégmezőnek dőlt, ez pedig a part mozdulatlan jégéhez támaszkodott.

Éjjel könnyű recsegés-ropogás kétszer is feléb-

resztett. Félhét felé mindenfelől hangzó erős ropogás és a hajó rendetlen mozgása, hogy t. i. először balra dőlt, majd husz foknyira jobboldalt hajolt, hirtelen felriasztott. Félíg felöltözve a fedélzetre siettem, hogy lássam, mi történik.

Az öböl jégmezeje, a jégzajlás nyomása következtében a partmenti jégre torlódott és már a kutya-ólakig nyomult, melyeknek ajtaját eltorlaszolta. A kutyák lármájára embereink odasielve, az ólak belső falait betörve, az állatokat a szárazföld felé kieresztették. A jégnyomás következtében torlódás lámadt öt-hat méternyi jégbércekkel (*hummock*-kal). A hajó, melynek orra igen erős nyomásnak volt kitéve, vagy harminc méternyire hátrált, egyszersmind a jég fölé emelkedett és vagy 20 foknyi szög alatt balra dőlt. Hátrálása közben nagy jégtömegek közé került, melyek oldalain és hátulján magasra feltorlódtak. Elöl az előárboc kötélzete rendetlenségbe került; jobboldala a ferde fekvés következtében orrától a közepéig látható lett és szembetűnővé tette, hogy 6—7 méter kiterjedésben a külső burkolat deszkái 7—8 centiméternyire behorpadtak, úgyhogy a deszkapalánkok közti résekbe az ember ökle belefért. Ezúttal a jég erősebb volt, mint az *Észak Csillaga* fala. Attól tartottam, hogy a víz alá merült baloldala is úgy megsérült, mint a jobboldal, azért parancsot adtam, hogy fűtsék a gépet.

Mialatt öltözködtem, hírül hozták, hogy a víz behatolt a hajóba. Késedelem nélkül működésbe hoztuk a szivattyúkat. A szélmotortól hajtott szivattyú a szél elcsendesedtével csak időközönként működött. A kézi szivattyúval kellett vagy két órán át dolgoznunk, hogy a víz színe ne emelkedjék a hajóban. Attól tartva, hogy egy második jégnyomás következtében a hajó feldől, sőt a jégviasszanyomulás alkal-

mával el is sülyedhet, igyekeznünk kellett partraszállítani a télre való készleteket és módját ejteni, hogy téli lakot építsünk.

Az esemény lehető veszélyes következményeinek teljes tudatában a legénység kapkodás nélkül, lázas sietséggel látott hozzá, hogy az élelmiszereket a partra

Kirakodás a jégszorongatás folytán.

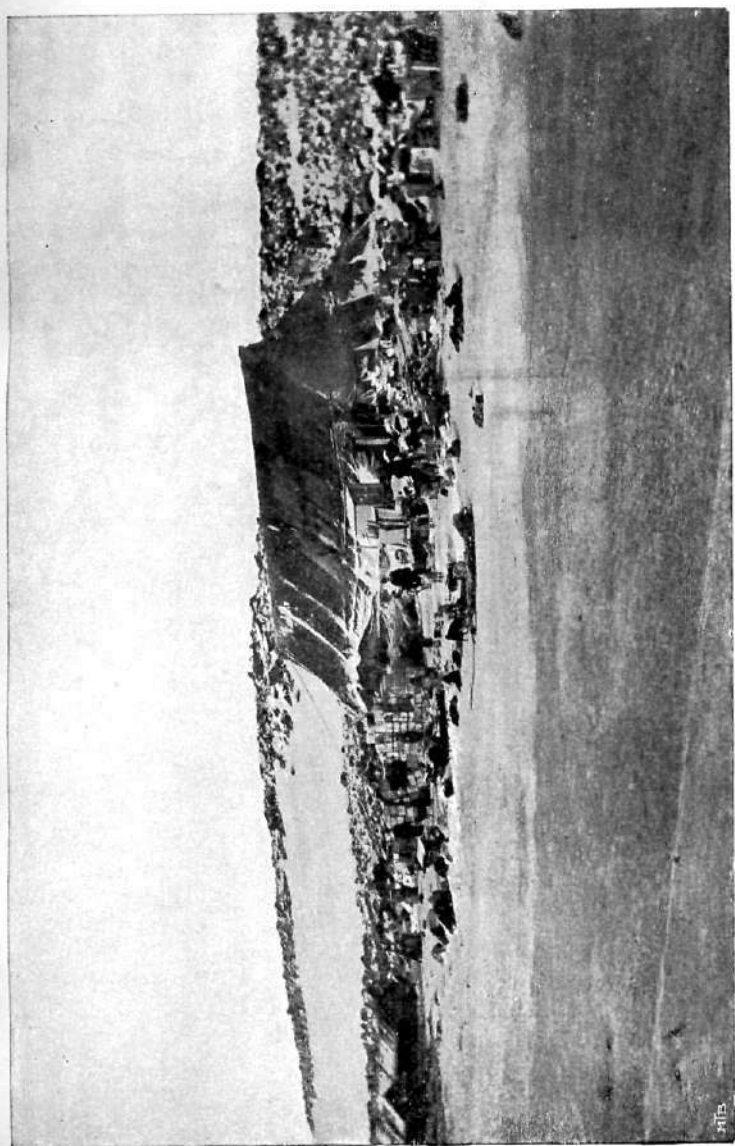
szállítsa. Hét óra volt, mikor hozzákezdtünk és a jégre dobáltuk az élelmiszeres ládákat, a ruhákat, a mindenféle edényekbe ideiglenesen átürített petroleumot. A hajó dült állása és a fedélzetre fagyott jég miatt nehéz volt dolgozni. A két gépészen és a négy, a szivattyúval bajlódó emberen kívül mindenki a kirakodással volt elfoglalva. Nyolckor, verítékkal, borítva, izgatottan asztalhoz ültünk; szóltanul

költöttük el a reggelit és rögtön ismét munkához láttunk.

A szél már egészen lecsendesedett, a kézi szivattyú magában nem volt elegendő, hogy a víz emelkedését megakadályozzuk, mely már a baloldali kazán tüzelő rostélyáig emelkedett, s a gépészek lábát víz borította, amint dolgoztak. A gőzszivattyú és a kézi szivattyú egyesített működése megszüntette ugyan a víz további emelkedését; nem volt azonban kilátás a vizet ebben a magasságban tarthatni. Mert a gőzszivattyú egyedül nem győzte, a szélmotoros szivattyúra nem számíhattunk, a centrifugális szivattyút pedig nem lehetett működésbe hozni. A víz mind feljebb emelkedvén, végre is nem lehetett mást, mint a kézi szivattyút használni s kénytelenek voltunk néhány órán át csupán ezzel dolgozni, mindaddig, míg minden szükségest partra nem szállítottunk, minek megtörténte után magára akartuk hagyni a hajót.

A kirakodás egész nap folyt, csak étkezéskor szakadt félbe. Minthogy eközben a hajó helyzete legalább nem rosszabbodott, ennél fogva, midőn már ki volt szállítva minden, a száнкаexpedícióhoz szükséges dolgokat is kezdtük a partra vinni, hogy valamely szerencsétlenség esetében még mindig módunkban legyen expedíciónk célját elérni. Végre a kézi szivattyú is bedugult, nehezen járt, el kellett hagyni s egy kisebbet használni; de a gőzszivattyú folytonos járása mellett is ez annyira elégtelen volt, hogy a víz folyvást emelkedett a hajóban.

Egész nap 24 óráig most még mindig nappali világosságunk volt. Szélcsend állt be és szép időre lehetett kilátásunk. A jég mozdulatlan maradt. A hajón minden nyitva állt, a ládák széjjel voltak hányva, a kabinok rendetlenségben; szálnalmas látvány, ahol

A KUNYHÓ ŐSZKOR.

előbb oly szép rend uralkodott. Hat órakor reggel biztonságban volt egy évre való élelmiszer, a ruhatár, a sátor- és világítókészlet, valamint mindaz, ami a száнкаexpedícióhoz kellett. Ekkor abbahagytuk a szivattyúzást, a víz emelkedhetett, majd a kazán alá gyújtott tüzet is eloltotta. Huszonnégy órai szakadatlan munka után az utolsó láda is partra volt szálítva. A hajó tatján és főárbocán felhúztuk a lobogókat, a nemzetit és a magamét, hogy a hajó elsüllyedése esetében legutoljára tünjenek el a hullámok között, ellenkező esetben pedig folyvást ébren tartsák azt a reményünket, hogy ismét birtokunkba vesszük a hajót, ha nem mozdul el arról a helyről, ahova a jégnyomás szorította. A kimerült legénység azután a jól megérdemelt nyugalomra tért.

Midőn kilenckor fölkeltem, CAGNI azt újságolta, hogy helyzetünk nem változott és a víz folyvást emelkedik. A hajó mindazáltal meg nem mozdult, vagy azért, mert a fenékre támaszkodott, vagy talán csak azért, mert a jégbe be volt ékelve. Gyönyörű idő volt, felhőtlen ég és szélcsend. Annál szomorúbb látvány a hajó körül! Mily változás 24 óra lefolyása alatt! Alig tudtam beletörődni abba, hogy el kell hagynunk derék hajónkat, melynek útrakeltét annyi munkával készítettük elő. Egynéhányszor körüljártam a kutyáktól követve, melyek 24 óra óta éhezvén, tőlem egy kis ételt vártak; azután a gépszobába mentem. A víz mindjobban emelkedett. A baloldali tűzhely már kialudt, mert víz alá jutott; a jobboldali is nem-sokára ugyanabba az állapotba kerül.

Az volt a meggyőződése, hogy a hajó baloldalon épúgy megsérült, mint a jobboldalon. Minthogy a kazán alá nem gyujthattunk tüzet, minden kísérlet a víz eltávolítására igen nehézzé vált. Valószínűnek

tartottuk, hogy nem használhatjuk többé hajónkat és vagy tavaszkor szánkákön, vagy nyáron esónakokban kell visszavonulnunk a Flóra-fok felé. Nem arra volt kilátásunk, hogy a sarkhoz fogunk eljutni, hanem hogy mint hajótöröttek Norvégiába vetődünk! Tíz óra felé a víz, miután még néhány centiméternyit emelkedett, egy pontnál végleg megállapodott.

A két tábori sátor egyike.

Minthogy az *Észak Csillaga* félrebillent helyzetében a tartózkodás fedélzetén kényelmetlenné vált, aknák segítségével pedig e pillanatban nehéz volt a hajót az egyenes állásba visszahelyezni, sőt ily kísérlet még mélyebben elmerítette volna, minthogy végre attól is lehetett tartani, hogy újabb jégszorongatás teljesen tönkretesz a hajót és végkép oda kell azt hagyni, kétségtelenül legcélszerűbbnek látszott egyelőre a szárazföldre költözködni, ahol meglepetések nem fenye-

gettek bennünket. Ház építésére bőven voltak eszközeink.

Az expedíció két tábori sátorral rendelkezett, melyekben az egész legénység elférhetett. A sátrak magokban nem adhattak elég oltalmat a tél hidege és a szél ereje ellen. De újabb vászonfalakkal bevonva, úgyhogy a két fal között levegő-réteg legyen, belsejük már elég melegnek ígérkezett s az erős vitorlavászonból készült külső fal a széllal is dacolhatott.

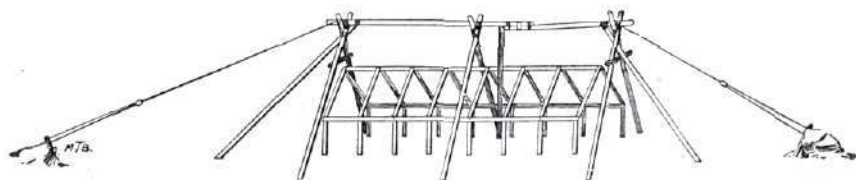
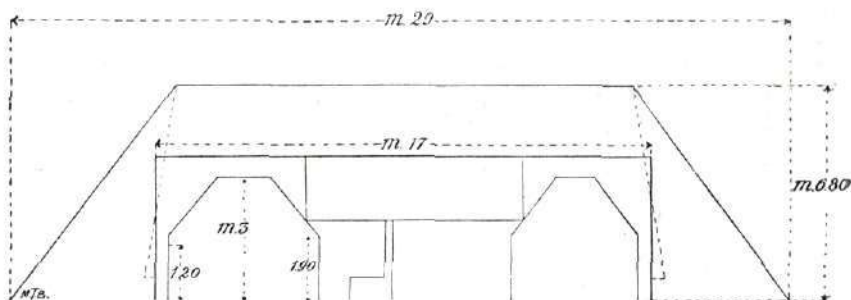
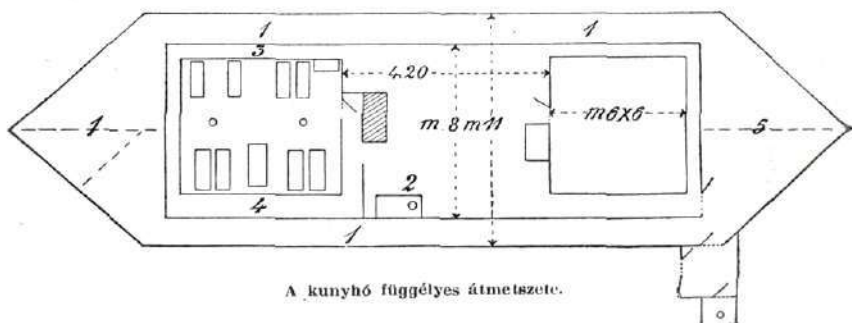
A kunyhó építése.

A hajó vitorláiból harmadik vászonkunyhót akartunk készíteni, mely az egész lakást befödje. Azonnal munkához fogtunk; CAGNI volt az építész. Este már a sátrak alatt háltunk.

Kedvező szép idő mellett egy heti szakadatlan munka következett most, melyről naplóm nyomán számolok be.

Szeptember 10. A hajóról leszedtük a fedélzet fölé vont sátrat, a vitorlákat összegöngyölgettük, a keresztvitorlarudakat leeresztettük és mindent átszállítottunk a sátrakhoz, melyek 150 méter távolságra

voltak a hajótól. A hajó nem tett újabb mozdulatot, de a dagály alkalmával a víz emelkedik és ellepi a legénység lakóhelyiségeinek baloldalát.

Szeptember 11. A külső sátrat kezdjük felállítani; a ladikok árbocaiból villás szelemenfákat rögtönöztünk, melyek a sátor mestergerendáját hordták és a reájuk borított vitorlákkal a külső sátorfalat alkották. Eközben folytatjuk a szánkaexpedícióhoz szükséges holmink partraszállítását és a már otlevő nagy hal-

maz rendezéséhez fogunk. Kezdjük érezni új lakóhelyünk alkalmatlanságait. Minthogy be van fődve, belseje teljesen sötét és mindig lámpát kell égetnünk.

A két tábori sátor között felállítjuk és berendezzük a konyhát. Ez a költözködés előnyére van a szakácsnak, ki a hajóban szűk, nem eléggé szellőztethető és mindig füsttel telt helyiségben végezte teendőit. De egy cseppet sem kellemes dolog —7° hőmérséklet mellett a főzéshez látni. Sőt asztalhoz ülni sem élvezet ily hidegben. Csak verjük folyvást lábunkkal a fa-

A kutyaórákat a partra hozzuk.

gyos földet és dörzsölgetjük a kezünket, várva, hogy már vége legyen az étkezésnek és újból járkálva, kissé fölmelegedhessünk. A naponkint szükséges 225 liter forró víz előállításához 4 liternél több petroleumot nem volt szabad fogyasztani.

Szeptember 12. Összevarrjuk a vitorlákat. Bár szép az idő, kemény munka ez; legényeink gyakran abbanhagyják, hogy fölmelegedhessenek. Este be van végezve a munka. A kutyaórákat egész nap megkötve kellett tartanunk, hogy a havon szétszórt élelmiszereknek neki ne essenek.

Szeptember 13. Partra szállítjuk az egyik 1200 literes petroleumtartót, a kunyhó közelébe. Megerősítjük a vásznat a külső sátron, felállítjuk a belsőt is, mely két tábori sátot fog befödni. Mindenekelőtt kiegyengetjük a talajt. A földbe fagyott nagy köveket eltávolítani nehéz munka. Este lakóhelyünk padlója már sima és végleg elhelyezkedhetünk benne.

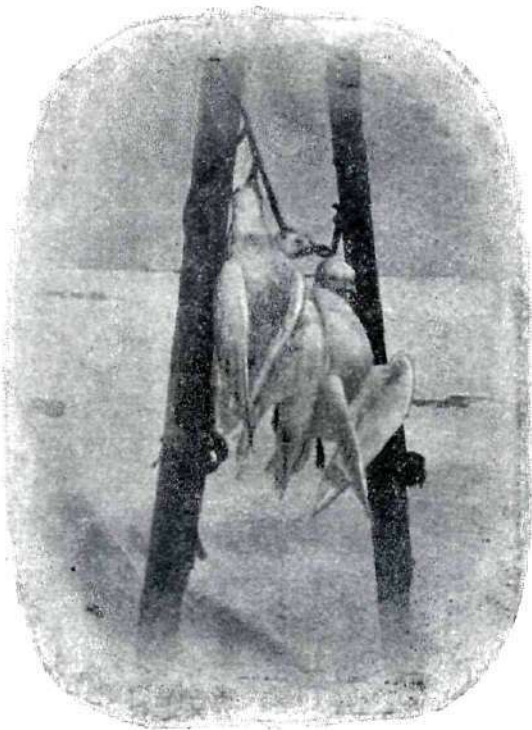
A sátor bejárata.

Szeptember 14—16. Bár az éjjeli hőmérsék -7° , mindnyájan jól alszunk a sátorban. Folyvást szép időjárás kedvez munkálatainknak. A második sátrat is felállítjuk; két végét fa hiányában vászonnal zárjuk el, csak egy kijáratot hagyva.

Szeptember 17. Hét napi munka után ma pihenünk és újra kezdjük a földélzeten megszokott életet. A kunyhó főbb részeiben teljesen elkészült. Csak a másodrendű munkálatok vannak hátra, melyek később kényelemmel végezhetők.

A következő napokat arra használtuk, hogy az

élelmiszereket, szenet és ruházatot szállítsuk a sátorba és annak közelébe; mindent eltávolítottunk a jégről és a tengerparton biztonságba helyeztük a holmit. A ruhatárt a két belső sátor között deszkaládában helyeztük el. A fekvőhelyünkül szolgáló belső sátrak és az első kunyhó közötti folyosóra a tej- és a víztartók kerültek, melyeknek aránylag melegebb hely kellett. A két tábori sátor között szabad tér maradt, ahol a konyhát rendeztük be. A földéletről elhoztuk a matrózok helyiségének deszkafalait, melyek egyes deszkáit padozatnak használtuk fel. Két kályha fűtötte a sátrakat. Az első és második kunyhó közé a télen elfogyasztandó legszükségesebb élelmiszert helyeztük; szénnel töltött zsákokat az első kunyhó köré raktunk. Hogy a hideg levegő nehezebben hatolhasson be, a külső kunyhóhoz még tornácot is építettünk, mely ekkép lakásunk harmadik bejáratául szolgált. A sátoron kívül raktuk le a kétszersült- és élelmiszerládákat, oly tért kerítve be velők, ahol vagy 30 tonna szén is elhelyezettünk. E raktár mellett külön kovács-

Larus churruus.

műhelynek való kunyhót építettünk. Végezetül a kutya-
ólakat a jégről a partra helyeztük, lakásunk közelébe.
Emunkálatokkal szeptember végéig voltunk elfoglalva.

Szeptemberben szép és csendes maradt az idő,
olykor rövid tartamú keleti szél kerekedett. A jég-
mezők a szeptember 8-iki utolsó torlódás óta nem
mozdultak meg. A nyílt tengeren azonban, mikor
keleti szelek fujdogáltak, a jégzajlás könnyen lódult,
téres csatornát hagyva a Károly-Sándor- és Rudolf-
szigetek között. A hőmérséklet olykor —19 fokra
szállt alá; átlag azonban —5, —6 fok között állott; ru-
házatunkon tehát mitsem kellett változtatni. Eső volt
21.-én és 22.-én és ekkor a hőmérséklet +3 fokra
emelkedett, a hó jelentékenyen olvadt. A madarak
egy része kezdett dél felé költözködni. Mint legelsők
már szeptember elején az *Uria* és *Mergulus* fajták
keltek útra, csak a jégmadarak és *Larus* fajok ma-
radtak hátra; de szeptember végén azok is elhagytak
bennünket.

HETEDIK FEJEZET.

Az utolsó világos napok.

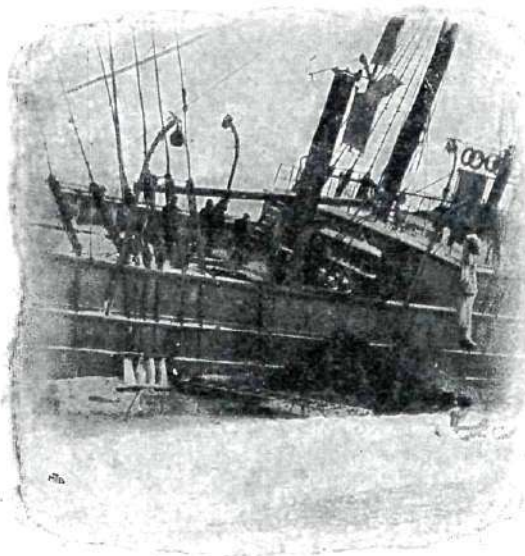
Lehetőleg még a következő évben hazatérni lévén szándékunk, erre más eszközünk nem volt, mint az elhagyott hajó. Igyekeznünk kellett tehát, hogy azt ismét birtokunkba vehessük. Víz alá került a gépezet egy része, a kondenzator és a kazán tüzelőhelye; a víz megfagyott és félméternyi jéggréteget alkotott. A hajó helyzete nem változott, csak a félrebillenés volt tetemesebb, mert a támasztó jégtömeg megrepedt.

Ily körülmények között a következő volt a teendők: Eltávolítani a vizet és megkeresni a baloldali léket, betömni ezt és a jobboldalon észrevehetőt is, a víz behatolását megakadályozni, vagy — ha ez nem lehetséges — a gépezetet oly állapotba hozni, hogy romlás nélkül víz alatt maradhasson az egész tél folyamában. Én úgy vélekedtem, hogy e munkákat végrehajtani nem lehet; CAGNI azonban sohasem csüggedt el és az ő akaratajének, törhetetlen kitartásának köszönhető, hogy a munkálatokat csakugyan sikerrel elvégeztük.

Mindenekelőtt leszedtük a jég felső részét a géphelyiségben, és midőn egy napon elég erős szél fútt és a motoros szivattyút hajthatta, sikerült a hajóból

minden vizet eltávolítani. Petroleumba áztatott csepűt égetve, leolvasztottuk a géprészekhez tapadt jég nagy részét, a többi pedig szintén megolvadt, midőn a kazán alá gyújtottunk.

Mialatt a gépet rendbehoztuk, a baloldaltól eltávolítottuk a szenet, hogy belülről vizsgálhassuk a hajó oldalának állapotát, egyszersmind pedig a hajó

A szén kiszállítása.

terhét is kisebbítettük. E célból úgy a szenet, mint a hátramaradtélelmiszereket a partra szállítottuk. Midőn a baloldal teljesen hozzáférhető volt, láttuk, hogy csak igen kis mértékben sérült meg. Ellenben a jobboldal belülről 10 méternyi kiterjedésben világos jeleit mutatta a nagy nyomásnak, mely-

nek ki volt téve. A nyomás egyébiránt nemcsak sérüléseket idézett elő azokon a helyeken, melyekre közvetlenül hatott, hanem a hajó minden részében hol egyet, hol mást meggörbített vagy eltolt. Minthogy léknek nyoma sem volt a baloldalon, attól tartottunk, hogy a tatnál történt a legnagyobb sérülés. Aggódtunk a csavarért; de midőn a jeget a tenger szintjéig kivájtuk, sikerült a csavar egy szárnyának végét megpillantani, úgyhogy a legrosszabb esetben legalább Európába visszatérhettünk. Ezalatt az ács és

PETIGAX kalauz kívülről betömték a jobboldalon támadt léket.

Az október 3.-án megkezdett munkálatok november 15.-ig folytak. Sikerült megmenteni a kondenzátort és a kazánt. Meggyőződünk, hogy a hajó még használható, ha fölegyenesedhetik abból a helyzetből, melybe a jégnyomás lódította. A több mint egy hónapig tartó elfoglaltság nagyon jó volt arra is, hogy a a szeptember 8-iki események után némileg elcsüggedt legénységbe új bátorságot öntsön.

Időközben a kunyhót, amennyire lehetett, kényelmesen berendeztük akképp, hogy a hajóról minden szükségesnek látszó tárgyat oda átszállítottunk.

A mi sátrunkban négyen helyezkedtek el, CAGNI és az orvos a két fal mellett, QUERINI és én középen; másfelől a norvég tisztek, középen a két gépész, a kapitány és a másodkapitány pedig oldalt. A két gépész között a fődélzetről elhozott asztal állott, melyen étkeztünk és dolgoztunk.

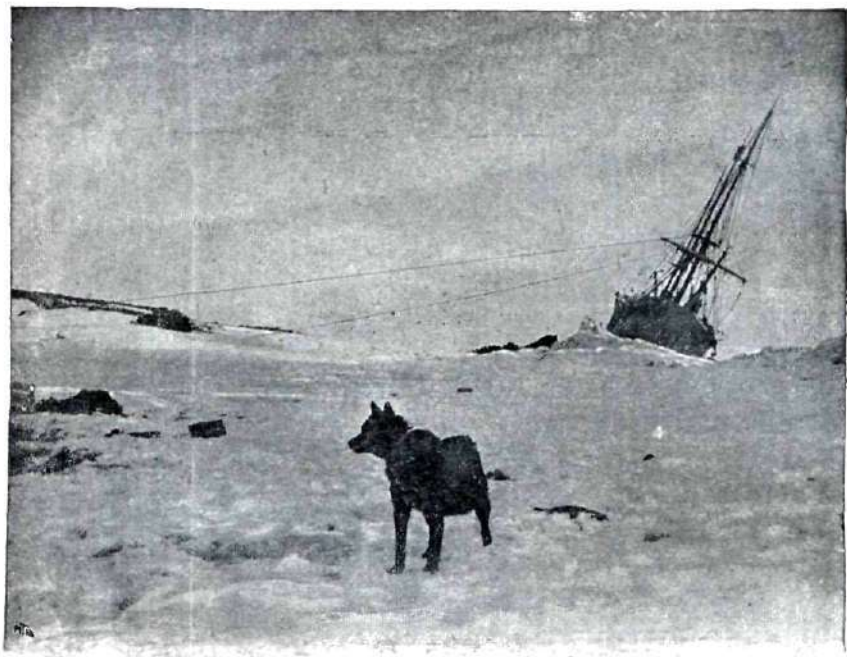
A sátor alatt ugyanoly időbeosztásunk volt, mint a fődélzeten. Mindnyájan hétkor keltünk, nyolckor reggeliztünk, kilenc után munkához láttunk, melyet ebéd után ötig folytattunk. Félhétkor vacsoráltunk és tíz után már csak kevesen voltak ébren.

A léket betömjék.

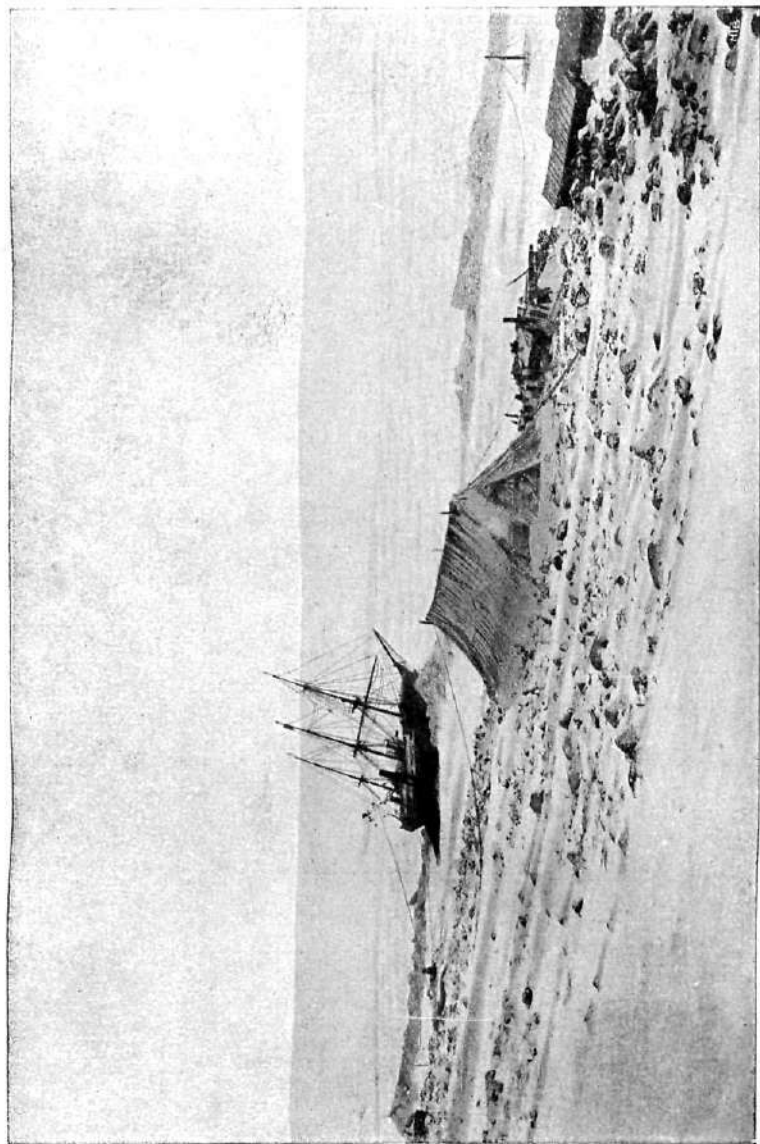
Életünk úgy folyt le, mint valamely nevelőintézetben, hol meghatározott időben mindenki egyforma dolgot végez. A nappali órák különféle foglalkozás között elég gyorsan múltak, de az est hosszú volt. Pár hónap múlva kifogytunk a beszéd tárgyából és ismétlések elkerülése végett csak kevés szót váltottunk.

Igen jó egészségnek örvendtünk. Jólétünk igen

Az elhagyott hajó.

természetesen onnan eredt, hogy sokat tartózkodtunk a szabadban, jól szellőztetett és száraz helyen aludtunk, meleg ruhát viseltünk, egészséges ételekkel, hetenkint egy vagy kétszer kiosztott friss medvehússal táplálkoztunk. De nemcsak a jó konzerveknek, hanem szakácsunknak is köszönhattük jó egészségünket, jó és változatos főztének. Az ő állása nem volt szinekúra. Húsz embernek kellett kétszer naponta

A KUNYHÓ ÉS A HAJÓ NYUGATRÓL TEKINTVE.

ételt készíteni, azonkívül kenyeret is sütött, reggeltől estig volt tehát elfoglalva. Az ő napjai egy éven át egyformán, pihenés nélkül teltek el, sőt ünnepnapokon még több dolga volt, mint máskor.

November 4.-én csúfra fordult az idő, igen erős keleti szél kerekedett. A felkavart hó nehezítette a

A sátor belseje.

lélekzést és néhány méteren túl lehetetlenné tette a látást.

Az egész idő alatt, melyet a Teplitz-öbölben töltöttünk, ez volt a legerősebb és leghosszabban tartó vihar. Nyolc napon át szünet nélkül dühöngött. Kunyhónk, melyet még nem borított hó, a szél egész erejével megbirkózott. A szél az első és második kunyhó között a varrás szakadékain át behatolva, az

egész alkotmányt megrendítette oly lármával, mintha egy régi fregát vitorláit rázná. Nehéz volt egymás szavát érteni és ha meggondoljuk, hogy ez a multság nyolc napon át szünet nélkül tartott, könnyű elképzelni, milyen örömet éreztünk, midőn a légsúlymérő emelkedése a szélvész közeledő végét jelezte.

Kutyáinkat ezuttal komoly veszély fenyegette. Este, szokás szerint, bezárattak akkor is, midőn a

A kutyáólak a nyár tartama alatt.

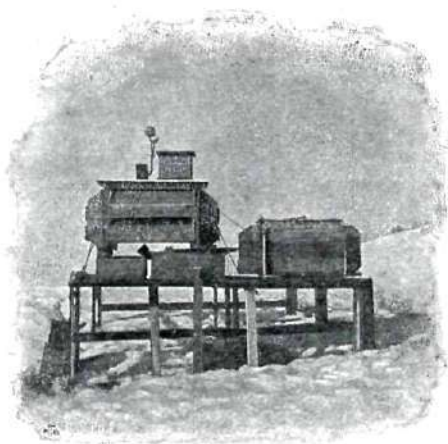
rossz idő kezdődött, de másnap, mikor az etetés ideje volt, láttuk, hogy a hó részben betemette az ólakat, s ezeknek ajtait ki nem lehetett nyitni. Egész nap a kutyák kiszabadításán kellett fáradni sötétségben, hófuvatagban, a lámpákat eloltó szélben. Az ólak, mihelyt ki voltak nyitva, rögtön megteltek hóval, nem volt többé hely, hova a kutyák húzódjanak. Kettő-három eltűnt, egyet három nap múlva a hóba temetve találtak, hol keményre fagyott; de még idejében érkeztek, hogy megmentsek. A kunyhó a vihar után félig a hó alá volt temetve, mely a vitorlákat fődve,

ezeket jobban feszítette s ezáltal lakásunk biztosságát fokozta.

A kutyaótlak hó alatt.

Az erős szélroham november 4.-én ismét a nyílt tengerre lódította a *pack*-jeget és az Oszlop-foktól a Markham-fokig széles, jégtől ment zóna alakult. Ez az állapot, mint a nyugati irányban sötét színű ég mutatta, hosszú ideig megmaradt annál is inkább, mert a szelek folyvást kelet vagy északkelet felől fújtak s a zajló jeget nem engedték a parthoz közeledni.

Műszereink nyáron.

November hónapja szeles volt. Némely napon -1° -ra emelkedett a hőmérsék, mintha Európában lettünk volna, nem a sarkvidéken.

A hó sohasem esett sűrű pelyhekben, hanem szemcsékben. Mihelyt leesett, a szél annyira összenyomta, hogy nyom hagyása nélkül járhattak rajta.

Úgy vitte a szél, mint a sivatag homokját. Könnyű szellő a föld színén hordta végig; erős szélben a hóréteg mind magasabbra, végtére néhány méternyire emelkedett s erős orkánban lehetetlen volt megismerni, vajjon a hó a magasból hull-e, vagy a vihar ereje a földről ragadta fel. Ez a szélhajtotta hó a «drifthó». A hó sohasem terült szét egyenletesen, hanem minden akadály mögött fölhalmozódott, ezért a lecsett hó mennyiségét meg nem határozhattuk.

Műszereink a hófúvásban.

A domináló szél irányában barázdák is képződtek s a felületet teljesen egyenlőtlené tették.

A szokott ruhát tovább viseltük, csak a bőrcipő helyett lából valót vagy bundás csizmát húztunk rendesen, menetek alkalmával pedig a *kőmagert* és *finsz-kót*. Viharos időben a rendes ruha fölött vas-

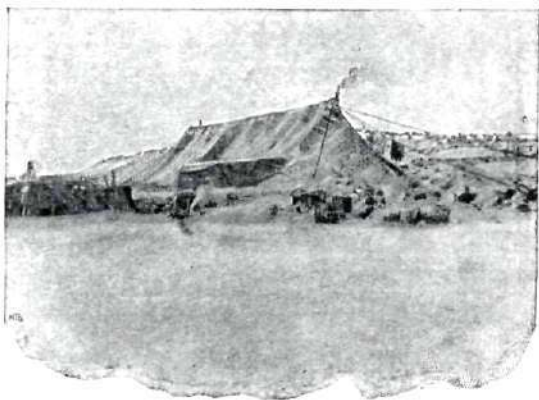
tag vászonból valót viseltünk, melyet bokában és a kézcsuklóknál szorosan összekötöttünk. Fejünket fülvédőkkel is ellátott cethalász-sapka fődte.

Nehézségekbe kezdett ütközni műszereink használata. A meteorologiai intézettől kapott szekrény csak nyáron volt jó, télen nem igen használhattuk. Megtöltötte azt a hófúvás hava s elszigetelte. Mindenfelét próbáltunk, hogy a hó behatolását meggátoljuk, de eredménytelenül. A jelzőkészülékek minden nyílásán beszivárgott a hó és az óraművek járását megállította. Lassankint a külső szekrény magasságáig emelkedett s a műszerek mintegy kút mélyén

maradtak. Ez oly gyakran történt, hogy más módokról kellett gondoskodnunk észleleteink folytatására. Tiszta időben a csillagászati megfigyelésekbe kezdtünk; de az alacsony hőmérséklet miatt később ezek is igen bajosan mentek. Keztyüs kézzel nem tudtuk forgatni a műszerek csavarait; ha lehúztuk a keztyüt, megfagytak az ujjaink. A leolvasásokat nehezítette az, hogy a megsűrűsödött lehelletünk befutotta a fokbeosztásokat. A kronometerek, a sátorban napi járásukban észrevehető ingadozást mutattak. A hideg miatt mind a gravitációs, mind a mágnességi észleléseket végre abban kellett hagyni.

Már október 15.-én lenyugodott a nap; de októbermásik felé és majdnem az egész

november hónap folyamában naponta több órán át szürkületi fény derengett. November 3.-án déli órákban is láthatók voltak az elsőrangú csillagok és egymásután feltűnedeztek a többiek. Felragyogott immár az északi fény is, mely aztán egész télen át többé-kevésbé intenzív módon az egész égboltozatot megvilágította. A nappal és éjszaka különbsége fokozatosan csökkent. November 20.-át találom följegyezve naplóm-ban mint oly napot, melyen a szemhatár egy kevéssé meg van ugyan világítva, de délben sem mutatják a tárgyak körülöttünk, hogy nappali fény éri őket. A sarki éjszaka tehát megkezdődött.

Az első havazások.

NYOLCADIK FEJEZET.

A sarki éjtszaka, karácsony és újév.

Látványosan, holdfénynyel köszöntött be a sarki éjtszaka. Ettől kezdve minden hónapban két héten át elegendő világosságot terjesztett Földünk kísérője, hogy a szabadban lámpa nélkül dolgozhassunk és járkálhassunk. Mikor nem volt holdvilág, teljes sötétség körbezett bennünket. A déli órákban naponkint derengő szürkületi fény mindinkább gyöngült, december első hetében pedig egészen eltűnt.

Az ég derültsége nem tűnt fel különösen sem nekem, sem társaimnak. Felhőtlen időben a levegőben uszkáló hőszemek porzása miatt a csillagok nem ragyogtak úgy, mint a tropikus tájakon vagy akár hazánkban is. Ellenben a tájék igen élesen látszott, amit a jégtől visszaverődő fény okozott.

A két hónapi sötétség alatt sem a sátorban, sem a szabadban munkában nem volt hiány. Sétákat a környéken nem tehetvén, helyett az ismert területen megjelölt pontok között járkáltunk fel és alá, mint mások is tették, kik előttünk utaztak a Sarkvidékeken. Csendes és szép időben a hold fehér fényében ilykép majdnem kellemes órákat töltöttünk, de a sötétben és hóvihar alkalmával, szélben a —20 fokú hőmérséklet mellett egy órát künn tölteni, mikor

VADÁSZATRÓL VISSZATÉRVE.

alig egy méternyire látott az ember s arcát a hó csapdosta, oly kín volt, hogy nagy akaraterő kellett hozzá, azonnal a kunyhóba vissza nem térni.

Eddigelé a hajó és a sátor foglalkoztatott bennünket. Ezentúl mi, amíg a legénység a tavaszi szánka-expedició előkészületeihez látott, följegyeztük és rendeztük a tett észleleteket, számításokat végeztünk; s felhasználva más kutatók tapasztalatait, a magunkkal hozott könyvek segítségével a tulajdonképeni sarkexpedició tervét készítettük.

Gyorsan teltek a napok. Én nagy könyvtárral indultam útnak, abban a feltevésben, hogy más foglalkozás hiányában sok időt fordíthatok majd az olvasásra; azonban annyira el voltam halmozva teendővel, hogy igen keveset olvashattam.

A kutya'knak az első novemberi napok orkánja után nem volt hol meghúzniok magukat és vagy tornácunkban, vagy a műszerek házikójában kerestek menedéket. Egyik-másik künn rekedt, hol a gyöngébbeknek előbb-utóbb el kellett pusztulniok. Megesett, hogy valamelyik eb alatt, midőn feküdt, a test melegétől megolvadt a hó és újra megfagyván, az állat farkát odaragasztotta a jéghez, úgy, hogy a szegény pára ki nem szabadulhatott.

A legénység sátrában.

Az a gondolatunk támadt, hogy a kutyáknak magában a hóban nyújtunk oltalmat, melyet a hóvihár összehordott és felhalmozott s mely pár nappal előbb majd eltemette őket és üregeket ásunk nekik. Az egész legénység nagy kedvvel fogott ehhez a munkához s csakhamar elkészült két üreg. Mindegyik több négyszögméternyi terjedelmű és egy métert meghaladó magasságú volt. Géppel szellőztettük e barlangokat, melyek a lámpák fényénél fantasztikus látványul szolgáltak. A kutyák, ide bezárva, lábbal, foggal az ajtók mellett lyukakat kapartak és kimenekültek. Hogy ezt tehessék, néha 5—6 méter hosszú alagutakat ástak a hóban. Végre lemondottunk arról, hogy mindig bezárva tartsuk őket; viharos időben önkényt az üregekbe menekültek. Később aztán a régi kutyaólakat még egyszer és utoljára átalakítottuk. A belső válaszfalak lerombolásával hosszú folyosókhoz hasonlókká tettük azokat s ily állapotban szolgáltak az elutazás napjáig az állatok tartózkodási helyéül.

December 15.-én előadtam társaimnak a szánka-expedíció tervét, melyet eddig csak főbb vonalaiban és nem részletesen ismertek. Eredeti szándékom szerint az expedíciónak kilencvennapig élelemmel ellátva február 15.-én kellett volna útra kelnie, hogy május 15. és 20.-ka közt térhessen vissza. CAVALLI doktorral meghatároztam azt is, mennyi élelmiszert vigyen mindenki magával, t. i. 1300 grammot egy-egy napra. Utóbb azonban a napok számát kissé megváltoztatva elhatároztam, hogy az expedíció három csoportja, melyek mindegyike három emberből álljon, a Fligely-foktól induljon útnak, az első csoport 30, a második 60 és a harmadik 90 napi élelemmel. Egy negyedik kísérítő csoportnak feladata lett volna a 3-ik

csoport menetnapjait 2-vel megtoldani, 47-re növelve az előhaladás napjait és a 3. csoportot a két első napon támogatni. NANSEN annyi *kajákat* (eszkimócsónakot) vitt magával, ahány embere volt, hogy gyorsabban nyomulhasson előre a part hosszában s szükség esetében a Spitzbergen-szigeteket elérhesse. Én azonban társaimmal egyetértve, csak a második és harmadik csoport embereit láttam el két-két kajával: az első csoportnak t. i. nem volt szüksége kajákra, mert már márciusban vissza kellett térnie. Ami a léggömböket illeti, mindnyájan átláttuk, hogy azokat a körülmények alakulása folytán nem használhatjuk.

Az északi fény jelenségének minden este tanúi voltunk; de intenzitás tekintetében csak némely esetben volt az figyelemre méltó. December 1.-én a

legszebb ilyenmű fénytünemények egyikét láttuk. Majdnem az egész égboltozatot lengedező fényszalagok borították, némelykor látszólag közel a nézőhöz, míg máskor tetemes magasságban mutatkoztak. Északkeleten, a hegység mögött, a honnan mindig fel szokott bukkanni az északi fény, tüzesnek látszott az ég, mintha óriási tűzvész lángjai világítanak meg. A fény annyira intenzív volt, hogy oly világosság terjedt el, mintha holdtölte volna.

Az intenzív fényesség periodusa néhány óráig

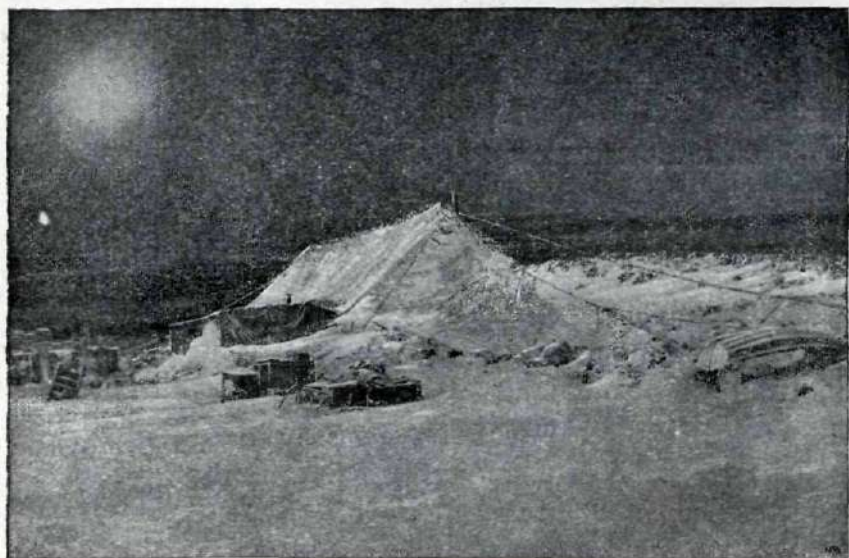

Cavalli doktor a sátorban.

tartott, azután megint a szokott arányokat mutatta az északi fény.

December 19.-én kezdtük befogni a kutyákat, hogy a szánkahúzáshoz szoktassuk őket és a csökönőseket is a többiekkel való együttműködésre rá-szorítsuk.

Az első próbák olyanok voltak, hogy szinte el-

A kunyhó holdfényben.

vesztettük türelmünket. Ha valamely szánka a többit elhagyta, mögötte általános zavar támadt, mert valamennyi kutya igyekezett az elüllevőket utolérni és ugrándozásával összekuszálta az istrángokat. Némely kutya szívesen húzta a szánkát, mások társaikkal hurcoltatták magukat és a korbácsütéseket harapással viszonyozták. Sokan, mihelyt megállt a szánka, azonnal rágesálni kezdték az istrángot, hogy elszabadulhassanak. Már ekkor konstatáltuk, hogy a kutyák, ha volt kedvük dolgozni, sík talajon könnyű szerrel

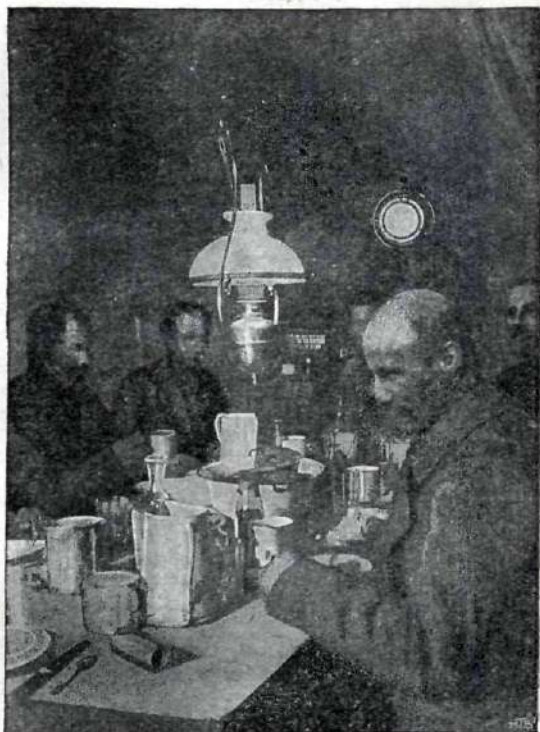
húzták a kiszabott 280 kilogrammnyi terhet. A próbák után megjelöltük azokat a kutyákat, melyek legjobban megfeleltek a várakozásnak és a kevésbbé tanulékonyakat újból befogtuk olyanokkal, melyekkel először történt próba, igyekeztünk mindannyit januárig betanítani.

Huszonharmadikán délután, mint rendesen, ismét útra kelünk. A hőmérő —2 fokot mutatott; könnyű északnyugati szél fújt. Gyorsan haladtunk az öböl háttére felé; a havon könnyebben jutottunk előre, mint máskor.

Ezalatt a szél frissebben kezdett lengedezni és könnyű köd támadt, melyben nem tudtuk meg-

különböztetni a szánkákat és alig vehettük ki a menet élén haladó PETIGAX lámpáját. CAGNI, ki az első szánkán ült, megállt, hogy a többiek utolérhessék. Ebben a pillanatban a szél egészen más irányban, nagy erővel kezdett fújni és a hőmérséklet gyorsan alászállt —20 fokra. A szánkák nyomát hamar befújta a hó és nehéz volt már a tájékozódás.

Visszafordultunk. CAGNI, ki velem és PETIGAX-szal

Karácsonyi ebéd.

az első szánkán ült, erősen bízott abban, hogy a kutyák magoktól is visszatalálnak a kunyhóhoz; de néhány perc múlva meggyőződünk, hogy nyomot vesztettek. Ezalatt a szánkák nagy gyorsasággal kezdtek siklani és nyilvánvaló volt, hogy tetemes lejtőn futnak alá. Bizonyosan eltévedtünk, mivel most már nem az öböl, hanem a sziget jégén haladtunk.

Előre iramodtam PETIGAX-szal, de még 20 méternyi utat sem tettünk meg, midőn a lámpa fényénél láttuk, hogy a jégpálya megszakad. Odakiáltottunk

Heverő kutyák.

társainknak, hogy álljanak meg; hiába, mert a kutyák látták PETIGAX lámpáját és utána rohantak. Két szánka kutyástul, valamint velem együtt CAGNI, a jégárról az öböl jegére zuhant, hétényolc méternyi mélységbe. A többi szánkák szerencsére megálltak. CAGNI-nak nem történt baja, valamint nekem sem. De hol voltunk?

Az öböl hátulso részén vagy a tenger felé? Elmúlt egy negyedóra; hosszúnak tetszett az idő. Végre nagy megkönnyebbülésemre bizonytalan fényt láttam és egy magas alakot; PETIGAX volt, kit társai a szánkákkal követtek.

A terhet lerakva a szánkákról, hogy könnyebben térhessünk haza és szíjon vezetve a kutyákat, kerestünk utat, melyen innét szabaduljunk. PETIGAX, ki elől járt, minden lépten-nyomon térdig sülyedt egy-egy repedésbe, melyet nem láthatott. A szél minduntalan eloltotta a lámpát s meg-meg kellett állnunk, hogy újra meggyújtsuk. Abban az irányban, amerre

először haladtunk, gödrökre és repedésekre akadtunk; kénytelenek voltunk visszafelé menni. Végtére mégis kiláboltunk a mélyedésből, ahova lezuhantunk volt és a simább jégre léptünk, hihetőleg az öböl jegére. De itt, ha előre mentünk is, nem tudtuk, merre tartunk, mert mitsem láttunk. A szélről hordott hó szemöldökünkön jéggé fagyott és időnként kézzel kellett azt megolvasztani, hogy a szemünket kinyithassuk.

A jégár falától eltávozva, a szél erejét jobban éreztük és erősen fáztunk. Végre kissé kiderült és láthattuk a csillagokat. Ezek útba igazítottak bennünket és nemsokára távoli harang szavát hallottuk, mellyel téli tanyánkon társaink, elmaradásunkon aggódva, tájékozásunkat elősegíteni igyekeztek. Szenvedésünk ime véget ért. Csak egy kutyát veszítettünk el és elhagytunk két csónakot. Már örvendtem sétánk jó végének; de amint a keztyűt lehúztam, fájdalmas meglepetéssel tapasztaltam, hogy balkezem ujjai részben megfagytak. Ugyanez történt CAGNI jobb kezével és a szakács egyik fülével, melyet már dörzsölgetett a doktor.

Karácsony szent ünnepét a lehető legnagyobb fénnnyel ültük meg. Ez alkalomból jól felmosattuk a sátrakat. A tisztogatás már nagyon kívánatos volt és mintha a víz csodákat művelne, minden szebbnek látszott, midőn reggelihez ültünk. A királyné és a két aostai hercegnő ajándékaival karókból készült karácsonyfát díszítettünk fel. Az egész legénység sátrunkban vígan töltötte a napot és este az ünnep lakomával végződött, mellyel szakácsunk, bár beteg volt, pillanatnyi bajainkat feledtetni igyekezett.

December utolsó napjaiban a hőmérséklet —35 fokra süllyedt. Huszonhetedikén éjjel már annyira fáj-

tak az ujjaim, hogy se éjjel, se nappal nem volt nyugalmam. Megfeketedtek és a fagyott rész bőregennyes hólyagok képződése után levált, mintha forró vízbe nyúltam volna. Három-négy napig tartott a fájás, azután megszűnt, de a kéz ezután is nagyon érzékeny maradt a hideg iránt.

Az év végső napját is nagy lelkesedéssel megültük. Legtöbbet tett erre a célra a doktor. Éjjélkor az újévet, a haldokló század végsőjét, tűzijátékkal és «fontaine lumineuse»-zel üdvözöltük. A hajóról hozott kis ágyú dörgött, rakéták sisteregtek a levegőben, a jég hátán a sátor körül petroleummal áztatott farakások égtek, fehéres fényt vetve köröskörül a jégre. Az éjszaka kegyetlen hőmérséke, -31° , csakhamar visszakergetett bennünket a kunyhóba, hol az új évben először hajtottuk le fejünket alvásra.

KILENCEDIK FEJEZET.

A sarki éjtszaka és az úti előkészületek.

Lehetőleg arra kell ügyelnünk, hogy minél kisebb terhet szállítsunk, ha szánkaexpedícióra indulunk a jégre és a személyzetet olyan körülmények közé kell hoznunk, hogy képes legyen a fáradságokat kibírni és oly hőmérsékletben élni, melyhez már nehéz az embernek alkalmazkodni. E célból ésszerűen meg kell határozni a személyzet részére szükséges élelem mennyiségét.

A szánkákon viendő útikészlet kétféle: egyik része napról-napra fogyasztandó, t. i. az élelmiszer; a másik rész változatlan, ú. m. kajákok, sátrak, ágynemű, konyha, fegyver, műszerek és váltani való ruha.

CAVALLI a GREELEY és NARES által szolgáltatott adatok alapján az egy-egy emberünkre eső adagot 1264 grammban állapította meg. Az étel megfőzésére szükséges petrolumnak ép annyinak kellett lennie, amennyit NANSEN fogyasztott, mert ép olyan konyhánk volt, mint az övé. Minden egyénre naponta 100 gramm petroleum esett, ami az élelemmel együtt már 1364 grammot tett a burkolatok nélkül. Ez utóbbiak még 11,5 százalékkal szaporították a súlyt, összesen tehát egy-egy emberre 1520 grammnyi súly esett.

A kutyák pemmikanadagja* 500 grammal elég bőségesen volt kiszabva, de kellett is nekik, mert igen nagy utakat tettek meg.

A szánkákon szállítandó másnemű, úgyszólván holt terhet a legénység már december óta előkészítette.

Csónakjaink olyanfélék voltak, mint NANSSEN kajákjai; eltérés csak abban mutatkozott, hogy a mi

A doktor kiméri az adagokat.

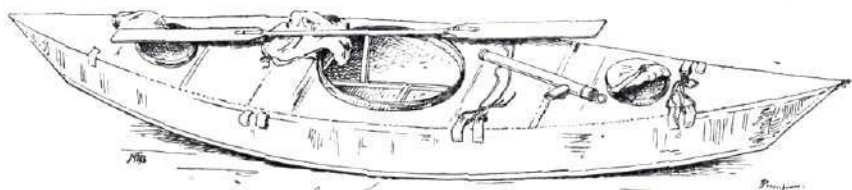
csónakjaink feneké nem volt domború, hanem lapos, mert így könnyebben illeszthettük őket a szánkákra. Legnagyobb hosszúságuk 3·55, a legnagyobb szélességük 0·78, mélységük 0·30 méter volt. Egy kis vitorla, egy szivattyú a víz kiürítésére, egy pár evező is járult mindegyikhez. Mint-hogy vászonból és vékony pálcákból készültek a kajákok, nem volt szabad őket erős lökésnek és súrlódásnak ki-

tenni; mindamellett elég erősek voltak és bizonyára a legkisebb súlyú közlekedési eszközt képviselték, azonfölül mi sem lehetett könnyebb, mint javításuk.

Szánkáink egészen a NANSSEN-től használtak mintájára és — miként a kajákok — az ő útmutatása szerint készültek; 3·50 méter hosszúságúak, 0·48 méter szélességűek és 0·17 méter magasságúak voltak.

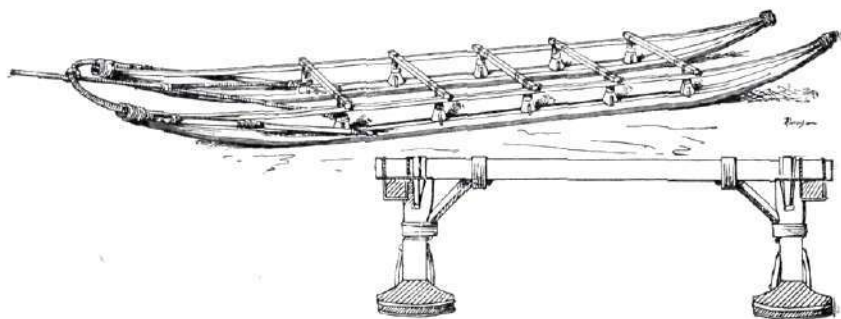
* A pemmikan szárított hús- és tésztakeverék megőrölve.

A 0·085 m. széles szántalpat, melyen domború alakjánál fogva könnyen fordult a szánka, nickel-lemez borította, ezért jobban is siklott a puha havon; alája szíjakkal fatalpat lehetett ráerősíteni, ami erős

Kajak.

hidegben a jégen vagy homokos havon való használatra szolgált. A szántalpak elől levő végeit ív köttötte össze, melyhez az istrángot köthették. Szögek nem voltak sehol, minden össze volt kötözve a na-

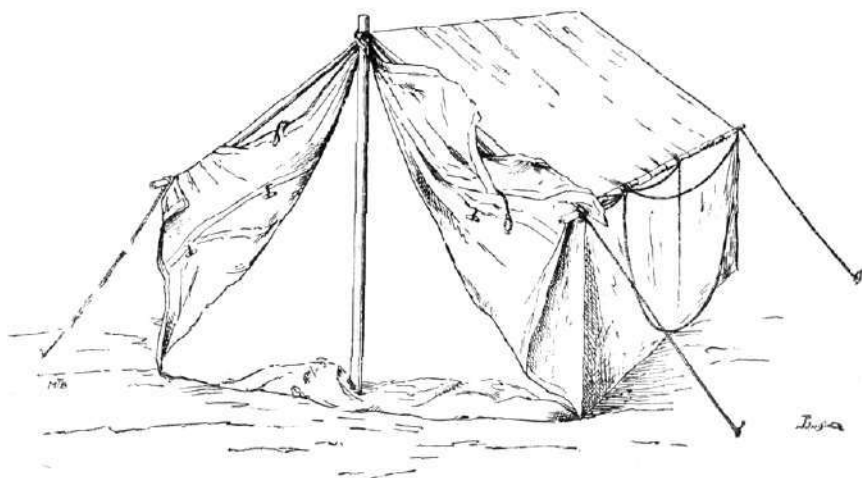

Szánkák.

gyobb rugalmasság céljából. A szánkákra élelmiszerekkel töltött alumíniumládákat tettünk s ezek tetejére kerültek a *kajakok*. A szántalpakat szurok, stearin és fűrészpor keverékével vontuk be, hogy könnyebben csússzanak és nagyobb ellenálló erejük legyen.

Alaszkában mindig MUMMERY-féle négyszögletes sátrat használtam, melyben három ember fért el s

melynek mindkét végét rúd támasztotta. Mintájára olyan új sátrakat készíttettem, melyekben négy-négy

Sátor.

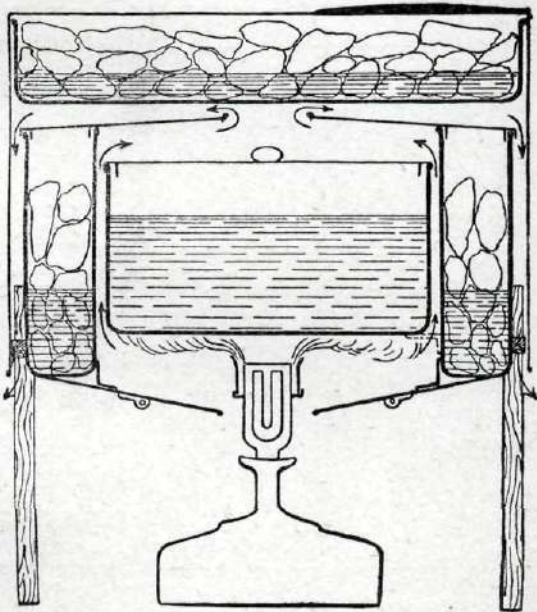

Alvó-zsák.

személy hálhatott, három a sátor hosszában, egy annak szélességében. Hosszuk 2·75, szélességök 1·98, magasságuk közepén 0·91 méter volt. Selyemből készültek, csupán a sátor alja volt vászonból.

Rénszarvasbőrből való zsákokat használtunk alvásra ; mindegyikben kényelmesen elfért három-négy ember. Minthogy egy zsákot több személy használt, sokat megtakarítottunk ágyneműnk súlyában és hozzá melegebb is volt így.

Ügynevezett *Primus* petroleumlámpákat használtunk, melyek legajánlatosabbak ilyféle expedíciónál s teljesen megbízhatók. Kályháink, NANSSEN-típus, egészen alumíniumból valók voltak. Evőeszközülmind-egyiknek egy fazék, egy pohár és egy kanál szolgált. Vittünk magunkkal puskákat is, de csak kevés töltenyt, mivel azokban a hónapokban, melyekre az expedíció esett, kevés vadászatra lehetett kilátás. A *Primus*-

Lámpa és kályha.

lámpákat, tudományos műszereket, néhány könyvünket és a szükséges apróságokat (zsinór, tű, cérna) külön falárában helyeztük el. Műszereink a következők voltak : alumínium sextans, tükörhorizon, két közönséges hőmérő, maximum- és minimum- hőmérő, zsebaneroid és tájoló, ezenkívül ZEISS-féle stereoszkopikus távcső, három zsebkronométer az utolsó csoport, kettő a második és egy az első csoport részére. Minden csoportnál volt még egy-egy jó

zsebóra is. Kis gyógyszerértárunkban megvolt minden orvosság, melyre baleset vagy betegség esetében szükségünk lehetett.

Könnyűségök és puhaságuk miatt még Angliában teveszöröltönyöket vásároltam a szánkaexpedíció alkalmával leendő használatra. Melegebbek is voltak azok az eleinte használatra szánt bundáknál, sőt menet alkalmával talán túlságosan fölmelegedett ily öltönyben a test s ha megálltunk, meg is hűltünk, mert

Felszerszámozott kutya.

a kivált veríték megfagyott rajtunk. Lábbelink, a *finszko* és *kömager*, 2—3 pár harisnyával, melegen tartotta a lábat és igen könnyű is volt.

Elhagyva a bambuszrudat és a Norvégiában készült istrángokat, egészen másképp, sokkal célszerűbben fogtuk be a kutyákat a szánkába. A szerszám egészen olyan volt, mint a minőt más sarkkutatók is használtak.

Gyógyulófélben volt már CAGNI mutatóujja, de az én ujjaimnak végét okvetlenül amputálni kellett. Én azt óhajtottam, hogy ez mielőbb megtörténjék s így a sebek kellő időben hegedhessenek. A doktor azonban folyvást halasztotta a műtétet, hogy megmentse azt a részt, amely még nem volt menthetetlenül veszve. Minthogy az amputációt a hónap közepe előtt már nem várhattam, meg kellett barátkoznom azzal a gondolattal, hogy a szánkaexpedícióban nem fogok résztvehetni. Rögtön az operáció után hogyan használhattam volna kezemet? s az ujjakat ápolni

menet közben, sátor alatt csak nem lehetett. Ha már rendes körülmények között is nagy alkalmatlanság, ha valaki nem használhatja a kezét, a sarkvidéken ez az állapot engem teljesen hasznavehetetlenné tett volna. Azért már január 13.-én, mikor a doktor még nem is tudatta velem szándékait, értésére adtam CAGNI-nak, hogy ő fogja átvenni helyettem az expedició vezényletét. Keresve sem találhattam erőlesebb, tevékenyebb, leleményesebb és nagyobb fizikai és morális ellenálló képességgel felruházott főnököt. Midőn az expedició vezényletével megbíztam, felhatalmaztam arrais, hogy egészen szabadon rendelkezék minden részletkérdésben, belátása szerint vá-

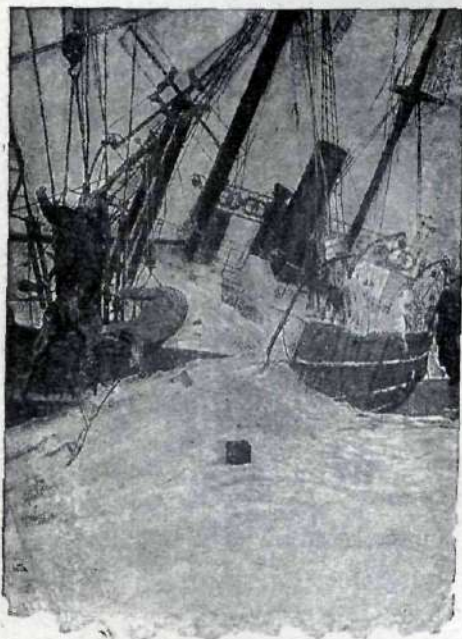
A sátor ajtaja a vihar után.

lasztva az eszközöket az expedició sikerének előmozdítására s csak főbb vonásokban tartsa magát ahhoz, amit előre megbeszéltünk.

Január 18.-án középső ujjamnak majdnem egész végső izületét amputálták és tíz nappal később a a gyűrűsujjnak egy részét.

Január 12.-én este iszonyú szélvész dühöngött,

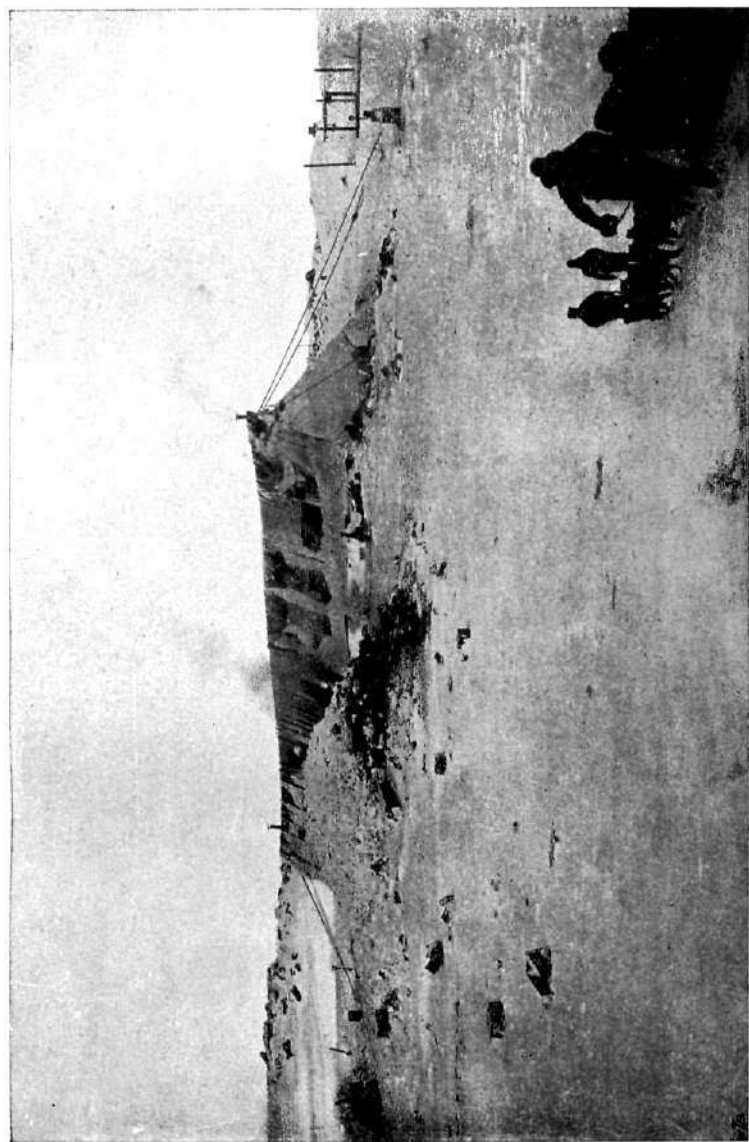
mely a második rákövetkező nap reggeléig tartott. Ekkor történt legelőször, hogy egyáltalában nem hagyhattuk el a sátrat, szokott dolgainkat nem végezhettük és így tudományos észleleteink is elmaradtak. Míg tartott a szélvész, sátrunkat, bár a hó alá volt temetve, megrázkódtatta a szél ereje és a kavargó hó oly lármával ütődött a falakhoz, mint a csatornán átözönlő víz. Midőn

A hajó a vihar után.

14.-én reggel ki akartunk lépni, az ajtót 3—4 méter magasságú hóval eltorlaszolva találtuk. Nyilást kellett vájnunk, melyen egy ember kiérhetett. A sátron kívül összetorlódott hó a többi épületekkel egymagasságra felhalmozódott és sátrunk födele csak egy méternivel magasodott ki belőle. Amit a szél így összehordott, azt két-három napi munkával kellett eltakarítaniunk.

A rácsos házikókban hóvihar ellen nem lehetett megvédeni a műszereket. Elhatároztuk, hogy ezeket póznára függesztjük a szabadban; majd elhordja a szél a rájuk rakódott havat. Eleinte nehezen ment ez a thermográffal, később azonban a legerősebb szélben is jól működött az, miután szekrénykéjének réseit több doboz vajjal és enyvezett papirossal betöm-tük. Vele együtt póznára került két hygrometer és

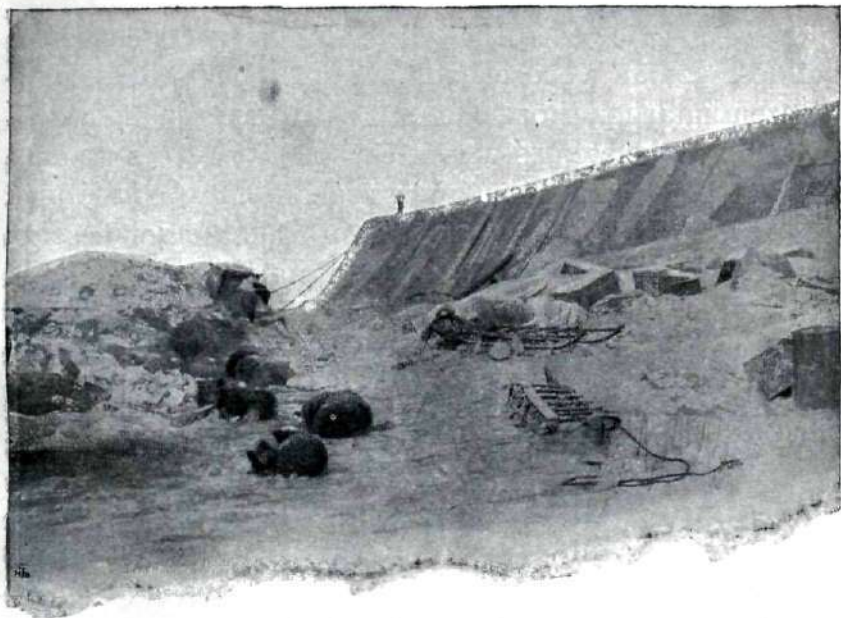

A KUNYHÓ 1900 TAVASZÁN.

valamennyi hőmérő. Mindezek ott is maradtak a tél folyamában és tavaszkor május hónapig.

Január 7.-én ismét —7 fokra emelkedett a hőmérséklet. Északnyugat és délnyugat felé, majdnem mindenütt a sziget körül, jégtől ment híg víz kiterjedt tükre látszott. Hallatszott, amint megtört a tenger hulláma a part jegén és a hold szétszórt fényében

A kunyhó tornáca hóval betemetve

nem lehetett megkülönböztetni a jégzaj határát nyugat felé. Január azonban hideg hónap volt, második felében kissé szeles. A sátorban nappal, mikor minden kályha be volt fűtve, mindig +15, +16 fok volt a hőmérséklet, de éjjel, ha a tűz kialudt, +1 fokra szállt alá. Az első sátorban nappal +10, éjjel —5 vagy —6, a másodikban éjjel —15 fok volt a hőmérséklet, amikor künn —40 fokos volt a hideg. A napi szénfogyasztás sohasem haladta meg az 50 kilogrammot.

A naponkint erősödő szürkületi fényben mindennap be-befogtuk a kutyákat, hogy a csökönyösöket fékezzük és a jókat kiismerjük. Január 21.-én a sarki éjszaka véget ért. E szerencsés körülmény épen a svéd és norvég király nevenapján állott be, melyet mi is megünnepeztünk. Január 26.-án 12 és 1 óra között már oly világos volt az ég, hogy a jégen járva a tárgyakat körülöttünk megkülönböztettük. Változatos színek gyúltak ki az égen, mely előbb zöldes, azután vöröses volt, amint a nap mindinkább a szemhatárhoz közeledett. Ez a színes játék reggel kezdődött keleten s követte a napot dél és azután nyugat felé tartó lassú mozgásában. Még sok időnek kellett eltelni a napnak egünkön való megjelenéseig; de észrevehető volt, hogy lassankint felénk közeledik. Január utolsó napjaiban az uralkodó szélcsend és alacsony hőmérséklet miatt a tenger újból befagyott és az Oszlop-fok tetejéről csak hó és jég látszott mindenütt, szárazon és tengeren.

Január 29.-én nevemnapja volt; a sátrat olasz és norvég zászlókkal díszítették, melyek a szélben lengedezve, a növekedő fényben fürödve, mély megindulással töltötték el bennünket. De mivel a szárazon láttam azokat és nem a tengeren, arra kellett gondolnom, hogy másképp nem térhetünk vissza hazánkba, mintha módját ejtjük, hogy az *Északi Csillaga* kiszabaduljon a jég közül, mely mindenfelől körülzártá.

TIZEDIK FEJEZET.

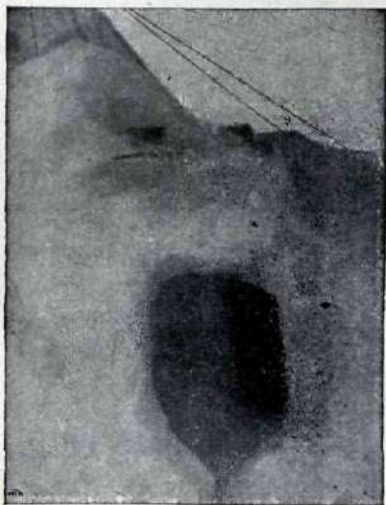
A szánkaexpedició útrakelése.

Letünőben levén a tél, a világosság nőttön nőtt. Február 8.-án már eltűntek a csillagok. Egészen más színt öltött az öböl s egész környezete. A kunyhót és északra tőle a hajót egészen betemette a hó, mely az előrészt, az ácsműhelyt és az ólakat is befődte. Néhány folyosó vezetett rajta át kunyhóink ajtajához és más helyiségekhez. A tenger mindenfelé be volt fagyva és az újonnan képződött jégcsíkokat meg lehetett ismerni teljesen síma felületükről.

Serényen munkálkodtunk, hogy a sarkexpedició felszerelésével elkészüljünk; a fedélzeten a szánkákat és kajákat, a sátorban az élelmiszereket, a ruhákat, az ágyneműt és a sátrakat készítettük elő. A mágnesházikó fedele alatt megraktuk a szánkákat, azután egyenkint kihúztuk és vászonnal betakartuk, várva az indulás idejét.

Nem voltunk bizonyosak benne, hogy az épen nem vagy alig befagyott tengersávon keresztül, mely a szigettől nyugatra elterült, egyenesen északnak tart-hatunk-e az öbölből. Ha ez irányban nem haladhatunk és nem akartunk napokig, sőt hetekig várni, a part mentében e tengerrész végeig kellett eljutnunk. Minthogy a jég nyugat felé úszott, kétségtelennek

látszott, hogy a Fligely-foknál a jégzaj mindig a part mellett helyezkedik el és így a legrosszabb esetben csak a Fligely-fokig kellett a szigeten előrehatolnunk. A jégár függélyes falban végződván, nem minden pontján szállhattunk volna le a tengerre ; azért CAGNI, PETIGAX és FENQILLET kalauzok kíséretében, kémszemlére indult. Február 12.-től 24.-ig volt távol és meggyőződhetett, hogy a jégárról számos pontján le-

Bejárat a sátorba.

bocsátkozhatni a parthoz a Germánia és Fligely-fokok között. Azután megvizsgálta az elviendőket — 31 fok külső hőmérsékletnél. Úgy találta, hogy az ágy-nemű elég meleg, élelmszer pedig bőven van emberek és állatok részére. A csekély világosság, különösen borús napokon, csak hat-hét órán át engedett tisztán látnunk. Ennélfogva elhalasztottuk az útrakeelés időpontját néhány nappal.

CAGNI távolléte alatt a kutyák pár napig oda voltak láncolva a kunyhó elé és pemmikán-eledelt kaptak. Hat hónapon át, mialatt a Teplitz-öbölnél tartózkodtunk, csak 13 hullott el közülök, hat az ősz, a többi hét a tél folyamában. Egyiket-másikat agyonmárták társai, mások valamely repedésbe estek, egy-néhányat betemetett a hó. A marakodások gyakoriak voltak ősszel, de a téli sötétségben mind ritkábban fordultak elő.

A téli hidegben, midőn a keményre fagyott szá-

ritott halat már meg sem ehették és jeges hóval kellett szomjúságukat oltaniok, midőn gyakoriak voltak a viharok és örökös sötétség borongott, ijesztően lesóványodtak a kutyák. Mihelyt azonban a FEDTE-GREVER-féle kitűnő táblácskákból és SPRATT-féle angol kétszersültből készített zsírosabb és könnyebben emészthető eledelt kaptak, észrevehetően jobb egészségnek örvendtek. Bár igen hideg vidékről valók voltak, a -30° alatti hőmérsékletet már nem igen

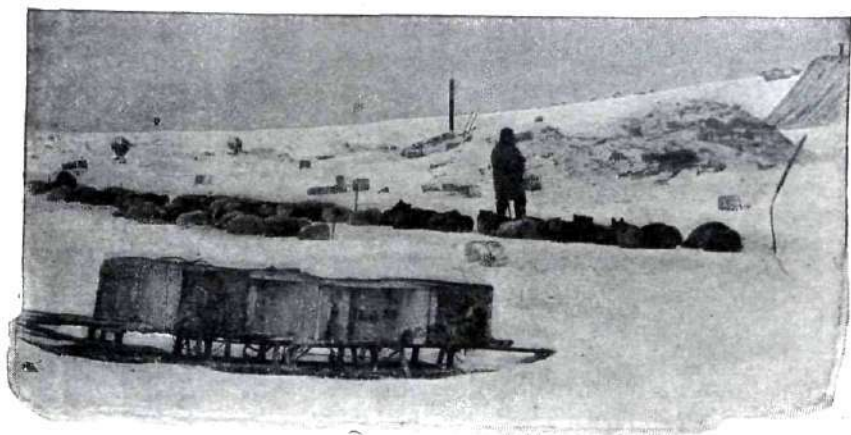

A mágnes-hűzikő.

tűrhették. Ilyenkor föl-főlemelték a lábukat a hóról, szalmát és fát keresgéltek alomnak, gyakran a sátor kéménye körül élvezték ennek melegét. Alkalmunk volt meggyőződni, hogy a rövidszőrű, farkasokhoz hasonló kutyák a legkülönbek, legjobban dacolnak az idő viszontagságaival, legkitartóbbak a szánkahúzásban. A hosszúszőrű kutyáknál a hóviharok alkalmával a szőrbe bevette magát a hó s a test valóságos páncélba szorult, mely a mozgást gátolta. Emellett a rövidszőrű kutyák, a szánkákba befogva, gyorsabbak, erősebbek, készségesebbek és elszántabbak, bátrabbak is voltak, ha medvére vadásztunk. Huszonnyolc kutya

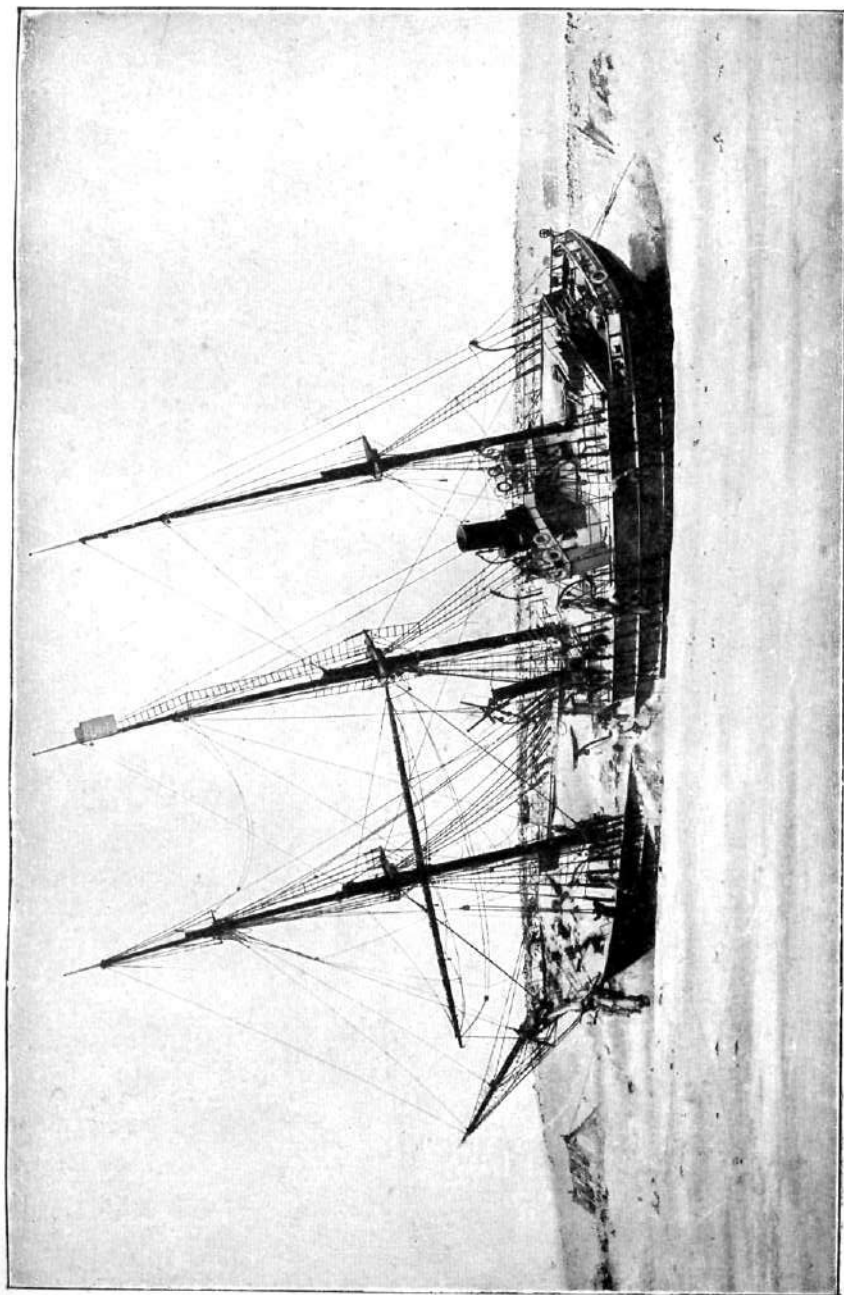
a tél folyamában, a Teplitz-öbölben született; ezek többnyire kicsinyek maradtak s szánkahúzásra nem igen voltak alkalmasak.

EVENSEN kapitányt, HANS és OLE tengerészeket arra szemeltem ki, hogy segédcsoportot alkossanak, mely az expediciót csak két napig kísérje, míg az előrehatolást nagyon gátló jégzónán túl nem lesznek. Gondoskodni kellett, hogy a csoportok a szigetre könnyen visszatérhessenek abban az esetben, ha be nem fagyott

A sátor elé kötött kutyák.

vagy jéggel fedett területhez érnek; e célból előőrsként állomásként tettük a Fligely-fokot. Tervünk ez volt: A karavánnak az öbölből való elindulása után a 25-ik napon a Fligely-fokhoz küldünk embereket, hogy nézzék, jön-e már az első csoport, melynek esetleg segítségére legyenek. Visznek magokkal messzelátót és csónakot. Az első csoport, ha már nyolc mérföldnyire a parttól lehetetlennek találja a tovahatolást, egy ballon-félét emel magasra a sátor bambusznádjaival. E jelre a Fligely-fokról hasonló jellel kell felelni. Ugyanezt teszik majd a karaván indulása utáni ötvenötödik naptól kezdve a második és a

A HAJÓ HELYZETE A TEPLITZ-ÖBÖLBEN 1900 MÁRCIUSÁBAN,

nyolevanötödik naptól kezdve a harmadik csoport megérkeztéig.

Vasárnap, február 18.-án előzetesen megünnepeltük CAGNI születésnapját. A szokott istentisztelet után CAGNI beszédet mondott, üdvözölt engem valamennyiök nevében és biztosított, hogy társaival egyetemben mindent el fog követni a siker elérésére. Felele-

Kutyacsoport.

temben sajnálatomat nyilvánítottam, hogy el kell válnom tőlök, de egyszersmind ama biztos reményemnek adtam kifejezést, hogy az expedíció sikeres lesz, minthogy azzal az elhatározással indulnak tagjai, hogy bármely akadályt legyőznek, bármi nélkülözést kiállnak.

Az elindulás 19.-ére volt kitűzve. Mindnyájunk óhajának ellenére a szigettől nyugatra oly vékony jég volt, mely a szánkák terhét el nem bírta. Ez a két kilométernyi szélességű tér a Rohlfs-foknál kezdődött,

a partot az Oszlop-fokig követte és a Clemens-fokig húzódott. Jége nemcsak gyöngye volt, hanem csatornák is szeldelték azt mindenfelé. Ennélfogva nem tarthattunk az öböltől észak felé, a partot követnünk a Rohls-fokon túl.

Reggel tehát kezdték a Germánia-fok felé vinni a szánkákat. Könnyű szellő lengedezett, melyet azon-

A szánkakaraván távozik a Rohls-fok felé.

ban —28° hőmérsékletben födetlen arcunkon fájdalmasan éreztünk. A kutyák vonakodtak húzni szél ellenében a szánkát. Fáradságos és kemény munka volt hegynek fölmenni. A szánkák egy részét vagy húsz perenyire vihettük a kunyhótól, a többieket csak délután utánuk.

Éjjel is derült volt az idő s a hőmérséklet —35 fokra szállt. Még egy napi munkába telt, hogy a Germánia-fok tetejéig szállítsuk az összes szánkákat.

Itt töltötték az éjszkat PETIGAX és FENOILLET kalauzok valamennyi kutyával, a többiek visszatértek a kunyhóba. A szélcsendes hideg idő arra a reményre jósított, hogy a parti jég másnap elég vastag lesz és a szánkákat elbirja.

Február 21.-én reggel CAGNI és az emberek korán csatlakoztak a két kalauzhoz. Kevéssel rá én is követtem őket a doktorral és szakáccsal. A szánkák sorban álltak egymás mögött s CAGNI vezényszavára megindultak. A hó állapota és a némileg lejtős talaj

A szánkaexpedíció útra készen.

könnyítette a menetelést. A szánkák csekély közökben követték egymást 200 méter hosszú vonalban. Később, midőn mind meredekebbé vált a lejtő, kötelekkel fékezni kellett a szántalpakat s így együtt maradhattunk, de minden 18—20 percben megálltunk, hogy a hátramaradt szánkákat bevárjuk. A karaván a parthoz ért. A fájdalmas pillanat most következett be. Kezet szorítottam mindenkivel, szemem könnybe lábadt. Azután, mialatt a karaván lassan távozott, háromszor kiáltottuk üdvözlétül: *Viva il Re*, éljen a király! Utoljára akkor láttam a menetet, mikor a Rohlf-fok közelében megállapodott.

A hőmérséklet ez nap állandóan —35 fokú maradt; csendes, derült, gyönyörű nap volt. Az expedíció teljes rendben távozott. Tizenkét emberből állt 104 kutyával, 13 szánkóval (ezek súlya teherrel együtt 280 kilogramm volt) és 45 napra való élelmiszerral az utolsó csoport számára, mely május 20.-án térhetvén vissza, a legkedvezőbb három hónapot töltötte a jégen. Derék főnök állt elszánt emberek élén, kik nem első ízben szálltak szembe veszélyekkel, nélkülözésekkel és mindnyájan égtek a vágytól, hogy Olaszországnak szerezzék meg a Sark feltalálásának dicsőségét.

Estefelé visszajöttek a norvégek. ANDREAS elmondta, hogy az expedíció eltűnt szemök elől, mikor a vékony jég területének egy részét túlhaladta. Ez este, bár szerető gonddal környeztek hátramaradt társaim, nagy szomorúság lepte el szívemet.

Másnap első gondom volt a múlt éjjeli hőmérséklet minimumát konstatálni. Sajnálattal láttam, hogy a hőmérséklet —43 fokra szállt alá. ANDREAS egyik kezén félig megfagyott ujjakat hozott haza az útról, de veszélytől nem kellett tartani. A napot kunyhónk rendbeszedésével töltöttük, mit az utolsó időben a sok sürgős munka miatt elmulasztottunk. A kutyák távollétében néma és pusztá volt az öböl és még nagyobb magányban éreztük magunkat, mint előbb.

Ugyanolyan szélcsend és hideg uralkodott 23-án is. A parthoz lökött jég, neki ütődve, mérföldekre hallatszó robajt idézett elő, mint mikor a vonat berobog a pályaudvarba vagy az ágyú dörög. Egyrészt örvendtem, hogy a sziget hosszában nem képződhetnek csatornák, másrészt aggódtam, hogy az expedíció tán oly jégterületre jutott, mely újonnan képződött és a jégnyomásnak ki van téve.

E napon este hat óra felé, a kunyhó előtt járkálva, távoli kutyaugatást hallottam. Azt hittem, EVENSEN jó vissza, de úgy tetszett, hogy egyszerre sok kutya ugat, melyeknek hangja azonban nem közeledik. Minthogy semmit sem láttam, csalódásnak tartottam már az egészet, de íme, bámulatomra előttem terem QUERINI s tudatja, hogy az egész expedició visszatérőben van, őt előre küldték s mindjárt követik társai, szánkák nélkül, mint amelyek egy része a Germánia-, más része a Rohlf-fok mellett maradt.

QUERINI kevés szavának erős hatása alatt ANDREAS és STÖKKEN kíséretében a Germánia-fok felé indultam. Nemsokára HANS-sal találkoztunk, kit kutyák előztek meg, kutyák követtek. CAGNI őt előre küldte, hogy a hazatérésről hírt adjon. A Germánia-foknál hét szánkát találtunk körülöttük fekvő kutyákkal, de ismételt kiáltásainkra senki sem felelt. CAGNI és társai bizonyosan észrevétlenül haladtak el mellettünk a sötétben. Haladék nélkül siettünk vissza és nyugtalanságunkban inkább futva, mintsem lépve, értünk a kunyhóhoz. A sátor alatt nagy megkönnyebbülésemre együtt találtam CAGNI-t, a doktort és a kapitányt. Egyiknek sem volt baja; CAGNI épen lehúzta a nadrágját, mely egészen jeges volt a ráfagyott víztől, mivel egy csatornába beleesett. A többiek, valamint a szomszéd sátorban a tengerészek, jóízűen falatoztak. Mindnyájan jól érezték magukat, csak OLLIER egyik lábán fagyott meg a nagyujj. Miután CAGNI előadta a történeteket, helyeseltem, hogy visszatérésre határozta el magát, bármilyen nehezére esett az. Az embereket jó egészségben hozta vissza, a holmiból semmi sem veszett el. Legfeljebb néhány napi késedelem lesz a visszatérés következménye s nemsokára újból elindulhat az expedició.

A jégzaj hátán töltött három nap kiderítette az előkészületek hiányait, melyeket a második indulásig jóvá kellett tenni. Ez vagy húsz napi időt kívánt. E késleltetéshez képest, CAGNI-val egyetértve, módosítottam az expedició tervét. Mulhatatlanul szükségesnek tartottam, hogy legkésőbben május 20-án mindenki otthon legyen. Március 10-én útnak indulva, most már az első csoportnak 12, a másodiknak 24,

A szánkaexpedició a pack-jegen.

a harmadiknak 36 nap múlva kellett visszajönnie, s az egész expedició csak 72 napig tarthatott. Az expedició tagjainak számát 10-re emeltük, mert CAGNI úgy vélte, hogy az első napokra eső menet könnyítése végett jó lesz az első csoportba egy emberrel többet so-

rozni. E célra STÖKKEN gépészt szemeltük ki, ki a vállalkozásban résztvenni óhajtott. Egyelőre — fönn tartva CAGNI-nak azt a jogát, hogy az úton másképp intézkedhessék — az első csoportba a dokort, STÖKKEN-t és a két legfiatalabb kalauzt soroztam, a két tengerészt a másodikba és a másik két kalauzt a harmadikba.

Csak március 1-én állt be a várt szép idő s ekkor vitték vissza a kunyhóhoz a Rohls-foknál elhagyott szánkákat. A szép és derült időben most először üdvözölhattük újból a Napot, melyet annyi

idő óta nem láthattunk. A szép rózsás színezet, mely több havi sötétség után ekkor déli órában újra előmlött a környéken, szokatlan jókedvre hangolt bennünket. Gyönyörű színekben ragyogott e napon az égbolt. A ködben leáldozó sötétvörös színű Nap, a sehol be nem fagyott tenger azurkékje, melyet még jobban kiemelt a környező jég és az Oszlop-foknak sötétlő szirtes csoportja, fantasztikus színpadi díszlet benyomását tette ránk. A nappali világossággal együtt visszatértek a madarak is és üdvözöltek bennünket a most már nem lakatlan tájékon.

Március 8-ig ismét felraktuk a szánkákra az élelmiszereket. Az utóbbi napok szelei a jégtől megtisztítottak egy vízmedencét, mely az Oszlop-foktól a Clemens Markham-fok felé terjedt, de a nagy hidegben ez a tengerrész újból befagyott és március 10-én reggel már oly vastag jégréteg fedte, mely reményleni engedte, hogy másnap már megindulhatunk rajta.

Vasárnap, március 11-én, a 13, egyenkint 250 kilogrammal terhelt szánka 102 kutyától húzva újra megindult, derült időben, —28° hőmérséklet mellett.

Az Oszlop-fok közelében a szigettel összefüggő jégről olyanra tértünk, mely körülbelül 12 centiméter vastagságban az utolsó napokban képződött. E pillanatban könnyű mozgás futott át a jégen, ezt a parttól elterelte s ilykép kis csatornákat idézett elő. A legújabbak nem voltak befagyva; de amelyek az indulást megelőző órákban képződtek, azokat már vékony jégréteg fődte, melyet a vastagabbtól csak a nagyobb fehérség különböztetett meg. A fagyás közben kivált a só és a felületen szép foltokban terült el, melyek gyönyörködtették a szemet, de akadályozták a szánkák haladását és igen nedves talajjá verődtek össze, ahol azonnal átázott a cipő.

E jégen indultak meg a szánkák s folyvást irányt változtattak, hogy a nagyobb csatornákat kikerülhessék, valamint azt a vékonyabb jeget, mely a kutyákat elbírta ugyan, de a szánkák súlya alatt beszakadt volna. Az első szánkát követő kutyák igyekeztek azt a legrövidebb úton elérni s ha az emberek kellő időben vissza nem tarthatták őket, veszélyes helyekre iramodtak, melyeket az első szánka kikerült. Kéthárom ízben komoly veszély fenyegette a szánkákat;

Grasso kutya, Nansen ajándéka.

szerencsére azonban, főleg mert a kutyák azokat a kevésbé szilárd helyeken nagyon gyorsan húzták tova, a jég nem szakadt be, csak meghajlott a teher alatt.

CAGNI járt legelől a csoportjához tartozó szánkákkal; követte őt QUERINI, majd a doktor. Sorban egymásután haladtak a szánkák mintegy két kilométernyire,

folytonosan mozgó talajon; a legelsőt megelőzte egy ember, a többieket oldalt kísérték s taszítgatták. A régi jégre érve, délnyugatra kellett fordulni s oly pontot keresni, amerre könnyű lesz előrehatolni. Tanuja voltam a nehézségeket okozó jég ellen folytatott első küzdelmeknek. Az egyenetlen jégfelületen a két alpesi kalauz előre ment és jégcsákánnyal egyengette az utat, ott, hol a jég legtöbb akadályt okozott s a járhatatlan helyek kikerülése végett igen tekervényes úton kellett haladni. A nagyon hepehupás helyeken fel-fel fordultak a szánkák vagy meg-

megakadtak. Egyik kár a másikat érte s mind hosszabb utat kellett megtenni, mert zeg-zúgban keresték a kalauzok a járhatóbb helyeket. Ebben a pillanatban kezdtem búcsuzni társaimtól, egyenkint üdvözölve mindegyiket.

Szívélyes köszöntéssel váltam el CAGNI-tól; kölcsönösen s őszintén kívántuk, hogy szerencse kísérje őket és viszontláthassuk egymást. Éreztem, hogy ezúttal véglegesen búcsuztam tőle s csak hosszú hetek eltelte után fogunk találkozni, ha majd túl lesz élete legkeményebb megpróbáltatásán. Ha a szűk sátorban együtt élve, nem is lehattünk mindig zavartalan egyetértésben, e komoly pillanatunkat a kicsinyes összetűzések egyetlen emléke sem keserítette meg s a legszeretetteljesebb barátsággal szoríthattuk meg utolszor is egymás kezét.

A szánkák folytatták útjokat. Utoljára a doktor köszönt, azután eltűnt a karaván a magas jégbércek (hummock) között. GINI-vel egy magas jéghegyre másztam, hogy még egyszer láthassuk a távozó karavánt. Kiáltásunkra hármas *ecciva* felelt a távolból. Ez volt a végső búcsuszó. Kevéssel rá a karaván eltűnt szemünk előtt.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Aggodalmas várakozás az első csoport visszaérkezésére.

Igen szomorúan ballagtam vissza kunyhóink felé. Gondolataimba elmerülve, nem vettem észre egy frissen képződött csatornát, betört alattam a jég és én a vízbe estem. Délután kettő felé tértek haza a többi emberek.

Egyetlen gondolat töltött el bennünket: társaink hazatérése. Lelki állapotunk festésére közlöm naplóm, melyben a légkör állapotára és a környék jegére vonatkozó adatokat is feljegyeztem:

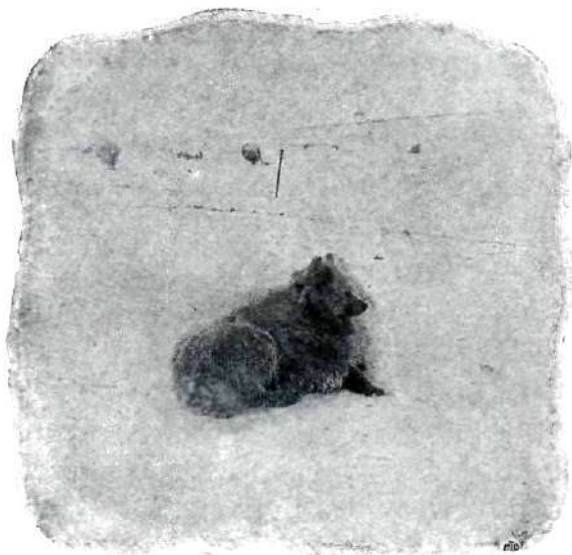
Március 12. Derült idő, szélcsend. Hőmérséklet -22° . A sziget közelében a jég kissé megmozdul, apró csatornák keletkeznek. A kunyhóba visszatérve, egy nagy medvét látunk, kutyától nem háborgatva, lakásunkhoz egészen közel jönni. Fedelet készítünk a műszerek számára, hogy árnyékban legyenek. Előhívom első pillanatnyi fényképfelvételeinket.

Március 13. Szélcsend még mindig, tiszta az ég. A nap körül először látszik színes udvar, reggel csak két alsó széle, később egész gyűrű.

ANDREAS-szal a Germánia- és Oszlopfokról a távolságot kémlelem; de meggyőződünk, hogy messzelátható jelet nem lehet adni. Visszatérünk a kunyhóba, anélkül, hogy a segédszánkát megpillantottuk volna.

Nagy meglepetésünkre azonban este hazajő EVENSEN. Elmondja, hogy az expedíció szerencsésen halad előre, a kutyák jól futnak, a szánkák nem törtek össze, nem szenvednek túlságos hideget és a jégnyomástól előidézett sok turalás mellett is tisztességes útat lehet megtenni. EVENSEN visszahozza az öt nőténykutyát.

Március 14. Király ő Felsége születése napja. Nem ünnepelhettem, én vagyok az egyedüli olasz a sátorban, GINI a tengerészekében. A hőmérséklet este 37 fokra száll le. Éjjel az Oszlopok felől nagy jégnyomás robaja hallatszik.

Órködő kutya.

Március 15. Éjjel a hőmérséklet —39°. A jégzajlassankint újra közeledik a szigethez, összetöri és fölemeli az újonnan képződött jeget. A hold körül udvar, szép keresztel belsejében.

Március 16. Változatlanul szép, csendes hideg idő. Az árapálmérő, mely egész nyáron a parton volt, most a jégtől körülvéve hasznavehetetlenné vált. Egy másikat állítunk fel a szilárd parti jég és a mozgó jég határszélére. Megkezdjük fölváltva az óráról-óra-ra való megfigyeléseket.

Március 17. Derült idő, felhőtlen ég. A nap 6

órákor nyugszik le. Az Oszlop-fok tetejéről nyugati irányban nem látunk szárazföldet. Ha volna e tájon szárazföld, most volna a legalkalmasabb pillanat, hogy észre vegyük. Legényeink a hajó fedélzetéről eltakarítják a havat.

Március 18. Ma keleti szél kezd fújni és erős a hófúvás. A hőmérséklet pár fokkal emelkedik. Mi

Evensen, kapitány.

okozhatja e változást? Talán a híg víz, mely keleti szél alkalmával bizonyára a Fehérföldtől (Nansen szigetek) nyugatra megnyílik, okozhatja a hőmérséklet emelkedését. A keleti irányból jövő szelek alkalmával mindig tapasztaltuk ezt. Ellenben a nyugati szelek esetében a hőmérsékletnek nem volna szabad emelkednie. Mi azonban ezzel ellen-

tétben az utóbbi időben nyugati szelek idején is hőemelkedést tapasztaltunk.

A sarki éjtszaka tartama alatt az egyedüli hőforrás a jég alatti föld. Minthogy a jég akadályozza a hő kisugárzását, a legfelső jégréteg szélcsendben nagyon kihűlhet. Amint a környezet valamely pontján szél kerekedik, a szárazföld fölötti hideg levegővel a jég fölött levő keveredik, mely melegebb a sok csatorna s a jégréteg helyenkénti vékonysága miatt. Azonban a jég között telelő expedíciók ugyanezt a

tényt tapasztalták. Mégis mi ezzel ellentétben a jégzaj fölötti hőmérsékletet hidegebbnek találtuk, mint a Rudolf-szigeten. Tehát a tenger nem lehet főoka a hőmérsék ama emelkedésének. Azt hiszem, még nagyon sok megfigyelés fogja az igazi okot kideríthetni.

Március 19. Éjjel nem történhettek árapály-megfigyelések, mert az erős szél és hófúvás miatt nem vihattunk lámpát, mely az utat megvilágítsa. Éjjel a sátor tornáca ismét megtelik hóval; másnap nem kis munkát kell végeznünk, hogy a sátorból kiléphesünk. Kilenckor még mindig erős a szél, de nincsen hófúvás. A hőmérséklet emelkedett, állandóan — 22°.

Március 20. A szél időközönként fú; a hófúvás hol oly erős, hogy köröskörül mitsem láthatunk, hol jelentéktelen.

Március 21. Derült idő, nem hideg, nincs szél. Hőmérséklet — 24°. Az Oszlop- és Clemens-Markham-fokról tágas csatorna látszik, mely két nap óta képződött. A fedélzetről folytatólag eltakarítják a havat, az anemometert és anemoszkópot a táborba viszik.

Március 22. Először érezzük, noha csak — 26° a hőmérséklet, a Nap melegítő hatását. Új jég képződik oly helyeken, hol előző nap nem volt semmi jég. Sok *Mergulus* és *Uria* röpköd az Oszlop-fok körül. A sátor délfelőli falánál először olvad a hó, a víz becsurog második sátrunkba.

Március 23. és 24. Tiszta a jég, a légsúlymérő állandó. Éjjel 10 órakor még világosság. Nemsokára megint 24 órás nappalunk lesz.

Március 25. Ma az első csoportnak a CAGNI-val megbeszélt terv szerint haza kellene jönnie. Este a kunyhóban azt vitatjuk, hogy mily szelességig juthattott. A hőmérséklet a derült idő és szélcsend visszatérével — 30 fokra süllyed. A jégzaj megint egészen

a parthoz férkőzött. Későn fekszünk le, a szép estét a szabadban csevegéssel töltjük.

Március 26. és 27. Szélesend és felhőtlen ég. Átlátszó légkör és jég a part közvetlen közelségében. Elhatározzuk, hogy a segédcsoport nem 25, 55, 85, hanem 20, 44 és 68 nappal a Teplitzöböltől való elindulás után várjon a Fligely-foknál. Szándékom ez utóbbi helyre holnap csónakkal kirándulni.

A Fligely-fok a szigetről nézve.

Március 28. A szánka, melyre a csónakot raktuk, jókora teher még megmaradt 7 (három hím és négy nőtény), nem éppen legserényebb kutyanaknak. Délelőtt nyolckor indulunk a Germánia-fok felé, ahonnan mindig a sziget magas részén haladunk. Az idő derült, nincsen szél, a hőmérséklet alacsony, -32° . Mindamellett menetközben nem érzünk hideget és ami még különösebb, bár ránk süt a nem magasan álló Nap, nem fáj a szemünk. Csupán ANDREAS és HANS

kíséretében elhagytam a többieket és 11 óra tájban észak felé indultunk. A sziget legmagasabb pontjáról, körülbelül 350 méternyire a tenger fölött, áttekinthető a mérhetetlen jégsík, mely köröskörül elterül. Kedvezőbb körülményeket már kívánni sem lehet a társak visszatérésére. Rövid pihenés után folytatjuk útunkat a Fligely-fok felé, hova 8 órai menet után érünk. Itt megállunk; mert szándékunk másnap a legalkalmasabb helyen az előre megállapított jelt kitűzni. Este a hőmérséklet -36° .

Március 29. Szélesend, hideg. Gyönyörű idő; a jégzaj a part mellett van. Első éjtszakámat töltöttem a rénbőrzsákban -34° hidegben. Csak félkezemet használhatva, lefekvéskor és öltözködéskor kénytelen vagyok társaim segítségéhez folyamodni. Bár kezembe van kötözve, két pár keztyű fedí, azonfölül pedig két ujjatlan keztyű, egy tollal bélelt és egy rénszarvas bőrből való, mégis szüntelen bántja a hideg s a lámpa fölött kell melengetnem.

A szánkát, sajkát és sátrat a Fligely-foktól kissé keletre, hóval fedett magaslatra visszük (90 méternyire a tenger színe fölött). A csoportok csak az Oszlop-foknál vagy a Germánia-foknál léphetnek a szigetre. E pontokat folyvást szemmel tartjuk. A sajkát a kis előfoknál a sziklák tövében helyezük el.

Most lakásról kell gondoskodnunk, hogy a minden szélnek kitett fokon megmaradhassunk. A hóban nem vájhatunk üreget, mert nincs elég hó; a jégben kivájni hosszas munka. Ahol a sátrat letettük, a szél-től összehordott hó 30 centiméter vastagságú. Ebben akkora gödröt ásunk, hogy a sátrat körülfoghassa, a gödröt tovább mélyítjük a jégben, hogy a sátor félig benne álljon. Köröskörül hóból gyúrt nagy téglából falat emelünk, ennek tetejére a szánkát és az

evezőket helyezzük, azután még az egészet betakarjuk hóval. Így eszkimókunyhóféle jó létre, melyet március 30-án befejezünk s az északi oldalán látunk el ajtóval, hogy minden szélről óva maradjunk. A hókunyhó belsejében áll sátrunk, mely arra való, hogy

A kunyhó a Fligely-fokon.

a falakról lecsepegő víz ne érjen bennünket. A ház közelében magas pózna tetején lebeg a ballon, úgy, hogy a jégáron nagyon jól látható. Az idő szép és csendes, a jégzaj szilárdan a parthoz tapad, a hőmérséklet -25° és -36° közt ingadozik.

Március 31. Változatlan idő. A távolban elmosódva

látszanak a Nansen-szigetek. Éjjel déli szél és hófúvás.

Április 1. Még mindig csúnya idő; déli, majd keleti szél, havazik; —17 foknyi hideg.

A hó oltalma alatt magasabb a hőmérséklet, mint a szabadon álló sátorban volna; étkezéskor, mikor a tűzhely melegít, a keztyűt is lehúzhatjuk. A hófúvás elől menekülő kutyák éjjel az ajtónál szoronganak s oly lármásak, hogy többször el kell őket kergetni. A hófúvás hava behatol a sátorba s csak bajjal tudunk reggel kilépni belőle. A szél a jégben vagy 200 méter szélességű csatornát nyit. Este sűrűsödik a köd, két kilométeren túl már semmit sem látunk.

Április 2. A szél este felé délnyugat irányba csap át. A sziget melletti jégzaj nem mozdul, csak az a kevés jég, mely a csatornában képződött. A hőmérséklet — ami sajátságos — emelkedik a nap folyamában — 5 fokig. HANS a tengerparton oly gödörbe süpped, mely egy nősténymedve tanyája. A hóba vájt üreg a külvilággal csak kis nyílással közlekedik, melyen keresztül HANS lelövi az állatot. Emellett két, macskánál alig nagyobb bocsot találunk s mindkettőt kalapáccsal ütjük agyon.

Április 3. A szél nyugat-észak-nyugati irányú; a hófúvás miatt mit sem láthatunk. A kunyhóban kell maradnunk hálózásukban fekvé. Talpra nem állhatunk a kunyhóban, lefagyna kezünk-lábunk. Este kissé oszlik a köd s látják, hogy a jégzaj ismét a partig nyomúl, aminek nagyon örvendek.

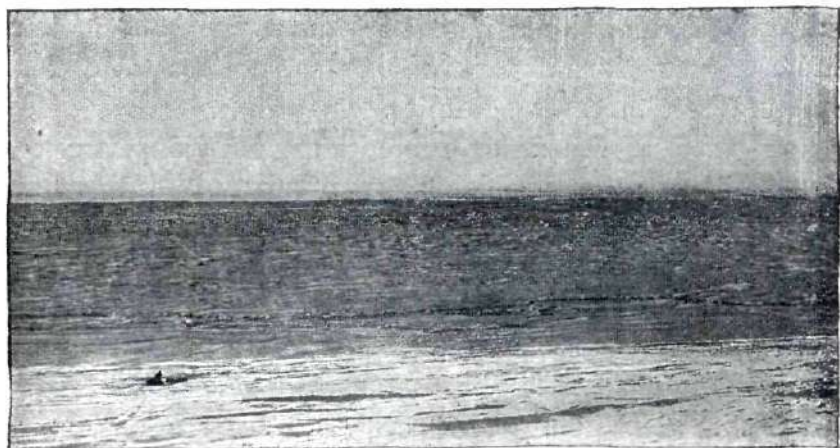
Április 4. A szél iránya: változatlan, este lecsendesül. Északon a jég a partot éri.

Április 5. Ma az utolsó nap, melyre még van élelme az első csoportnak; azontúl csak úgy, ha nagyon takarékosan fogyasztották az emberek. Minthogy oly

szép időnk volt, nem értem, hogy a csoport miért nem jött még vissza a szigetre.

A teljesen tiszta szemhatáron feltűnnek a Nansen-szigetek. Este befellegzik, könnyű déli szél támad, mely a sziget északi partja mellett újra 200—300 méter szélességű csatornát nyit. Este havazik.

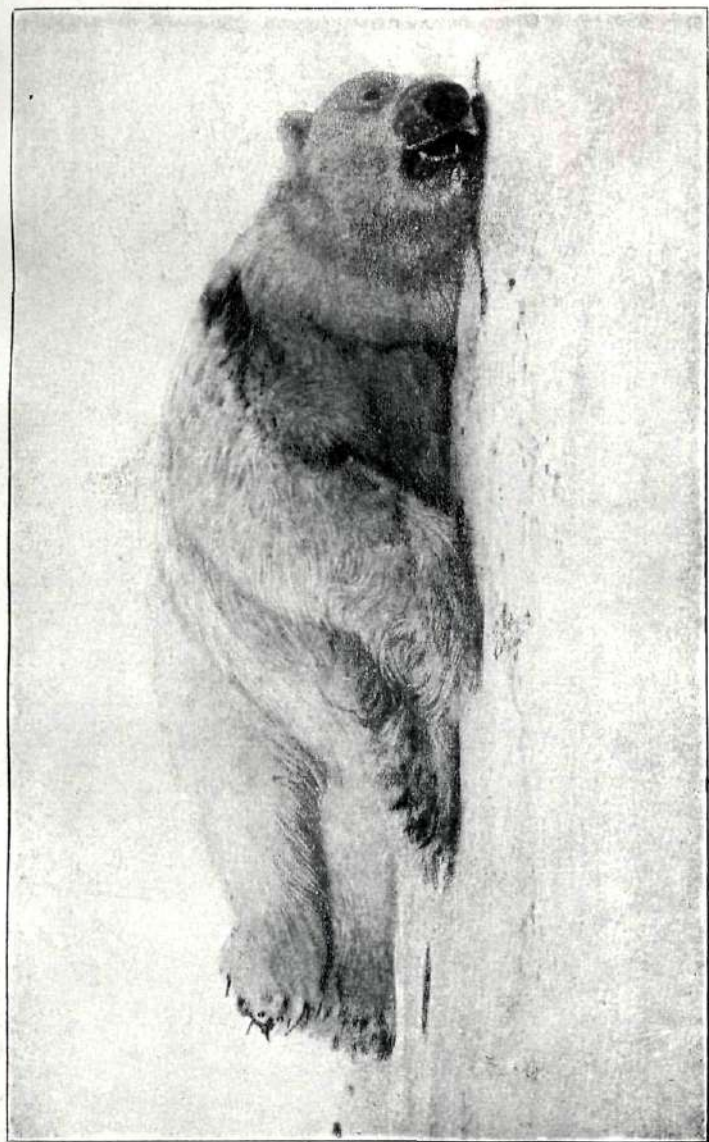
Április 6. Reggel és este tűrhető az idő. Könnyű szél észak-nyugat felől és havazás délután. A Rohlf-foknál a jég a partot éri. Új jég képződik a sziget

A sarki pack-jég.

mellett keletkezett csatornában. A jégzaj, amennyire kivehető, nem igen mozdul. Madarat nem látunk, távcsővel is hiába keresünk. A leölt medve húsát a kutya-
knak vetjük oda; mohón falják. HANS a medve zsíriját este világításra használja; a lámpák némi meleget is terjesztenek, de iszonyúan füstölnek.

Április 7. Az idő szép; könnyű tengeri szellő, észak-nyugatról és észak-keletről. A szemhatáron nem jelenik meg semmi. Kezdek aggódni az első csoport sorsán. ANDREAS megjegyzi, hogy CAGNI talán megváltoztatta programját és később indította vissza az

JEGESMEDVE.

első csoportot, mint előre meghatároztuk. Én ezt nem tartom valószínűnek. Minthogy már csak 2 napra van élelmiszerem, elhatározom, hogy másnap visszamegyek a kunyhóba és hétfőn HANS-t felváltatom EVENSEN-nel és OLE-val.

Április 8. Az idő szép, tiszta, kissé hideg, könnyű szellők lengedeznek délkelet felől. ANDREAS-szal hét-

Az elejtett medve.

kor indulok, elég gyorsan haladunk a part mentében és dél felé a kunyhóhoz érünk, ahol mindenkit nagy aggodalomban találunk és nem nagyon biztató híreket hallunk. A jégzaj az Oszlop- és Rohls-fok között április 1-ig a part közvetlen közelében maradt, aztán ellódult 2.-án és 3.-án, de visszatért 4.-én és többnyire igen erős nyomást gyakorolt.

Április 9. Hol borul, hol derül, közben-közben havazik, szélesend. A hőmérséklet -12° , könnyű déli szellők mellett. A sziget déli részén a jég a partig ér, északon a szél következtében bizonyosan csa-

tornácska képződött. A kunyhóban két medvebocsunk van. Elevenen elfogták őket a Germánia-foknál; nagyobbak, mint az a kettő, amelyet agyonütöttünk. Pár napig az ács házikójában tartózkodnak, de éktelen lármájuk miatt megöljük őket.

Április 10. Mindjobban aggódom. Talán nemesak eltévedt a karaván, hanem baleset is érte; JOHN beteg; arca feldagadt. Éjjel sűrű pelyhekben hull a hó és reggel, minthogy szél nem hordja el, már 10 centiméteres réteget alkot. A szél nyugatról kezd fújni; a hőmérséklet, mely reggel -12° volt, éjjel -34 -re esik. Hatkor HANS a kunyhóba érkezik.

Április 11. Szép, átlátszón tiszta idő, a hőmérséklet -20° alatti, északi és északnyugati könnyű szelek. Ez időváltozásnak örvendek, mert késleltetni fogja a hó olvadását és a szél délfelé hajtja a zajló jeget, ezzel is könnyítve a két első csoport hazatérését. A jégzaj közvetlen a sziget alatt van.

Április 12. A legénység pihen. Ezt fogja tenni holnap is, nagypénteken. Borús az idő. Kis csatorna alakult a part mellett. A hó meglágyult, járásközben bokáig süppedünk beléje.

Április 13. Borult idő. Kevés havazás és hófúvás. A hőmérséklet -4 fokra emelkedik. Talán már a nyár kezdődik. A jégzaj az Oszlop-foknál nyugatra és északra megmozdul; a part mentében csatorna képződik.

Április 14. és 15. Még mindig déli és délnyugati szél, borús idő. A hőmérséklet -13 és 4° között változik. A hó lágy, még jobban belésüpped az ember. A kunyhóban mindenütt csepeg a víz. Husvét napját igen szomorúan töltjük.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Cavalli és Cagni visszatérése.

Aprilis 16. Borús idő, hó és déli szél. A hőmérséklet -8° . Este parancsomra hazajön EVENSEN.

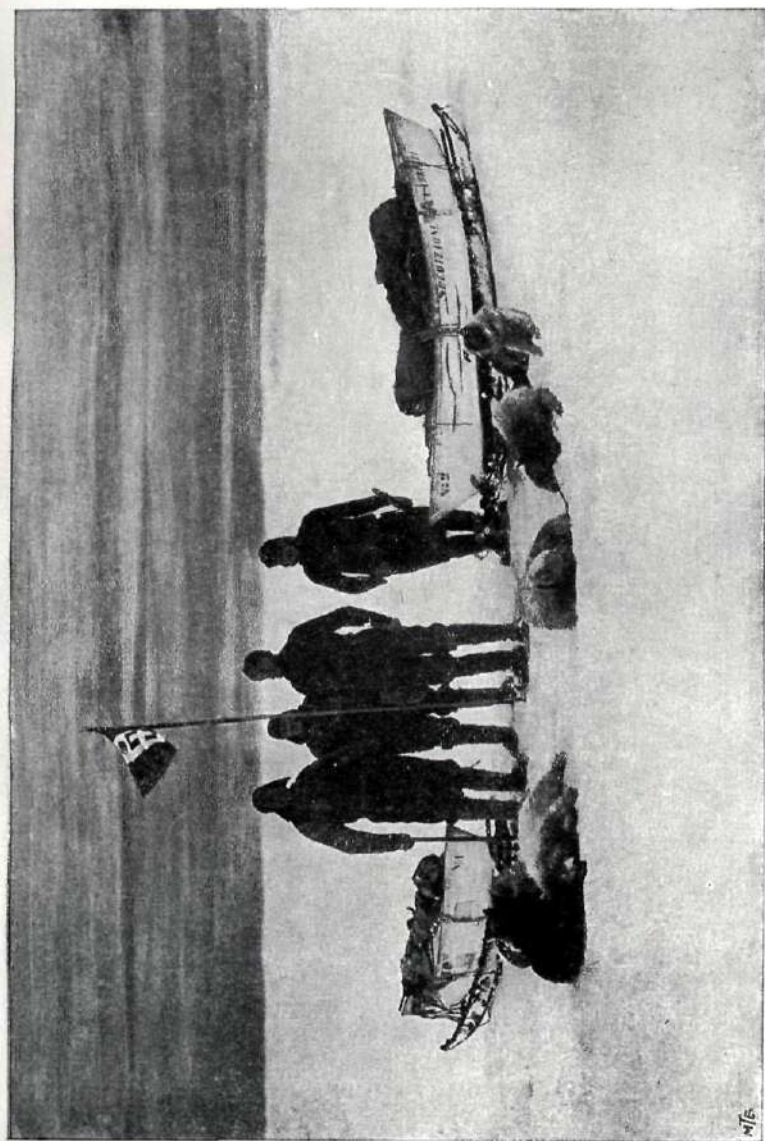
Aprilis 17. Könnyű északi szelek. Este oly sűrű a köd, hogy a kunyhóból nem láthatjuk a hajót. A víz kezd alácsurogni a sátrakban a folyosón elhelyezett élelmiszer-ládákra, melyeket ép ezért a tengerparton száraz helyre kell vinni.

Aprilis 18. Reggel hatkor hallom, hogy JOHN ismételten felkiált: «CARDENTI visszajött». Aggódásunk véget ért. Az első csoport visszatért. Félig felöltözködve kimentek a sátorból. Még köszönés előtt kérdezem CARDENTI-től: «Melyik csoport ez?» «A második», válaszolja; «az első, melyben QUERINI hadnagy, STÖKKEN és OLLIER van, március 23.-án vált külön CAGNI-től, kit mi 31.-én hagytunk el». Nagy baj! E szavak elszomorítanak. Olvasom a doktor egy levelét, mely 17.-én, azaz tegnap kelt. Azt írja, hogy 15.-e, tehát husvét óta az Oszlop-fok közelében van s nem tud a szigetre felvergődni, azért küldi CARDENTI-t *kajákkal*, hogy csónakot kapjon a maga számára. A hóból kiásunk egy vászoncsónakot, melyet igen jó karban találunk; a kunyhóban levő, hét kutyától húzott szánra tesszük és mindannyian a Germánia-fok felé indulunk.

A jégzaj 300—400 méternyire eltávolodott; pereme nagyon töredezett. Csekély mozgásban van kelet felé és így bizonyosan a Rohlf-fok felé sodorta a doktort. A jégárról nem láthatjuk a jégbércek (hummock) mögött elrejtett tanyát. Eltelik egy óra. Már félni kezdünk, de ím, egy, majd két embert látunk mozogni a jégen. Ők azok. EVENSEN és CRISTIAN azonnal utánok eveznek a csónakon.

Ezalatt elmondja nekem CARDENTI, hogy mit tett az éjjel. *Kajákban* jött a sziget felé, hogy a három-négy méter magas falban végződő jégárra felmáshasson. Míg ezt próbálta, a víz sodra elvitte a *kajakot*. Két órán át baltával igyekezett utat vágni a jégben. Aztán az öböl felé fordult, de nem tudott tájékozódni és a sziget magaslata felé került. Reggel a távolban megpillantotta a hajó árbocait és egész éji fáradozás és gyaloglás után kunyhókhöz jutott. Kevésbé szívós ember, mint ő, ennyit bizonyára ki nem bírt volna.

Kis vártatva visszajő a csónak, rajta három ember, nyolc kutya és a szánkák rakományának egy része. Háromszoros hurrah üdvözlí, amint a parthoz ér, s újra kitör, midőn kezét szorítunk a derék doktorral, kit mindnyájan szeretünk s annál nagyobb örömmel fogadunk, mert már attól féltünk, hogy elvesztettük. Másodszor megy s jő a csónak s hozza SAVOIE-t a hátramaradt holmival egyetemben. Este nyolckor a kunyhóban vagyunk. CAVALLI, CARDENTI és SAVOIE kissé lesoványodtak, de a legjobb egészségnek örvendenek. Ünnepejük őket a kunyhóban. A doktor hazatértével eloszlott legalább az a félelmem, hogy az egész karavánt szerencsétlenség érte. De annál inkább kezdem hinni, hogy komoly baja esett QUERINI csoportjának.

Cagni, Petigax, Fenollet és Cancpa 1900 június 23-án.

Este a doktorral elbeszélgetek CAGNI-tól és QUERINI-ről. Az elsőt március 31.-én, legjobb egészségben hagyta hátra a doktor, mikor 49 kutyával és 6 szánkával északra tartott. Számomra ezt a levelet adta át CAGNI a doktornak:

Querini hadnagy, Stöcken gépész és Ollier kalauz.

«A hideg nem akar szünni és nem kis akadályunkra van; azonkívül, úgy látszik, a jégzaj az utolsó napokban dél felé úszott s így alacsonyabb szélesség alatt kell lennünk. Azonban pár nap óta könnyebbnek találják az utat, tágas, egyenes térségek vannak előttünk kevés számú, a nyomás által előidézett tura-

lásokkal, melyek fel nem tarthatnak bennünket. Ép azért nem mondok le a reményről, hogy majd tehetek valamit. Még 20 napig megyek előre s szükség esetén még hozzáadok pár napot, ha ettől függ az eredmény. A doktor meg fogja Önnek magyarázni, miért folytatom utamat négy emberrel és hat szánkával. Így, azt hiszem, könnyebben mozoghatok. Ismételtelen biztosítom, Királyi Fenség, hogy mindent megteszek, ami tőlem függ és amit erőm megenged, de anélkül, hogy — tudva — kockáztassam embereim életét. Mindnyájan a legjobb egészségben vannak.»

Az expedíció eredetileg megállapított programjától eltérőleg az első csoport (QUERINI, STÖKKEN, OLLIER) már március 23.-án reggel 10 napi, a második pedig (CAVALLI, CARDENTI, SAVOIE) március 31.-én reggel 18 napra való élelemmel indult visszafelé. Én a kunyhóból március 24.-én keltem útra a Fligely-fok felé. QUERINI-nak CAGNI-tól való elválása után 10 napra, tehát legkésőbbben április 2.-án kellett volna a szigetre érnie. Midőn ő két társával elvált a karavántól, körülbelül 45 mérföldnyire volt a Rudolf-főherceg-szigettől; két nappal etőbb még látni lehetett déli irányban a szigetet és a március 25.- és 31.-ke közötti szép napok ugyancsak kedveztek a hazatérőknek.

A második csoport április 8.-án, 29 napi távollét után indult vissza a Rudolf-sziget elé. A doktor, amidőn a legmagasabb elért szélességtől hazáig 16 nap alatt 165 kilométernyi utat tett meg, napi 10 kilométernyi átlagot ért el és nincs ok feltételezni, hogy QUERINI ne vitte volna ugyanannyira. De nagyon nehéz volt meghatározni, melyik irányban kellene expedíciójának fölkeresésére indulni. Meglehet, hogy a Fehér-földre vitte őt a jég, vagy hogy önszántából ment oda embereivel, mert azt a földet tán a Rudolf-

szigetnek nézte s onnét el sem mozdult többé. Bár e föltevés nem látszott nagyon valószínűnek, elhatároztam, hogy a mondott sziget felé ANDREAS vezérlete alatt expediciót küldök ki.

Április 19.-, 20.- és 21.-en a jég nagyjából megmarad a sziget közelében, az idő szép és csendes, a hőmérséklet -15 és -29 fok között változik.

A norvég Hans.

A hideg- és szélesendben megfagyott a víztükör az Oszlop-fok közelében s a madarak eltűntek onnan. ANDREAS a HANS és OLLE kíséretében, két szánnal, 16 kutyával 22.-én útra kel és 26 napra való élelmiszert visz magával, valamint egy vászon csónakot (a doktorét), hogy gyorsan átjussanak a csatornákon. Utasítottam őket, hogy 12 napon át a Fehér-föld (Nansen-szigetek) felé tartson, ez idő elteltével pedig, ha még távol volna azoktól, forduljon vissza.

Estefelé CAVALLI-val az Oszlop-fokhoz sétálok.

Ettől délre legalább 7—8 méter magas jégterralás látszik. Nyilvánvaló, hogy ilyen jégfelületen lehetetlen szánkával haladni. A sátorba visszatértünk, noha a levegő hőmérséklete -22° , a Nap már oly magasban áll, hogy fölmelegít bennünket s félórát a szabadban tölthetünk.

Április 23, 24, 25. és 26. A Nap melege észrevehetővé teszi a nappal és éjtszaka közötti különbséget. Hozzákezdünk a munkához, hogy a sátort nyárra lakhatóvá tegyük. El kell hányni a havat, mely az ajtónál 3—4 méternyi magasságban felhalmozódott, ami nem kis dolgot fog adni. A Nap körül 25.-én este udvar látható.

A hideg egyre csökken; úgy látszik, közel a tél vége. Április 26.-án éjjel -35° volt a hőmérsék, mely utóbb lassankint emelkedett.

Könnyű keleti szelek elhajtják a jégzajt a sziget alól. 29.-én délkeletről friss szél kerekedik és éjjel szélvénsszé növekedik, melynek sebessége óránként 80 kilométer. 30.-án reggel északkeletre fordul, ereje mindig orkánszerű. A hófúvás ismét oly erős, hogy nem tartózkodhatunk künn. Így tart ez május 1.-ig. Nyugaton és délnyugaton nagy híg vízterületek nyílnak meg. A hó a szélről megkeményedik s jól járható. Május 2.-án a hőmérséklet már -2 fok s a sátorból kilépve, valósággal meleget érzünk.

A szelek a jégzajt visszaűzik a parthoz s ott is marad az 9.-éig. A hőmérséklet fokozatosan emelkedik; a szélcsendes, derült időben a hó meglágyul.

A sátor előtt a már jórészt eltakarított hó helyébe a legutolsó havazás újra sok havat hozott. Sohasem hittem volna, hogy annyi boszúságot okozhat a hófúvás. A múlt évi szeptembertől maig minden legkisebb szellő felkavarta a havat, mely a szélről hordva,

mindenhova behatolt és künn mindent folytonosan betemetett. Órák, sőt napok munkáját rövid idő alatt semmivé tette a vihar és a hófúvás. Az élelmiszeres ládákat egy sziklára hordozgatjuk a hó alól, ahol el voltak temetve. Az erős világosság miatt szemüveget kell viselnünk.

Május 9. Ma először emelkedik a hőmérő —1 fokra. Friss szél támad északkeletről, egész nap fú és újból csatornát nyit nyugaton.

Május 10. A szél, mely a hidegnél is jobban megkeményítette a havat, este eláll. Délután félnyolckor megérkezik ANDREAS, HANS és OLE. Nyomát se találták a társaknak. Lemondtam arról, hogy újabb kísérletet tegyek a kimaradt csoport felkutatására. Nem lehetett közelünkben, mert különben már elvetődött volna kunyhónkig; ha pedig távol volt a jégzajban, mitsem tehattünk érte; s ha épenséggel már délre volt tőlünk, a Flóra-fok felé kellett útját vennie.

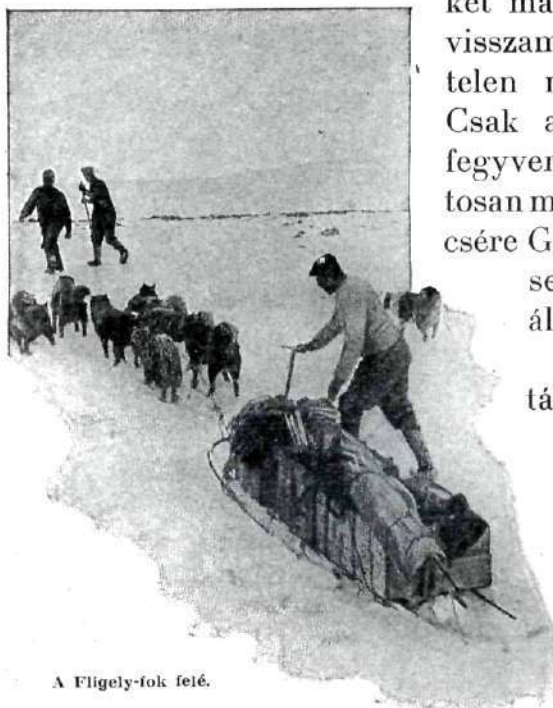
Május 11—18. A jégzaj már nagyon szakadozott. Mindenütt csatornák látszanak a sziget mellett. A jégmezők nem nagy kiterjedésűek, legfeljebb 300—400 métereseek. A közbeneső csatornák tele vannak töredezett jéggel és hóval; sem szánkával, sem csónakkal nem lehet rajta járni. A jég folytonosan mozgásban van; a nyugati szelek a sziget felé, a keletiek onnét elhajtják. Az idő folyvást borús, de a hó még mindig járható.

A hajó baloldalán a víz a hajó és a jég között felbuggyant és kis tócsát alkot. Jobbról a vízszinéig ellapátoljuk a havat. A doktor az első sarki verebet látja.

Május 19. A doktor, ANDREAS és CARDENTI kíséretében, tíz napi élelmiszerrel a Fligely-fok felé indul CAGNI elébe. Én a Germánia-fokról mindennap messze-

látóval kémlelem a környéket. A könnyű nyugati szelek közelebb hozzák a jégzajt. Az ég mindig felhős, ritkán látható a Nap.

Május 22. Este négy medvét lövünk, az öregek-ből és két erős bocsból álló egész családot. Először az anya és a két bocslétt a zsákmányunk, a szakács

A Fligely-fok felé.

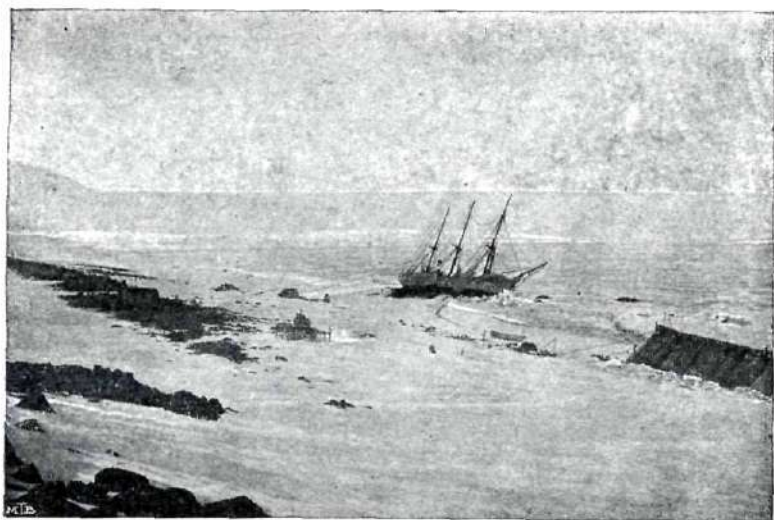
két matrózzal őrzésükre visszamaradt, midőn hirtelen megjelent a hím. Csak a szakácsnál volt fegyver, két társa óvatosan meghátrált. Szerencsére GINI egyetlen lövéssel leterítette a vadállatot.

Este keleti szél támad, mely csak 25.-én reggel áll el; a part hosszában nagy jég nélküli medence képződik, 11—13 kilométernyire a szárazföldtől.

Május 26. CAGNI, levele szerint, 37 nap óta visszatérőben van. Még csak 3 napra való az elesége. Ha nyugatra van a szigettől, a jelenlegi viszonyok között nem juthat el a kunyhóhoz. Csónakon kellene őt fölkeresni s e célból csónakkal körüljárni a szigetet. De lehet-e ezt megtenni, midőn bizonyos, hogy a tenger be fog fagyni? A szél nagy megnyugvásomra állandóan északivá kezd válni, és mint reménylem, közelebb fogja hozni a jégzajt a parthoz. Öt órakor

CAVALLI megjő a Fligely-fok felől. Innen a Rohlf-fokig csak néhány száz méternyi távolban van a jég a parttól. Azonban a Nansen-szigetek és a Rudolf-sziget között sok csatorna látszik.

Május 27. Éjjel friss jég képződik oly helyeken, ahol tegnap még nem volt. Csónak megakadna benne, de nem oly erős, hogy jár hassanak rajta. Készen tartunk egy csónakot tíz napra való élelemmel.

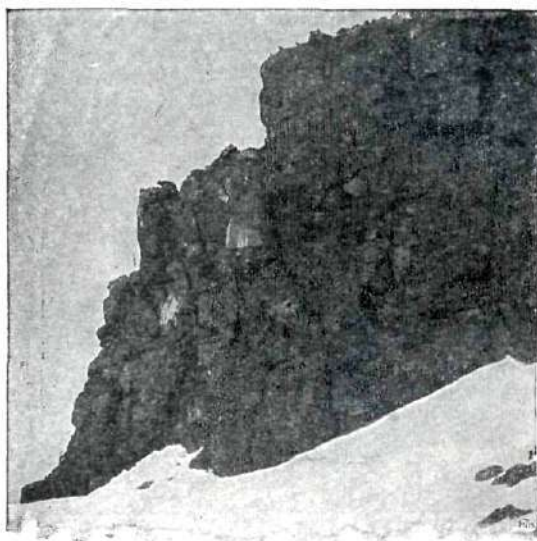

A hajó és a kunyhó nyugatról nézve.

Este SAVOIE társaságában a Fligely-fok felé indulok, ahol két hélig akarok tartózkodni. A jégzaj a part közelébe hajtott; oly állapotban van, hogy szánka járhatja; könnyű mozgásban van nyugat felé, de keletre a Fligely-foktól, ameddig csak ellát a szem, mozdulatlan. A mozgó jég északra van attól a vonaltól, mely a Fligely-fokot a legészakibb Nansen-szigettel összeköti.

Majdnem mindig köd borong. Június 10.-én először olvad a jég és víz folyik a tengerszéli síkon.

A napok következőkép telnek: felkelünk kilenckor; tíz óra felé reggelizünk, ebéd esti hatkor; hálózsákba búvunk kilenckor és alszunk másnap reggelig. Hol erről, hol arról a pontról kémleljük a messzeséget messzelátóinkkal. A sátorban gyakran beszélünk társainkról és nem palástolhatjuk aggodalmunkat, bármint igyekszünk jókedvűeknek látszani. Nem nagyon víg életet élünk, de legalább testi szenvedések nélkül, nem úgy, mint márciusban.

Az Oszlop-fok sziklái.

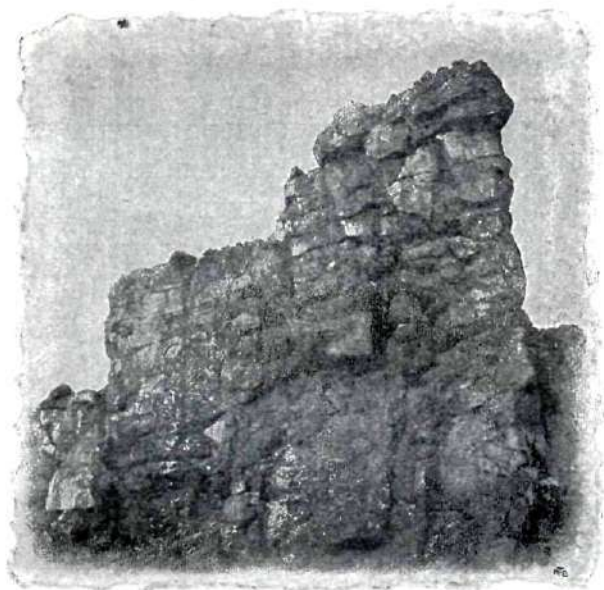
A konyha igen jó. Hálózsákjaink nagyon melegnek s levetkőzve hálhatunk. Ha olykor fel és alá kell futnunk, hogy melegedjünk, ez nem oly nagy alkalmatlanság.

E tartózkodási helyünket én *Eldorado*-nak kereszteltem; úgy hallom, hogy embereink a kuny-

hónak *Columbia* nevet adtak s mindnyájan jobban szeretik Columbiát, mint Eldoradót. Csak egy tesz kivételt, CARDENTI, aki boldog, hogy itt lehet és folytonosan ismétli: «Ki érezheti magát jobban, mint mi?» Amire nézve én egyáltalában nem osztozom nézetében, úgy találván, hogy nagyon sok hely van a világon, ahol az ember jobban érezheti magát.

Június 10.-hez értünk és CAGNI-ról még mindig nem tudunk semmit. Ha nem talált módot arra, hogy

vadászat útján lássa el magát élelmiszerekkel, válságos helyzetbe jutott. Június 10.-én azonban a mi élelmiszerünk és petroleumunk is fogytán lévén, elhatároztam, hogy két emberrel visszamegyek a kunyhóba. A part mentében haladva, hogy a Rohlf-foknál elhagyott sajkánkat felszedjük, ötöd félórai gyaloglás után megérkezünk a kunyhóhoz. Itt sok

Az Oszlop-fok sziklája.

változást találunk. A jég olvadása szükségessé tette az összes ládák elhordását, melyek az ács házikóját alkották. A sziklára vitték azokat, hol új lakóhelyet állítottak össze belőlük. Eltávolították a havat a kunyhótól délre, úgyhogy az oladás folytán keletkezett víz lefolyhat a tenger felé. Habár a hó lágy, a sátorban minden teljesen száraz.

A csónak mindig készen áll, hogy tengerre bocsáthassuk; de a jégzaj oly szorosan simul a parthoz, mint soha azelőtt.

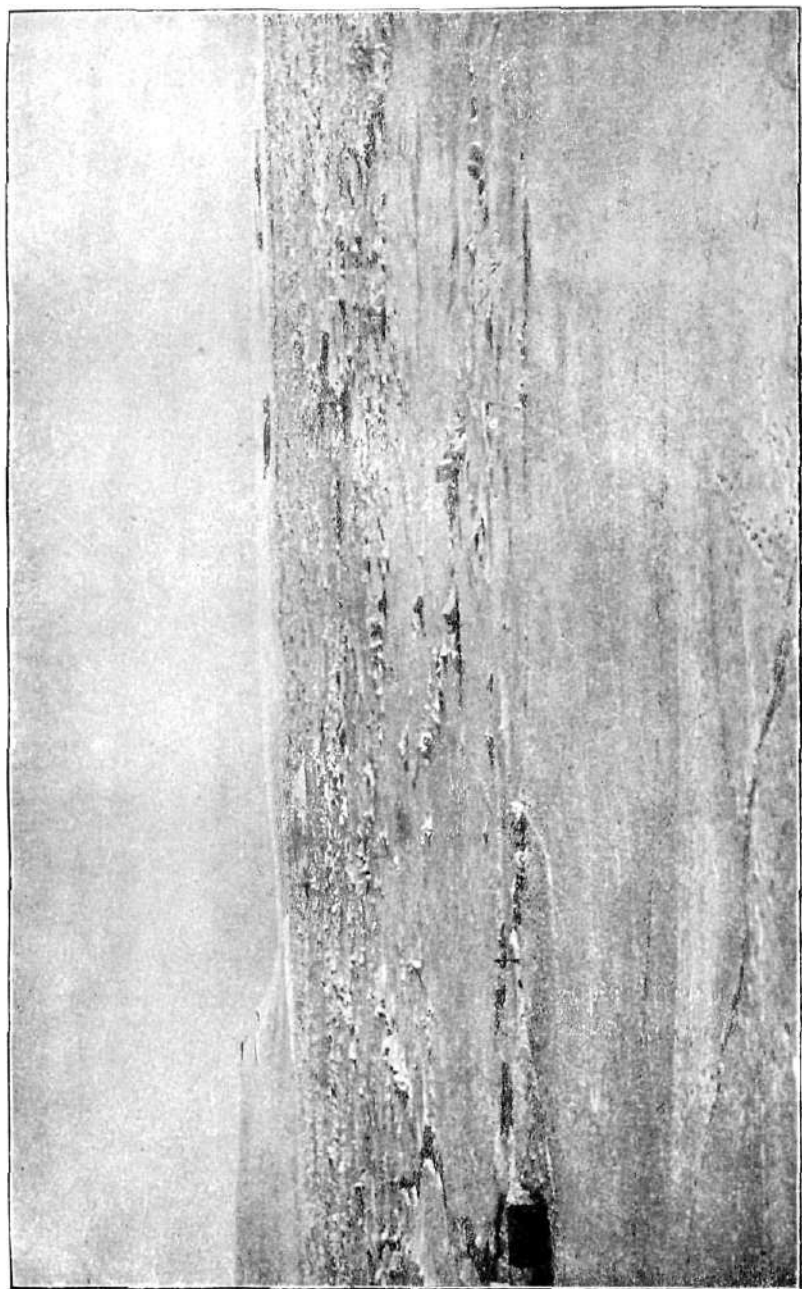
A doktorral közlöm nézetemet a jelen helyzetről. Itt az idő, hogy a hajó kiszabadítására gondoljunk és CAGNI még nem tért vissza. Mit kell tennünk? Sokat gondolkoztam ezen, midőn ágyban heverve, hosszú órákat töltöttem a Fligely-foknál. Legjobbnak látszik, hogy mindnyájan visszaforduljunk, elegendő élelmet hagyjunk a Teplitz-öbölnél és a Flóra-foknál, ez utóbbi helyre pedig jövő nyáron egy hajót küldjünk ki. A Teplitz-öbölből csak július végén indulunk és ha CAGNI addig sem jő meg, majdnem bizonyosra vehető, hogy ő északon nem lehet, tehát déli irányban kell keresni, ami legkönnyebben hajón történhetik.

Mialatt a doktor és ANDREAS a Fligely-fokhoz visszamegy, mi a hajó kiszabadításával foglalkozunk. Mindenekelőtt eltávolítjuk a gépről az 1·20 méter vastagságú jeget, azután kiszivattyúzzuk a vizet. Mindez jó sok munkát ad és sok petroleumot és szénét kell fogyasztanunk, hogy gyorsan haladjon a dolog.

Az öböl jegén még nem mutatkozik repedés, a kép még egészen télies. A hó meglágyult és térdig süppedünk benne. Június közepe táján vagyunk. A jégzaj a part mellett van, mert a nyugati szelek folyvást odahajtják.

Ezen egész idő alatt fel-feljártam a Germánia-fokra és onnan messzelátóval kémleltem a befagyott tenger mérhetetlen területet. A lágy hóban sokáig tart, míg megfigyelő helyemre érek, gyakran félnapot kell ezzel vesztenem. Kezdek a *szki* használatához szokni, de meggyőződöm, hogy az csak egyenletes talajon tesz jó szolgálatot, ellenben egyenlőtlen felületen, minő a jégzaj, csak idővesztést okoz, különösen amikor szánkát kell követni.

A jégmezők csekély kiterjedésűek és nem nagyon vastagok. Mindenütt csatornák; azt hiheti az ember, hogy ez a jég késő tavaszkor képződött a sziget szom-

A TEPLITZ-ÖBÖL ÁLLAPOTA 1900 JULIUS 15-ÉN.

szédságában. Nem látható téres jégmező. A jégzaj mozgása, úgy látszik, csekély; de ha a keleti szél fú, ez néhány óra alatt elhajtja a part mellől.

A napokban szélesend uralkodott és köd borította a tájat. A jégzaj 17.-ig maradt a part mellett; ekkor eltávozott és nagy vízmedence képződött a szigettől nyugatra. Vasárnap, június 17.-én, HANS az első madártojást találja az Oszlop-fok szikláin.

Június 19.-én megérkezik a doktor a Fligely-fokról. Csatornák szeldelik a jégzajt, mely a sziget északi

A lágý hóban.

oldalán, a parttól némileg eltávozott. Este a Fligely-fok felé indulok azzal a szándékkal, hogy ott maradok a hónap végeig.

A lágý hóban még lehetséges volna némi vigyázattal előre haladni, de meg kell gondolnunk, hogy szánkánkat 100 kilogramm terheli. Az *Eldorado*-hoz érve, jégkunyhónkat a jég olvadása következtében félig megsemmisítve találjuk; de ez nem baj; mert többnyire szélesend uralkodik. Sűrű köd burkol bennünket 22.-én. Másnap reggel borús és ködös az idő, de este északi szellők mellett kitisztul. Felhasználjuk

e körülményt, hogy a szemhatárt kémleljük. Este a szokottnál későbben vonulunk vissza a sátorba. Mialatt a levest készítik, kutyáink ugatása hallatszik.

Első gondolatunk, hogy medve közeleg és ki-rohanunk. Mekkora csodálkozásunk, midőn a távol-ban szánkát látunk, mely vágatva halad felénk. ANDREAS elkiáltja magát: «CAGNI megjött!» — «Társaival?» kér-deztem én. — «Igen és elérték a $86^{\circ} 34'$ szélességet.» CARDENTI és én örömkialtásra fakadunk. Mennyi aggo-dalom oszlik el ebben az örömteljes pillanatban, midőn visszatérnek társaink, kik a legmagasabb eddig elért szélességig eljuthattak.

Megrakjuk a szánokat és féltizenkettőkor indu-lunk a kunyhó felé, hová reggel ötkor érünk. Hívó szavam felébreszti CAGNI-t, aki sietve lép ki a kunyhóból és mi ismét összeölelkezhetünk 104 napi távollét után.

Cagni visszaérkezése.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

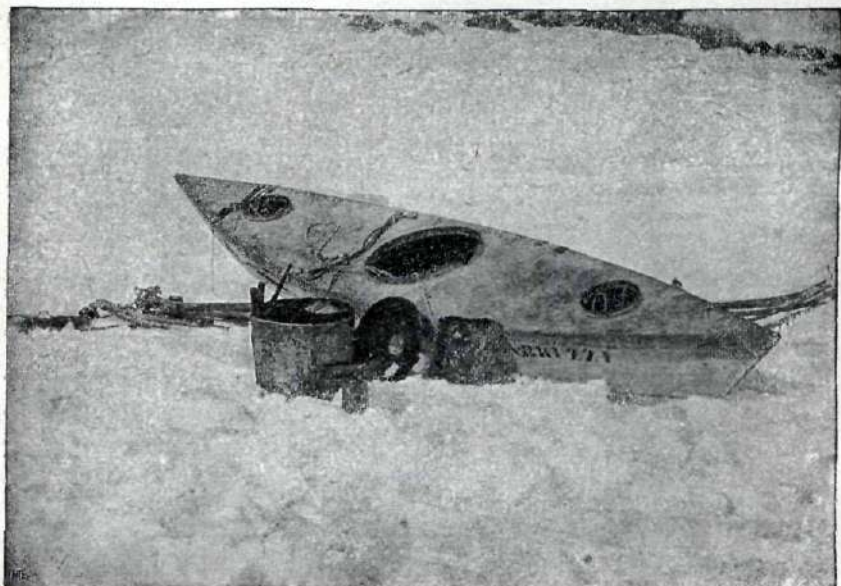
Cagni sarki rekordja. Nem lehet a sarkhoz eljutni?

CAGNI, PETIGAX, FENOILLET és CANEPA arcán meglátszott a kiállott szenvedés; bár az élelmiszerek szűk volta csökkentette is erejüket, nem voltak teljesen kimerülve. Sokkal rosszabb állapotban volt a megmaradt hét kutya. A visszahozott tárgyak közül csak a sátor volt, foltozva bár, használható állapotban. A ruházat teljesen elrongyolódott.

Egészség tekintetében az úton nem lehetett panasz; csupán CAGNinak fagyott meg — harmadízben — a jobb mutató ujjá s a doktor úgy vélekedett, hogy le kell vágni a csont egy részét. A kutyák kibírták a fáradságokat s nem betegség miatt hulltak el. Azért maradt csak hét, mert a többiek edelelül szolgáltak társaiknak, sőt az utolsó hetekben az embereknek is. CAGNI negyvenöt napig nyomult fel a Sark felé, március 11.-től április 24.-ig. Midőn észrevette, hogy nehéz a NANSSEN által elért szélességig hatolni, jónak látta a két első csoportot a kitűzött idő előtt visszaküldeni, hogy az akkép megtakarított élelmiszerekkel a kitűzött időn túl, még néhány napig tovább meheszen észak felé. Ily módon sikerült a 86° 34 perc szélességig eljutnia és vissza is térhetett volna, a magával vitt adagokkal táplálkozva, a Teplitz-öbölbe, ha a jég-

zaj el nem sodorja nyugat felé. Nemcsak CAGNI, a csoport főnöke, de kísérői is megérdemlik, hogy a történelem följegyezze bátorságukat, melyet nemcsak a fellobbanás egy pillanatában, hanem nap-nap után bámulatos kitartással tanúsítottak.

A két első csoport kevesebb ideig volt úton, tehát kisebb nehézségekkel küzdött meg, mindamellett olya-

A harmadik csoport kajákja és konyhája.

nokkal, melyek közönséges emberek erejét felülmul-ták volna. Az expedíció minden tagja oly jól megfelelt másodrendű bár, de azért nehéz feladatának, hogy mindannyian csodálatomat és hálámat érdemel-ték ki.

CAGNI a szárazföldről eltávozva, a Sark-tenger jegén oly utat tett, mely minden ehhez hasonlót felülmúl. A Teplitz-öböltől egyenes vonalban az északon elért legmagasabb pontig és ettől Harley-szigetéig 1126 kilométert járt be 95 nap alatt. Ha ehhez hozzá-

tesszük a Harley- és a Rudolf-sziget közötti távolságot, összesen 1200 kilométerről van szó, melyhez 104 nap kellett. Ezen utazásnál három időszakot különböztethetünk meg: a Teplitz-öbölből való elindulástól (márc. 11.) a második csoport visszabocsátásáig (márc. 31.); március 31.-től május 15.-ig; május 15.-től a kunyhóba való visszaérkezésig. Míg az első és második időszakban a naponta megtett út átlaga 10 kilométer, a második időszakban ez átlag a 18-at is meg-

Moro, Messicano, Pantalone, Teresa, Sacripante, Piccin, Orlando.

haladja. NANSEN a legkedvezőbb időszakban 10 kilométerre vitte a napi átlagot; a CAGNI-féle expedíció tehát kétszer akkora eredményt ért el. Ott is, hol a jég nehezen volt járható, mint a sziget közelében az elindulás után, vagy ahol már olvadás mutatkozott, a visszatéréskor a CAGNI-féle expedíció átlag akkora utat tud megtenni, mint amilyen NANSEN-é a legkedvezőbb körülmények között volt. De CAGNI útjából még az is kitűnik, hogy a mondott sebesség nem elég, ha a karaván a Ferenc-József-szigetcsoporttól a Sarkig abban a rövid időközben óhajt eljutni, ami-

kor ott az utazás lehetséges. Szükséges volna, hogy az a napi 18 kilométernyi átlag, melyet CAGNI észak felé nyomulásában csak a legjobb időben érhetett el, amidőn a jég különösen kedvező viszonyokat tünte-

Messicano.

tett fel, 100 napon át legyen a középgyorsaság. Tehát az következik ebből, hogy a Sarkhoz eljutás reményéről le kell mondani?

Mit sem használna, ha valaki CAGNI kísérletét ugyanazon tervszerint megismételné. Legfeljebb néhány kilométerrel messzebbre nyomulhatna észak felé, ha az

Oceán jége rendkívül kedvező viszonyokat tüntetne fel; de az így elért eredmény nem volna elég kárpótlás a sok fáradság és áldozatért. Éppen ezért ragaszkodva ahhoz, hogy kiinduló pontul a szárazföld szolgáljon és nem a jég által tova sodort hajó, minek szükségét az első fejezetben már kimutattam, más utat kellene választani, hogy kisebb távolságot kelljen szánkákkal bejárni. Ilyen útvonalnak a következőt ajánlanám: Hajón történnék az utazás Grönland keleti partja hosszában, a Kennedy-csatornától északra, ahol kedvező viszonyok között bizonyosan magasabb szélességig juthatni, mint amint az *Alert* a Grantföldön tudott elérni.

Valószínűnek tartom, hogy az a jég, mely óriási nehézségeket gördített MARKHAM út-

jába, midőn ő a Grant-földről északra próbált szánkaexpediciót indítani, nem sokat különbözött attól, mely a mi szánkáinkat a Rudolf-főherceg szigetéhez való elhatolásban akadályozta. Nem szólok itt a jégmezők kisebb vagy nagyobb vastagságáról, hanem azokról a nehézségekről, melyeket a felület egyenlőtlensége okoz.

A szánkákra rakható terhet nem aszerint kell megállapítani, hogy mennyit képesek az emberek és a kutyák hurcolni, hanem ama korlátok alapján, melyeket a bejárandó térszín minémúsége a testi erő elé

Sacripante és Teresa.

szab. Ez a teher a szárazföld közelében levő jég hátán semmi szín alatt nem haladhatja meg a 250 kilogrammot, amibe a szánkasúly is bele van értve; mert máskülönben már néhány napi menet után eltörnének és használhatatlannokká válnának a szánkák, vagy pedig ismételve le kellene rakodni és az utat folyvást egyengetni.

Nem kell feledni, hogy bármilyen ponttól indulunk ki, a szárazföld tőszomszédságában mindig lesz oly jégterület, hol sok a nehézség. Ezt könnyű át-

Moro.

látni, ha tekintetbe vesszük, hogy a szárazföldről fuvó szelek hatása folytán a jégtömegek leválnak a partról, a tengeri szél pedig a tömegeket a szárazföld felé tereli, ahol azok egymás tetejébe torlódnak az új

képződésű jégterületek alkotta gyenge helyeken. A CAGNI-féle expedíció alkalmával volt alkalom meggyőződni, hogy az imént említett és nehézségeket okozó jégterület a parttól körülbelül 222 kilométernyire terjed. Az e területen való áthatolás már magában egy önálló időszakot fog valamely új expedíció alkalmával igénybe venni, s ez időszak alatt — mely egyszersmind a leghidegebb is — sok embert kell majd foglalkoztatni, hogy utat törjön, ahol ez szükségesnek mutatkozik; továbbá elkerülhetetlen lesz a legszilárdabb szerszámokat, szánkákat és egyéb anya-

got, melegebb hálózásokat használni és bőségesebb tápadagokat kiosztani, szóval: főgondot fordítani arra, hogy minden épségben maradjon és a személyzet jól érezze magát. Ha ama bajt okozó jégterületen túl van az ember és a jég aránylag jobb állapotú, aránylag annyiban, hogy a kisebb akadályok sok tekintetben az expediciót megelőző és a folyama alatti időjárástól is függnék, akkor a második időszak kezdődik, mely az elsőtől egészen különböző. Itt kevés és válogatott emberre lesz szükség, de számos kutyára, oly állatokra, melyek az expedició első időszakában megszokták a szánkahúzást, engedelmesek és a fáradtságot jól kibírják. Ha az expedició febr. 20.-án egyenesen a Sark felé indul a befagyott tengeren, oly ponttól kezdve, melyet

Piccin.

hajóval már elérték e vidéken ($82^{\circ} 26'$), és ha oly gyorsasággal halad, mint CAGNI (naponta 10 kilométert), március 10.-én a szélesség 84-ik fokánál lehet, feltéve, hogy a jég sima és akadálytalan, a szárazföld pedig távol van. E szélességtől az utasok egy csoportjának nyolcvan napra való élelelmével, több kutyával és szánkával, mint CAGNI, de az ő embereit meg nem haladó számban gyorsan, naponta 18 kilométert haladva, északra kell nyomulni, hogy a Sark elérése vagy legalább megközelítése után a 84-ik szélességi fokhoz visszatérve, egyenesen Grön-

land északi partján lépjen a szárazföldre. Itt aztán élelmiszerek és egyéb szükséges dolgok készletét találhatja és június meg július hónapokban, mikor nehéz a jéggel borított tengeren előre haladni, a szárazföld mentében térhet vissza a hajóhoz.

Orlando.

Ha tehát nem vesz-
szük számításba a jég-
okozta nehézségeket,
melyek mindkét helyen
egyformák, Grönland-
nak a Ferenc-József-
földdel szemben az
az előnye van, hogy
a tölcéséralakú nyílás,
melyet a Robeson-csa-
terna északi részén a
nyugati Grant-föld és
a keletre fekvő Grön-
land alkot, feltartja a
jégnek mozgását a ta-
vaszi évszakban, mi-
dőn az expedíció észak-
nak veszi útját s így
elejét veszi a jéggel
való elúszásnak, mely
nagy mértékben csök-

kentette, főleg az expedíció első szakában, CAGNI
napi sebességét.

A Ferenc-József-szigetecsoport csúcsával észak felé
forduló háromszög; azért nehéz ott partra szállni, s
megeshetik, mint CAGNI-val is történt, hogy az a cso-
port, mely a Rudolf főherceg szigetén levő tanya felé
igyekeznék, dél felé haladtában a háromszög csúcsát

elkerülné s így sokkal nagyobb utat kényszerülne megtenni. Grönlandban ez a veszély nem állhat be, mert ott a hajó vagy a téli tanya hely, ahonnét a sarkexpedició útra kelne, délre fekszik egyik szárazföldtől, ennél fogva a visszatérő expedició, ha előzőleg nem is maradt meg mindig a kellő irányban, a part mentében könnyen visszatalálhat a tanyához.

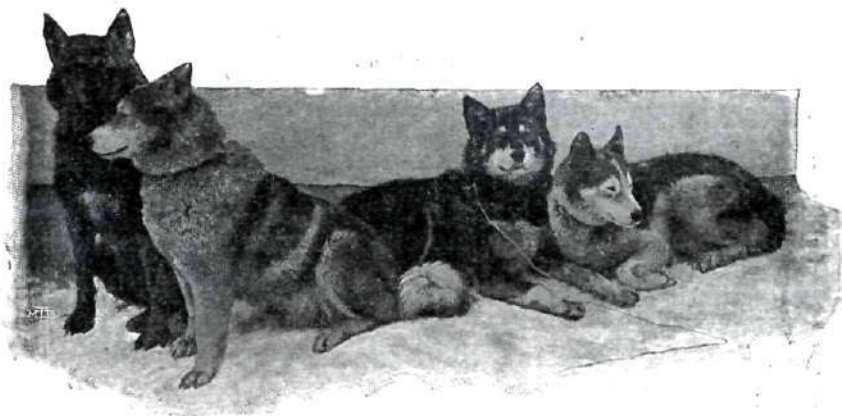
Pantaleone.

A mi expedíciónkban nagy hasznát vettük az alpesi kalauzoknak. Sokan még mindig úgy vélekednek róluk, hogy csak alpesi otthonukban tehetnek szolgálatot. Nem felejtethem el, mennyire csodálkoztak Amerikában, midőn alpesi kalauzokkal másztam meg a Szent-Illés hegyet. Ezek már fiatalon megszokják, hogy élesen megfigyeljenek, gyorsan határozzanak; a tevékeny életmód és a mesterségökkel járó sok veszély erősíti testöket és szilárdítja jellemöket. A tengeren, habár más körülmények között, ugyanily tulaj-

donságok fejlődnek ki. Azért állítottam össze az expedíció személyzetét részint alpesi, részint tengerparti lakókból, de az alpesieket többre becsülöm, mert jól ismerik a jeget.

A legnagyobb figyelem az emberek és a kutyák kiválasztására fordítandó. Csak olyan emberekkel induljunk sarkexpedícióra, kik testileg és lelkileg kipróbáltak. Senki se keljen sarkexpedícióra, ha nem tökéletesen egészséges. Egyetlen betegségi eset egy csoport vesztét vagy az expedíció balsikerét vonhatja maga után. Másrészt csak valamennyi emberének feltétlen engedelmessége, nem a cselekedeteikről magoknak számot nem adó egyének vak engedelmsége, hanem az olyan, melyet a kötelességérzet és a főnök iránti bizalom sugal, teszi lehetővé, hogy az, aki intézkedik, olyat is elrendeljen, amit máskülönben igen nehezen valósíthatna meg.

A sarkvidék csak olyan embereknek való, kik jól el vannak készülve, és nagyon elszántak: de rettentő szigorral sújtja azokat, kik könnyelműen és érejkben elbizakodva keresik fel.

A megmaradt kutyák.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Az északsarki nyár.

Diszesen fellobogóztuk a sátrat és a hajót CAGNI visszatérte után több napig. Vig öröm váltotta fel a szomorúságot.

Az én aggályaim is megszűntek. Most, mihelyt lehetséges volt, a hajót ki kellett szabadítani a jégből. Nem lehetett már reményleni, hogy az első csoport annyi hónap eltelte után még a szigetcsoport északi részében tartózkodik. Mert ha CAGNI akkor, midőn az évszak már nagyon előrehaladt, a Harley-szigettől a Teplitz-öbölbe érkezhetett, ez a tény legvilágosabb bizonyítéka volt annak, hogy QUERINI csoportja, ha valami módon sikerül a NANSSEN által fölfedezett szigeteket vagy a CAGNI útjának környékére eső bármely földet érintenie, ebben a kedvezőbb évszakban bizonyára visszatérhetett volna a kunyhóhoz.

Állandó keleti szél kellett ahhoz, hogy a jégzaj eltakarodjék és az öböl újból szabad legyen. Június végén voltunk. A Nap legmagasabb delelését elérve, ismét lejjebb kezdett szállni. Már a múlt nyáron tapasztalhattuk, hogy augusztus utolsó napjaiban véget ér e vidéken a rendes hajózás lehetősége. Tehát csak két hónapunk maradt arra, hogy a hajót kiszabadítsuk a jégből és rajta legalább a Flóra-fokig menjünk.

Azonban hosszú szélsérend állt be, melyet csak könnyű és különféle irányú szelek szakítottak meg. Június végén ismét jég fedte a tengert, az öböl egészen télies képet öltött. Eltekintve a hőmérséklettől, áprilisban vagy májusban képzelhattuk volna magunkat.

A jégtől megtisztított hajó rendbehozott gépezettel útra készen állt az öböl jegétől 180 méternyire. Nemcsak föl kellett azt egyenesíteni, hanem ki is

A kunyhó a nyár folyamában.

vinni a jégmezőből, melybe be volt zárva. A jég-szorongatás után a hajó orránál némely helyen öt méter vastagságúvá lett a jégmező. Ez a jégtömeg nemcsak el nem olvadhatott a nyár melegétől, hanem még aknával felrobbantható sem volt.

Július 5.-én kezdődött a tulajdonképeni nyár. Ekkor a hőmérséklet állandóan 0 fölött maradt és bőséges olvadás állt be. Mindenütt folyni kezdett a víz, siketítő zajjal, mely azonban nekünk jól esett. Két heti valóságos nyár következett most. Eltűnt a

szél és a köd. Kellemes volt a szabadban dolgozni; azt képzelhette az ember, hogy más földre varázsolták. Július 11.-én először esett az eső.

Attól tartottunk, hogy az olvadás következtében sátorunkba be fog folyni a víz, de mert az a magaslat, melynek lábánál a sátor állott, még

Ebéd utáni pihenő.

jéggel volt borítva, ez védőgátul szolgált, mely a vizet elterelte, úgyhogy az a kunyhótól jobbra és

Cagni parancsnok, észlelés közben.

balra lefolyt. Az a kevés, ami mégis a sátor belsejébe hatolt, kifolyt és lakásunk padozata felszáradt. A sátorban oly meleg kezdett lenni, hogy valamennyi ajtót ki kellett nyitni. A 0 feletti 5—7 foknyi hőmérséklet mellett kényelmesen heverészhettünk órákon át, a hideget nem is

érezve, a külső sátor előtt. De ha csak néhány percig felhők fátyolozták a napot, ez már eléggé em-

lékeztetett arra, hogy a sarkvidéken vagyunk. Az esős napok alatt az első sátorban tartózkodtunk, melynek mindkét oldala nyitott volt; így a szabad levegőt élvezhettük, anélkül, hogy áztunk volna. A belső sátorból annál is inkább kiigyekeztünk, mert ott folyvást égtek a petróleumlámpák.

Július hónapban CAGNI és csoportjának emberei egy heti nyugalom után szintén munkához kezdtek.

A mágnes-házikó veszélyben.

CAGNI újból hozzálátott a gravitációs megfigyelésekhez, még pedig az ács műhelyében, ahol az állandó hőmérséklet azt lehetővé tette. A mágneses házikóban is újra folytak a megfigyelések, míg a házikót a víz magával nem sodorta.

A mult évben meglepett bennünket a jég gyors olvadása oly helyeken, ahol víz folyt. Az a gondolatunk támadt tehát, hogy magát a vizet használjuk fel a hajó jobb oldalának felszabadítására.

Két csatornát vájtunk, hogy a jégárról lezuhanó víz a hajó oldala mellett lefolyhasson. Az egyik csatornát, melyben vizesés képződött, Niagarának, a másikat és nagyobbát Amazonnak kereszteltük. A doktor vállalta magára a felügyeletet a csatornázásnál, melyhez nagy reményeket fűztünk. A csatornákon áthömpölgő víz némelykor gondolkodóba ejtett bennünket, különösen az esős napokon, midőn a víztömeg elöntéssel fenyegetett, minthogy könnyen a rövidebb útat vehette volna a hosszabb csatorna helyett, melyben mester-

A mágnes-hűtő a vízbe bukik.

ségesen vezettük a hajóhoz. Aztán kezdetben a csatornáknak nem is volt nagy hatásuk; de később,

A hűtőt a szárazra vonszolják.

július végén, a víz megint elemésztette a jeget, egészen oly módon, mint az előző évben tapasztaltuk.

A hó igen gyorsan olvadt és helyenkint már kilátszott a jégnek kékesebb színe. A kutyaólak, melyek CAGNI megérkezésekor

Vadászaton.

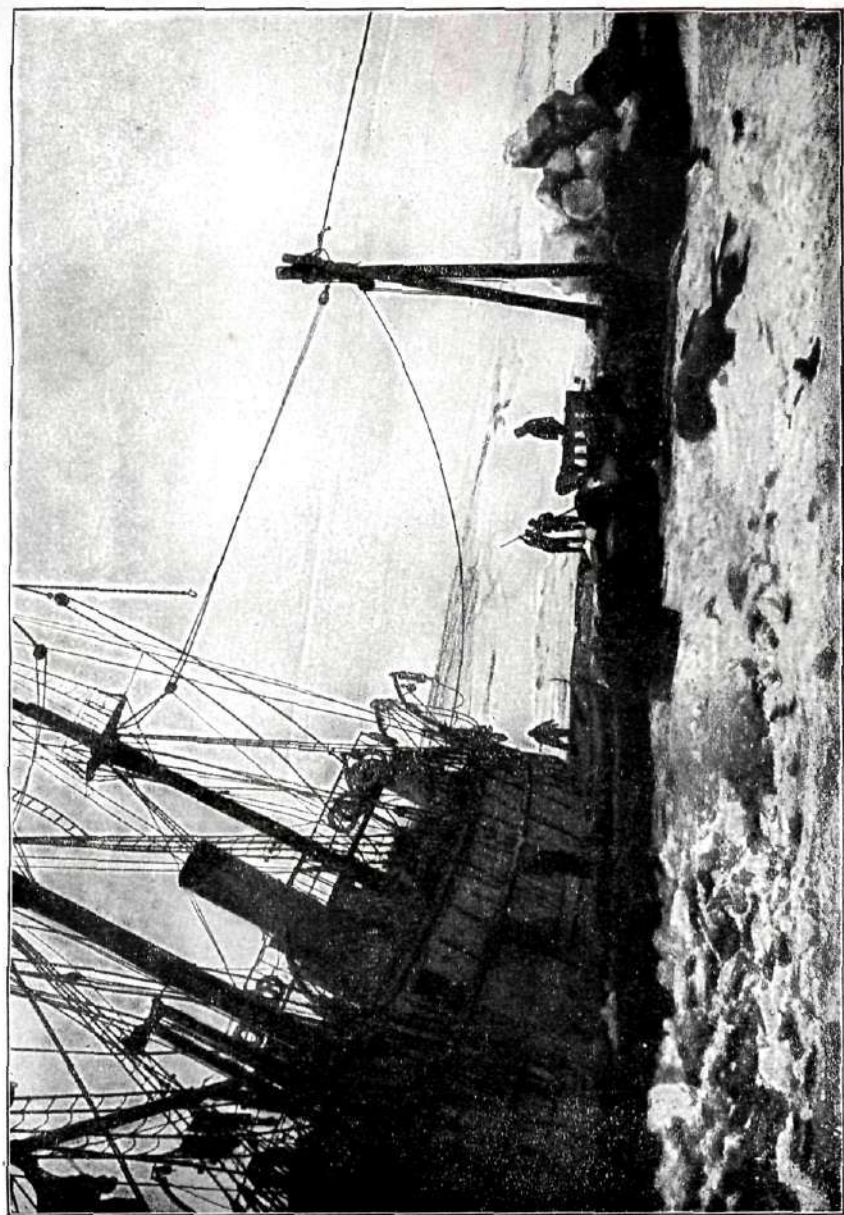
még hóval voltak betemetve, most már majdnem egészen megtisztultak. A jégáron járni bajos volt, mert térdig süppedt az ember; ugyanez történt a vékony jégalkotta mezőkön is, hol a vízbefulás veszélye is fenyegetett. Minden teknőalakú mélyedésben, ahol nem volt repedés, tócsák képződtek. Az Oszlop-foktól a Clemens-Mark-

ham-fokig a jégzaj a szelek iránya szerint hol eltávolzott a parttól, hol közeledett ahhoz. De a Károly Sándor és Rudolf főherceg szigetek között a jégme-

Az Alka-foktól visszatérőben.

zők nem mozdultak, csak július 15-én látszott egy kis, néhány méter szélességű csatorna, mely egészen télen a hófúvástól volt eltakarva és most a hó olvadása következtében szembetűnővé lett.

A HAJÓ KISZABADÍTÁSA ROBBANTÁSOKKAL.

Kellemes szórakozásul szolgált a környékbeli madárfészkekből a tojásokat kiszedni. Az elsőket a doktor vette át konzerválás végett. Később aztán konyhai célokra használtuk a tojást és gyűjtések céljából az Alka-fokra ki-kirándulgattunk. Ily alkalmakkor madarakat is lőttünk, melyeknek húásával változatosabbá tettük eledelünket.

Július 20.-án véget ért a szép idő; ezentúl gyakran sűrű köd borongott, közben havazott és esett. A sarki nyár után most már az ősz következett. Megemlékezve arról, hogy éppen egy évvel ezelőtt ugyancsak július 20.-án érkeztünk a Ferencz-József-szigetcsoporthoz, megünnepeltük az évfordulót. Milyen örömeinkre szolgált akkor, hogy sarkvidékre érkeztünk! De most éppen ellenkező érzet töltötte el szívünket; azzal a kívánsággal koccintottunk poharat, vajha mennél hamarább hátat fordíthatnánk e tájnak. Tizenkét hónap, melyet ott töltöttünk, eléggé megmagyarázza, hogy gondolkodásmódunk ekkép megváltozott.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A hajó kiszabadítása.

Serényen dolgozgattunk már a tavasz óta, hogy a jégből kiszabadítsuk a hajót. Két oldalt elhordtuk a havat; minthogy pedig előrelátható volt, hogy sok robbantásra lesz szükség, olyan fúrókészüléket szerkesztettünk, mellyel a jégben gyorsan lyukakat fúrhatunk. Még nem tudtuk bizonyosan, hogy az *Észak Csillaga*, melyet az őszi jégnyomás a parthoz taszított, a fenékhez vagy jéghez támaszkodott-e. Hogy megtudjuk, próbafúrásokat tettünk a hajó körüli jégben, mely a part felől, úgy a hajó orra, mint annak tatja táján, $5\frac{1}{2}$ méter vastagságot is elért. Balra, a tengerfelőli oldalon a vastagság 3 és 5 méter között váltakozott és víz volt a jég alatt. Egyáltalában nem kellett tehát attól tartani, hogy a hajó a part homokján feneklett meg.

A jégmező állapota néhány nap óta nagyon megváltozott. Észrevehető volt, hogy a part mozdulatlan jegétől elszakadni készül. A hajó felszabadítása céljából oly munkát kellett végezni mint az előző évben, azzal a különbséggel, hogy a hajó orrával való lökés helyébe a robbanás lépett. A jégmező külső határától kezdve a hajó baloldalán elhúzódnó csatornát kellett ásni annak tatjáig. Ez a munka csak akkor ment volna

könnyen, ha a Rudolf- és Károly-Sándor-szigetektől eltakarodott volna a jég. De ez meg sem moccant és még július 15.-én sem mozdult semmit; ily előrehaladott időpontban tehát attól tarthattunk, hogy a jég elmozdulása esetében is, melyet erős szélroham előidézhetett, nem lesz időnk minden szükségeset megtenni, hogy a csatornát kivájjuk és a hajót kiszaba-

A hajó bal oldala.

dítsuk. A hazatérhetés vágyától ösztönözve, az *Észak Csillaga* főlegyenítését azon a helyen kíséreltük meg, ahol a hajó állott.

Nehéz és hosszas munkát adott volna az egyenesre állítás a tengerfelőli jég előzetes eltávolítása nélkül. Nemcsak hogy meg kellett törni a jeget, hanem a baloldaltól el is hordani, hogy a hajó a tengerre szállhasson. Igen sok köbméter jég elhordozása vált ekkép szükségessé s kérdés volt, hogy sikerül-e ez nekünk.

Nem ismerve a robbanó aknák hatását a jégben, próbáltunk egy lőgyapotrobbantást a $4\frac{1}{2}$ méter vastagságú jég alatt, a hajótól 10 méternyire. Az elsütéskor a hajó erősen megrendült, de a jégben csak kevés hasadás látszott. Ez a csekély hatás tanácsossá tette a robbantást a hajótól kisebb távolságban ismételni. A következő napokban más robbantásokat a jobboldalon, 6—8 méternyire a hajótól, a kísérlet-

Csatorna, melyen a víz a hajóhoz jut.

tünk meg. Mindössze csak 2 méter átmérőjű mélyedés keletkezett. Két akna egyidejűleg felrobbantva, erősen megrendítette a hajót, még inkább három más ez utóbbi környékén, de a kívánt hatást mindez nem idézte elő: víztükör nem képződött a hajó körül.

Minthogy láttuk, hogy ekként nagyon nehezen boldogulunk és a jégmező peremén már tágult a csatorna, ennélfogva a jég szegélyéhez közel, ahol az 4 méter vastagságú volt, lőgyapotrobbantással tettünk

kísérletet. De a jeget még csak meg sem törhettük. E két kísérletünk eredménye nem volt nagyon felbátorító. Egyelőre felfüggesztettük a munkálatokat és elhatároztuk, hogy várunk még egy hétig, mely idő alatt a növekedő meleg megrohaszthatja a jeget.

Ezalatt a hajó baloldalán tovább fúrták a jeget és 13 akna készült, melyeket hármankint robbantottak fel. Ez 21.-én történt. A hajó erősen megrázkó-

A tatnál lefolyó csatorna.

dott, az ajtók mind lepattantak sarkaikról; de a jég egész tömegében ekkor sem mozdult meg; csak a szokott hasadások képződtek a jégben. Július 29.-én és 30.-án nyolc löpor- és egy lögyapotrobbantás történt a csatorna külső részén. De körülbelül 18 órai munkával csak 6—7 méter jeget sikerült leválasztani.

Augusztus elsején a keleti szél fuvalma a Károly-Sándor- és Rudolf-főherceg-szigetek között a jégmezőt a parttól vagy 200 méternyire eltávolította,

együttal délfelé az Alka-fok irányában tág csatornát nyitott, melyen a hajó könnyen keresztül haladhatott. Még egy csatorna nyílt a Hohenlohe- és Károly-Sándor-szigetek között. Végére a tenger megszabadult a jégtől és előre látható volt, hogy egy pár óra múlva a szél oly állapotba hozza az öblöt, amilyenben az tavaly volt. Amerre csak látott az ember, sehol a szemhatáron jégzaj nem mutatkozott s a jég-

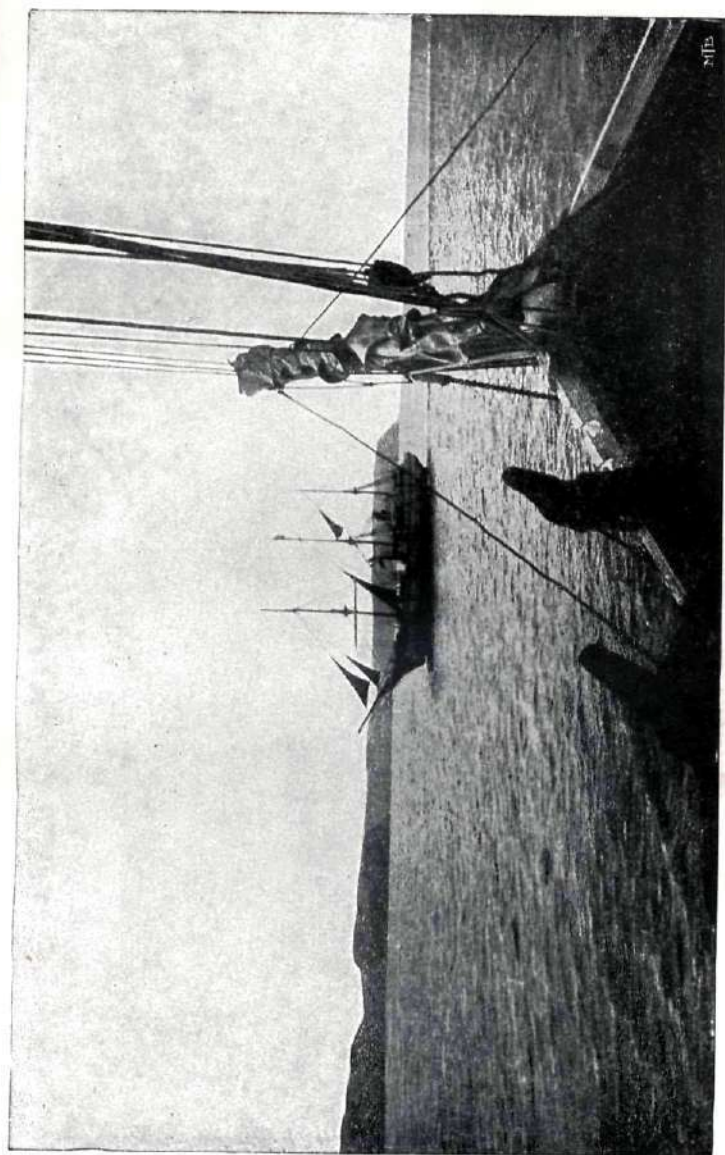

Stercorarius parasiticus.

nek ezen ellódulása biztos jelül szolgált annak, hogy a Ferencz-József szigetcsoport ép oly kiterjedésben jégmentes, mint az előző évben volt. Augusztus első napjaiban voltunk, nagy munkát végeztünk, de minden eredmény nélkül. Az a kérdés aggasztott bennünket, vajjon csakugyan másodszor kell-e itt telelnünk s el van-e veszve az *Észak Csillaga*?

Újra és lázas tevékenységgel folytattuk az aknamunkát a hajó körül. Három lőporos akna, egymástól úgy, mint a hajótól

1-5 méternyire, felrobbanása végére nagy jégtömeg leválását idézte elő, melyet részint lőporral, részint fejszével előbb kisebb tömegekre, majd kis darabokra apróztunk fel. Így keletkezett az első víztükör, mely a további munkát már könnyebbítette. Az összezúzott jeget rudakkal a hajó mellett elhaladó csatornába löktük, honnan a tengerbe jutott. Minthogy a csatorna mélysége 50—60 centiméternél nagyobb nem volt, a jeget igen kis darabkákra kellett zúzni, hogy eltakarítható legyen. Augusztus 2.-án és 3.-án ugyan-

A HERTHA ÉS AZ ÉSZAK CSILLAGA TALÁLKOZÁSA A HANNIBALFESTI ÖBÖLBEN.

ezen módon tovább folyt a munka s így felszabadult a tat és a baloldalnak a középrészig terjedő darabja.

Mindnyájan hévvel dolgoztunk. Nem akartunk veszteni egy napot sem, mert talán épen attól az egytől függött annak lehetősége, hogy még ez évben hazajuthassunk. A munka reggel nyolc órától esti hétig folyt, csupán étkezéskor tartottunk rövid pihenőket és némelykor tízig is dolgozgattunk. A csa-

Vadászatról visszatérőben.

tornák, melyekbe legényeink a szakadatlanul feldarabolt jeget lökték, kettős szolgálatot tettek: a jégdarabokat a tengerbe vitték és gyorsan elmosták a hajó oldalánál levő jeget.

Minthogy már csak kevés robbantásra volt anyagunk, mindegyiknek megtörténte után a jégben támadt nyílást fejszékkel tágitottuk, hogy először a kis darabok, majd ezek eltávolítása után a nagyobbak is a víz felszínére emelkedhessenek. A doktor volt a munkálkodásnál a legfáradhatatlanabb. Csónakban

ülve, némelykor órákon át makacszkodott, hogy kis jégnyelveket letöredezzon, minek megtörténte után aknafúrás nélkül is nagy jégtömegek kerekedtek fel s a víz színén úszkálva oly erővel ütköztek a csónakba, hogy majd felfordították. Ezen a ponton a jég a nyomás következtében felhalmozódott a hajó alatt; ezért egymásfölött levő nagy tömegeket talál-

Aknafúrás a jégben.

tunk s ezek között elhelyezett vízrétegeket, melyek tévútra vezették az embert, mert azt a látszatot keltették, hogy már minden jég el van távolítva, holott volt még olyan, amely a hajó fenekéhez tapadt. Habár a munka igen fáradságos volt, az idő elég gyorsan telt, különösen a folyvást felmerülő véletlen esetek következtében. Embereink fejszéikkel nekiestek a víz színére bukkánó nagy úszó jégdaraboknak. Ezeknek, mihielyt egy részük le volt törve, megváltozott az egyensúlyi állapotuk, a tömeg ingadozni kezdett

és végtére felfordult, miközben a rajta dolgozó emberek is önkénytelen hideg fürdőt vettek.

Augusztus 6.-, 7.- és 8.-án a hajó mentében 2—3 méternyire egymástól robbantottuk fel az aknákat és minden robbantás után több órán át fejszével dolgoztunk; ily módon sikerült a hajó baloldalánál 4—5 méter szélességű víztükröt létesíteni és ekkor

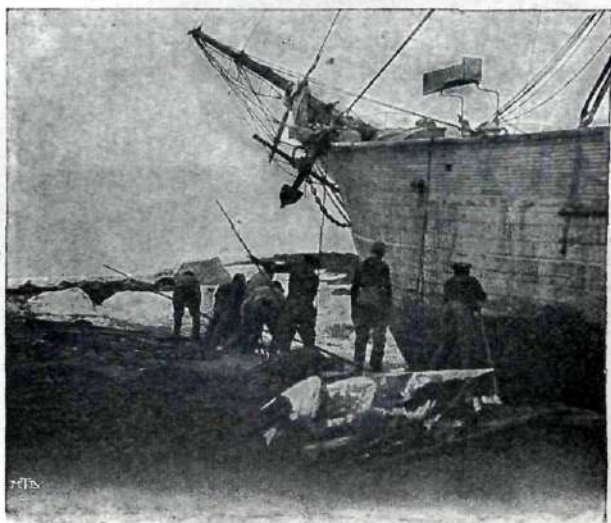

Víztükr a hajó hosszában.

már csak a hajó orránál tartotta vissza a jég az *Észak Csillagát*.

Augusztus 8.-án éppen 11 hónapja volt annak, hogy odahagytuk a hajót. Délután ezt egy aknarobbanás folytán megmozdulni és aztán lassan felegyenesedni láttuk. E pillanatban általános lelkesedés tört ki. Megvolt a jutalom a kiállt súlyos fáradalmakért; ismét birtokába jutottunk hajónknak és munkálkodásunk e részének jó eredménye reménylenünk engedte, hogy a hátralevővel is boldogulni fogunk.

A következő napon folytattuk a jégtörést, hogy a hajó orránál oly víztükör képződjék, melyben a hajó mozoghasson s így orrával és a gép segítségével végezze azt a munkát, melyet eddig a lőpor és karjaink ereje hajtott végre. Két-három robbantással letörtünk vagy tíz méter jeget; de most a munka megnehezedett, mert a jég alsó része, ahol a lőgyapot-aknák fel nem robbantak, nem volt elég töre-

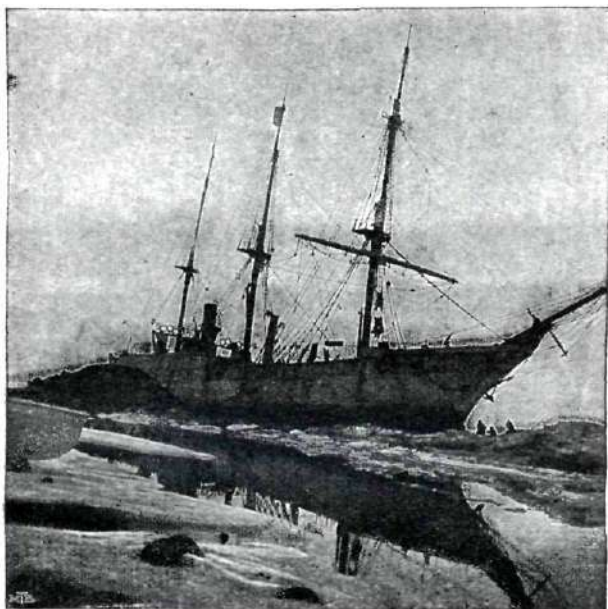

Nagy jégdarab leválik a hajó oldaláról.

dezett. Most vettük észre, hogy ahol a robbantások eleinte látszólag nem vezettek eredményre, mégis meglazult a mélységben a jég összefüggése. De ahol egyáltalában fel sem robbantak az aknák, ott kétszemeszeres idő kellett, ha csak egy pár méternyire akartunk haladni.

A part mentében a keleti szellőktől hajtott egész jégmező elmozdult már és 180 méternyire a hajótól teljesen jégnélküli kies vízfelület terült el, melynek végét a tengerpartról be sem láthattuk. A jégbe be-

börtönözve, valóságos tantalusi kint kezdtünk érezni. Augusztus 9.-én este már csak öt robbantásra volt anyagunk. A hajó, mely előtt csak 10 méternyi víztükör volt, nem rendelkezett elég térrel, hogy neki iramodjék a jégtömegnek s így gyakoroljon reá hatást. Mindenfelét megpróbáltunk, hogy új robbantó

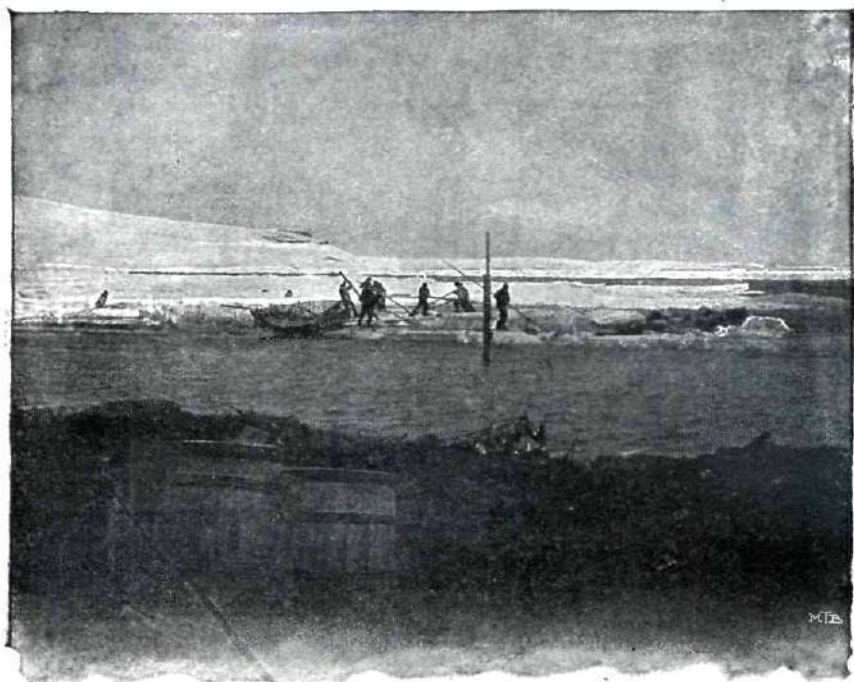
Az Észak Csillaga ismét egyenesen áll.

módra tegyünk szert, még kénsavval is kísérletet tettünk, de merőben eredménytelenül.

Az utolsó napon hűs keleti szél támadt és a nyílt tenger felé taszította a jeget. Ez alkalmat fel akartuk használni, hogy döntő kísérletet tegyünk lögyapot-robbantással. Mialatt embereink fejszékkel folytonosan tördelték a jeget a hajó közelében, felrobbant az akna az öböl jegének szélén. Ezúttal nagy volt a meglepetés: a robbanás dőrejére az összeomló hótömegek robaja felelt, a jég pedig az akna körül

50 méternyi távolságra minden irányban összetöredezett és a víz felszínén úszkált.

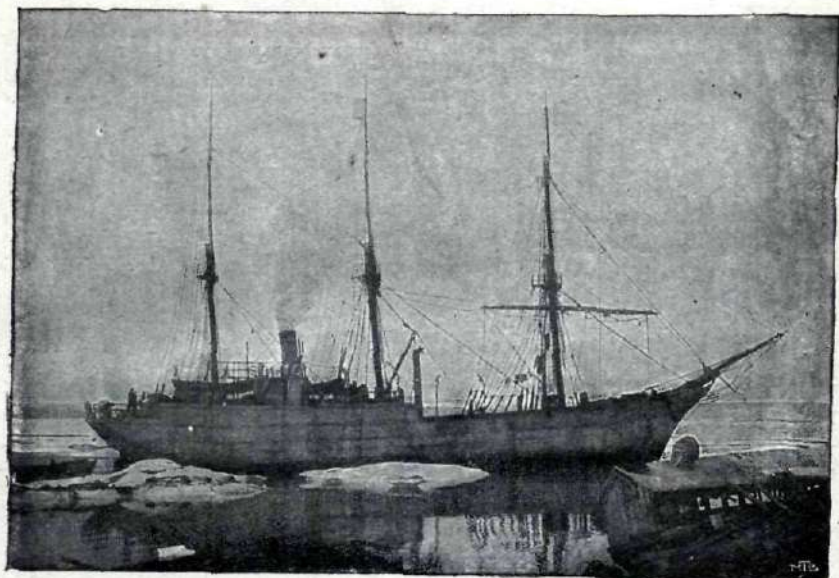
Mindenki abbahagyta a munkát, mert nyilvánvaló volt, hogy fáradozásunk most már nemsokára véget ér. Esti hat óra lévén, vacsorához ültünk, azután megint hozzáláttunk a munkához. Három robbantás

Csatornát vájunk, hogy a hajót kiszabadítsuk.

eleg volt, hogy a hajótól számított 30 méter távolságig megtöressék a jég, melyet a szél sebesen a nyílt tenger felé hajtott. Egy utolsó jégtömb, a többiekénél vastagabb, választotta még el a híg víztől a hajót. Hajnal előtt félkettőkor próbáltuk azt felrobbantani, de kellő siker nélkül; csak nagy repedés támadt a jégben. Ennélfogva abbahagytuk a munkát; nappal akartuk folytatni, abban a reményben, hogy a szél és az éjjeli dagály hatása alatt el fog mozdulni a jégmező.

Mialatt egyszerű ebédünket elköltöttük, a kívánt esemény bekövetkezett. Nemcsak a hajó előtti jég, hanem az öböltől északra levő is a szél lökésétől megindult és magával hurcolta a horgonnyal belé kapaszkodó hajót, melyet nem kellett ugyan összezúzástól féltetni, de a mozgó tömeg az öbölből jó messzire elsodorhatta. Úgy, ahogy voltunk, ki papucsban, ki cipővel a lábán, eszeveszett futással igye-

Indulásra készen.

keztünk a hajó fődélzetére jutni, mielőtt még nagyon messzire távozik a parttól. Sikerült aztán alkalmas eszközökkel a hajót megállítani és egy helyben tartani. Köröskörül az egész tömeg, az öböl háttérétől a tengerig ellódult és pompás, természetes kikötő tárult elénkbe ; annyi fáradozásunknak színtere. A sátorba visszatérve e nagy izgalom után, az éjtszakát zavartalan pihenéssel tölthettük, bízva abban, hogy most már semmisem akadályozhatja útrakelésünket.

De ezzel ugyancsak sietnünk kellett, mert a tenger az utolsó napokban már újból kezdett befagyni a hajó körül.

A vasárnapot pihenésre használtuk. Másnap, augusztus 13.-án, kicseréltük a kormányt. Tizennegyedikén a szén egy részét a hajóra raktuk. Délután az utóbbival a sátor közelébe óhajtottunk volna jutni, hogy az élelmiszert és minden más holminkat is felrakhassuk, de mikor meg akartuk indítani, csak akkor láttuk, hogy megfeneklett az alacsony vízállás és a

Elhagyjuk a Teplitz-öböl.

tatban elhelyezett szénnek súlya miatt. A dagály beálltával ismét úszott az *Észak Csillaga* s a gép nagy örömünkre előre hajtotta. Gyönyörködünk benne, amint félrelökdöste a jeget és néhány száz méternyire a kunyhótól horgonyt vetett. Habár sokat is szenvedett a jég nyomásától, még elég szilárd volt s midőn fölegyenesedve, szabadon és indulásra készen állt előttünk, úgy véltük, hogy már Olaszországban vagyunk; nem is gondoltunk a nehézségekkel, melyek a Barents-Tengerig való hajózás alkalmával még reánk váraкоztak. Még aznap este végkép elhagytuk a tá-

bort és átvittük az ágyakat az új helyiségbe, melyet az ács a földélzeten készített.

Augusztus 15.-én reggel a sátorból elvitettem a hátramaradt ruha-ládákat s konyhadarabokat. Délután nyolc hónapra való élelmet szállítottunk a hajóra. Ez a munka igen gyorsan haladt, mert a hajó oly helyen horgonyzott, ahonnan a ládákat közvetlenül, csónakok használása nélkül, a hajó földézetére lehetett vinni.

Hat órakor a köd eloszlott s gyönyörű est következett. Könnyű délkeleti szellőtől egészen kitisztult a szemhatár. Elhatároztam, hogy elhagyjuk az öbölt. Augusztus 16.-án hajnal előtt félkettőkor, teljesen felkészülve elindultunk s lassan eltávoztunk a parttól. Megkerülve az öböl jegét, mely oly sokáig fogságban tartott bennünket, háromszor hurrah-t kiáltottunk. De e pillanatban feléledt ama társaink emléke is, kik nem jöhettek haza velünk. Lemondtunk már a reményről, hogy valaha viszontláthatjuk őket. Észak felé révedezett tekintetünk, hol a jégtől ment nagy vízterületen túl bizonyosan már a jég közé temetve porladozik QUERINI, a készséges STÖKKEN és a hű OLLIER. Sirjaikra sohasem fogunk többé akadni, mert a Jeges-Tenger féltékenyen őrzí titkait.

A ládákba csomagolt ruhaneműeken kívül, melyek egy puskával és töltényekkel együtt az ács házikójában maradtak, annyi élelmet hagytunk hátra, hogy húsz embernek is egy egész évre elég lett volna, azonkívül sok mást, ami nem volt teljesen nélkülözhetetlen a földélzeten, petroleumot, szenet és egy csónakot. Az életben maradt kutyák közül csak a leg-erősebbeket vittük magunkkal, valamint azokat, amelyeket a szánkák húzására használtunk. A többiek legnagyobbrészt leöltük; csak nyolcat kiméltünk meg (négy himet, két nőtényt és két téli szülöttet).

TIZENHATODIK FEJEZET.

Visszatérés a Flóra-fokhoz. Norvégiába érkezésünk.

Legszebb idő volt másnap reggel, szél nem fújt; az eléggé tiszta szemhatár arra a reményre jogosított, hogy gyorsan hajózhatunk dél felé. A jégzaj nagy távolságban látszott a szemhatár szélén és köröskörül, nyugat, észak és dél felé oly vízterület terült el, melyen egyáltalában nem volt jég.

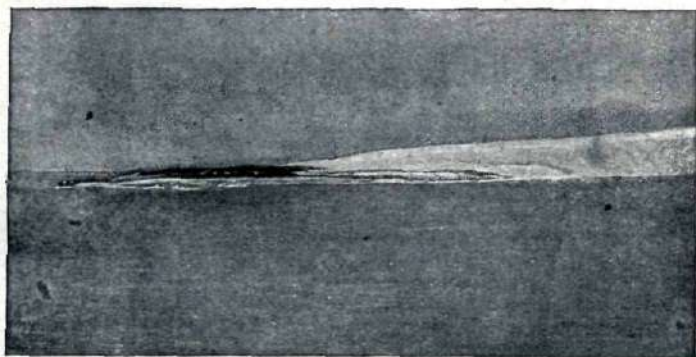
A hajó lassan haladt, mert még nagy jégtömböket hurcolt magával, melyek oldalához tapadtak. Amint azok lassankint leváltak, a sebessége is fokonykint növekedett, míg óránként hat mérföldnyit tett. Lassankint eltűnt szemünk előtt az öböl, ahol tizenkét hónapot töltöttünk. Először az Oszlop-fok sziklái tűntek el, azután az Alka- és Brorok-fok, ezalatt pedig délen a Clemens-Markham fok lett láthatóvá.

A Hohenlohe- és Károly-Sándor-szigetek között levő csatorna nyitva állt, de az előbbi évtől eltérően a csatornából a jég sodra nem nyugatnak irányult, mi annak jele volt, hogy a jégzaj szilárd lehetett a Rudolf-szigettől keletre. A Károly-Sándor-szigethez közeledve, tisztán láthattuk a Felder-fokot, melyet első utazásakor PAYER és a Brogger-fokot, melyet NANSSEN fedezett föl. Kőd vett körül bennünket, mikor a Brogger-fokon túlhaladtunk, mindamellett ugyan-

abban az irányban hajóztunk este nyolcig, amikor a ködön keresztül az Ommaney-sziget körvonalai tűntek elénkbe.

Egyfelől a part, másfelől Ommaney-, Harley- és Neale-szigetek között áthajózva, a Mária-Erzsébet-sziget felé vettük útunkat, de ennek közelébe érve, keleti oldalán a jég miatt nem haladhattunk; ennél fogva a nyugati oldalon délnek tartottunk a Viktória-királynő-tengerére.

A friss délkeleti szél állandóan kezdett fújni és

Az Oszlop-fok eltűnik szemünk elől.

a köd korlátozta a szabad kilátást. Időközönként szét-szórt jégdarabokkal telt területen hajóztunk át, melyek azonban fel nem tarthattak bennünket. Esti nyolc óra felé a ködön keresztül megpillantottuk György herceg földjének északi partját. Úgy látszott, hogy nyugat felé a víz mindinkább tisztul s így ezt az irányt követtük. De mikor a Murray-fokon túl voltunk, kissé kiderült az idő s észrevehettük, hogy az egész Britt-csatornát elzárja a jég.

Nyugati irányban a Sándor-föld felé lehetetlen volt hajózni. Keleten azonban számos csatorna látszott, tehát kelet felé tartottunk. Időközben átlátszó

tiszta lett az idő s ez nagy segítségünkre szolgált, midőn egyik csatornából a másikba hajóztunk s minden pillanatban meg kellett állanunk. Olykor aggodalmas perceink voltak s szemünk a kapitány felé fordult, ki az árboc-kosárban gyakran negyedóránként át kémlelte, hogy melyik a legjobb út. Így érkeztünk négy óra felé Eaton-szigetéhez, hol újra köd környékezett bennünket. Rövid út befutása után ismét megakadtunk. Nem voltunk még nyílt tengeren, hanem csak egy tágas csatornában. Innen kijutva, egész reg-

Az Atka- és Brorok-fok.

gel egy helyben maradtunk, várva az idő kitisztulását. Mikor ez bekövetkezett, igen elcsüggesztő látvány tárult elénkbe. Megint egy szűk csatornában voltunk a Hooker-sziget mentében; dél felé a Britt-csatorna, azontúl pedig a Barents-Tenger jéggel volt borítva oly helyen, ahol egy évvel előbb akadálytalanul járt hajónk.

A szélről hajott jégzaj minket is visszavitt az Eaton-sziget jelé. Friss szél fútt egész éjjel. Reggel könnyű, északról jövő szellő váltotta föl. Ekkor a jég mozgása is megszűnt, majd — egy idő múlva — délkelet felé kezdett indulni. Nem ámíhattuk többé ma-

gunkat: a jég hatalmába kerültünk, az pedig a szél szeszélyétől függött.

A hó 18. és 19. napját a Hooker-sziget felé nyitott kis öbölben töltöttük. Ez a hely nyüzsgő élettel volt telve: medvék, fehér delfinek, narvalok és fókák szórakoztattak bennünket kényszerfogságunkban. Tanui voltunk egy medve fókavadászatának. A medve a jégmező szélén lopódzott mindközelebb, lehetőleg rejtőzködve, hogy a parthoz közeledő fókára vetesse magát. Így a hajó szomszédságába került s nem vette

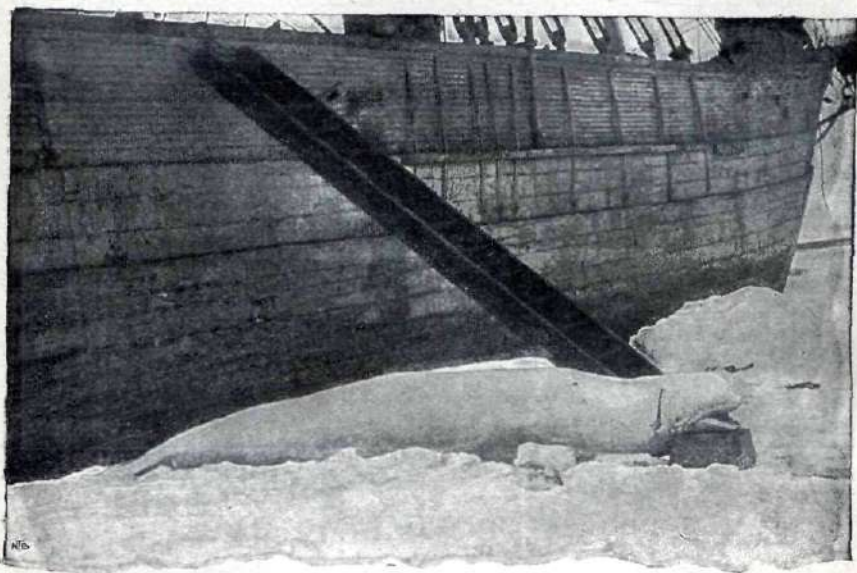

A Britt-esatorna jége.

észre, hogy többen közülünk mozdulatait ép oly figyelemmel kísérik, amilyenell ő a foka mozdulatait kémleli. Amikor legkevesbbé várta, ledurrantottuk.

Augusztus 19.-én este kiderült az ég és a víztükör körülöttünk tágult. Mi ekkor déli irányban, amennyire csak lehetett, a Barents-fok felé haladtunk. A gyönyörű éjszakában láthattuk köröskörül a Hooker-, May-, Etheridge- és Northbrook-szigeteket. Az ugyanakkor uralkodó szélcsend miatt a jégmezők egymástól kissé el voltak távolodva s a hajó képes volt közöttük lassan a Barents-fok irányában előrehaladni.

Négy órai makacs küzdelemmel hat-hét mérföldnyire közeledtünk a Northbrook-sziget felé. A kapitány nagy jártassága rendkívüli segítségünkre volt. Ő az árboc tetejéről egy pillanat alatt fölismerte, hogy a sok csatorna közül melyikben juthat a hajó előre. Egyik csatornából a másikba csapongott; folyton ide-oda kerüldözött, majd megállította a gépet, hátráltatta a hajót, majd teljes erővel neki vitte a

Fehér del.ín.

jégmezőknek, melyek között utat vágott magának. Ily módon csak szüntelen értelmes elővigyázat óvhatta meg a hajót a sérülésektől, midőn erőszakkal törtetett előre.

Habár az árboc tetejéről nem látszott jégtől ment víz a Northbrook-szigettől délre, meg voltunk győződve, hogy a Barents-fokhoz eljutni egyértelmű lesz a Flóra-fok eléréseivel. De éjjel felé úgy beszorultunk a minden oldalról környező jég közé, hogy meg sem mozdulhattunk.

A helyzet nem volt nagyon kecsegtető, különösen oly hajóval, melynek oldalai már előbb erős megpróbáltatásnak voltak kitéve. Mindent, ami arra való volt, hogy szükség esetében gyalog tehessük meg az utat a Flóra-fokig, ú. m. élelmiszereket, sátrakat, petroliumot, ruhadarabokat, pus-kát és töltényeket a hajó fődélzetén készen tartottunk, hogy kezünk ügyében legyen minden eshetőségre. A hónap 20.-ik napjától a 23.-ikig jég közé voltunk bezárva, mely északnyugatra vitt bennünket.

Huszonharmadikán este friss délkeleti szél támadt, a legrosszabb szél. Az egész jég északnyugat felé kez-

dett úszni és reggel hétkor csak két-három mérföldnyire voltunk Eaton szigetétől. A hajót magával vitte a jég három hatalmas, a szigettől délre megakadt jéghegy felé. Süvített a szél, közben-közben havazott és a mozgó jégtömegek minden oldalról nyomást gyakoroltak a hajóra. A helyzet nyugtalanító volt és fűtött géppel és felszerelt szivattyúkkal minden eshetőségre készen voltunk.

Egy jéghegy közelében.

A három jéghegy egymástól néhány száz méternyire háromszögben állott olyformán, hogy a középső legközelebb volt hozzánk. E kolosszusok valamelyikének nekimenve, el lehattünk rá készülve, hogy a hajó megáll és oldalával kénytelen fölfogni az észak felé tetemes sebességgel mozgó jégzaj nyomását. A legközelebbi jéghegytől néhány száz méternyire a jégmező, mely minket magával vitt, megállt. A többi jég azonban folytatta útját észak felé. Kis és nagy jégdarabok szélesebesen vonultak el az *Észak Csillaga* oldalánál. Nagyszerű látvány volt, de nyugtalanító. Óriási csapás lett volna, ha a hajó a mozgó jégben tönkremegy. Körülbelül egy órán át teljes gőzerővel ama jégmező szomszédságában tartottuk a hajót, mely eddig is támaszpontja volt s talán tovább is védelmet nyújtott. De sokáig nem tarthatott e védelem. A kapitány, midőn mellettünk tovaszáguldani látta a jeget, legjobbnak találta annak sodrát követni s a jéghegyet ügyes mozdulattal kikerülni. Bár én ezt veszélyesnek tartottam, jobbat tanácsolni nem tudtam. A kapitány felhasználta egy pillanatot, midőn szabad víztükör képződött körülöttünk, mert a jéghegy nyomásának kitett jégmező minden irányban összetöredezett és a hajót ügyes kormányzással a mozgásban levő jég közé terelte, mely kisebb mértékben volt összenyomva, mint első tekintetre látszott s nem gátolta a jéghegytől való eltávolításunkat. A jégtől sodortatva, a veszélyes ponton csakhamar túlvoltunk. Folytattuk e hadargást a ködben, hogy a sötétben felcsillamló második jéghegyet kikerüljük. Ez sikerült és a hajó végre olyan víztükrön ringott, mely észak felé körülbelül egy mérföldnyire terült. A jéghegyen vetettünk horgonyt s tizenhét óra óta most először élveztünk egy kis nyugalmat. Épen a

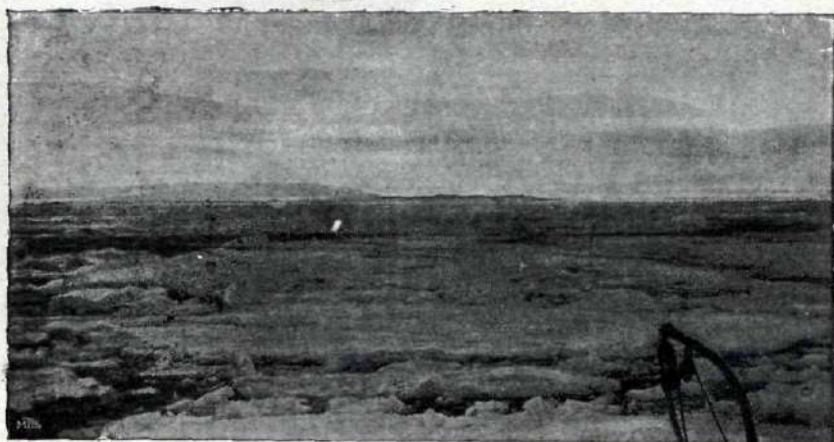
jéghegyek, melyek annyi félelemre adtak okot, nyújtottak most oltalmat nekünk.

Az éj folyamában elcsendesedett a szél. Gyönyörű idő következett másnap; de helyzetünk bizonytalan volt. A szélről már nem északnak hajtott jég betöltötte a víztükröt, ahol menedéket kerestünk. Estve dél felé kezdett mozdulni a jég s egy nagy mezeje, melyet a víz sodra a hajóhoz lökött, ehhez oly erővel ütődött, hogy vagy 20 foknyira oldalt döntötte. Szerencsére a hajó előrszével kitérhetett és ekkép kiszabadult a félelmes szorongatásból. De más jégtömegek siettek felénk s körülzárással fenyegettek. A drótköteleket meg kellett oldanunk és a horgony hátrahagyásával teljes gőzerővel menekültünk a jéghegy mellől; egy pillanat alatt minden oldalról körülvett bennünket a jég.

Ez estve hasztalan volt minden igyekezetünk, hogy a Hooker-szigetet elérjük s ott horgonyt vessünk. Vissza kellett térnünk az egyedüli víztükörbe, mely a Britt-csatornában a jéghegyek és a Flóra-fok között még található volt. Az éjtszaka egy része azal telt el, hogy a jégnyomás elől kitérni s lehetőleg északra jutni törekedtünk. Még tiszta idő volt, mindkettő sikerült, de a köd beálltával feladatunk lehetetlenné vált. Északra sodortatva, szeretnünk volna ismét az Eaton-szigetre akadni; egy ideig azt sem tudtuk, hol vagyunk. Végre a halvány szürkületi világosságnál, midőn a köd is egy pillanatra eloszlott, sikerült az említett szigethez elvetődnünk, arra az egyetlen helyre, hol biztosak lehettünk, hogy a jég magával nem sodor bennünket.

Itt töltöttük a hónap 26.-ik és 27.-ik napját folytonos izgalmak között. A Britt-csatorna jege az Eaton-sziget közelében nem tudott nyugalomba jönni és a

hajó oldala mellett óránként 2—4 kilométer sebességgel siklott el. Több kilométernyi felületű jégmezők sodróttak így tova és súrolták a hajó falát. Némelyik jégtömeg nem gyakorolt nyomást, másik — valamilyen megakadva — tengelye körül forgott és az *Észak Csillag*-t oldalba döfve, a part felé lökte. Egy ilyen alkalommal a hajó a part mellett levő jéghegybe ütközött s kormányrúdja és korlátja meg is sérült. Ezúttal még nem volt komoly baj; de attól lehe-

A Britt-csatorra folyásában.

tett tartani, hogy bármely pillanatban súlyosabb történhetik.

Már-már azt hittem, hogy az Eaton-sziget mellett önkénytelen második telelésre leszünk kárhóztatva. A szél ismét északról kezdett fújni és várakozásunk ellenére délen nem nyílt csatorna. De csatornák hiányában hogyan juthattunk volna a Barents-fokig? A jégtömegek most dél felé úsztak és mozgásuk csak rövid percekig szünetelt, holott az előző napokon, míg szélcsend uralkodott, felváltva déli és északi irányú mozgásuk volt a csatorna keleti oldalán elég

erős dagály következtében. Minthogy a víz sodra szakadatlanul vitte a jeget, ez utóbbi — úgy látszott — a csatornából ki, a Barents-Tenger felé tartott. Hogy tehát a Barents-fokhoz érhessünk, igyekeznünk kellett a jég közé kerülni s vele együtt tovasodortatni.

Huszonhetedikén este a hajó egy víztükörbe jutott, mely az Eaton-szigettől nyugatra, a Miers-csa-

A megmaradt kutyák az Észak Csillagán.

torna irányában képződött. A következő napon kissé élénkült a szél s nem kis meglepetéssel láttam, amint dél felé a földéltre léptem, hogy az Eaton-sziget a szemhatár szélén van, a Northbrook-sziget pedig, melyet előző este alig tudtunk megkülönböztetni, tisztán kivehetően előttünk áll. Kétségtelenül nagyobb mértékű volt a jég mozgása, mint gondoltuk. Nem vitt bennünket a Miers-csatorna felé, mint eleinte látszott, hanem délnyugati irányban egész nap és egész éjjel, azután pedig a Northbrook-sziget partján végig.

A következő napon, 29.-én, elég gyorsan halad-

tunk, északkeleti és északnyugati szelektől hajtva naponta 14 kilométernyinél is hosszabb útat téve meg és 30.-án este csekély távolságra voltunk a Barents-foktól, ahova, ha a szél nem változik, másnap reméltünk elérhetni. Az éjtszakát nagy félelmek között töltöttük. A szél irányváltozása azt jelentette volna, hogy épen abban a pillanatban, midőn a célhoz értünk, visszalökődünk a csatornába, ahonnet talán ki sem szabadulhatunk s ekkor még egy telet töltünk e tájon, a mult évinél rosszabb viszonyok között; sőt esetleg hajónk is elvész. Az éj folyamában, nyugtalankodva, többször fölmentünk a földélzetre. Az északnyugati szél nem csendesedett, a Barents-fok mindinkább közeledett. Hajnalodott. A Barents-Tengerben kelet és dél felé, amerre a szem ellátott, jégzaj terült el. Nyugaton a Northbrook-sziget hosszában a szárazföldtől tíz mértföldnyire jégtől szabad volt a tenger.

Már előző este igyekeztünk, felhasználva minden pillanatot, midőn a jég kevésbbé volt összeszorulva, ha csak arazonkint is, a tengerfok nyílt vize felé jutni. Ez 31.-én reggel végre sikerült. Megszüntek a nehézségek és a hazatérés, mely eddig oly bizonytalan volt, most már csak néhány nap kérdése lehetett.

A Britt-csatornán, melyet a mult évben a hajózásra nézve nagyon kedvező évszakban jártunk be, most ime másodszor, bizonyára sokkal alkalmatlanabb viszonyok között hajóztunk át. Bátran mondhatni, hogy ez a csatorna, valamint a Viktória- királynő-tengere is, ha nem mindig, de majdnem mindig hajózható nyáron, július 15.- és 20.-ika közt, mely időszak szerintem a Ferencz-József-szigetecsoport átkutatására is a legalkalmasabb.

Sebesen haladtunk a Flóra-fok felé. Azzal a re-

ménnyel érkezünk oda, hogy már várnak reánk elveszett társaink s ott lesz a posta is, melyet valamely cethalászhajó hozott magával. A sziklát most sokkal kevesebb hó takarta, mint tavaly. Számos madár röpködött ott és zöld volt a tengerpart, ahol a kunyhók álltak. Hasonlíthatatlanul szebb helynek találtuk, mint a Teplitz-öblöt. Sajnos, hogy társainknak semmi nyomára nem akadtunk.

Március 23.-ika óta, mely napon ők az expediciótól különváltak, öt hónap múlt el. Hiába találgatnók, miért nem jöttek vissza. Én mindig azt tartottam, hogy valami baleset érte őket, de minden hypothesis felállításától tartózkodom.

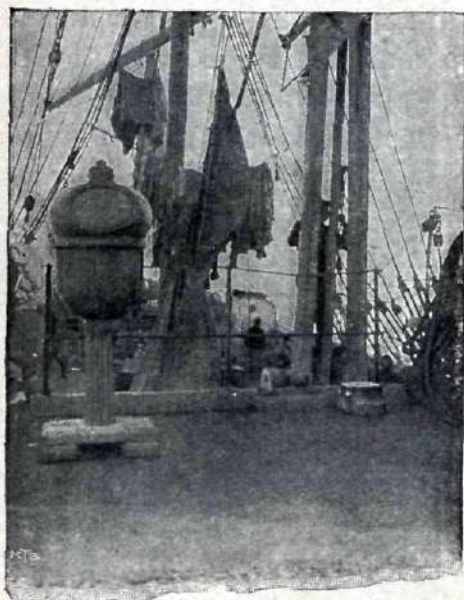
JACKSON kunyhójában nagy örömünkre oly levélcsomagot találtunk, melyet a *Capella* július 13.-án hozott. Mindannyian jó híreket kaptunk s nagy mohón olvasták embereink a legfrissebb ujságokat. Ez alatt én EVENSEN kapitány társaságában fölmentem a hegyre, hogy a magasból jobban lássam, milyen irányban lesz legcélszerűbb délnek indulni. A Barents-foktól kezdve, a parttól több mint 18 kilométernyire fehéres vonalban huzódott nyugat felé a jégzaj. A Miers- és Nightingale-csatornákból jégnyúlványok indultak ki déli irányban. Délkelet és dél felé az ég színe mutatta, hogy a jég áthatolhatatlan; ellenben délnyugaton az égnek sötét színe a szemhatár közelében nagy kiterjedésű szabad tengerre engedett következtetni.

Pár órai megszakítás után még aznap este folytattuk útunkat; elhaladtunk a Grant-fok mellett, déldélnyugati irányba fordultunk és nemsokára elhagytuk a partot, csak kevés jéggel találkozva haladásunkban. Eközben ismét felhők gyülekeztek az égen, eső és köd váltakozott. Másnap reggel hét óra felé könnyű hin-

tázó mozgásba jött a hajó s e mozgás, mind felismerhetőbbé válva, értésünkre adta, hogy a jégzaj elmaradt mögöttünk.

Még csak olykor-olykor pillantottunk meg jeget nyugati irányban, hol közel hol távolabb az útvonaltól, melynek célja most az Északi-fok volt.

Szeptember 2.-án állandó nyugati szél mellett

Úton Európa felé.

viharos volt az idő s ekkor ismét jégterületek szomszédságába jutottunk, melyeken tiszta és csendes időben könnyű lett volna áthaladni; de a ködben, mely körülvelt bennünket, a szélvészről felkorbácsolt hullámok között az éj sötétjében nem volt csekély dolog a dél felé vezető utat megtalálni. Már nappal, midőn a viharos tengeren egy jégrétegen akartunk áthaladni, egyszerre nagy

jégtömegek közé kerültünk, melyek majd a hullámok hátán a fedélzetig emelkedtek, majd a mélységbe zuhantak és 1000 tonnás jégdarabok lökései közepette izgalmas negyedórát éltünk át. A hajó ekkor a jég közé szorult, nem tudott továbbhaladni és egy ideig csavarának nem kis veszélyeztetésével az úszó tömegek lökéseit kellett kiállnia. E válságos helyzetből kiszabadulva és ismét nyílt tengeren hajózva, eszünkben tartottuk a kapott leckét és na-

gyon óvatosan hatoltunk előre, hogy újból ily körülmények közé ne jussunk. A jégzaj búcsúüdvözlete volt ez, mely egy álmatlan éjszakánkba került. Követve kelet felé a jég szegélyét, mindig nyílást kémelve, ahova a hajó férközhetett, hogy kionsonjon, este tíz órától majdnem éjfélutáni kettőig mindig csak hol közeledtünk a jéghez, hol eltávolodtunk tőle. Végre két óra felé eléggé járható területre értünk, onnan pedig a szabad tengerre. Reggel a szélvész is csendesült és a visszatérő nappali világosságban a szemhatáron köröskörül már csak tengert láthattunk.

Akadálytalan hajózás után 5.-én reggel Norvégia meredek szirtjeit pillantottuk meg. Mély megindulással szemléltük az európai szárazföldet. Még mielőtt horgonyt vetettünk Hammerfest mellett, a *Hertha* hajó jött elénkbe. Megismertem a fődélzetén SILVESTRI lovagot, ki az utolsó istenhozzádót mondta, mikor útrakeltem és ime most a távoli szülőföld első üdvözlését is ő jött átadni. Fájdalom, nem vidám üdvözlő szóval fogadott, hanem halálhírrrel. A kegyetlen végzet az én szívemet is legérzékenyebben sújtotta azon a napon, midőn már eléggé fájt, hogy három családdal kellett tudatnom egy-egy derék fiának gyászos eltűnését.

Tromsø felé folytatva útam, onnét 6.-án reggel a következő sürgönyöket küldöttem Svéd- és Norvégországnak, valamint III. VIKTOR EMANUEL, Olaszország királya, Ő Felségeiknek.

OSZKÁR király Ő Felségének — Stokholm.

«Észak Csillaga megérkezett. CAGNI korvettkapitány a 86° 34' szélességig hatolt. Fájdalom, siratnom kell a norvég STÖKKEN-t és két olaszt, kik a száнка-expedicióban résztvettek és a hajóhoz nem tértek vissza. A segítség, melyet az expedició norvég tag-

jaitól kaptam, fokozta a norvég nép iránt érzett rokonszenvemet. Fogadja Felséged kegyesen az expedíció tagjainak tiszteletteljes üdvözlését.»

III. VIKTOR EMANUEL király Ő Felségének.

«Az *Észak Csillaga* megérkezett. Tovább indul Tromsø és Christiania felé. Múlt nyáron, a Britt-

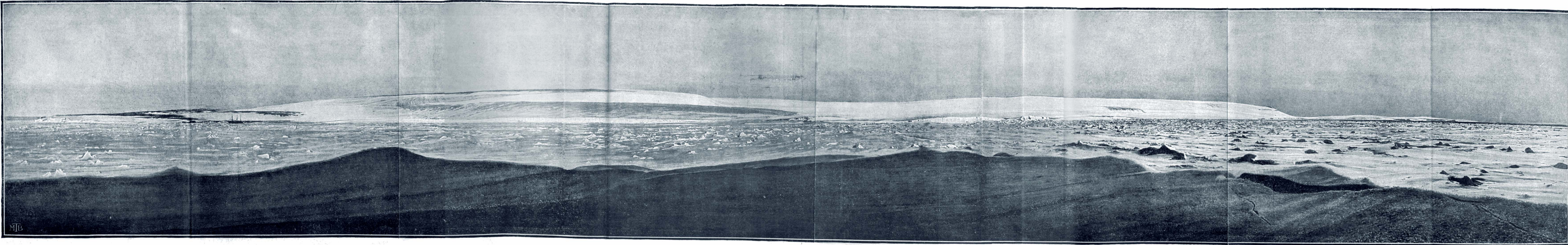

Tromsøbe érkezünk.

csatornán áthaladva, a Rudolf-főherceg-szigeti Fligely-fokon túl jutott és telelni a Teplitz-öbölbe szállt a $81^{\circ} 47'$ szélesség alatt. Szeptember 8.-án erős jégnyomás széles léket vágott rajta. A vizet feltartani nem tudván, elhagytuk a hajót, megmentettük az élelmiszereket és felszerelést. Az árbocrudakból és vitorlákból kunyhót építettünk a tengerparton s abban jól töltöttük a telet. Az év elején megfagytak az

ujjaim és a balkéz két ujjának végét amputálnom kellett. CAGNI-ra bíztam a szánkaexpedició vezérletét. Elindult február 20.-án. Erős hideg két nap múlva visszatérésre kényszerítette. Március 11.-én az expedició, melynek QUERINI, CAVALLI, a hajó gépésze, két olasz tengerész, négy kalauz voltak tagjai, CAGNI vezérletével ismét útrakelt 13 szánkával és 104 kutyával; az első két napon még 3 norvég is segítette. Az első csoport: QUERINI, a hajó gépésze, és egy kalauz 12 napi menet után visszaküldetvén, a kunyhóba többé nem érkezett meg. A második csoport: CAVALLI, egy tengerész és egy kalauz, 20 napi menet után indult vissza és kifogástalan állapotban április 18.-án érkezett a kunyhóba. CAGNI két kalauzzal és egy tengerésszel április 25.-ig észak felé nyomult és a $86^{\circ} 34'$ -nyi szélességig jutott. Az úszó jég erős mozgása és az élelmiszerek hiánya nehezé és fáradtságossá tette a csoport visszatérését. Több héten át kutyák húsával táplálkozva, június 23.-án ért a kunyhóba, miután 104 napot töltött a jégzaj hátán. A Petermann-föld és az Oszkár- király-föld nem létezik. Az *Észak Csillaga*, a jégre támaszkodva, nem süllyedt el. Abban a reményben, hogy mégis csak felszabadíthatjuk, már az ősz végén a legszükségesebb javítási munkálatokhoz kezdtünk, melyeket júliusban folytattunk és sok erőlködés után annyira vittük, hogy augusztus 8.-án a hajó ismét szabadon úszott. A Teplitz-öböl elhagytuk 16.-án. A Britt-csatornában két héten át a jég közé voltunk szorulva. Augusztus 31.-én értünk el a Flóra-fokhoz, ma Hammerfestbe. Mikor CAGNI visszaküldte QUERINI-t, még látható volt a Rudolf főherceg szigete; az idő hideg volt ugyan, de szakadatlanul nagyon kedvező maradt, a jég a partig terjedt, minden körülmény nagy mértékben

kedvezett visszatérésüknek. Nagy fájdalomra most már bizonyosnak kellennem, hogy QUERINI két emberével együtt véletlen baleset folytán életét veszítette. Minden megpróbáltatással megvívó bátorság, az expedició főnöke és minden tagja által tanúsított szívós kitartás, kimondhatatlan szenvedések dacára, biztosította az expedició sikerét és új dicsőséget szerzett hazánknek, midőn a háromszínű zászlót az eddigelé elért legmagasabb szélességben lobogtatni sikerült. Mindnyájan a legjobb egészségben vagyunk. Fogadja Felséged kegyesen az expedició tagjainak hódoló tiszteletét.»

OSZLOP-FOK.

A TEPLITZ-ÖBÖL.

ALKA-FOK.

FELDER-FOK.

